

Cyfarfod

PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU

Dyddiad ac Amser

10.00 y.b., DYDD IAU, 13EG GORFFENNAF, 2017

Lleoliad

Siambr Hywel Dda, Swyddfa'r Cyngor, Caernarfon LL55 1SH

Pwynt Cyswllt

Bethan Adams

01286 679020

BethanAdams@gwynedd.llyw.cymru

(Dosbarthwyd 5/7/17)

PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU

AELODAETH (19)

Plaid Cymru (10)

Y Cynghorwyr

Alan Jones Evans
Charles Wyn Jones
Peter Read
Gethin Glyn Williams

Aled Ll. Evans
Huw Gruffydd Wyn Jones
Paul John Rowlinson

Aled Wyn Jones
Berwyn Parry Jones
Cemlyn Rees Williams

Annibynnol (6)

Y Cynghorwyr

Dylan Fernley
Richard Medwyn Hughes
John Pughe Roberts

John Brynmor Hughes
Dewi Wyn Roberts
Angela Russell

Llais Gwynedd (1)

Y Cynghorydd
Aeron M. Jones

Llaf / Rhydd (1)

Y Cynghorydd
Stephen W. Churchman

Aelod Lleyg (1)

Mrs Sharon Warnes

Aelodau Ex-officio

Cadeirydd ac Is-Gadeirydd y Cyngor

R H A G L E N

1. YMDDIHEURIADAU

Derbyn unrhyw ymddiheuriadau am absenoldeb.

2. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Derbyn unrhyw ddatganiad o fuddiant personol.

3. MATERION BRYD

Ystyried unrhyw fater arall sydd yn teilyngu sylw bryd ym marn y Cadeirydd.

4. COFNODION

Bydd y Cadeirydd yn cynnig y dylid llofnodi cofnodion y cyfarfodydd o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar y dyddiadau isod fel rhai cywir:-

(A) 6 MEHEFIN 2017	5 - 17
(B) 22 MEHEFIN 2017	18 - 23
5. SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU - CYNLLUN ARCHWILIO 2017 CYNGOR GWYNEDD	24 - 43
Cyflwyno adroddiad yr archwiliwr allanol.	
6. DATGANIAD O GYFRIFON 2016/17	44 - 154
Cyflwyno, er gwybodaeth, y datganiadau ariannol statudol (yn amodol ar archwiliad) ar gyfer 2016/17.	
7. RHEOLAETH TRYSORLYS 2016/17	155 - 167
Cyflwyno, er gwybodaeth, adroddiad y Rheolwr Buddsoddi ar ganlyniadau gwir weithgarwch benthyg a buddsoddi'r Cyngor yn y flwyddyn ariannol hyd at 31 Mawrth 2017.	
8. ADRODDIAD SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU - LLYWODRAETHU DA WRTH BENDERFYNU AR NEWIDIADAU SYLWEDDOL I WASANAETHAU	168 - 181
Cyflwyno adroddiad yr archwiliwr allanol.	
9. ADRODDIAD Y GWEITHGOR GWELLA RHEOLAETHAU	182 - 191
Cyflwyno adroddiad y Cynghorydd Angela Russell yn cyflwyno adborth o gyfarfod y Gweithgor ar 9 Mawrth 2017.	

- 10. CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL 1/4/17 – 30/6/17** 192 - 203
- Cyflwyno adroddiad y Rheolwr Archwilio.
- 11. CYNLLUN ARCHWILIO MEWNOL 2017/18** 204 - 209
- Cyflwyno adroddiad y Rheolwr Archwilio ar y cynnydd ar Gynllun Archwilio Mewnol 2017/18.
- 12. SIARTER ARCHWILIO MEWNOL** 210 - 221
- Cyflwyno adroddiad y Rheolwr Archwilio.
- 13. RHAGLEN SICRWYDD ANSAWDD A GWELLIANT ARCHWILIO MEWNOL** 222 - 225
- Cyflwyno adroddiad y Rheolwr Archwilio.

PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU 6/6/17

Yn bresennol: Y Cynghorydd R. Medwyn Hughes (Cadeirydd)
Y Cynghorydd John Brynmor Hughes (Is-Gadeirydd)

Y Cynghorwyr: Stephen Churchman, Aled Ll. Evans, Aeron M. Jones, Aled Wyn Jones, Charles Wyn Jones, Huw G. Wyn Jones, Berwyn Parry Jones, Peter Read, John Pughe Roberts, Paul Rowlinson, Angela Russell, Cemlyn Williams a Gethin Glyn Williams.

Aelod Lleyg: John Pollard

Eraill a wahoddwyd: Y Cynghorwyr Steve Collings, Alwyn Gruffydd, Annwen Hughes, Elwyn Jones, Cai Larsen, Catrin Wager, Gareth Williams a Owain Williams (Aelodau Lleol) ynghyd â Peredur Jenkins (Aelod Cabinet Cyllid).

Hefyd yn Bresennol: Dafydd Edwards (Pennaeth Cyllid), Ffion Madog Evans (Uwch Reolwr Cyllid - ar gyfer Eitemau 9 a 10 ar y rhaglen), Dewi Morgan (Uwch Reolwr Refeniw a Risg), Luned Fôn Jones (Rheolwr Archwilio); Sion Huws (Uwch Gyfreithiwr (Corfforaethol)), Arwel Ellis Jones (Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol)), Vera Jones (Rheolwr Aelodau - Gwasanaeth Democrataidd) a Dilwyn Williams (Prif Weithredwr) – ar gyfer Eitem 8 ar y rhaglen; a Bethan Adams (Swyddog Cefnogi Aelodau).

Ymddiheuriadau: Y Cynghorydd Dewi Wyn Roberts a'r Cynghorwyr Anwen Davies, Anne Lloyd Jones, Eryl Jones-Williams, W. Roy Owen a Mair Rowlands (Aelodau Lleol).

1. CADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd R. Medwyn Hughes yn Gadeirydd y Pwyllgor am 2017/18.

2. IS-GADEIRYDD

PENDERFYNWYD ethol y Cynghorydd John Brynmor Hughes yn Is-gadeirydd y Pwyllgor am 2017/18.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd datganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

4. COFNODION

Llofnododd y Cadeirydd gofnodion o'r pwyllgor hwn a gynhaliwyd ar 9 Chwefror 2017, fel rhai cywir.

5. SWYDDOGAETH Y PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU

Derbyniwyd cyflwyniad gan yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg ar y swyddogaethau i'w cyflawni gan y Pwyllgor. Tynnodd sylw yr adnabyddir y pwyllgor bellach fel y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, nodwyd bod y newid enw yn adlewyrchu esblygiad rôl a swyddogaethau'r pwyllgor ers sefydlu'r Pwyllgor Archwilio yn 1999. Nododd, yn dilyn penderfyniad y Cyngor yn ei gyfarfod ar 2 Mawrth 2017, fod gan y pwyllgor swyddogaeth ychwanegol o graffu ar faterion yn ymwneud â gweithrediad mewnol y Cyngor.

Tynnodd sylw y cynhelir hyfforddiant i aelodau'r pwyllgor ar gyfrifoldebau'r pwyllgor ar 14 Mehefin. Eglurodd yn ddelfrydol y byddai'r aelodau wedi derbyn hyfforddiant cyn y cyfarfod cyntaf ond nid oedd yn bosib oherwydd yr angen i drefnu'r cyfarfod yma er mwyn i'r Cyngor ymateb yn amserol i'r Comisiwn Ffiniau yng nghyswllt adolygiad o ffiniau etholaethol Gwynedd.

Cyflwynodd Drefniadau Gweithredu drafft y Pwyllgor er sylwebaeth a'u mabwysiadu. Rhoddodd fanylion am y Trefniadau Gweithredu drafft newydd sy'n seiliedig ar ofynion Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 a'r Canllawiau Statudol a baratowyd i'w gefnogi. Pwysleisiodd nad oedd y pwyllgor yn bwyllgor craffu yn ôl gofynion y ddeddf ac mai rôl ychwanegol oedd y rôl craffu. Eglurodd bod y pwyllgor yn unol â'r mesur wedi bod yn craffu materion ariannol ond y byddai'r pwyllgor o hyn ymlaen hefyd yn craffu materion yn ymwneud â gweithrediad mewnol y Cyngor megis strategaethau corfforaethol, partneriaethau, ymgysylltu, trawsnewid busnes, trefniadau effeithlonrwydd a'r gweithlu. Nododd y cynhelir gweithdy anffurfiol i aelodau'r pwyllgor, ar ôl cyfarfod ffurfiol y Pwyllgor ar 22 Mehefin, er mwyn adnabod materion craffu ar gyfer y flwyddyn.

Nododd aelod ei bod yn falch bod y pwyllgor yma yn ymgymryd â'r rôl craffu ychwanegol gan gymryd trosolwg lefel uchel ar weithrediadau'r Cyngor.

Holodd aelod parthed y gofyn ar y pwyllgor i godi ymwybyddiaeth ar draws y Cyngor am faterion sy'n ymwneud â rheoli risgiau, rheolaeth fewnol a llywodraethu corfforaethol er mwyn cyflawni ei rôl yn gyflawn. Mewn ymateb, nododd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg mai un ffordd roedd y pwyllgor yn codi ymwybyddiaeth oedd trwy'r Gweithgor Gwella Rheolaethau, lle galwir swyddogion gerbron os oedd y pwyllgor yn anfodlon gyda trefniadau rheoli risg, rheolaeth fewnol neu llywodraethu o fewn adrannau'r Cyngor.

Mewn ymateb i sylw gan aelod parthed cadw cysondeb o ran trefniadau paratoi pwyllgorau craffu a threfniadau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wrth ymgymryd â'r rôl craffu ychwanegol, nododd Rheolwr Aelodau - Gwasanaeth Democrataidd y cynhelir gweithdy i adnabod materion i'w craffu gan y pwyllgor ar gyfer blaenraglen am y flwyddyn yn unol â'r trefniadau ar gyfer y pwyllgorau craffu. Nodwyd bod y drefn o gynnal cyfarfodydd paratoi 5 wythnos cyn cyfarfodydd y pwyllgorau craffu wedi dod i ben ac fe gynhelir cyfarfod i baratoi ar gyfer eitemau i'w craffu yn y cyfarfod dilynol ar derfyn cyfarfod pwyllgor, byddai'r trefniant yma hefyd ar gyfer y pwyllgor yma.

Nododd aelod mai sylfaen gweithredu'r pwyllgor ddylai fod trosolwg o ran risg i'r Cyngor yn hytrach na materion unigol. Ateggodd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg y sylw gan nodi mai trosolwg o drefniadau dydd i ddydd y Cyngor oedd swyddogaeth y pwyllgor, dim risgiau penodol.

PENDERFYNWYD mabwysiadu'r Trefniadau Gweithredu.

6. ADOLYGIAD O FFINIAU ETHOLAETHOL GWYNEDD

Cyflwynodd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) yr adroddiad, gan nodi bod y Cyngor Llawn, yn ei gyfarfod ar 2 Mawrth, wedi derbyn adroddiad ar yr adolygiad. Eglurodd bod yr amserlen o ran cyflwyno cynigion drafft i'r Comisiwn Ffiniau gan y Cyngor wedi ei ymestyn i ganol mis Mehefin oherwydd y cyfnod etholiadol.

Nododd y gofynnir i'r pwyllgor ystyried y cynigion drafft a'r opsiynau posib a nodir yn yr adroddiad gerbron gan argymhell i'r Cyngor Llawn, a fyddai'n cyfarfod ar 15 Mehefin, gynigion gan y Cyngor i'r Comisiwn Ffiniau. Yn ogystal, argymhell i'r Cyngor Llawn y dylid pwysu eto ar y Comisiwn Ffiniau i roi sylw i anghenion cynrychiolaeth leol effeithiol ac effaith y boblogaeth oedd ddim ar y gofrestr etholwyr wrth lunio ei gynigion.

Tynnodd sylw bod y Comisiwn Ffiniau wedi cynnig mai'r cyfartaledd o etholwyr i bob aelod yng Ngwynedd fyddai 1,243 o etholwyr. Nododd bod pob etholaeth yn wahanol ac nid oedd yn ymarferol glynu yn rhy llym at y ffigwr hynny ym mhob achos. Nod y cynigion drafft oedd caniatáu amrywiaeth o hyd at 25% uwchben neu o dan y nifer hynny, ar sail y math o amrywiaeth yr oedd y Comisiwn wedi ei ganiatáu yn y gorffennol.

Nododd mai egwyddor arall oedd wrth wraidd y cynigion gerbron oedd ceisio lleihau'r nifer o etholaethau dau aelod yn y sir. Eglurodd mai barn y Cyngor oedd y dylid cael etholaethau un aelod er mwyn symleiddio atebolwydd i etholwyr lle mae daearyddiaeth a natur cymunedau yn caniatáu hynny.

Adroddodd bod yr opsiynau wedi eu trafod i wahanol raddau gyda'r Aelodau Lleol perthnasol ac fe ymgynghorwyd â'r Cynghorau Cymuned.

Tywysodd yr aelodau drwy'r adroddiad gan ofyn iddynt fynegi barn ar y cynigion a gwahoddwyd yr Aelodau Lleol a oedd yn bresennol i gyflwyno sylwadau.

Dolbenmaen / Porthmadog (Tremadog)

Nodwyd bod y ddwy etholaeth yn rhai, lle ni awgrymir newid ar hyn o bryd, ond y gallai'r Comisiwn Ffiniau ystyried eu newid, os nad eleni, yn sicr erbyn yr adolygiad a fyddai'n digwydd ar ôl etholiadau 2022. Os cyfyd yr angen i newid, yr unig bosibilrwydd y gellid ei ystyried oedd rhannu ward Porthmadog (Tremadog) fel bod rhai o'r wardiau cymunedol yn ymuno ag etholaeth Dolbenmaen ac eraill yn symud i un o ddwy etholaeth arall Porthmadog gan arwain at leihad o 1 sedd. Gofynnwyd i'r aelodau am eu barn o ran argymhell newid neu adael y mater i'r Comisiwn.

Nododd aelod lleol Dolbenmaen y byddai unrhyw newid a ystyrir yn golygu ychydig iawn o newid o ran niferoedd etholwyr. Byddai ymestyn y ffin tuag at Cwmstradllyn efallai'n balansio'r niferoedd ond byddai ymestyn y ffin i Pwllgoleulas yn golygu gormod o symudiad un ffordd o ran ward Dolbenmaen.

Nododd aelod lleol Porthmadog (Tremadog) bod ardal ddaearyddol y ward yn ei ffurf bresennol yn golygu pellter rhwng Penmorfa a'r Wyddfa. 'Roedd o'r farn bod yr hyn a ystyrir ddim yn rhoi ystyriaeth i'r problemau pragmataidd a oedd yn wynebu pobl wledig a symudiadau cymdeithasol. Nododd os argymhellir newid fe fyddai Pant Glas yn gorwedd yn well efo Bryncir na Clynnog. Eglurodd oherwydd hanes/traddodiad bod Tremadog efo Porthmadog yn gwneud synnwyr ac fe fyddai ward o Fryncir i'r Wyddfa yn rhy fawr.

Mewn ymateb i'r sylwadau, nododd Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) mai niferoedd etholwyr oedd prif ystyriaeth y Comisiwn ond oherwydd bod yr aelodau lleol yn fodlon nad oedd angen newid ac nad oedd unrhyw newid ystyrion arall yn cynnig ei hun, ni chyflwynir cynnig i'r Comisiwn.

PENDERFYNWYD peidio argymhell newid i'r Cyngor Llawn.

Etholaethau lle na gynigir newidiadau

Nododd aelod bod niferoedd etholwyr wardiau Gerlan, Ogwen a Tregarth a Mynydd Llandygai oddeutu 30% dros y ffigwr 1,243, a gofynnodd a oedd perygl y byddai'r Comisiwn yn ystyried bod y nifer etholwyr yn rhy uchel? Cydnabodd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) bod perygl y byddai'r Comisiwn yn edrych arnynt ond gobeithir na fyddent yn awgrymu newid gan bod eu prif ffocws ar yr etholaethau bychan.

Ychwanegodd y Prif Weithredwr mai llefydd naturiol efo'i gilydd dylai yrru'r gwaith o ran llunio ffiniau etholaethol ond mathemateg oedd yn dueddol o yrru'r Comisiwn. Nododd y

byddai rhaid i'r Cyngor amddiffyn yr hyn a gynigir i'r Comisiwn rhag iddynt edrych ar y fathemateg a llunio etholaethau 2 neu 3 aelod, a oedd ym marn y Cyngor yn drysu atebolrwydd. Cadarnhaodd bod risg ond bod y Cyngor yn ceisio creu cynllun y gall y Cyngor ei amddiffyn.

Ardal Dinas Bangor

Adroddodd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) ei fod wedi mynychu cyfarfod o Gyngor Dinas Bangor ar 5 Mehefin a'u bod yn ei hanfod yn derbyn y byddai gostyngiad yn niferoedd y cynghorwyr ond eu bod eisiau lleihau'r gostyngiad. Nododd bod y Cyngor Dinas am gyflwyno opsiwn o ran rhannu'r ddinas i leihau'r gostyngiad a gynigir cyn cyfarfod y Cyngor Llawn.

Nododd aelod lleol Deiniol y cyflwynodd awgrym i uno Garth a Hiracl cyn ei fod wedi dod yn ymwybodol bod ymgyrch i geisio cofrestru llawer o bobl yn ardal Bangor. 'Roedd nifer o unigolion ddim wedi cofrestru i bleidleisio yn ward Deiniol ond yn y tymor hir fe ellir bod cynnydd sylweddol yn nifer yr etholwyr.

Nododd aelod lleol Menai (Bangor) bod Prifysgol Bangor yn trafod trefniadau o ran cofrestru pob myfyrwr yn awtomatig. Gallai niferoedd etholwyr gynyddu'n sylweddol felly fe ddylid pwylo a disgwyl am ymateb mwy cadarn gan y brifysgol.

Nododd aelod lleol Garth ei fod yn syniad edrych ar ffigyrau hanesyddol o ran niferoedd etholwyr gydag oddeutu 9,000 o fyfyrwr ar goll o'r niferoedd presennol.

Nododd aelod ei fod yn cytuno efo sylwadau'r aelodau lleol, roedd dogfen y Comisiwn yn cyfeirio at poblogaeth ac etholwyr, o edrych ar y boblogaeth roedd y wardiau presennol yn cyrraedd y gofynion. Ychwanegodd na fyddai'r newid a gynigir i gydfynd â gofynion y Comisiwn o ran etholwyr yn adlewyrchu gwir waith cynghorydd a fe ddylid rhoi cyfle i'r aelodau lleol a Cyngor Dinas Bangor gyflwyno cynnig.

Mewn ymateb i'r sylwadau uchod, nododd Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) nad oedd y Comisiwn am ymestyn y dyddiad cau ac roeddent yn asesu ar bwynt mewn amser gan adolygu pan gynhelir adolygiad o ffiniau etholaethol yn y dyfodol. Nododd nad oedd yn anghytuno efo'r sylwadau a wnaed ond ceisir ymateb yn unol â gofynion y Comisiwn.

PENDERFYNWYD rhoi cyfle i'r aelodau lleol a Chyngor Dinas Bangor i gyflwyno cynnig cyn cyfarfod y Cyngor Llawn.

Ardal Tref Caernarfon

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) y gwneir awgrymiadau i dacluso ffiniau yn nhref Caernarfon, gan ddefnyddio ffiniau naturiol Ffordd Llanberis a'r Ffordd Gyswllt trwy'r dref fel ffiniau amlwg a naturiol. Tynnwyd sylw y byddai hyn yn gadael sefyllfa etholaeth bresennol Seiont, yn etholaeth 2 aelod gydag oddeutu 2,392. Fodd bynnag, er mwyn gweithredu ar ddymuniad y Cyngor i geisio cael etholaethau un aelod, argymhellir ei rannu i mewn i ddwy etholaeth - Etholaeth Ganol Tref Caernarfon o oddeutu 1,177 ac Etholaeth Hendre, oedd yn bennaf yn un stad tai mawr unigol, o tua 1,215 o etholwyr. Adroddwyd bod y Cynghorydd Roy Owen (aelod lleol Seiont) yn anghytuno efo'r cynigion.

Nododd aelod lleol Cadnant ei fod yn gefnogol i'r cynigion a fyddai'n tacluso ffiniau'r dref ac yn cyd-fynd â gofynion y Comisiwn.

Nododd y Cynghorydd Cai Larsen (aelod lleol Seiont) ei fod yn croesawu'r cynigion synhwyrol a bod ward Seiont yn enfawr gyda manau difreintiedig gyda llawer o waith achos.

Mewn ymateb i sylw gan aelod lleol Cadnant mai heno fyddai cyfarfod y Cyngor Tref, nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) os derbynnir sylwadau gan y Cyngor Tref fe'u cynhwysir yn yr adroddiad i'r Cyngor Llawn.

PENDERFYNWYD argymell y cynnig i'r Cyngor Llawn.

Ardal Ffestiniog

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) tra roedd ardal Bowydd a Rhiw yn iawn fel y mae, roedd etholaeth Diffwys a Maenofferen gyda 750 o etholwyr yn rhy fechan ac etholaeth Teigl (1,315) ychydig yn fwy na'r cyfartaledd. Adroddwyd ymhellach i'r hyn a nodwyd yn yr adroddiad o ran y ffin a gynigwyd gan Gyngor Tref Ffestiniog, y bu camddealltwriaeth o ran pa hen bost y cyfeiriwyd ato. Nododd bod y Cyngor Tref a'r aelodau lleol yn unfrydol o'u cefnogaeth i'r ffin ddiwygiedig a oedd yn cydymffurfio â gofynion y Comisiwn.

PENDERFYNWYD argymell y cynnig i'r Cyngor Llawn.

Ardal Tywyn

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) bod etholaeth Tywyn yn etholaeth dau aelod. Tynnodd sylw bod 3 ward cymunedol yn ardal Tywyn, roedd ward Morfa yn agos i'r hyn a edrychir o ran niferoedd etholwyr gyda wardiau Tywyn Gorllewin a Thywyn Dwyrain efo'i gilydd tua'r nifer iawn felly roedd ffin naturiol ar gyfer creu 2 etholaeth. Adroddodd bod yr aelodau lleol yn gefnogol i'r cynnig.

Nododd bod risg o ran etholaethau Aberdyfi a Pennal oherwydd bod rhagolygon am leihad pellach yn nifer etholwyr ond awgrymir am y tro fod ward Tywyn Dwyrain yn mynd hefo ward Tywyn Gorllewin.

PENDERFYNWYD argymell y cynnig i'r Cyngor Llawn.

Ardal Abersoch, Aberdaron, Botwnnog, Tudweiliog, Morfa Nefyn a Llanbedrog

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) bod y 3 opsiwn posib a nodwyd yn yr adroddiad yn arwain at leihad o dri aelod yn yr ardal. Adroddodd y cynhaliwyd trafodaethau efo'r aelodau lleol lle mynegwyd pryder bod yr opsiynau a gynigir yn golygu cymaint o leihad o 3 aelod a'r effaith ar gynrychiolaeth effeithiol i'r boblogaeth gyfan. Nododd y rhoddir cyfle i'r aelodau lleol gynnig opsiwn arall cyn cyfarfod y Cyngor Llawn a fyddai'n dilyn at y gostyngiad mwyaf synhwyrol o ran aelodau.

Mewn ymateb i gwestiwn gan aelod o ran ymateb gan gynghorau cymuned, nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) mai Cyngor Cymuned Botwnnog yn unig oedd wedi ymateb gan nodi eu gwrthwynebiad i fwriadau'r Comisiwn.

Nododd aelod bod Cyngor Cymuned Llanengan yn trafod y mater yn eu cyfarfod ar nos Fercher. Mewn ymateb, nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) y byddai'n angenrheidiol i dderbyn unrhyw gynnis ychydig o ddyddiau cyn cyfarfod y Cyngor Llawn ar 15 Mehefin er mwyn ei asesu.

Pwysleisiodd y Prif Weithredwr bod unrhyw gynnis yn gorfod cydymffurfio gyda gofynion y Comisiwn ac, os oedd y mathemateg yn awgrymu lleihad yn y nifer o Aelodau byddai'r Comisiwn yn gweithredu.

Nododd aelod lleol Llanengan y byddai'n cynnal trafodaethau gyda'r aelodau lleol perthnasol yng nghyswllt Llanbedrog/Mynytho ac Abersoch/Llanengan/rhan o Langian ond nad oedd y ffigyrau pendant ganddo. Mewn ymateb, nododd Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) ei fod wedi rhannu niferoedd etholwyr yn y wardiau cymunedol efo aelodau lleol yr ardal yn dilyn cynnal cyfarfod. Eglurodd nad oedd y wybodaeth o ran rhannu'r wardiau cymunedol ar gael, byddai swyddogion yn dilyn derbyn cynigion gan yr aelodau lleol yn gwneud y gwaith o gyfrif nifer etholwyr o fewn ward etholaethol.

Mewn ymateb i awgrym gan aelod lleol Clynnog y dylid galw cyfarfod arbennig o Bwyllgor Ardal Dwyfor, nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) bod yr amserlen yn gyfyng a byddai'n rhaid penderfynu ar y cynigion yng nghyfarfod y Cyngor Llawn wythnos nesaf.

Nododd aelod lleol Llanbedrog bod nifer o dai haf yn yr ardal ac er nad oedd y perchnogion ar y gofrestr etholwyr, roedd aelodau lleol yn eu cefnogi hwythau hefyd. Ychwanegodd y ceisir llunio cynnig a fyddai'n rhannu'r etholaethau mewn ffordd naturiol. Roedd o'r farn bod Llanbedrog yn gweu yn naturiol efo Mynytho. Nododd bod Cyngor Cymuned Llanbedrog wedi trafod y mater a byddai'n cysylltu efo'r clerwr er mwyn iddynt gyflwyno cynnig.

PENDERFYNWYD rhoi cyfle i aelodau lleol ardal Llŷn lunio cynnig ar gyfer yr etholaethau yn yr ardal cyn cyfarfod y Cyngor Llawn.

Cynhaliwyd munud o dawelwch am 11.00am fel arwydd o barch i rhai a ddioddefodd yn dilyn digwyddiad terfysgol diweddar yn Llundain.

Ardal Trawsfynydd, Harlech, Dyffryn Ardudwy a Llanbedr

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) bod 2 opsiwn posib, roedd yr ail opsiwn yn rhoi niferoedd mwy cytbwys ar draws y tair etholaeth a awgrymir gyda opsiwn un yn awgrymu etholaeth Harlech, Talsarnau a Llanfair a fyddai'n etholaeth fawr o 1,820. Tynnwyd sylw mai'r mater oedd yn creu tensiwn o ran llunio'r etholaethau oedd, a fyddai Talsarnau/Maentwrog/Trawsfynydd efo'u gilydd yn gwneud synnwyr.

Nododd aelod lleol Llanbedr mai opsiwn 1 oedd y gorau gyda wardiau cymunedol Harlech a Talsarnau efo'i gilydd yn gwneud mwy o synnwyr na gyda wardiau cymunedol Trawsfynydd a Maentwrog.

Mewn ymateb i'r sylwadau, nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) yn ddaearyddol bod opsiwn 1 yn gwneud mwy o synnwyr.

Nodwyd y derbyniwyd sylwadau gan aelod lleol Dyffryn Ardudwy a oedd yn nodi ei bryder y byddai Dyffryn Ardudwy a Talybont efo Llanbedr yn creu etholaeth fawr gyda Talybont yn ymylol ond ei fod yn cydnabod bod rhaid gostwng y nifer o etholaethau. Roedd yn cynnig 'Dyffryn Ardudwy, Llanbedr a Talybont' fel enw i'r etholaeth newydd.

PENDERFYNWYD argymhell opsiwn 1 i'r Cyngor Llawn.

Ardal Llanrug

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) bod angen tacluso yng nghylch Llanrug er mwyn gwastatau sefyllfa'r etholaethau trwy ddelio â chymunedau Cwm y Glo (438), Brynrefail (224) a Ceunant (305) a hefyd Penisarwaun (560) a Rhiwlas (533).

Nodwyd y cynigir dwy etholaeth wedi eu haddasu sef un etholaeth ar gyfer Cwm y Glo, Brynrefail a Cheunant (967) ac etholaeth ar gyfer Penisarwaun a Rhiwlas (1,093). Adroddwyd bod peth gwahaniaeth barn ymysg yr aelodau lleol.

Nododd aelod lleol Penisarwaun ei ddymuniad i gadw cymuned Brynrefail efo Penisarwaun a Rhiwlas gyda chyfanswm etholwyr yn 1,317 a oedd ychydig uwchben y cyfartaledd a nodwyd gan y Comisiwn. Ychwanegodd bod Afon Rhyddallt yn ffin naturiol

Nododd aelod lleol Llanrug nad oedd eisiau etholaeth 2 aelod a'i fod o'r farn y dylai'r cynnig gerbron fod yn dderbyniol i'r Comisiwn. Ychwanegodd bod cymuned Brynrefail efo cyswllt cryfach efo Cwm y Glo na Rhiwlas. Nododd bod Cyngor Cymuned Llanrug o blaid y cynnig.

Nododd aelod lleol Cwm y Glo bod peryg y llunnir etholaeth 2 aelod pe na fyddai'r Cyngor yn cyflwyno cynnig. Ychwanegodd y byddai etholaeth newydd Cwm y Glo, Brynrefail a Cheunant yn cyd-fynd â'r dalgylch ysgol.

Ychwanegodd aelod lleol Penisarwaun bod Brynrefail a Chwm y Glo yn mynd efo'i gilydd ond roedd angen llunio etholaeth o ran ffin naturiol.

Mewn ymateb i'r sylw, nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) os na fyddai newid y bod perygl y gallai'r Comisiwn lunio un etholaeth 2 aelod.

Holodd aelod lleol Penisarwaun os derbyniwyd ymateb gan Gyngor Cymuned Llanddeiniolen. Nodwyd na dderbyniwyd ymateb ganddynt.

PENDERFYNWYD argymell y cynnig i'r Cyngor Llawn.

Ardal Bontnewydd, Llanfaflan a Chaeathro / Ardal Waunfawr, Betws Garmon a Rhyd Ddu

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) bod y cynigion gerbron ar gyfer yr ardaloedd yma wedi eu llunio gan gymryd i ystyriaeth y cysylltiadau cymunedol lleol a dalgylch ysgolion.

PENDERFYNWYD argymell y cynigion i'r Cyngor Llawn.

Ardal Dinas a Dinas Dinlle

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) bod y cynnig gerbron yn ceisio ymateb i newid yn ardal Bontnewydd i raddau ond hefyd yn ceisio defnyddio'r cymunedau o gwmpas ac o dan ffordd fawr yr A499 fel ffin gweddol naturiol rhwng cymunedau.

Nododd aelod lleol Llanwnda y byddai'n anoeth creu etholaeth mor fach a oedd yn ardal 2 cyngor cymuned sef Llanwnda a Llandwrog. Roedd o'r farn y dylid cadw etholaeth Llanwnda yn ei ffurf bresennol a oedd yn cwrdd â gofynion nifer etholwyr y Comisiwn ac o fewn ardal un cyngor cymuned.

Mewn ymateb, nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) y byddai cadw etholaeth Llanwnda fel y mae yn codi mater o ran lle byddai Dinas Dinlle yn eistedd.

Ychwanegodd yr aelod lleol pe penderfynir creu etholaeth Dinas a Dinas Dinlle fe fyddai'n rhaid ystyried cyfuniad o Rostryfan/Rhosgadfan/Carmel a'r Fron.

Pwysleisiodd y Prif Weithredwr bod unrhyw gyfuniad yn bosib ond bod rhaid i'r mathemateg fod yn unol â'r gofynion. Ychwanegodd y dylid trafod efo'r aelodau lleol i drafod yr ardal.

PENDERFYNWYD cynnal trafodaethau efo'r aelodau lleol perthnasol i lunio cynnig ar gyfer yr etholaethau yn yr ardal cyn cyfarfod y Cyngor Llawn.

Ardal Llanllyfni, Talysarn, Nantlle a Nebo

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) yr awgrymir dwyn ynghyd Llanllyfni (513) Talysarn (714) Nantlle (152) a Nebo (253) i greu un etholaeth newydd o 1,612 (Cyngor Cymuned Llanllyfni i gyd heblaw am Benygroes).

Adroddodd nad oedd gan aelod lleol Talysarn wrthwynebiad i'r cynnig gerbron er ei fod yn nodi bod etholaeth newydd (Groeslon, Carmel a Ceserea) yn amrywiol iawn o ran demograffeg.

PENDERFYNWYD argymell y cynnig i'r Cyngor Llawn.

Ardal Groeslon, Carmel a Ceserea / Ardal Rhostryfan a Rhosgadfan

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) yn dilyn y drafodaeth am Ardal Dinas a Dinas Dinlle fe gynhelir trafodaethau efo'r aelodau lleol.

Ardal Clynnog, Trefor, Llithfaen a'r Ffôr

Tynnodd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) sylw bod etholaeth bresennol Clynnog yn sylweddol o dan drothwy niferoedd etholwyr.

Nodwyd mai opsiwn 3 a gynigwyd gan aelod lleol Llanaelhaearn a ffafrir oedd cadw etholaeth bresennol Llanaelhaearn (1,151) fel y mae er y byddai ei alw yn "Yr Eifl" yn fwy synhwyrol. Byddai ward Nebo (233) wedyn yn cael ei ychwanegu at Glynnog i greu etholaeth newydd o 946 o etholwyr (sydd yn dal yn etholaeth fechan iawn yn nhermau'r Comisiwn) a'i dynnu oddi wrth ward Llanllyfni fyddai'n lleihau maint y ward hwnnw i 1,369 mwy rhesymol. Byddai hyn yn cyfarch pryderon a fynegwyd gan Gyngor Cymuned Pistyll am gysylltu cymunedau bychain gwledig gydag ardaloedd mwy a gwahanol iawn.

Nododd aelod lleol Clynnog ei fod yn cytuno mai opsiwn 3 oedd yr un gorau.

PENDERFYNWYD argymell opsiwn 3 i'r Cyngor Llawn.

Ardal Abererch, Efailnewydd, Pentre Uchaf a Buan

Nodwyd bod y cynnig ar gyfer yr ardal yma wedi ei gynnwys mewn camgymeriad ac fe argymhellir na ddylid newid felly gofynnir i'r Pwyllgor ei ddiystyru.

Nododd aelod lleol Abererch ei fod yn hapus gyda'r argymhelliad bod yr etholaethau yn aros yr un fath.

Ardal Penllyn

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) yr awgrymir cyfnewid wardiau rhwng y ddwy etholaeth bresennol ond cadw dwy sedd fel bod 3 sedd yn yr ardal gyfan, sef y Bala a hefyd Gorllewin Penllyn - Llanuwchllyn (494), Cwm y Glyn (83) a Llanycil (323) (etholaeth o 900) a Dwyrain Penllyn – Gwalia (125), Llan y Betws (456) a Llanfor (347) (etholaeth o 928). Nodwyd bod yr etholaethau yn fychan o edrych i'r dyfodol ond ei fod yn anorfod mewn ardal mor wledig.

Nodwyd bod yr aelodau lleol yn pryderu, os na gynigir newid, y llunnir etholaeth fawr neu etholaeth 2 aelod.

PENDERFYNWYD argymell y cynnig i'r Cyngor Llawn.

Ardal Llanegryn, Brynchrug a'r Friog

Nododd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) yr awgrymir symud ward Llanegryn o un etholaeth i'r llall er mwyn creu dwy etholaeth wedi eu hail-drefnu:-
Llanegryn, Brynchrug a Llanfihangel = 1,000 (ardal 3 Cyngor Cymuned)
Y Friog, Islaw'r Dre a Llangelynnin = 1,332 (ardal 2 Cyngor Cymuned).

PENDERFYNWYD argymell y cynnig i'r Cyngor Llawn.**Sylwadau Cyffredinol**

Nododd aelodau'r prif bwyntiau ychwanegol yma:-

- Roedd y cyfnod ymgynghori, a groesodd cyfnod etholiad yn gwbl annigonol ar gyfer unrhyw drafodaeth leol ystyrion ac wedi effeithio ar y gallu i fanylu ar rhai cynigion.
- Dylai'r Comisiwn Ffiniau roi sylw i anghenion cynrychiolaeth leol effeithiol ac effaith y boblogaeth sydd ddim ar y gofrestr etholwyr, ar bwynt arbennig mewn amser, wrth lunio ei gynigion. Yn benodol, y galw a'r llwyth gwaith sydd yn codi yn sgil presenoldeb myfyrwyr, ymwelwyr a pherchnogion ail-gartrefi sydd ddim ar y gofrestr etholwyr leol yn golygu bod yn rhaid rhoi sylw i hynny wrth bennu maint etholaethau.

Cadarnhaodd yr Uwch Reolwr (Cefnogaeth Gorfforaethol) y cyflwynir y sylwadau yn yr adroddiad i'r Cyngor Llawn.

7. CYFRIFON TERFYNOL 2016/17 – ALLDRO REFENIW

Cyflwynwyd yr adroddiad gan yr Aelod Cabinet Cyllid, nododd bod sefyllfa ariannol derfynol adrannau'r Cyngor am 2016/17 yn galonogol o fewn yr hinsawdd ariannol heriol. Diolchodd i'r swyddogion cyllidol am eu gwaith manwl a'u cymorth i'r adrannau.

Manylodd Uwch Reolwr Cyllid ar gynnwys yr adroddiad a gyflwynir i'r Cabinet yn ei gyfarfod yn y prynhawn. Tynnwyd sylw at yr argymhelliad i'r Cabinet:

- "1.1 Cymeradwyo a nodi sefyllfa ariannol derfynol adrannau'r Cyngor am 2016/17.
1.2 Cymeradwyo'r symiau i'w cario 'mlaen (y golofn "Gor/(Tan) Wariant Addasedig" o'r talfyriad yn Atodiad 1), sef:

ADRAN	£'000
Oedolion, Iechyd a Llesiant	(100)
Plant a Theuluoedd	0
Addysg	(48)
Economi a Chymuned	(19)
Priffyrdd a Bwrdeistrefol	0
Amgylchedd (Rheoleiddio gynt)	(38)
Ymgynghoriaeth Gwynedd	(96)
Tîm Rheoli Corfforaethol a Chyfreithiol	(45)
Cyllid	(67)
Cefnogaeth Gorfforaethol	(56)

- 1.3 Cymeradwyo'r argymhellion a'r trosglwyddiadau ariannol canlynol (sydd wedi'u egluro yn Atodiad 2) –

- Defnyddio (£46k), sef tanwariant uwchlaw £100k Oedolion, Iechyd a Llesiant i gyfrannu tuag at ddiffyg mewn adran arall.

- Clirio gorwariant yr Adran Plant a Theuluoedd er mwyn caniatáu iddynt symud ymlaen i wynebu her 2017/18, a'i ariannu drwy ail gyfeirio tanwariant yr Adran Oedolion Iechyd a Llesiant (£46k) a thanwariant Corfforaethol (£151k).
- Clirio gorwariant yr Adran Prifffyrdd a Bwrdeistrefol er mwyn caniatáu iddynt symud ymlaen i wynebu her 2017/18, a'i ariannu drwy ail gyfeirio tanwariant Corfforaethol (£88k).
- Defnyddio'r tanwariant £939k ar Gyllidebau Corfforaethol am 2016/17 fel a ganlyn:
  - £151k i glirio gorwariant Adran Plant a Theuluoedd
  - £88k i glirio gorwariant Adran Prifffyrdd a Bwrdeistrefol
  - £700k i'w glustnodi mewn cronfa er mwyn cyfrannu tuag at Strategaeth Ariannol i'r dyfodol.

- 1.4 Cymeradwyo'r trosglwyddiadau ariannol o gronfeydd penodol a rhyddhau'r ddarpariaeth fel yr amlinellir yn Atodiad 3 yn dilyn adolygiad cynhwysfawr o gronfeydd a darpariaethau.
- 1.5 Datgan i'r adrannau mai dim ond mewn amgylchiadau arbennig iawn y bydd y Cabinet yn clirio gorwariant i'r dyfodol, ac y bydd disgwyl i adrannau gario unrhyw orwariant ymlaen yn y dyfodol (yn unol a'r drefn o gario tanwariant ymlaen)."

Nododd y Pennaeth Cyllid y cyflwynir datganiadau ariannol statudol 2016/17 gerbron y Pwyllgor i'w cymeradwyo ar 13 Gorffennaf ond fod yr adroddiad alldro gerbron yn darparu darlun ariannol mwy eglur. Nododd bod cryn ansicrwydd ynglŷn â lefel ariannu grant Llywodraeth Cymru ar gyfer 2018/19 a thu hwnt. Adroddodd y cynhaliwyd adolygiad o holl gronfeydd y Cyngor wrth gau'r cyfrifon eleni ac fe gynaeafwyd £1.060m o adnoddau. Eglurodd y byddai neilltuo £1.76m mewn cronfa benodol yn rhoi amser i'r Cyngor gynllunio er mwyn ymateb yn briodol yn yr hydref yn dilyn derbyn cadarnhad o lefel ariannu grant Llywodraeth Cymru.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol nododd yr aelodau'r prif sylwadau canlynol:

- Longyfarch yr adrannau ar eu rheolaeth ariannol dynn. A oedd disgwyliad i'r adrannau i barhau i danwario?
- A oedd gorwariant yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd oherwydd materion tu hwnt i reolaeth yr Adran ac oedd y tanwariant yn yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant oherwydd methiant i ddarparu gwasanaethau?
- A ellir cynnwys yn yr adroddiad y tueddiadau blynyddol?
- Na allai'r Cyngor gystadlu efo cwmnïau preifat o ran y prisiau a godir am waredu gwastraff masnachol;
- A oedd symudiad y Cyngor tuag at alluogi unigolion hŷn i barhau i fyw yn eu cartrefi yn golygu bod gorwariant ar ofal cartref?
- A oedd y gorwariant ar wasanaethau gwastraff oherwydd y ddirwy a dderbyniodd y Cyngor yng nghyswllt storio deunyddiau yn Nepo Tywyn?
- Bod y pwyllgor wedi codi pryderon yn y gorfennol o ran gorwariant gwasanaeth morwrol ac y dylid gofyn i'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi i ystyried ehangu eu gwaith craffu ar adolygu trefniadau rheoli a llywodraethu Hafan Pwllheli i gynnwys yr holl harbyrau;
- Pryder bod yr Adran Ymgynghoriaeth yn tanwario o ystyried risg cynyddol llifogydd. Dylid gwario'r arian i wneud mwy o waith i reoli'r risg;
- Yr angen i sicrhau bod unrhyw tanwariant ddim yn fethiant i ddarparu gwasanaethau ac yn danwariant dilys.

Ymatebodd y swyddogion i'r sylwadau fel a ganlyn:

- Roedd nifer o adrannau wedi tanwario ar sail un-tro yn dilyn cyflawni arbedion effeithlonrwydd yn gynnar. Amlygwyd mai canran isel oedd y tanwariant o ystyried

maint y gyllideb a bod cyllidebau 2017/18 yr adrannau wedi eu haddasu i adlewyrchu'r incwm a gasglwyd yn 2016/17, ayb;

- Nid oedd gorwariant yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd a thanwariant yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant oherwydd methiant i ddarparu gwasanaethau;
- Roedd yr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd wedi gorwario'n bennaf ar wasanaethau lleoliadau. Roedd yr Adran wedi derbyn bid parhaol o £50k a bid £210k un-tro ar gyfer 2017/18 i gydnabod y pwysau sydd ar y gwasanaethau;
- Roedd yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant wedi tanwario oherwydd derbyn arian gan Fwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr a oedd yn ddyledus ar gyfer rhai blynyddoedd blaenorol. Nodwyd mai sefyllfa un-tro ydoedd.
- Bod rhaid dethol y wybodaeth a gyflwynir yn yr adroddiad, os oedd yr aelodau yn dymuno derbyn gwybodaeth am dueddiadau, byddai rhaid dewis maes am sylw manwl;
- Bod cwmnïau preifat yn cael dewis o ba ardaloedd yr oeddent yn casglu gwastraff masnachol, gyda'r Cyngor yn gwasanaethu'r ardaloedd nad oedd yn derbyn gwasanaeth gan gwmnïau preifat. Roedd y Cyngor yn darparu'r gwasanaeth hwn gyda'r nod o adennill costau;
- Bod symudiad y Cyngor tuag at alluogi unigolion hŷn i barhau i fyw yn eu cartrefi yn ffactor. Roedd y newid pwyslais a gwreiddu cynlluniau arbedion yn dangos tueddiad o ran pwysau ychwanegol ar wasanaethau gofal cartref.
- Nid y gwasanaethau gwastraff oedd wedi derbyn dirwy, ond yn hytrach gwasanaeth Cynnal Priffyrdd. Roedd y dirwy wedi ei gynnwys o fewn ffigurau gwariant Priffyrdd.
- Y byddai tanwariant yr Adran Ymgynghoriaeth i'w gario 'mlaen i 2017/18. Pwysleisiwyd bod yr Adran yn gweithredu'n fasnachol.

PENDERFYNWYD:

- (i) Nodi'r sefyllfa a'r risgiau perthnasol yng nghyswllt cyllidebau'r Cyngor a'i adrannau.**
- (ii) Argymhell i'r Cabinet dderbyn yr adroddiad a chymeradwyo'r argymhellion.**
- (iii) Gofyn i'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi i ystyried ehangu eu gwaith craffu ar adolygu trefniadau rheoli a llywodraethu Hafan Pwllheli i gynnwys yr holl harbyrau.**

8. RHAGLEN GYFALAF 2016/17 – ADOLYGIAD DIWEDD BLWYDDYN

Cyflwynwyd adroddiad y Pennaeth Cyllid yn rhoddi manylion ar adolygiad diwedd y flwyddyn o'r rhaglen gyfalaf.

Gosododd yr Aelod Cabinet Adnoddau y cyd-destun ac ymhelaethodd ar gynnwys yr adroddiad a gyflwynir i'r Cabinet yn y prynhawn. Nodwyd bod y Cyngor wedi llwyddo i wario dros £29m yn 2016/17 ar gynlluniau cyfalaf, gyda £11m wedi'i ariannu trwy ddenu grantiau penodol, sef 77% o'r cyfanswm gwariant. Cadarnhawyd y byddai £9.4m o gyllideb gwariant yn llithro o 2016/17, o'i gymharu â llithriad o £9.5m ar ddiwedd 2015/16. Ni achoswyd unrhyw golled ariannol grant i'r Cyngor ble gwelwyd cynlluniau yn llithro.

Tynnodd sylw y gofynnir i'r Cabinet gymeradwyo dyraniad o £100,000 ar gyfer gwaith rhagbaratoi a chynllunio i adolygu'r ddarpariaeth addysg yn ardal Bangor o ganlyniad i amserlen gaeth Llywodraeth Cymru fel rhan o gynllun Ysgolion yr Unfed Ganrif ar Hugain. Adroddodd y Pennaeth Cyllid y cyflwynir adroddiad yng nghyswllt rhaglen gyfalaf hir dymor y Cyngor gerbron y pwyllgor ar ôl yr haf.

PENDERFYNWYD:

- (i) Nodi'r sefyllfa a'r risgiau perthnasol yng nghyswllt rhaglen gyfalaf y Cyngor;**
- (ii) Argymhell i'r Cabinet dderbyn yr adroddiad a chymeradwyo'r argymhellion.**

9. CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL 30/1/17 – 31/3/17

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Archwilio yn amlinellu gwaith Archwilio Mewnol am y cyfnod. Nodwyd bod 13 adroddiad am archwiliadau o'r cynllun gweithredol wedi ei gwblhau, 3 adroddiad arall (memoranda ayb) a 3 archwiliad dilyniant.

Rhodddwyd ystyriaeth i'r adroddiadau yn unigol ac yn ystod y drafodaeth cyfeiriwyd at y materion canlynol –

Diogelu Rhag Colli Rhyddid

Mewn ymateb i sylw gan aelod parthed y risgiau ynghlwm â'r maes yma, nododd y Rheolwr Archwilio bod y maes yn un sensitif ac anodd a bod hithau wedi mynychu hyfforddiant ar y maes lle amlygwyd y risgiau sylweddol i'r Cyngor. Nododd bod bid wedi ei gymeradwyo o ran cyflogi swyddogion i ddelio efo'r ceisiadau. 'Roedd y swmp gwaith yn cynyddu gyda'r angen i'r Cyngor ddarparu hyfforddiant ar y maes i gartrefi preswyl y Cyngor ynghyd â rhai preifat. Nododd gan fod yr adroddiad wedi derbyn barn C fe fyddai gerbron y Gweithgor Gwella Rheolaethau lle gellir ystyried y cynnydd hyd yn hyn.

Trefn Gwynion Gwasanaethau Cymdeithasol

Nododd aelod, er bod yr adroddiad wedi derbyn barn B, ei dymuniad i ystyried yr archwiliad yn y Gweithgor Gwella Rheolaethau. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio fe ellir trafod yr archwiliad yn y gweithgor os oedd y Pwyllgor yn dymuno.

Mewn ymateb i sylw gan aelod parthed ei bryder am yr archwiliad gan ei fod dan yr argraff bod y materion a godwyd yn y gorffennol wedi eu datrys, nododd y Rheolwr Archwilio bod swyddog yn gyfrifol am gydlyn ymateb i gwynion ac roedd Uned Gofal Cwsmer yr Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant yn mynd i roi camau gweithredol mewn lle i ymateb i'r archwiliad ac fe obeithir y byddai gwelliant.

PENDERFYNWYD:

- (i) derbyn yr adroddiad ar waith Archwilio Mewnol am y cyfnod o 30 Ionawr 2017 hyd at 31 Mawrth 2017 a chefnogi'r gweithrediadau cytunedig a gyflwynwyd eisoes i reolwyr y gwasanaethau perthnasol;
- (ii) bod Cadeirydd ac Is-gadeirydd y pwyllgor, ynghyd â'r Cynghorwyr Stephen Churchman, Angela Russell a Cemlyn Williams i wasanaethu ar y Gweithgor i ystyried yr archwiliadau oedd wedi derbyn categori barn 'C' ynghyd â'r archwiliad 'Trefn Gwynion Gwasanaethau Cymdeithasol' oedd wedi derbyn categori barn 'B';
- (iii) mai cyfrifoldeb unrhyw aelod na allai fod yn bresennol yn y Gweithgor oedd trefnu eilydd.

10. ADRODDIAD BLYNYDDOL PENNAETH ARCHWILIO MEWNOL 2016/17

Nododd y Cadeirydd oherwydd cyfyngiad amser y dylid gohirio'r eitem tan y cyfarfod nesaf ar 22 Mehefin.

PENDERFYNWYD gohirio'r eitem.**11. BLAEN RAGLEN Y PWYLLGOR**

Cyflwynwyd adroddiad yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg oedd yn amlinellu rhaglen waith y Pwyllgor am y cyfnod hyd at Mai 2018.

PENDERFYNWYD nodi'r wybodaeth.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.00am a daeth i ben am 12.50pm

CADEIRYDD

PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU 22/6/17

Yn bresennol: Y Cynghorydd R. Medwyn Hughes (Cadeirydd)
Y Cynghorydd John Brynmor Hughes (Is-Gadeirydd)

Y Cynghorwyr: Aled Ll. Evans, Aeron M. Jones, Aled Wyn Jones, Charles Wyn Jones, Huw G. Wyn Jones, Berwyn Parry Jones, Peter Read, Dewi Wyn Roberts, John Pughe Roberts, Paul Rowlinson, Angela Russell, Cemlyn Williams a Gethin Glyn Williams.

Aelod Lleyg: Sharon Warnes

Erail a wahoddyd: Peredur Jenkins (Aelod Cabinet Cyllid)

Hefyd yn Bresennol: Dafydd Edwards (Pennaeth Cyllid), Ffion Madog Evans (Uwch Reolwr Cyllid - ar gyfer Eitem 7 ar y rhaglen), Bethan Griffith (Rheolwr Cydlynw Risg ac Yswiriant - ar gyfer Eitem 8 ar y rhaglen), Debbie Anne Jones (Rheolwr Gwasanaethau Iaith Gymraeg), Luned Fôn Jones (Rheolwr Archwilio), Dewi Morgan (Uwch Reolwr Refeniw a Risg), Dilwyn Williams (Prif Weithredwr) a Bethan Adams (Swyddog Cefnogi Aelodau).

Ymddiheuriadau: Y Cynghorwyr Stephen Churchman ac Alan Jones Evans.

Croeso

Estynnwyd croeso i Sharon Warnes (Aelod Lleyg) a oedd yn mynychu ei chyfarfod cyntaf.

1. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd datganiad o fuddiant personol gan unrhyw aelod oedd yn bresennol.

2. MATER BRYS

Cyfeiriodd yr Aelod Cabinet Cyllid at erthygl ddiweddar ym mhapur newydd y *Daily Post*, a oedd yn nodi bod y Cyngor ddim wedi casglu £3.8m o ôl-ddyledion treth. Eglurodd bod y swm yn cynnwys ôl-ddyledion treth am gyfnod o oddeutu 5 mlynedd a bod yr erthygl yn camddehongli'r wybodaeth. Nododd bod swm y dreth a gasglir yn flynyddol gan y Cyngor ymhlith y goreuon o gynghorau Cymru.

Ychwanegodd y Pennaeth Cyllid bod y Cyngor yn casglu trethi yn effeithiol ond hefyd yn sensitif i sefyllfa pobl Gwynedd sy'n talu, a bod y swm o dreth cyngor a oedd yn ddyledus fesul tŷ unigol yn is na chynghorau cyfagos. Nododd bod perfformiad yn cael ei fonitro yn chwarterol a'i fod yn debyg mai yng nghyfarfod nesaf monitro perfformiad yr Aelod Cabinet Cyllid y dylid rhoi sylw pellach i'r mater.

Diolchodd y Cadeirydd i'r Aelod Cabinet Cyllid am ddod gerbron, ar ei gais, i gyfarch y mater.

3. TREFNIADAU RHEOLI RISG

Cyflwynwyd adroddiad yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg a oedd yn rhoi diweddariad o'r hyn a gyflawnwyd ers cyflwyno adroddiad yn ymateb i lythyr y Rheolwr Archwilio Perfformiad (Swyddfa Archwilio Cymru) i'r Prif Weithredwr ar ei adolygiad o drefniadau rheoli risg y Cyngor i'r Pwyllgor ar 9 Chwefror 2017.

Cyflwynwyd dull sgorio newydd a fwriedir ei ddefnyddio i ddadansoddi risgiau o hyn ymlaen gan ofyn i'r Pwyllgor fynegi barn ar y dull sgorio.

Nodwyd yr ymgynghorir ar yr egwyddorion newydd o ran paratoi a chynnal y Gofrestr Risg gyda Grŵp Rheoli'r Cyngor (sef y Tîm Rheoli Corfforaethol y Cyngor a'r Penaethiaid Adran) yn ei gyfarfod ar 10 Gorffennaf 2017.

Adroddwyd y rhagwelir y bydd y Gofrestr Risg Corfforaethol, a dogfen yn crynhoi egwyddorion, yn barod i'w gyflwyno i'r Pwyllgor ar 28 Medi 2017.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol nododd yr aelodau'r prif sylwadau canlynol:

- Pwy oedd yn penderfynu o ran sgorio risg?
- Yn croesawu dogfen generig wrthrychol ond bod peryg y gallai fod yn oddrychol;
- A fyddai'r Pwyllgor yn derbyn gwybodaeth os oedd risgiau penodol yn dderbyniol?
- A oedd perygl y byddai adrannau yn sgorio risg yn uchel rhag ofn?
- A oedd bwriad gosod cyfnod o fis i'r adrannau i ostwng sgôr risg rhywbeth oedd yn y coch?
- A oedd unrhyw beth yn y coch ar hyn o bryd?

Ymatebodd y swyddogion i'r sylwadau fel a ganlyn:

- Bod yr adrannau'n penderfynu'r sgôr gan flaenoriaethu risgiau o fewn yr adran. Roedd y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cysoni'r sgorio a ddylai hyn roi sicrwydd i aelodau'r Pwyllgor y rheolir ansawdd;
- Bod y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cymryd trosolwg o'r gofrestr;
- Bod angen bod yn agored a derbyn bod rhai risgiau yn dderbyniol. Os oedd aelodau'r Pwyllgor o'r farn bod y risg yn annerbyniol gellir gofyn i swyddogion roi camau mewn lle;
- Bod rôl cysoni'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn allweddol;
- Disgwylir bod unrhyw beth yn y coch yn derbyn sylw ar unwaith gyda'r camau gweithredu, swyddog cyfrifol ac amserlen wedi eu nodi. Ni ystyrir fod gosod cyfnod amser penodol, megis mis, i ostwng sgôr risg yn ymarferol gan fod pob risg am fod yn wahanol, gyda gwahanol amgylchiadau;
- Nid oedd unrhyw beth yn y coch ar hyn o bryd. Roedd llawer o gynlluniau yn yr oren ac fe'u blaenoriaethir, gyda materion llai yn y melyn. Drwy sefydlu trefniadau rheoli risg newydd fe ffurfiolir yr hyn a oedd yn digwydd eisoes.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad fel diweddariad ar y cynnydd ar ddatblygu'r trefniadau rheoli risg.

4. ADRODDIAD BLYNYDDOL PENNAETH ARCHWILIO MEWNOL 2016/17

Cyflwynwyd adroddiad y Rheolwr Archwilio. Ar sail gwaith Archwilio Mewnol a gwblhawyd yn ystod 2016/17, roedd y swyddog yn fodlon bod gan Gyngor Gwynedd fframwaith cadarn o reolaeth fewnol.

Adroddwyd bod 69 allan o 72 archwiliad a oedd yng nghynllun archwilio addasedig terfynol archwilio mewnol wedi eu cwblhau erbyn 31 Mawrth 2017, sef 95.83% o'r cynllun, yn erbyn uchelgais perfformiad o 95% ar gyfer 2016/17.

Tynnwyd sylw mai gwir ganlyniad 2016/17 o ran mesurydd 'Cyfran o adroddiadau dilyniant Archwilio Mewnol yn cyrraedd barn "Derbyniol" neu well (mesur corfforaethol)' oedd 92% yn hytrach na 83% fel y nodir ar dudalen 12 o'r rhaglen.

Cyfeiriwyd at fesur cyflawni newydd ar gyfer Archwilio Mewnol – 'Cyfran o'r gweithrediadau cytunedig sydd wedi eu gweithredu yn unol â'r amserlen.' Nodwyd bod llunio

gweithrediadau cytunedig efo swyddogion yn hytrach na llunio argymhellion, fel y gwnaed yn y gorffennol, yn annog perchnogaeth swyddogion o'r gweithrediadau.

Mewn ymateb i sylw gan aelod yng nghyswllt gostyngiad yn lefel staffio Archwilio Mewnol, nododd yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg bod y gostyngiad yn unol â chynllun arbedion effeithlonrwydd a gymeradwywyd gan y Cyngor Llawn. Ychwanegodd bod swydd wag ar hyn o bryd yn Archwilio Mewnol, hysbysebwyd y swydd ond siomedig oedd yr ymateb. Nododd yr ystyrir efallai hysbysebu'r swydd fel cytundeb hyfforddi i gymhwyso.

Nododd aelod bod Adran o'r Cyngor yn derbyn llawer o farn C ar archwiliadau, holodd os oedd y sefyllfa wedi gwella a pa mor debygol y byddai camau wedi eu cymryd gan yr Adran. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio bod gwasanaeth o fewn Adran benodol wedi derbyn llawer o farn C ar archwiliadau a byddai archwiliad dilyniant yn cael eu cynnal. Ychwanegodd ei fod yn anffodus pan roedd archwiliadau yn derbyn barn C ond ei fod yn braf gweld rheolaethau mewn lle i ymateb a gobeithir y byddai darganfod datrysiadau cytunedig yn annog perchnogaeth swyddogion.

Nododd aelod bod rheolwyr newydd ar rai achlysuron yn gofyn i Archwilio Mewnol gynnal archwiliad. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio bod rheolwr newydd un canolfan hamdden wedi gofyn am archwiliad ac wedi defnyddio'r adroddiad fel cynllun gweithredu.

Cyfeiriodd aelod at baragraff 4.13 o'r adroddiad, holodd a fyddai'n fuddiol nodi'r archwiliad dilyniant a oedd wedi derbyn barn anfoddhaol. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio mai archwiliad dilyniant Cynnal a Chadw Safleoedd Gweithdai, Modurdai a Depos, Adran Priffyrdd a Bwrdeistrefol oedd wedi derbyn barn anfoddhaol. Adroddwyd ar hyn i'r Pwyllgor mewn cyfarfod blaenorol. Eglurodd bod y gwasanaeth ers derbyn barn anfoddhaol wedi rhoi cynllun gweithredu mewn lle i ymateb.

Nododd yr Aelod Lleyg bod y Gweithgor Gwella Rheolaethau yn arfer da, holodd a fyddai'r drefn yn parhau. Mewn ymateb, nodwyd y byddai'r Gweithgor yn parhau a'i fod yn galluogi aelodau i drafod archwiliadau mewn mwy o ddyfnder efo'r swyddogion perthnasol.

Cyfeiriodd yr Aelod Lleyg at archwiliad 'Trefniadau Busnes GwE' yng Nghynllun Archwilio Mewnol 2017/18, holodd a fyddai cynghorau eraill yn cyfrannu gan fod GwE yn draws sirol. Mewn ymateb, nododd y Rheolwr Archwilio mai ar gais y cyn Pennaeth Addysg y cynhwyswyd yr archwiliad yng nghynllun 2017/18. Eglurodd mai'r Cyngor oedd Awdurdod Arweiniol GwE.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad fel adroddiad blynyddol ffurfiol y Pennaeth Archwilio Mewnol yn unol â gofynion Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus am y flwyddyn ariannol 2016/17.

5. DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL CYNGOR GWYNEDD 2016/17

Gosodwyd cefndir a chyd-destun i'r adroddiad gan yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg.

Nodwyd bod camau gweithredu ar gyfer y meysydd oedd â blaenoriaeth uchel neu ganolog wedi eu nodi yn y datganiad. Eglurwyd y byddai'r meysydd yma yn derbyn sylw wrth lunio Cynllun Strategol newydd y Cyngor gan gynnwys prosiectau i ymdrin â hwy.

Nododd y Prif Weithredwr ei fod yn cadeirio'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu a bod y datganiad gerbron yn gynnyrch gwaith sylweddol.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol nododd yr aelodau'r prif sylwadau canlynol:

- O safbwynt risg llywodraethu 'Bod yn agored', fe ddylid ail-edrych ar y gofyn yn y cyfansoddiad i chwarter yr aelodaeth bleidleisio o blaid cynnal pleidlais gofrestredig

yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn. Cydnabod na fyddai'n bosib gwneud yn y pwyllgorau eraill ond oherwydd bod system electronig mewn lle yn Siambr Dafydd Orwig fe ddylai pob un pleidlais yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn fod yn gofrestredig;

- Bod angen ail-edrych ar y sgôr risg a nodir o dan 'Diwylliant', o'r farn nad oedd y dystiolaeth a nodir yn y datganiad yn cyfiawnhau sgôr mor uchel;
- A oedd y datganiad yn ddogfen gyhoeddus?
- Byddai cynnwys enghreifftiau o weithrediaeth yn egluro'n well i bobl pam fod risg yn derbyn sgôr;
- O ran cysondeb y datganiad, fe nodir o dan 'Ymgysylltu' bod ymarferiad Her Gwynedd yn hynod o lwyddiannus tra nodir o dan 'Atebolwydd' dim ond 2,000 o drigolion ymatebodd allan o boblogaeth 18+ o bron i 100,000.

Ymatebodd y swyddogion i'r sylwadau fel a ganlyn:

- Byddai'n rhaid ystyried y mater fel eitem ffurfiol yn y Pwyllgor gydag adroddiad yn cloriannu manteision ac anfanteision cynnal pleidlais gofrestredig ar gyfer pob un pleidlais yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn;
- Annog aelodau i fynychu hyfforddiant yng nghyswllt Ffordd Gwynedd ar 5 Gorffennaf 2017. Yn gyffredinol nid oedd y meddylfryd corfforaethol yn rhoi pobl Gwynedd yn ganolog, drwy newid diwylliant y Cyngor byddai'r sgôr risg yn gostwng. Roedd nifer uwch o blant yn mynd i ofal yng Ngwynedd o gymharu â chynghorau eraill. Diwylliant yn fater oedd wir angen sylw. Fe ddiwygir y dystiolaeth yn y datganiad i gyfleu hyn yn well;
- Byddai'r datganiad yn ymddangos ar wefan y Cyngor ac yn cael ei gynnwys efo'r datganiadau ariannol;
- Fe gynhwysir enghreifftiau o dan 'Diwylliant' ac os oedd aelodau yn cyfeirio at risgiau penodol eraill fe ellir nodi enghreifftiau ond fe geisir cadw'r ddogfen yn fyr;
- Yng nghyd-destun 'Ymgysylltu' roedd yr ymateb yn dda iawn o gymharu ag ymgynghoriadau eraill ond o ran 'Atebolwydd' nid oedd yn arbennig o dda.

PENDERFYNWYD:

- cymeradwyo'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol ar gyfer 2016/17;**
- argymhell bod Arweinydd y Cyngor a'r Prif Weithredwr yn arwyddo'r datganiad;**
- dylid derbyn adroddiad yng nghyswllt diwygio cyfansoddiad y Cyngor i alluogi pob pleidlais yng nghyfarfodydd y Cyngor Llawn i fod yn gofrestredig heb y gofyn i chwarter yr aelodaeth bleidleisio o blaid cynnal pleidlais gofrestredig.**

6. CYFRIFON TERFYNOL HARBYRAU GWYNEDD 2016/17

Gosodwyd cefndir a chyd-destun i'r gofynion statudol perthnasol gan y Pennaeth Cyllid.

Cyflwynodd yr Uwch Reolwr Cyllid adroddiad yng nghyswllt cyfrifon terfynol Harbyrau Gwynedd am y flwyddyn 2016/17 yn unol â'r gofynion statudol o dan Ddeddf Harbyrau 1964. Nodwyd yr ystyrir Harbyrau Gwynedd yn gorff llywodraethol bach, gan fod trosiant yn is na £2.5m, ac o'r herwydd bod cwblhau ffurflen swyddogol flynyddol ar gyfer Swyddfa Archwilio Cymru (SAC) yn cwrdd â'r gofynion statudol.

Tynnwyd sylw nad oedd y cyfrifon yn cynnwys Hafan Pwllheli nac ychwaith Doc Fictoria, gan nad oeddent tu fewn i'r diffiniad o Harbwr, at bwrpasau'r ddeddfwriaeth berthnasol

Adroddwyd y byddai'r cyfrifon a'r ffurflen yn destun archwiliad buan gan Deloitte, archwilwyr allanol Cyngor Gwynedd a apwyntiwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru, ac os byddai newidiadau, yna cyflwynir fersiwn diwygiedig i gyfarfod y Pwyllgor ar 28 Medi 2017.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol ymatebodd y swyddogion i ymholiadau'r aelodau fel a ganlyn:

- O ran gwariant isel ar hyfforddiant, bod gwariant ar hyfforddiant wedi ei gynnwys yng nghyllideb y Gwasanaeth Morwrol;
- Bod gwahaniaeth o ran cyllideb a gwir wariant ar yswiriant oherwydd bod cytundeb yswiriant newydd wedi dod i rym yn Ebrill 2016 gyda'r gyllideb wedi ei bennu yn Rhagfyr 2015;
- Bod y Gwasanaeth wedi gwneud ymgais i gwtogi ar gostau yn gyffredinol i sicrhau bod y gwariant yn unol â'r gyllideb;
- Bod y Pwyllgor yn ei gyfarfod ar 6 Mehefin wedi penderfynu gofyn i'r Pwyllgor Craffu Addysg ac Economi i ystyried ehangu eu gwaith craffu ar adolygu trefniadau rheoli a llywodraethu Hafan Pwllheli i gynnwys yr holl harbyrau.

PENDERFYNWYD:

(i) derbyn a chymeradwyo'r wybodaeth yn yr atodiadau, sef -

- **Cyfrif Incwm a Gwariant Refeniw 2016/17 – Atodiad A; a**
- **Ffurflen datganiadau cyfrifon 2016/17, ar gyfer archwiliad – Atodiad B.**

(ii) awdurdodi'r Cadeirydd i arwyddo'r ffurflen datganiadau cyfrifon 2016/17.

7. HAWLIADAU YSWIRIANT YN ERBYN Y CYNGOR

Cyflwynwyd adroddiad yr Uwch Reolwr Refeniw a Risg a oedd yn manylu ar drefniadau'r Cyngor o ran delio â hawliadau yswiriant ac yn cynnwys gwybodaeth am hawliadau atebolwydd cyhoeddus ac atebolwydd cyflogwr a setlwyd yn ystod 2016/17. Tynnwyd sylw bod 75.4% o hawliadau atebolwydd yn erbyn y Cyngor wedi eu setlo heb gostau.

Yn ystod y drafodaeth ddilynol ymatebodd y swyddogion i ymholiadau'r aelodau fel a ganlyn:

- Bod y nifer o hawliadau atebolwydd cyflogwr yn gymharol isel o ystyried nifer y staff a gyflogir gan y Cyngor, nifer y cerbydau ym mherchnogaeth y Cyngor a'r gwasanaethau a ddarperir;
- Ceisir dysgu gwersi o'r hawliadau a amddiffynnwyd yn ogystal â'r rhai a gollir;
- O ran talu costau hawlydd, ers 2013 dim ond costau sefydlog y gellir eu hawlio. Roedd y Cyngor yn gwneud ymgais pan oedd yn bosib a phriodol datrys hawliad efo setliad cyn mynd i'r llys. Fe dderbynnir barn gyfreithiol o ran tebygolrwydd amddiffyn rhai hawliadau;
- Bod pob un o'r achosion a restrwyd yn yr Atodiad yn destun "excess" o £25,000 cyn 1 Ebrill 2016, ar ôl hynny roedd yr "excess" wedi cynyddu i £50,000 fesul hawliad Atebolwydd Cyhoeddus ac Atebolwydd Cyflogwr. Y Cyngor oedd yn talu unrhyw gostau ar yr hawliadau unigol hyd at y trothwy yma, a'r cwmni yswiriant yn talu unrhyw symiau uwchben hynny.
- Nad oedd cynnydd yn y nifer o hawliadau yswiriant yn dilyn penderfyniad y Cyngor i leihau amlder torri gwellt.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

8. CYNLLUNIO ARBEDION ARIANNOL ER MWYN CEFNOGI CYDNERTHEDD ARIANNOL

Adroddwyd y cyhoeddwyd adroddiad cenedlaethol gan Swyddfa Archwilio Cymru (SAC) ar 14 Mehefin yn datgan fod "rhan fwyaf o gynghorau Cymru wedi gwella eu cynlluniau ariannol ar gyfer y tymor canolig ac, erbyn hyn, mae ganddynt ddull effeithiol o ragamcanu'r arbedion y mae angen iddynt eu cyflawni," ond "fod gan gynghorau fwy i'w wneud i gynllunio'r modd y maent yn bwriadu pontio'r bwloch cyllid sydd wedi'i nodi ganddynt, sydd yn tansellio eu cynlluniau ariannol ar gyfer y tymor canolig."

Nodwyd bod adroddiad penodol SAC ar 'Gynllunio Arbedion yng Nghyngor Gwynedd' yn gadarnhaol. Tynnwyd sylw bod Archwilydd Cyffredinol Cymru yn nodi bod SAC wedi dod i'r casgliad -

- bod trefniadau rheoli ariannol y Cyngor yn gadarn ac mae mewn sefyllfa dda i fynd i'r afael â heriau yn y dyfodol;
- bod gan y Cyngor ddull cynllunio arbedion effeithiol ac ystyriol sy'n cefnogi cydnerthedd ariannol yn y dyfodol;
- mae hon yn sefyllfa gref sydd wedi parhau ers 2015-16 – mae gan y Cyngor bolisiâu sefydledig a chlir mewn perthynas â'i drefniadau cynllunio ariannol.

Tywysodd y Pennaeth Cyllid yr aelodau trwy'r adroddiad gan gyfeirio'n benodol at yr atodiad roedd yn manylu ar gynigion SAC o ran gwelliant ac ymateb/gweithrediad y Cyngor.

Cyfeiriodd aelod at gynig ar gyfer gwelliant SAC, sef sefydlu dull mwy corfforaethol o nodi cyfleoedd i gynhyrchu incwm. Nododd y byddai'n croesawu dull mwy corfforaethol a'i fod yn tybio y byddai rheolwyr am fentro mwy o ran cynhyrchu incwm os oedd strategaeth yn bodoli i'w cefnogi.

Mewn ymateb, nododd y Prif Weithredwr bod diwylliant yn hynod bwysig a bod lle i edrych ar gyfleoedd i gynhyrchu incwm yn gorfforaethol er mwyn sicrhau bod canlyniad unrhyw benderfyniad ar brif ffrydiau incwm wedi eu hasesu'n llawn. Ychwanegodd y disgwylir bod rheolwyr yn edrych am gyfleoedd i gynyddu incwm o ran ffrydiau incwm llai.

Nododd yr aelod bod rhai rheolwyr yn nodi bod llwyth gwaith yn effeithio ar eu gallu i fentro. Mewn ymateb, nododd y Prif Weithredwr ei fod yn fater o flaenoriaethu a bod rhai rheolwyr yn cwblhau gwaith y gall y gweithlu ymdrin â hwy yn unol â Ffordd Gwynedd.

PENDERFYNWYD derbyn yr adroddiad.

9. MONITRO PERFFORMIAD

Gwahoddwyd Aelodau i fynegi diddordeb ar gyfer mynychu cyfarfodydd monitro perfformiad am y flwyddyn 2017/18. Eglurwyd bod dau faes gwaith penodol i'r Pwyllgor - Cefnogaeth Gorfforaethol a Chyllid.

Mynegodd y Cadeirydd, Is-Gadeirydd a'r Cynghorwyr Huw G. Wyn Jones a Cemlyn Williams ddiddordeb.

Dechreuodd y cyfarfod am 10.00am a daeth i ben am 11.50pm

CADEIRYDD

Cynllun Archwilio 2017 – Cyngor Gwynedd

Blwyddyn archwilio: 2016-17

Dyddiad cyhoedd: Mehefin 2017

Cyfeirnod y ddogfen: 420A2017

Paratowyd y ddogfen hon at ddefnydd mewnol Cyngor Gwynedd fel rhan o'r gwaith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Nid oes unrhyw gyfrifoldeb ar yr Archwilydd Cyffredinol, staff Swyddfa Archwilio Cymru na, lle y bo'n gymwys, yr archwilydd penodedig mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog na chyflogai arall yn unigol, nac i unrhyw drydydd parti.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd parti'n perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru, Swyddfa Archwilio Cymru a, lle y bo'n gymwys, yr archwilydd penodedig yn drydydd parti perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg.

Lluniwyd y ddogfen hon gan Deloitte LLP a Swyddfa Archwilio Cymru.

Cynnwys

Cynllun Archwilio 2017

Crynodeb	4
Archwilio'r cyfrifon	4
Gwaith arall a gyflawnir	7
Archwilio perfformiad	8
Y ffi, y tîm archwilio a'r amserlen	11
Datblygiadau yn y dyfodol i'm gwaith archwilio	13

Atodiadau

Atodiad 1 – priod gyfrifoldebau	14
Atodiad 2 – gwaith perfformiad yn yr amlinelliad o archwiliad y llynedd sy'n dal i fynd rhagddo	16
Atodiad 3 – astudiaethau gwerth am arian cenedlaethol	17
Atodiad 4 – datblygiadau eraill yn y dyfodol	19

Cynllun Archwilio 2017

Crynodeb

- 1 Fel eich archwilydd allanol, fy amcan yw cynnal archwiliad sy'n cyflawni fy nyletswyddau statudol fel Archwilydd Cyffredinol a'm rhwymedigaethau o dan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004, Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), Deddf Llywodraeth Leol 1999, a'r Cod Ymarfer Archwilio, sef:
  - archwilio eich datganiadau ariannol ac ardystio pa un a ydynt 'yn gywir ac yn deg';
  - asesu a ydych wedi gwneud trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran y defnydd o adnoddau;
  - archwilio ac asesu a ydych wedi cyflawni eich dyletswyddau ac wedi bodloni gofynion y Mesur;
  - cynnal astudiaethau i'm galluogi i wneud argymhellion ar gyfer gwella darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd neu ar gyfer gwella trefniadau rheoli ariannol neu drefniadau rheoli eraill.
- 2 Diben y cynllun hwn yw nodi'r gwaith yr wyf yn bwriadu ymgymryd ag ef, pryd yr ymgwymerir ag ef, faint y bydd yn ei gostio a phwy fydd yn ymgymryd ag ef.
- 3 Ni chyfyngwyd arnaf wrth gynllunio cwmpas yr archwiliad hwn.
- 4 Nodir fy nghyfrifoldebau i, ynghyd â chyfrifoldebau'r rheolwyr a'r rheini sy'n gyfrifol am lywodraethu, yn **Atodiad 1**.

Archwilio'r cyfrifon

- 5 Fy nghyfrifoldeb i yw cyhoeddi tystysgrif ac adroddiad ar y datganiadau ariannol sy'n cynnwys barn ar eu 'cywirdeb a'u tegwch'.
- 6 Rwyf hefyd yn ystyried a yw Cyngor Gwynedd (y Cyngor) wedi gwneud trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau ac yn adrodd drwy eithriad os nad yw'r Datganiad Llywodraethu Blyneddol yn cydymffurfio â'r gofynion.
- 7 Mae **Atodiad 1** yn nodi fy nghyfrifoldebau yn llawn.
- 8 Mae'r gwaith archwilio a wneir gennyf er mwyn cyflawni fy nghyfrifoldebau yn ymateb i'm hasesiad o'r risgiau. Mae'r ddealltwriaeth hon yn galluogi i mi ddatblygu dull archwilio sy'n canolbwyntio ar fynd i'r afael â risgiau penodol gan roi sicrwydd ar yr un pryd ynglŷn â'r datganiadau ariannol yn eu cyfanrwydd. Mae tri cham i'm dull archwilio fel y nodir yn **Arddangosyn 1**.

Arddangosyn 1: fy null archwilio

- 9 Yn **Arddangosyn 2**, nodir y risgiau o gamddatganiadau perthnasol yr ystyriaf eu bod yn sylweddol ac y mae angen rhoi ystyriaeth archwilio arbennig iddynt o ganlyniad i hynny, ynghyd â'r gwaith yr wyf yn bwriadu ymgymryd ag ef i ymdrin â hwy.

Arddangosyn 2: risgiau archwilio ariannol

Risg archwilio ariannol	Ymateb archwilio arfaethedig
<p>Risg y bydd rheolwyr yn diystyru rheolaethau</p> <p>Ym mhob sefydliad, ceir risg y bydd rheolwyr yn diystyru rheolaethau. Am nad oes modd rhagweld sut y gallai rheolaethau gael eu diystyru yn y fath fodd, ystyrir ei bod yn risg sylweddol [ISA 240.31-33].</p>	<p>Bydd fy nhîm archwilio yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • profi priodoldeb y cofnodion mewn dyddlyfrau a'r addasiadau eraill a wnaed wrth baratoi'r datganiadau ariannol, gan ddefnyddio gwasanaethau dadansoddi data uwch i ddadansoddi holl gofnodion y dyddlyfrau i ganfod nodweddion o ddiddordeb; • profi cynllun y rheolaethau dros gofnodion y dyddlyfrau yn y cyfrifyfr, a'r modd y maent yn cael eu rhoi ar waith; • adolygu'r amcangyfrifon cyfrifyddu i ganfod unrhyw ogwydd; • gwerthuso'r sail resymegol dros unrhyw drafodion sylweddol nad ydynt yn rhan o fusnes arferol y Cyngor.

Risg archwilio ariannol	Ymateb archwilio arfaethedig
<p>Cyflawnder incwm grant a chydabyddiaeth ohono</p> <p>Rydym wedi nodi bod cyflawnder incwm grant a chydabyddiaeth ohono yn risg sylweddol gan fod angen defnyddio barn rheolwyr i gydnabod incwm grant, gan gynnwys pennu a oes amodau ynghlwm wrth arian grant ac a ydynt wedi'u bodloni i sicrhau bod modd ei gydnabod.</p> <p>Rydym yn tybio bod dau fath o incwm grant yn berthnasol i'r risg hon, sef grantiau referniw penodol a grantiau a chyfraniadau cyfalaf.</p>	<p>Bydd fy nhîm archwilio yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> cyflawni profion manwl ar sail sampl o'r incwm grant, fel risg incwm benodol i'r datganiadau ariannol, i wirio bod yr incwm yn cael ei gydnabod mewn modd sy'n adlewyrchu rheolau'r cynllun grant yn briodol, bod yr hawliad grant drafft neu derfynol yn cyd-fynd â'r hawl i gael grant, a bod mantolen y cyfrif rheoli grant wedi'i chysoni'n briodol; adolygu'r ohebiaeth sy'n gysylltiedig â grantiau penodol a phrofi ar sail sampl y modd y mae'r Cyngor yn cyfrifyddu'r gwariant perthnasol; profi cynllun y rheolaethau o ran cydnabod incwm grant, a'r modd y maent yn cael eu rhoi ar waith.
<p>Rhwymedigaeth pensiynau</p> <ul style="list-style-type: none"> ar hyn o bryd, mae'r Cyngor yn nodi rhwymedigaeth net berthnasol o ran ei rhwymedigaeth pensiynau ar y fantolen. Cyfrifir y rhwymedigaeth honno ar sail cyfres o addasiadau actiwaraid ac mae'n sensitif i newidiadau cymharol fach i'r rhagdybiaethau a wneir ynghylch newidiadau i gyflogau, cyfraddau disgownt, marwoldeb ac amnewidynnau allweddol eraill yn y dyfodol. 	<p>Bydd fy nhîm archwilio yn:</p> <ul style="list-style-type: none"> cael gafael ar brisiad IAS19 fel yr oedd ar 31 Mawrth 2017, ac yn gofyn i arbenigwyr ein cynorthwyo i adolygu pa mor briodol yw seiliau prisio IAS 19, y rhagdybiaethau a datgeliadau'r datganiad ariannol.

- 10 Nid wyf yn ceisio cael sicrwydd llwyr ynghylch cywirdeb a thegwch y datganiadau ariannol a'r nodiadau cysylltiedig, ond rwy'n mabwysiadu'r cysyniad o berthnasedd. Fy nod yw nodi camddatganiadau perthnasol, hynny yw, y rheini a allai gamarwain y sawl sy'n darllen y cyfrifon. Caiff y lefelau a ddefnyddiaf i farnu bod camddatganiadau o'r fath yn berthnasol eu nodi yn fy adroddiad a gyflwynir i'r Pwyllgor Archwilio cyn cwblhau'r archwiliad.
- 11 At ddibenion adrodd, rydym wedi pennu perthnasedd disgwylidig o £4 miliwn, ar sail gwariant net rhagamcanol o £200 miliwn (yn unol ag Adroddiad Monitro'r Gyllideb Referniw ar gyfer y trydydd chwarter). Bydd y perthnasedd yn cael ei ddiweddarau ar ddiwedd y flwyddyn yn unol ag alldro'r gwariant gros ar ddiwedd y flwyddyn, a byddwn yn rhoi gwybod i'r rheolwyr a'r Pwyllgor Archwilio am unrhyw newidiadau. Byddaf yn ymdrin ag unrhyw gamddatganiadau sydd islaw lefel 'ddibwys' (5% o berthnasedd neu £100,000, pa un bynnag sydd isaf) fel materion nad oes angen i'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu eu hystyried ac felly ni fyddaf yn cyflwyno adroddiad arnynt.

- 12 Mae fy ffioedd yn seiliedig ar y tybiaethau a ganlyn:
- bod y wybodaeth a ddarperir i ategu'r datganiadau ariannol yn amserol, o'r ansawdd disgwyliedig a'i bod wedi'i hadolygu at ddibenion sicrwydd ansawdd;
  - bod safleoedd a chyfleusterau priodol yn cael eu darparu i alluogi fy nhîm archwilio i gyflawni'r archwiliad yn effeithlon;
  - y bydd yr holl swyddogion priodol ar gael yn ystod yr archwiliad;
  - bod yr holl reolaethau a gwiriadau angenrheidiol ar waith i alluogi'r Swyddog Ariannol Cyfrifol i roi'r holl sicrwydd sydd ei angen arnaf yn y Llythyr Sylwadau a anfonir ataf;
  - bod rhaglen waith arfaethedig y gwasanaeth Archwilio Mewnol wedi'i chwblhau a bod y rheolwyr wedi ymateb i faterion a allai fod wedi effeithio ar y datganiadau ariannol.

Yn ogystal â'm cyfrifoldebau o ran archwilio datganiadau ariannol statudol y Cyngor a nodir uchod, mae hefyd yn ofynnol i mi ardystio datganiad a gyflwynir i Lywodraeth Cymru sy'n rhoi gwybodaeth am y Cyngor i gefnogi'r gwaith o baratoi Cyfrifon y Llywodraeth Gyfan.

Gwaith arall a gyflawnir

- 13 Rwyf hefyd yn gyfrifol am archwilio'r tri chyd-bwyllgor y mae'r Cyngor yn awdurdod lletya ar eu cyfer, sef Cyd-bwyllgor GwE, y Cyd-bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig a'r Cyd-bwyllgor Polisi Cynllunio. Yn ogystal, rwy'n gyfrifol am y pedwar harbwr y mae'r Cyngor yn awdurdod harbwr ar eu cyfer, sef Pwllheli, Abermaw, Porthmadog ac Aberdyfi. Rwyf am dynnu eich sylw at y risg a ganlyn yr wyf wedi ei phennu o ran Cyd-bwyllgor GwE sy'n ychwanegol at y rheini a bennwyd gan ISA 240.

Arddangosyn 3: risgiau archwilio ariannol

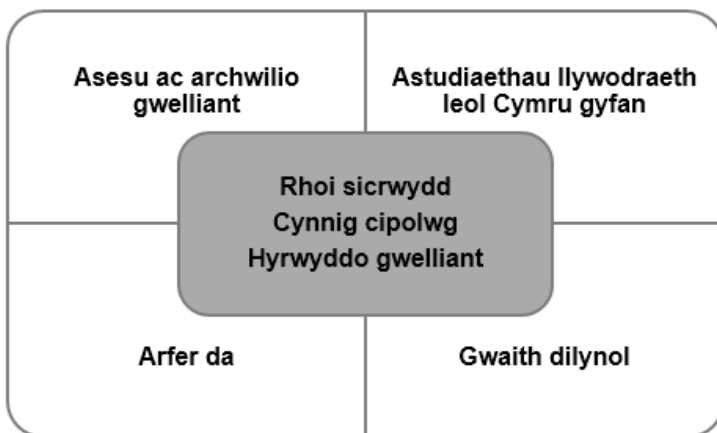
Risg archwilio ariannol	Ymateb archwilio arfaethedig
<p>Incwm a gwariant arian grant GwE Mae'r pwyllgor yn cael swm sylweddol o arian grant ac mae'n dosbarthu'r rhan fwyaf ohono i awdurdodau lleol ac ysgolion. Mae risg y gallai'r datganiadau ariannol gynnwys neu hepgor yr arian grant hwn yn amhriodol gan fod angen i'r pwyllgor asesu a yw'n gweithredu fel asiant neu brif gorff.</p>	<p>Bydd fy nhîm archwilio'n ceisio deall polisi'r pwyllgor i gydnabod incwm a gwariant arian grant, gan gynnwys adolygu a yw'r pwyllgor yn gweithredu fel prif gorff neu asiant. Byddwn yn cynnal profion manwl i gadarnhau a yw'r meini prawf cydnabod wedi'u bodloni.</p>

- 14 Nid oes unrhyw risgiau archwilio ariannol eraill yr wyf am dynnu eich sylw atynt o ran y Cyd-bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig, y Cyd-bwyllgor Polisi Cynllunio na'r awdurdod harbwr.
- 15 Nodir fy ffi archwilio ar gyfer y gwaith hwn yn [Arddangosyn 7](#).
- 16 Fel y gwyddoch, mae Bwrdd Cod Cyfrifyddu Awdurdodau Lleol CIPFA/LASAAC (y Bwrdd Cod) wedi gohirio'r cam arfaethedig i fesur ased rhwydwaith priffyrdd awdurdodau lleol ar sail cost adnewyddu wedi'i dibrisio. Bydd y Bwrdd Cod yn ystyried p'un a gaiff y cyfraddau GRC canolog a'r prosesau sicrwydd canolog eu cyflwyno mewn modd amserol er mwyn eu rhoi ar waith yn llwyddiannus yn 2017-18 yn ei gyfarfod ym mis Mawrth 2017. Caiff y gofynion eu cyflwyno yng Nghod 2017-18.
- 17 Ni ellir cynnwys unrhyw waith archwilio ychwanegol sydd ei angen mewn perthynas â'r ased rhwydwaith priffyrdd o fewn y ffioedd presennol. Caiff y gost archwilio ychwanegol ei chytuno ar sail ansawdd systemau a chofnodion y Cyngor ac argaeledd sicrwydd canolog. Rhagwelaf y caiff y ffioedd ychwanegol sy'n gysylltiedig â'r ased rhwydwaith priffyrdd eu hadlewyrchu yn ffi archwilio 2017-18.
- 18 Fodd bynnag, bydd yn bwysig i awdurdodau gynnal eu momentwm wrth baratoi ar gyfer y newid sylweddol hwn ac efallai yr hoffent ymgysylltu â'u harchwilydd allanol wrth iddynt wneud cynnydd. Byddaf yn trafod cwmplas unrhyw waith paratoi ychwanegol sydd ei angen yn 2017 â chi, ynghyd ag unrhyw ffi archwilio ychwanegol a godir am y gwaith hwn.

Archwilio perfformiad

- 19 Mae elfennau fy ngwaith archwilio perfformiad i'w gweld yn [Arddangosyn 4](#).

Arddangosyn 4: elfennau o'm gwaith archwilio perfformiad

- 20 Mae llywodraeth leol yng Nghymru yn mynd drwy gyfnod o newid na welwyd mo'i debyg o'r blaen. Mae effeithiau caledi yn amlwg o hyd. Bydd yn ofynnol i'r cyrff a archwilir fabwysiadu'r egwyddor datblygu cynaliadwy o fis Ebrill 2016, ac mae cynlluniau i ddiwygio llywodraeth leol yn dal i gael eu hystyried.
- 21 O ran 2017-18, bydd y Mesur ar waith o hyd, a bydd yn dal i fod yn ofynnol i mi ystyried a fydd yr awdurdodau yn cyflawni eu dyletswydd i wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus. Yr her i mi yn ystod y cyfnod ansicr hwn yw cydbwysu fy nyletswyddau statudol presennol, newydd ac arfaethedig â'r angen i barhau i gynnal archwiliadau ac asesiadau ystyrllon a chymesur sy'n seiliedig ar risg.
- 22 Yn ystod 2016, bûm yn ymgynghori â chyrff gwasanaethau cyhoeddus ynghylch y ffordd orau o gyflawni fy amrywiol ddyletswyddau gan sicrhau'r cydbwysedd mwyaf priodol ac ychwanegu gwerth drwy:
- roi sicrwydd o ran y ffordd y caiff arian cyhoeddus ac asedau eu llywodraethu a'u gwarchod;
  - rhoi cipolwg defnyddiol ar y graddau y defnyddir adnoddau yn ddoeth i ddiwallu anghenion pobl;
  - nodi a hyrwyddo ffyrdd o wella'r broses o ddarparu gwasanaethau cyhoeddus.
- 23 Yn ogystal â'r rhaglen flynyddol o waith archwilio ac asesu, mae Swyddfa Archwilio Cymru hefyd yn ymgymryd â rhaglen o astudiaethau llywodraeth leol. Caiff y gwaith hwn ei gynnwys yn amcangyfrifon Swyddfa Archwilio Cymru ar gyfer cyllid o Gronfa Gyfunol Cymru ac nid mewn ffioedd lleol. Mae **Arddangosyn 5** yn crynhoi sefyllfa bresennol y rhaglen gyfredol o astudiaethau. Mae'r astudiaethau hyn yn arwain yn bennaf at adroddiadau cenedlaethol a ategir gan allbynnau dysgu ar y cyd ac arferion da yn hytrach nag adroddiadau lleol. Caiff canfyddiadau lleol, lle bo hynny'n berthnasol, eu cynnwys mewn gwaith asesu gwelliant a'u cofnodi mewn adroddiadau gwella blynyddol yn dibynnu ar amseriad a ffocws y casgliadau.

Arddangosyn 5: astudiaethau llywodraeth leol

Astudiaeth	Statws
Astudiaethau 2015-16	
Diogelwch cymunedol	Cyhoeddwyd ym mis Hydref 2016
Cynhyrchu incwm a chodi tâl	Cyhoeddwyd ym mis Tachwedd 2016
Y modd y mae cynghorau yn ariannu gwasanaethau'r trydydd sector	Cyhoeddwyd ym mis Ionawr 2017
Astudiaethau 2016-17	
Sut y mae llywodraeth leol yn rheoli galw	Gwaith maes wedi'i gwblhau; wrthi'n drafftio'r adroddiad
Comisiynu strategol	Gwaith maes wedi'i gwblhau; wrthi'n drafftio'r adroddiad
Gwella llesiant drwy addasu tai	Gwaith maes wedi'i gwblhau; wrthi'n drafftio'r adroddiad

24 Gan ystyried yr holl ffactorau hyn, bydd fy rhaglen waith ar gyfer 2017-18 yn cynnwys:

Arddangosyn 6: rhaglen archwilio perfformiad

Rhaglen archwilio perfformiad	Disgrifiad byr
<p>Gwaith archwilio ac asesu gwelliant gan gynnwys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • archwilio'r trefniadau i gynllunio gwelliant ac i adrodd arno • adolygiad dilynol yn sgil argymhellion / cynigion gwella lleol a chenedlaethol • prosiectau lleol sy'n seiliedig ar risg – cytunir ar y testun a'i gadarnhau • Adroddiad Gwella Blynyddol 	<ul style="list-style-type: none"> • ardystiad sylfaenol o'r cynllun gwella a'r adroddiad blynyddol • adolygiad dilynol o sampl o'r argymhellion/cynigion gwella lleol a chenedlaethol • rhennir briffiau prosiectau cyn i'r gwaith prosiect gychwyn • crynodeb o'r gwaith archwilio perfformiad a wnaed yn ystod y flwyddyn
<p>Asesiad sylfaenol Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol</p>	<p>Sylwebaeth Blwyddyn Un: Byddwn yn casglu tystiolaeth ynghylch sut y mae'r 44 corff yn dechrau ymateb i ofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ac yn nodi enghreifftiau o arfer nodedig sy'n dod i'r amlwg. Bwriedir i'r gwaith gefnogi gwelliant a llywio gwaith archwilio yn y dyfodol o dan y Ddeddf.</p>
<p>Adolygiad Craffu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol</p>	<p>Bydd yr adolygiad hwn yn ystyried effaith Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol ar waith pwyllgorau craffu, gan gynnwys gwaith craffu'r Byrddau Gwasanaethau Lleol, gan hwyluso gwelliant ac ymdrechion i rannu arfer da.</p>
<p>Adolygiad o safbwynt defnyddiwr gwasanaeth</p>	<p>Gan adeiladu ar y gwaith a wnaed yn yr Astudiaeth Llywodraeth Leol ynghylch mynd i'r afael â dibyniaeth a galw, bydd y prosiect hwn yn profi'r rhyngwyneb ar gyfer defnyddwyr gwasanaethau ym mhob awdurdod. Bydd yr adolygiad yn gwerthuso sut y mae'n teimlo (fel aelod o'r cyhoedd) i ymdrin â gwasanaethau'r cyngor, a hynny ar sail detholiad o wasanaethau a sefyllfaoedd.</p>

25 Yn **Atodiad 3**, nodir y prosiectau archwilio perfformiad a gafodd eu cynnwys yng Nghynllun Archwilio y llynedd sydd naill ai'n dal i fynd rhagddynt neu a ddisodlwyd gan brosiectau amgen drwy gytundeb â chi.

Y ffi, y tîm archwilio a'r amserlen

Ffi

- 26 Nid yw Swyddfa Archwilio Cymru yn gwneud elw o ffioedd. O dan y ddeddfwriaeth, ni chaiff y ffioedd a godir fod yn uwch na'r gost lawn sy'n gysylltiedig â chyflawni'r swyddogaeth y codir y ffi amdani. Pennir cyfraddau'r ffioedd er mwyn adennill y gost honno'n llawn. Ni fu unrhyw newid yn fy nghyfraddau ffioedd ar gyfer 2017 a bydd fy nhimau archwilio yn parhau i geisio sicrhau arbedion effeithlonrwydd yn eu harchwiliadau. Maent yn awyddus i weithio gyda chi mewn modd adeiladol yn hyn o beth.
- 27 Nodir eich ffi amcangyfrifedig ar gyfer 2017 yn [Arddangosyn 7](#).

Arddangosyn 7: ffi archwilio

Maes archwilio	Ffi arfaethedig (£) ¹	Ffi wirioneddol y llynedd (£)
Archwilio'r cyfrifon²	180,450	180,450
Gwaith archwilio perfformiad³	99,537	99,198
Gwaith archwilio arall:		
Cyd-bwyllgor GwE	11,000	7,590
Cyd-bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig	1,000	920
Cyd-bwyllgor Polisi Cynllunio	1,000	920
Awdurdod harbwr	700	650
Cyfanswm y gwaith archwilio arall	13,700	10,080
Gwaith ardystio grantiau⁴	125,000	110,000–125,000

Nodiadau:

¹ Nid yw'r ffioedd a ddangosir yn y ddogfen hon yn cynnwys TAW, oherwydd ni chaiff TAW ei chodi arnoch mwyach.

² Yn daladwy rhwng mis Tachwedd 2016 a mis Hydref 2017.

³ Yn daladwy rhwng mis Ebrill 2017 a mis Mawrth 2018.

⁴ Yn daladwy wrth i'r gwaith gael ei wneud.

- 28 Bydd y broses gynllunio yn un barhaus, ac efallai y bydd angen newid fy rhaglen o waith archwilio ac, felly, fy ffi os bydd unrhyw risgiau newydd allweddol yn codi. Ni fyddaf yn gwneud unrhyw newidiadau heb eu trafod â'r Cyngor yn gyntaf.
- 29 Ceir rhagor o wybodaeth am fy [ngraddfeydd ffioedd a'r broses o bennu ffioedd](#) ar wefan Swyddfa Archwilio Cymru.

Tîm archwilio

30 Ceir crynodeb o brif aelodau fy nhîm, ynghyd â'u manylion cyswllt, yn [Arddangosyn 8](#).

Arddangosyn 8: fy nhîm

Enw	Swydd	Rhif ffôn	Cyfeiriad e-bost
Ian Howse	Arweinydd Ymgysylltu – Archwilio Ariannol	02920 264319	ihowse@deloitte.co.uk
Clare Edge	Rheolwr Archwilio Ariannol	07708936807	cedge@deloitte.co.uk
Derwyn Owen	Cyfarwyddwr Ymgysylltu	02920 320651	derwyn.owen@archwilio.cymru
Jeremy Evans	Rheolwr Archwilio Perfformiad	07825 052861	jeremy.evans@archwilio.cymru
Paul Goodlad	Arweinydd Archwilio Perfformiad	07854 108620	paul.goodlad@archwilio.cymru

31 Gallaf gadarnhau bod aelodau fy nhîm oll yn annibynnol ar y Cyngor a'ch swyddogion. At hynny, nid wyf yn ymwybodol o unrhyw wrthdaro buddiannau posibl y mae angen i mi dynnu eich sylw ato.

Amserlen

32 Byddaf yn cyflwyno i'r Cyngor adroddiadau, neu allbynnau eraill y cytunir arnynt, sy'n trafod y meysydd gwaith a nodir yn y ddogfen hon. Nodir fy ngherrig milltir allweddol yn [Arddangosyn 9](#).

Arddangosyn 9: amserlen

Allbwn arfaethedig	Cyflawni'r gwaith	Llunio'r adroddiad terfynol
Cynllun Archwilio 2017	Mawrth – Ebrill 2017	Mehfin 2017
Gwaith ar y cyfrifon ariannol: <ul style="list-style-type: none"> Adroddiad ar yr Archwiliad o'r Datganiadau Ariannol Barn ar y Datganiadau Ariannol Memorandwm Cyfrifon Ariannol	Gorffennaf – Medi 2017	Medi 2017
Gwaith perfformiad: <ul style="list-style-type: none"> Tystysgrif y Cynllun Gwella Tystysgrif yr Adroddiad Perfformiad	(Amcangyfrif) Mawrth 2017 Hydref 2017	(Amcangyfrif)* Cyhoeddwyd Ebrill 2017 Hydref 2017
Archwiliad lleol sy'n seiliedig ar risg	Gorffennaf – Tachwedd	Mawrth 2018
Adolygiad dilynol yn sgil cynigion gwella lleol a chenedlaethol	Mehfin – Tachwedd	Rhagfyr 2017
Adroddiad Gwella Blynyddol	Ionawr – Chwefror 2018	Mawrth 2018

Allbwn arfaethedig	Cyflawni'r gwaith	Llunio'r adroddiad terfynol
Adolygiad o safbwynt defnyddiwr gwasanaeth	Gorffennaf – Rhagfyr	Mawrth 2018
Adolygiad craffu Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol	Gorffennaf – Rhagfyr	Amherthnasol
Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol: asesiad sylfaenol	Medi 2017 – Chwefror 2018	Amherthnasol

* Yn amodol ar gymeradwyo'r canfyddiadau drafft mewn modd amserol gyda'r Cyngor.

Datblygiadau yn y dyfodol i'm gwaith archwilio

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

33 Daeth Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (y Ddeddf) i rym ym mis Ebrill 2015. Mae'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i mi gyflwyno adroddiad, cyn etholiad nesaf y Cynulliad Cenedlaethol, ar sut y mae cyrff cyhoeddus yn gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy wrth bennu eu hamcanion llesiant ac yn cymryd camau i'w cyflawni. Yn 2017, byddaf yn ymgymryd â'm darn cyntaf o waith o dan y Ddeddf - Sylwebaeth Blwyddyn Un - er mwyn dod i ddeall sut y mae cyrff yn dechrau ymateb i'r gofynion. Byddaf hefyd yn cydweithio â nifer fach o gyrff cyhoeddus, gan gynnwys y sector llywodraeth ganolog, i ddatblygu dull archwilio sy'n ystyrlon ac yn gymesur ac y gellir ei fabwysiadu yn y dyfodol.

Datblygiadau eraill

- 34 Mae manylion datblygiadau eraill yn y dyfodol, gan gynnwys newidiadau i safonau IFRS allweddol a seminarau Cyfnewidfa Arfer Da Swyddfa Archwilio Cymru, ar gael yn [Atodiad 4](#).
- 35 Nod rhaglen Cyfnewidfa Arfer Da Swyddfa Archwilio Cymru yw helpu i wella gwasanaethau cyhoeddus ledled Cymru drwy nodi a rhannu arferion da. Mae seminarau'r Gyfnewidfa yn dod ag amrywiaeth o gyrff y sector cyhoeddus ynghyd i rannu eu profiadau ymarferol a'r gwersi a ddysgwyd ganddynt mewn meysydd lle byddai'n fuddiol rhannu arferion da, yn ein barn ni. Darperir y seminarau hyn yn rhad ac am ddim i gyfranogwyr. Mae'r digwyddiadau sydd ar y gweill yn cynnwys:
- yr heriau a wynebier gan wasanaethau a ariennir yn gyhoeddus ac a ddarperir yn anuniongyrchol yng Nghymru
  - sut i reoli risg mewn perthynas â newid sefydliadol, trawsnewid gwasanaethau ac arloesedd
  - mesur canlyniadau: pwy sy'n ei wneud a sut (yn gysylltiedig â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol)

Atodiad 1

Priod gyfrifoldebau

Archwilio cyfrifon

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004, fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2013, yn nodi fy mhwerau a'm dyletswyddau i gynnal eich archwiliad ariannol. Fy nghyfrifoldeb i yw cyhoeddi tystysgrif ac adroddiad ar y datganiadau ariannol sy'n cynnwys barn ar yr hyn a ganlyn:

- eu 'cywirdeb a'u tegwch', gan roi sicrwydd:
  - nad ydynt yn cynnwys camdatganiadau perthnasol pa un a gawsant eu hachosi drwy dwyll neu amryfusedd;
  - eu bod yn cydymffurfio â'r gofynion statudol a gofynion cymwys eraill;
  - eu bod yn cydymffurfio â'r holl ofynion perthnasol ar gyfer cyflwyno a datgelu o ran cyfrifyddu.
- cysondeb y wybodaeth yn yr Adroddiad Blynyddol â'r datganiadau ariannol.

Mae'n rhaid i mi hefyd ddatgan drwy eithriad os nad yw'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn cydymffurfio â'r gofynion, os na chadwyd cofnodion cyfrifyddu cywir, os na wnaed y datgeliadau gofynnol ar gyfer cydnabyddiaeth a thrafodion eraill neu os nad wyf wedi derbyn yr holl wybodaeth ac esboniadau sydd eu hangen arnaf.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn ei gwneud yn ofynnol i mi asesu a yw Cyngor Gwynedd (y Cyngor) wedi gwneud trefniadau priodol i sicrhau darbodusrwydd, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd o ran ei ddefnydd o adnoddau. Er mwyn cyflawni hyn, rwy'n ystyried yr hyn a ganlyn:

- canlyniadau'r gwaith archwilio a wnaed ar y datganiadau ariannol;
- system rheolaeth fewnol y Cyngor, fel y'i nodir yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol a'm hadroddiad cysylltiedig;
- canlyniadau gwaith arall a wnaed gan gynnwys gwaith a wnaed o dan Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009 (y Mesur), ardystiadau o hawliadau a ffurflenni, ac ymarferion paru data;
- canlyniadau gwaith cyrff adolygu allanol eraill, lle bo hynny'n berthnasol i'm cyfrifoldebau;
- unrhyw waith arall sy'n ymdrin â materion nas cwmpesir gan yr uchod, ac yr wyf o'r farn ei fod yn angenrheidiol i gyflawni fy nghyfrifoldebau.

Mae Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 yn nodi hawliau'r cyhoedd ac etholwyr i archwilio datganiadau ariannol a dogfennau cysylltiedig y Cyngor, gofyn cwestiynau i mi, fel yr Archwilydd Penodedig, am y cyfrifon a, lle y bo'n briodol, herio eitemau yn y cyfrifon. Rhaid i mi hefyd ystyried pa un a ddylwn lunio adroddiad, er budd y cyhoedd, ar unrhyw fater a ddaw i'm sylw wrth i mi gynnal yr archwiliad.

Nid yw fy ngwaith archwilio yn rhyddhau rheolwyr, na'r rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu, rhag eu cyfrifoldebau sy'n cynnwys:

- paratoi'r datganiadau ariannol a'r Adroddiad Blynyddol yn unol â safonau a chanllawiau cyfrifyddu cymwys;
- cadw cofnodion cyfrifyddu cywir;
- sicrhau rheoleidd-dra trafodion ariannol;
- sicrhau gwerth am arian o ran y defnydd o adnoddau.

Mae'r rheolwyr yn cytuno i roi'r hyn a ganlyn i mi:

- mynediad at yr holl wybodaeth y mae'r rheolwyr yn ymwybodol ohoni sy'n berthnasol i'r gwaith o baratoi'r datganiadau ariannol megis cofnodion, dogfennaeth a materion eraill;
- gwybodaeth ychwanegol y gallaf ofyn amdani gan y rheolwyr er mwyn cynnal yr archwiliad;
- mynediad anghyfyngedig at unigolion o fewn y Cyngor y byddaf yn penderfynu ei bod yn angenrheidiol cael tystiolaeth archwilio ganddynt.

Bydd angen i'r rheolwyr roi datganiadau ysgrifenedig i mi er mwyn cadarnhau'r hyn a ganlyn:

- eu bod wedi cyflawni eu cyfrifoldebau ar gyfer paratoi'r datganiadau ariannol;
- bod pob trafodyn wedi'i gofnodi ac wedi'i adlewyrchu yn y datganiadau ariannol;
- bod y wybodaeth a roddwyd i mi er mwyn cynnal yr archwiliad yn gyflawn;
- ategu tystiolaeth archwilio arall sy'n berthnasol i'r datganiadau ariannol neu honiadau penodol yn y datganiadau ariannol os wyf yn credu bod hynny'n angenrheidiol neu os yw'n ofynnol o dan y Safonau Archwilio Rhyngwladol.

Archwilio perfformiad

Mae'r Mesur yn rhoi dyletswydd gyffredinol ar awdurdodau gwella i 'wneud trefniadau i sicrhau gwelliant parhaus wrth gyflawni [eu] swyddogaethau'. Mae hefyd yn gosod gofynion penodol ar awdurdodau i bennu amcanion gwella, ac i gyhoeddi cynlluniau gwella blynyddol ac asesiadau o berfformiad. Diffinnir awdurdodau gwella fel cynghorau sir a chynghorau bwrdeistref sirol, awdurdodau parciau cenedlaethol, ac awdurdodau tân ac achub.

Mae'r Mesur hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i mi gynnal asesiad gwella ar gyfer pob awdurdod gwella bob blwyddyn er mwyn pennu a yw'r awdurdod yn debygol o gydymffurfio â'i ddyletswydd gyffredinol a gofynion y Mesur. Rhaid i'r Archwilydd Cyffredinol hefyd gynnal archwiliadau i nodi pa un a yw'r awdurdod wedi cyflawni ei ddyletswyddau o ran gwella, cynllunio ac adrodd.

O dan rai amgylchiadau gall yr Archwilydd Cyffredinol hefyd gynnal arolygiadau arbennig (o dan adran 21). Bydd yn cyflwyno adroddiad i'r awdurdodau a'r Gweinidogion perthnasol mewn perthynas â hwy, a gall eu cyhoeddi (o dan adran 22). Bydd yr Archwilydd Cyffredinol yn crynhoi'r adroddiadau archwilio ac asesu yn yr Adroddiad Gwella Blynyddol a gyhoeddir ganddo (o dan adran 24). Bydd yr adroddiad hwn hefyd yn crynhoi unrhyw adroddiadau ar arolygiadau arbennig.

Atodiad 2

Gwaith perfformiad yn yr amlinelliad o archwiliad y llynedd sy'n dal i fynd rhagddo

Prosiect archwilio perfformiad	Statws	Sylwadau
Cysoni Dulliau o Gyflawni Newid (y cyfeiriwyd ato fel Trawsnewid yn flaenorol)	Cytunwyd ar ffocws y gwaith, ac rydym wrthi'n trefnu gweithdai	Cynhelir y gweithdai ym mis Mehefin a mis Gorffennaf 2017

Atodiad 3

Astudiaethau gwerth am arian cenedlaethol

Efallai y bydd gan Gyngor Gwynedd hefyd ddiddordeb yn yr astudiaethau gwerth am arian cenedlaethol a gynhelir gennyf. Bydd rhai ohonynt yn arbennig o berthnasol i lywodraeth leol, ac efallai y byddwn yn casglu tystiolaeth ar draws llywodraeth leol ar eu cyfer. Cefnogir yr astudiaethau hyn gan gronfeydd a gymeradwyir gan y Cynulliad Cenedlaethol. Cyflwynir adroddiadau i Bwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus y Cynulliad Cenedlaethol i'w helpu i graffu ar wariant cyhoeddus ac o bosibl i hwyluso trefniadau craffu pwyllgorau eraill y Cynulliad Cenedlaethol.

Mae'r tabl isod yn nodi'r holl waith sydd ar y gweill ar hyn o bryd mewn perthynas ag astudiaethau gwerth am arian. Mae'r rhaglen yn cynnwys crynodebau Cymru gyfan o'r gwaith archwilio a wnaed yn lleol yn y GIG ac archwiliadau ymatebol o feysydd penodol sy'n peri pryder i'r cyhoedd a ddaeth i'm sylw. Yn ogystal â'r gwaith a amlinellir isod, mae'n bosibl y byddaf yn penderfynu paratoi adroddiadau cenedlaethol eraill yn ystod y flwyddyn a fydd yn crynhoi gwaith archwilio lleol neu a fydd yn seiliedig ar ganfyddiadau archwiliadau ymatebol.

Rwyf hefyd yn ymgynghori ar hyn o bryd â'r Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus a rhanddeiliaid eraill ar gynnwys nifer o astudiaethau gwerth am arian newydd yn fy rhaglen i'w cyflawni yn ystod 2017-18. Er enghraifft, rwyf eisoes wedi hysbysu'r pwyllgor fy mod yn ystyried cynnal archwiliad ehangach o gymorth Llywodraeth Cymru i fusnesau yn dilyn fy adroddiad ym mis Gorffennaf 2016 ar drefniadau Llywodraeth Cymru i ariannu Kancoat Ltd.

Rhoddir diweddariadau pellach i chi ar fy rhaglen o astudiaethau gwerth am arian yn yr adroddiadau cynnydd rheolaidd a baratoir gan fy nhîm.

Pwnc	Dyddiad cyhoeddi disgwylidig (fel y mae ar 6 Ebrill 2017)
Comisiynu gwasanaethau ambiwlans brys	Ar fin cael ei gyhoeddi
Adolygiad o'r dirwedd caffael cyhoeddus	Gorffennaf 2017
Rheoli gwastraff (atal gwastraff)	Gorffennaf 2017
Rheoli gwastraff (ailgylchu trefol) ²	Gorffennaf 2017
Gweithredu Deddf Cyllid y GIG (Cymru) 2014 (cynllunio tymor canolig integredig)	Gorffennaf 2017
Rhaglen Cefnogi Pobl	Gorffennaf 2017
Gwasanaethau gwybodeg GIG Cymru	Gorffennaf 2017

² Yn ogystal â'r gwaith ar atal gwastraff ac ailgylchu trefol, byddaf yn bwrw ymlaen ag adolygiad o'r seilwaith trin gwastraff ddechrau 2017.

Pwnc	Dyddiad cyhoeddi disgwylidig (fel y mae ar 6 Ebrill 2017)
Mynediad at wasanaethau cyhoeddus gyda chymorth gwasanaethau dehongli a chyfieithu arbenigol	Awst – Hydref 2017
Paratodau ar gyfer gweithredu datganoli cyllidol yng Nghymru (adroddiad dilynol)	Hydref 2017
Ymyrraeth gynnar a newid ymddygiad	I'w gadarnhau ³

³ Mae fy rhaglen o waith arfer da wedi cynnwys prosiect i ystyried gwaith newid ymddygiad ar draws gwasanaethau cyhoeddus Cymru a chyfleoedd i wella arferion, i gyflawni canlyniadau gwell i ddinasyddion ac i sicrhau mwy o werth am arian. Rwyf yn rhagweld o hyd y bydd y wybodaeth a'r dystiolaeth a gasglwyd drwy'r gwaith hwn yn fy helpu i lunio adroddiad ar y pwnc hwn, ond nid yw'n debygol o fod yn adroddiad archwilio traddodiadol ac nid yw'r cynlluniau i'w lunio wedi'u cadarnhau hyd yma.

Atodiad 4

Datblygiadau eraill yn y dyfodol

Newidiadau IFRS allweddol sydd i ddod

Safon	Dyddiad dod i rym	Rhagor o fanylion
IFRS 9 Offerynnau ariannol	2018-19	Bydd IFRS 9 Offerynnau ariannol yn disodli IAS 39 ac mae'n cynnwys dull newydd o ddsbarthu a mesur asedau ariannol sy'n seiliedig ar egwyddorion. Mae hefyd yn cyflwyno methodoleg lleihau gwerth newydd ar gyfer asedau ariannol sy'n seiliedig ar golledion disgwylidig yn hytrach na cholledion yr eir iddynt. Bydd hyn yn golygu y gellir cydnabod colledion credyd disgwylidig yn gynharach ac yn fwy amserol. Caiff bron yr holl ofynion cyfrifyddu ar gyfer rhwymedigaethau ariannol eu dwyn ymlaen heb eu newid o IAS 39.
IFRS 15 Refeniw o gontractau â chwsmeriaid	2018-19	Mae IFRS 15 Refeniw o gontractau â chwsmeriaid yn cyflwyno model pum cam sy'n seiliedig ar egwyddorion ar gyfer cydnabod refeniw sy'n deillio o gontractau â chwsmeriaid. Mae'n seiliedig ar egwyddor graidd sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r refeniw a gydnabyddir ddangos trosglwyddiad nwyddau neu wasanaethau a addawyd i'r cwsmer mewn swm sy'n adlewyrchu'r gydnabyddiaeth y mae'r corff yn disgwyl bod ganddo hawl iddi, yn gyfnewid am y nwyddau neu'r gwasanaethau hynny. Bydd hefyd yn galw am ddatgeliadau mwy cynhwysfawr nag sydd eu hangen ar hyn o bryd.
IFRS 16 Prydlesi	2019-20	Bydd IFRS 16 yn disodli'r safon gyfredol ar brydlesi, sef IAS 17. Y prif newid yw ei fod yn cael gwared i raddau helaeth ar y gwahaniaeth rhwng prydlesi gweithredu a phrydlesi cyllid i lesddeiliaid drwy gyflwyno un model cyfrifyddu ar gyfer lesddeiliaid sy'n ei gwneud yn ofynnol iddynt gydnabod asedau a rhwymedigaethau ar gyfer pob prydles â thymor o fwy na 12 mis, oni bai fod yr ased sylfaenol o werth isel. Yn sgil hyn, caiff pob prydles ei chydabod ar y fantolen fel ased yn seiliedig ar yr egwyddor 'hawl i ddefnyddio' gyda rhwymedigaeth gyfatebol ar gyfer rhenti yn y dyfodol. Mae hwn yn newid mawr i'r trefniadau cyfrifyddu o ran lesddeiliaid.

Cyfnewidfa Arfer Da

Mae Cyfnewidfa Arfer Da Swyddfa Archwilio Cymru yn helpu gwasanaethau cyhoeddus i wella drwy rannu gwybodaeth ac arferion sy'n gweithio. Cynhelir digwyddiadau lle gellir cyfnewid gwybodaeth wyneb yn wyneb a rhannu adnoddau ar-lein.

Mae digwyddiadau'r Gyfnewidfa yn canolbwyntio ar reolaeth ariannol, staff y sector cyhoeddus a llywodraethu, ymhlith pethau eraill.

Mae rhagor o wybodaeth, gan gynnwys manylion am ddigwyddiadau'r Gyfnewidfa yn y dyfodol ac allbynnau seminarau blaenorol, ar gael yn [adran y Gyfnewidfa Arfer Da ar wefan Swyddfa Archwilio Cymru](#). Bydd y cyfnod cofrestru ar gyfer pob digwyddiad yn agor ddeufis cyn y digwyddiad.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone : 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Eitem 6

CYFARFOD:	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD:	13 Gorffennaf 2017
TEITL:	DATGANIAD O GYFRIFON 2016/17
PWRPAS / ARGYMHELLIAD:	Derbyn y Datganiad o Gyfrifon statudol (drafft cyn archwiliad) er gwybodaeth
AWDUR:	Dafydd L Edwards, Pennaeth Cyllid
AELOD CABINET:	Cynghorydd Peredur Jenkins

---

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn yn cyflwyno'r Datganiad o Gyfrifon statudol ar gyfer blwyddyn ariannol 2016/17, sy'n rhoi manylion am weithgareddau ariannol y Cyngor yn ystod y flwyddyn ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2017.
- 1.2 Y Datganiad o Gyfrifon drafft ar ei ffurf safonol yw'r ddogfen ddilydol, 108 tudalen o hyd mewn un iaith. Mae linc i'r Datganiad eisoes wedi'i anfon at holl aelodau etholedig a phrif swyddogion y Cyngor ar 30 Mehefin 2017.
- 1.3 Nid yw'r cyfrifon drafft a gyflwynir yma wedi'u harchwilio eto, felly efallai bydd angen rhai newidiadau iddynt cyn cyflwynir fersiwn terfynol er cymeradwyaeth yng nghyfarfod 28 Medi 2017 o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.
- 1.4 Mae ffurf a chynnwys sylfaenol y Datganiadau yma wedi'i orfodi o dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, yn ogystal â rheoliadau a safonau eraill. Mae nifer o ofynion o dan y SAARh (Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol) sydd yn seiliedig ar God Ymarfer Cyfrifwaith Awdurdodau Lleol yn Natganiad o'r Cyfrifon ar gyfer 2016/17. Gan fod y rheoliadau yn mynnu datganiadau ar ffurf safonol, mae cymariaethau gyda chyfrifon cyrff eraill wedi'u hwyluso, ond erbyn hyn mae'r datganiadau yn dechnegol gymhleth ac yn fwy anodd i'w ddeall.
- 1.5 Cyflwynwyd adroddiadau "alldro" syml a chryno ynglŷn â chyfrifon 2016/17 i gyfarfodydd y Cabinet a'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar 6 Mehefin 2017. Roedd yr adroddiad hwnnw yn fwy defnyddiol i bwrpasau mewnol / rheoli, tra mae'r Datganiad o Gyfrifon yn fwy addas ar gyfer pwrpasau allanol / llywodraethu.

2. GWEITHREDIAD ANGENRHEIDIOL

- 2.1 Y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yw'r "rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu" ar ran y Cyngor, a cyn 2009/10 bu'r pwyllgor yn cymeradwyo'r datganiad drafft (amodol ar archwiliad) o'r cyfrifon. Fodd bynnag, yn dilyn addasiadau 2010 i'r Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio, rhoddwyd y cyfrifoldeb am gymeradwyo ac ardystio'r cyfrifon drafft cyn 30 Mehefin i'r Swyddog Cyllid Statudol (y Pennaeth Cyllid yn Cyngor Gwynedd).
- 2.2 Erbyn hyn, nid oes raid i aelodau etholedig gymeradwyo'r fersiwn ddrafft o Ddatganiad o Gyfrifon y Cyngor, ond fel "arfer dda" y'i cyflwynir i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ER GWYBODAETH.
- 2.3 Diau y bydd aelodau'r pwyllgor awydd ystyried a deall y cynnwys rwan, fel paratoad ar gyfer cymeradwyo'r fersiwn terfynol ym Medi, ac i arfogi eu hunain gyda'r wybodaeth ar gyfer ystyried risgiau perthnasol a materion eraill a archwilir yn eu cyd-destun.

3. CAMAU DILYNOL

- 3.1 Ymhellach i ardystiad gan y Pennaeth Cyllid ac ystyriaeth gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, bydd Datganiad o Gyfrifon 2016/17, ynghyd â phob datganiad perthnasol arall, yn destun y broses archwilio blynyddol gan gwmni Deloitte, archwilwyr allanol Cyngor Gwynedd a gafodd eu apwyntio gan Archwilydd Cyffredinol Cymru.
- 3.2 Yn unol â Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014, bydd y Cyngor hefyd yn hysbysu'r cyhoedd, drwy'r wasg leol, bod y cyfrifon ar gael i'w harolygu am gyfnod o 20 diwrnod. Fel rhan o'r broses archwilio, yn ystod y cyfnod o 03/08/17 tan 31/08/17, bydd gan etholwyr llywodraeth leol gyfle i holi'r archwiliwr allanol ynghylch cyfrifon y Cyngor.
- 3.3 Fel nodwyd ym mharagraff 1.3 (uchod), cyflwynir y fersiwn terfynol (wedi'i archwilio) o Ddatganiad o Gyfrifon 2016/17 y Cyngor i gyfarfod 28 Medi 2017 o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu AM GYMERADWYAETH, ynghyd ag adroddiad ar ran Archwilydd Cyffredinol Cymru (Huw Vaughan Thomas).
- 3.4 Wedi hynny, bwriad yr Adran Cyllid yw i ddarparu linc i'r Datganiad terfynol i holl aelodau etholedig a phrif swyddogion y Cyngor, yn ogystal ag eraill sydd â diddordeb.

4. ARGYMHELLIAD

- 4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu dderbyn a nodi Datganiad o Gyfrifon y Cyngor (yn amodol ar archwiliad) am 2016/17.

Cyngor Gwynedd

DATGANIAD O'R CYFRIFON 2016/17

YN AMODOL AR ARCHWILIAD

Adran Cyllid
www.gwynedd.llyw.cymru

MYNEGAI

	Tudalen
Adroddiad Naratif	2 - 6
Datganiad Cyfrifoldebau	7
Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu	8
Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	9
Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau	10
Y Fantolen	11
Datganiad Llif Arian	12
Nodiadau i'r Cyfrifon	13 – 76
Cyfrifon Cronfa Bensiwn Gwynedd a'r Nodiadau	77 – 106
Atodiad A – Y Gronfa Degwm	107
Atodiad B – Cronfa Ymddiriedolaeth FMG Morgan	108

ADRODDIAD NARATIF

Rhagarweiniad

Mae cyfrifon Cyngor Gwynedd am 2016/17 wedi'u cyflwyno yma ar dudalennau 8 i 106.

Mae'r Cyfrifon yn cynnwys:-

- **Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu** – Er nad yw yn ddatganiad statudol, mae'n dangos sut mae gwariant blynyddol yn cael ei wario a'i ariannu o adnoddau (grantiau llywodraeth, treth cyngor a trethi busnes) gan awdurdodau lleol o'i gymharu â'r adnoddau sy'n cael eu defnyddio neu eu hennill gan awdurdodau yn unol â threfn cyfrifo cyffredinol arferol.
- **Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr** - Hwn yw prif gyfrif refeniw'r Cyngor. Dengys y datganiad hwn y gost gyfrifyddol yn y flwyddyn o ddarparu gwasanaethau yn unol â pholisiau cyfrifeg cyffredinol derbyniol, yn hytrach na'r swm i'w ariannu o drethiant. Mae Awdurdodau yn codi trethiant i gyflenwi gwariant yn unol â rheoliadau; gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Dangosir y sefyllfa trethiant yn y Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau.
- **Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau** - Dengys y datganiad hwn y symudiad o fewn y flwyddyn mewn gwahanol reserfau a ddelir gan yr Awdurdod, wedi eu dadansoddi yn 'reserfau defnyddiadwy' a 'reserfau na ellir eu defnyddio'. Mae sefyllfa trethiant yn cael ei adlewyrchu yn y Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau.
- **Y Fantolen** - Sydd yn datgan sefyllfa ariannol y Cyngor ar 31 Mawrth 2017.
- **Y Datganiad Llif Arian** - Mae'r datganiad yma'n crynhoi llif yr arian i mewn ac allan o'r Cyngor yn ystod 2016/17 at ddibenion refeniw a chyfalaf.
- **Cyfrifon a Mantolen Cronfa Bensiwn Gwynedd.**
- **Cyfrifon Cronfa'r Degwm a Chronfa Ymddiriedolaeth FMG Morgan.**

Cefnogir y cyfrifon hyn gan yr Adroddiad Naratif yma, y Polisiau Cyfrifo ac amrywiol nodiadau i'r cyfrifon.

Gwariant Refeniw

Strategaeth Ariannol

Sefydli'r y gyllideb flynyddol o fewn cyd-destun strategaeth ariannol tymor canolig, er mwyn sicrhau fod y gyllideb honno yn paratoi ar gyfer y sefyllfa i ddod, yn hytrach na chyfarch anghenion un flwyddyn yn unig. Mae'r cynllunio tymor canolig hyn wedi talu ar ei ganfed i'r Cyngor, gan ei alluogi i gynllunio arbedion angenrheidiol yn rhesymegol, heb orfod cymryd penderfyniadau brysiog/amhriodol o ran y buddion i'r dinesydd, ac wedi sefydlu cyfundrefn ar gyfer adnabod arbedion a thoriadau cyllidol.

Perfformiad Ariannol 2016/17

- Dengys y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar dudalen 9 fod gwariant refeniw gros y Cyngor ar lefel 'Cost Gwasanaethau' yn £348m yn ystod 2016/17, gyda'r sefyllfa net yn £227m.
- Er gwaethaf gofynion parhaus i gyflawni arbedion heriol, mae sefyllfa ariannol derfynol adrannau'r Cyngor am 2016/17 yn cadarnhau y bu rheolaeth ariannol effeithiol. Adroddwyd sefyllfa alldro ariannol 2016/17 i'r Cabinet yn ei gyfarfod ar 6 Mehefin 2017. Cymeradwyodd aelodau'r Cabinet danwariant net gwasanaethau o £469k i'w cario drosodd am y flwyddyn.
- Roedd perfformiad ariannol ffafriol 2016/17 yn galluogi'r Cyngor i glustnodi £700k tuag at y pecyn ariannu angenrheidiol ar gyfer strategaeth ariannol 2017/18, tra hefyd yn ychwanegu £1.4m i'r elfen o falans y gronfa gyffredinol heb ei glustnodi.
- Bu i sefyllfa ariannol 2016/17 gael ei chymryd i ystyriaeth yn y broses o sefydlu cyllideb 2017/18.

TABL I - Crynodeb o'r Gymhariaeth rhwng y Gyllideb a'r Gwir Sefyllfa (Net)

Mae Tabl I yn cynnwys cymhariaeth perfformiad cyllidebol ar lefel crynhoad, a ceir gwybodaeth bellach yn Nhabl 2.

	Cyllideb	Gwir	Gwahaniaeth
	£'000	£'000	£'000
Gwariant Net ar Weithgareddau	241,043	239,728	(1,315)
Swm Adrannol i'w gario ymlaen ar ddiwedd blwyddyn	0	469	469
	241,043	240,197	(846)
Ariannwyd gan -			
Incwm y Dreth Cyngor	(74,093)	(74,640)	(547)
Cyfran o'r Trethi Annomestig Cenedlaethol	(37,158)	(37,158)	0
Grantiau Llywodraeth Gyffredinol	(129,792)	(129,792)	0
Cyfraniad i Falans y Gronfa Gyffredinol	0	1,393	1,393
	0	0	0

- Mae'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau ar dudalennau 9 a 10 yn darparu dadansoddiad o'r symudiadau yn y flwyddyn.

TABL 2 - Symudiad Trawsddodiad rhwng 'Crynodeb o'r Gymhariaeth rhwng y Gyllideb a'r Gwir Sefyllfa (Net)' (Tabl 1) i'r fformat Incwm a Gwariant sydd yn adlewyrchu'r Strwythur Rheolaethol Adrannol.

Adran	Adroddiad Perfformiad (Alldro)	Addasiad Trawsddodiad	Gwariant Net i'w Ariannu gan falansau'r Gronfa Gyffredinol	Addasiadau rhwng y sail Ariannu a'r sail Cyfrifo	Datganiad Incwm a Gwariant
	£'000				
Addysg	81,620	533	82,153	0	82,153
Cefnogaeth Gorfforaethol	7,838	77	7,915	0	7,915
Cyllid	5,660	85	5,745	0	5,745
Economi a Chymuned	6,641	(87)	6,554	0	6,554
Oedolion, Iechyd a Llesiant	44,560	(8)	44,552	0	44,552
Plant a Chefnogi Teuluoedd	13,187	(15)	13,172	0	13,172
Priffyrdd a Bwrdeistrefol (yn cynnwys Cefnffyrdd)	20,709	(1,427)	19,282	1,681	20,963
Amgylchedd	5,960	(55)	5,905	0	5,905
Tim Rheoli Corfforaethol a Chyfreithiol	1,991	(76)	1,915	0	1,915
Ymgynghoriaeth Gwynedd	222	2	224	0	224
Corfforaethol	35,334	(19,628)	15,706	21,865	37,571
Cost Gwasanaethau	223,722	(20,599)	203,123	23,546	226,669
Eraill (Yn cynnwys Addasiad Canolog a Chorfforaethol)	16,475	20,599	37,074	(23,546)	13,528
Cyfanswm	240,197	0	240,197	0	240,197

Addasiad Trawsddodiad - Mae'r addasiadau yn y golofn trawsddodiad yn cyfeirio at y cyfraniad net i ac o reserfau.

- Eitemau Materol o Incwm a Gwariant**

Mae'r eitemau perthnasol yn cynnwys:-

- £51m yn y maes pensiwn ar ailfesuriad o'r asedau buddion diffiniedig net yn y maes pensiynau, yn unol ag asesiad Actiwari Cronfa Bensiwn Gwynedd (Nodyn 23).
- Yn dilyn ailbrisiu rhan o bortffolio tir ac adeiladau'r Cyngor (sydd bellach yn dilyn rhaglen dreigl), gwarged net o £7m ar ailbrisiu asedau eiddo, offer a chyfarpar sefydlog (Nodyn 15 a 23).

- Materion Eraill**

- Bu problemau digynsail yn y sefyllfa ariannol fyd-eang yn y blynyddoedd diwethaf. Oherwydd y sefyllfa gyffredinol yma, bu'n angenrheidiol i'r Awdurdod gymryd yr amgylchiadau i ystyriaeth yn ei gynlluniau ariannol, gan hefyd gadw lefel darbodus o reserfau.
- Ers y refferendwm ar aelodaeth y DU o'r Undeb Ewropeaidd, bu cryn ansicrwydd economaidd. Disgwylir i hyn barhau am gyfnod a gall hyn effeithio rhai ffactorau a phenderfyniadau cyllidol gan y Cyngor yn 2016/17 a'r tymor canolig.

Gwariant Cyfalaf yn 2016/17

Yn 2016/17 gwariodd y Cyngor £29.3m ar gynlluniau cyfalaf. Dengys y tabl canlynol fanylion y gwariant yma ynghyd â'r modd y cafodd ei ariannu.

CRYNODEB O WARIANT CYFALAF A'I ARIANNU		
2015/16		2016/17
£'000		£'000
12,354	Addysg	15,033
8,495	Amgylchedd	5,053
348	Cefnogaeth Gorfforaethol	70
494	Cyllid	609
5,147	Economi a Chymuned	1,951
3,894	Oedolion, Iechyd a Llesiant	2,802
103	Plant a Chefnogi Teuluoedd	58
4,508	Priffyrdd a Bwrdeistrefol	2,558
191	Ymgynghoriaeth Gwynedd	1,175
35,534		29,309
	ARIANNWYD GAN -	
6,029	Benthyciadau	11,106
17,635	Grantiau a Chyfraniadau	11,460
1,622	Derbyniadau Cyfalaf	770
10,248	Refeniw a Chronfeydd Eraill	5,973
35,534		29,309

- Cynhwysir Gwariant Refeniw wedi ei Ariannu o Gyfalaf drwy Statud o £5.0m yn y tabl uchod. Ad-dalwyd y gwariant yma i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn ystod y flwyddyn. Cyfanswm gwariant ar Asedau Anghyfredol ac Asedau ar gael i'w gwerthu oedd £24.3m fel y dangosir yn Nodyn 15 a 20 ar dudalennau 38 i 40 a 50.
- Roedd Dyled Benthyciadau'r Cyngor ar 31 Mawrth 2017 yn £111.5m – gostyngiad o £1.95m (o £113.4m) yn ystod y flwyddyn. Gwnaethpwyd ad-daliadau o £2.06m yn unol â thelerau'r benthyciadau unigol.

Darpariaethau ac Arian wrth Gefn

Yn ychwanegol at y Balans Cyffredinol heb ei glustnodi o £6.9m, roedd gan y Cyngor ddarpariaethau o £8.1m, reserfau eraill a glustnodwyd o £43.6m a balansau ysgolion o £2.9m. Cyfanswm y rhain oedd £61.5m. Ceir manylion yn y Fantolen, Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau a Nodyn 10 a 22.

Cronfa Bensiwn

Mae gan y Cyngor (fel cyflogwr) ymrwymiad net yn deillio o'u cyfran o asedau ac ymrwymadau'r Gronfa Bensiwn Gwynedd, sydd wedi ei gyfrifo yn unol â Safonau Cyfrifo Rhyngwladol I9. Mae'r Fantolen yn cynnwys asesiad gan Actiwari y Gronfa, Hymans, o gyfran y Cyngor o ymrwymiad y Gronfa Bensiwn. Mae'r ymrwymiad net yma wedi cynyddu £57m i £235m yn 2016/17. Gweler Nodyn 38 am wybodaeth bellach.

Sefyllfa ar un pwynt mewn amser yw'r ymrwymiad pensiwn net. Gall prisiau'r farchnad gynyddu neu leihau yn sylweddol yn y tymor byr ac felly nid oes modd meintoli'r effaith tymor hir bydd symudiad o'r fath yma ym mhrisiau'r farchnad yn cael ar y Gronfa Bensiwn.

Cronfa Bensiwn Gwynedd

Dengys cyfrifon Cronfa Bensiwn Gwynedd (tudalennau 77 i 106) gynnydd yn ystod y flwyddyn o £335m ar werth y farchnad yn asedau net y Gronfa i £1,864m. Roedd gwerth llyfr yr asedau net ar 31 Mawrth 2017 yn £1,170m (2016: £1,127.6m).

Polisiau Cyfrifo

Mae'r egwyddorion cyfrifo a fabwysiadwyd gan y Cyngor yn cydymffurfio â holl ymarferion cyfrifeg gymeradwy berthnasol ac maent wedi'u hegluro yn llawn yn y Polisiau Cyfrifo yn Nodyn 1 i'r Cyfrifon ar dudalen 13.

Newidiadau mewn Polisiau Cyfrifeg ac i'r Datganiad o'r Cyfrifon

Nid oedd newidiadau i bolisiau cyfrifeg yn ystod 2016/17.

Effaith newidiadau i Safonau Cyfrifeg

Yn dilyn yr adolygiad "Dweud y Stori" ar gyflwyniad datganiadau ariannol awdurdodau lleol ac yn unol â safon cyfrifeg SCC 1, newidiodd côd 2016/17 y trefniadau adrodd rhannol ar gyfer y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a chyflwyno y Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu gyda'r nodiadau priodol. Mae ffurf cyflwyno'r Datganiad Symudiadau mewn Reserfau wedi ei addasu hefyd. Mae'r DOGC a'r DGA yn adlewyrchu strwythur adrodd a monitro y Cyngor. Er mwyn cymharu gyda ffigyrau 2016/17 mae ffigyrau 2015/16 wedi eu hail ddatgan yn yr un ffurf, ond nid oes unrhyw effaith ar y wybodaeth ar y Fantolen.

Effaith newidiadau i Safonau Cyfrifeg i'r Dyfodol

Bydd newid i driniaeth Pensiynau yn effethio'r cyfrifon o 2016/17 ymlaen.

Gwybodaeth Bellach

Mae Datganiad o'r Cyfrifon ar gael ar wefan Cyngor Gwynedd sef www.gwynedd.llyw.cymru.

Ceir gwybodaeth bellach am y cyfrifon gan:

Ffion Madog Evans
Uwch Reolwr Cyllid
01286 679133

neu

Cares Rees Jones
Prif Gyfrifydd
01286 679134

Adran Cyllid
Cyngor Gwynedd
Swyddfa'r Cyngor
Caernarfon
Gwynedd
LL55 1SH

Mae hyn yn rhan o bolisi'r Cyngor i ddarparu gwybodaeth lawn am weithgareddau'r Cyngor. Yn ychwanegol, mae gan aelodau'r cyhoedd sydd yn dymuno, hawl statudol i arolygu'r cyfrifon cyn cwblheir yr archwiliad. Hysbysir argaeledd y cyfrifon i'w harolygu yn y wasg leol ar yr adeg briodol.

CYNGOR GWYNEDD

DATGANIAD O'R CYFRIFON

DATGANIAD O GYFRIFOLDEBAU AM Y DATGANIAD O'R CYFRIFON

CYFRIFOLDEB YR AWDURDOD

Mae'n ofynnol ar Gyngor Gwynedd i wneud trefniadau ar gyfer iawn weinyddiad o'i faterion ariannol ac i sicrhau y rhoddir cyfrifoldeb am weinyddu'r materion hynny i un o'i swyddogion. Yng Nghyngor Gwynedd, y Pennaeth Cyllid yw'r "Swyddog Adran 151" hwnnw. Cyfrifoldeb yr Awdurdod hefyd yw rheoli ei weithgareddau er mwyn sicrhau defnydd effeithiol, effeithlon ac economaidd o'i adnoddau, gwarchod ei asedau, a chymeradwyo'r Datganiad o'r Cyfrifon.

CYFRIFOLDEB Y PENNAETH CYLLID

Y Pennaeth Cyllid sy'n gyfrifol am baratoi Datganiad Cyfrifon y Cyngor a Datganiad Cyfrifon y Gronfa Bensiwn yn unol â'r ymarfer priodol fel a osodir allan yn y *Côd Ymarfer CIPFAILASAAC ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig* (y "Côd").

Wrth baratoi'r datganiad o'r cyfrifon, mae'r Pennaeth Cyllid wedi dewis polisiau cyfrifo priodol gan eu defnyddio'n gyson; wedi ffurfio barnau a gwneud amcangyfrifon a oedd yn rhesymol a darbodus ac yn cydymffurfio â'r Côd.

Hefyd, mae'r Pennaeth Cyllid wedi cadw cofnodion cyfrifo priodol a chyfamserol, ac wedi cymryd camau rhesymol i ddarganfod a gwarchod rhag twyll ac unrhyw anghysondebau eraill.

TYSTYSGRIF Y SWYDDOG CYLLIDOL CYFRIFOL

Tystiaf fod y Datganiad o'r Cyfrifon wedi ei baratoi yn unol â'r trefniadau uchod. Mae'r Datganiad yn cyflwyno darlun cywir a theg o sefyllfa ariannol Cyngor Gwynedd a'r Gronfa Bensiwn ar 31 Mawrth 2017, ac incwm a gwariant y Cyngor am y flwyddyn a ddaeth i ben bryd hynny.

Dafydd L. Edwards B.A., C.P.F.A., I.R.R.V.
Pennaeth Cyllid, Cyngor Gwynedd

28 Mehefin 2017

DADANSODDIAD GWARIANT AC ARIANNU

Mae'r Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu yn dangos sut mae gwariant blynyddol yn cael ei wario a'i ariannu o adnoddau (grantiau llywodraeth, treth cyngor a trethi busnes) gan awdurdodau lleol o'i gymharu â'r adnoddau sy'n cael eu defnyddio neu eu hennill gan awdurdodau yn unol â threfn cyfrifo cyffredinol arferol. Mae hefyd yn dangos sut mae'r gwariant yn cael ei ddyrannu i bwrpas gwneud penderfyniadau rhwng adrannau y Cyngor. Mae incwm a gwariant sydd fel arfer yn cael ei gyfrifo yn unol â threfn cyfrifo cyffredinol arferol yn cael ei gyflwyno yn llawnach yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

2015/16				2016/17		
Gwariant Net i'w Ariannu gan falansau'r Gronfa Gyffredinol	Addasiadau rhwng y sail Ariannu a'r sail Cyfrifo (gweler Nodyn 8)	Gwariant Net yn y Datganiad Gwariant ac Incwm Cynhwysfawr		Gwariant Net i'w Ariannu gan falansau'r Gronfa Gyffredinol	Addasiadau rhwng y sail Ariannu a'r sail Cyfrifo (gweler Nodyn 8)	Gwariant Net yn y Datganiad Gwariant ac Incwm Cynhwysfawr
£'000	£'000	£'000		£'000	£'000	£'000
82,394	0	82,394	Addysg	82,153	0	82,153
7,236	0	7,236	Cefnogaeth Gorfforaethol	7,915	0	7,915
5,782	0	5,782	Cyllid	5,745	0	5,745
7,459	0	7,459	Economi a Chymuned	6,554	0	6,554
44,553	0	44,553	Oedolion, Iechyd a Llesiant	44,552	0	44,552
13,183	0	13,183	Plant a Chefnogi Teuluoedd	13,172	0	13,172
19,036	1,754	20,790	Priffyrdd a Bwrdeistrefol (yn cynnwys Cefnffyrdd*)	19,282	1,681	20,963
5,789	0	5,789	Amgylchedd	5,905	0	5,905
2,026	0	2,026	Tim Rheoli Corfforaethol a Chyfreithiol	1,915	0	1,915
(121)	0	(121)	Ymgynghoriaeth Gwynedd	224	0	224
13,798	18,456	32,254	Corfforaethol	15,706	21,865	37,571
201,135	20,210	221,345	Cost Gwasanaethau	203,123	23,546	226,669
20,098	8,944	29,042	Gwariant Gweithredol Arall	20,466	694	21,160
23,732	(9,689)	14,043	Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi	19,563	(7,253)	12,310
(241,476)	(13,970)	(255,446)	Treth ac Incwm Grant Amhenodol	(241,598)	(9,288)	(250,886)
3,489	5,495	8,984	(Gwarged)/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	1,554	7,699	9,253
(58,422)			Balans Agoriadol y Gronfa Gyffredinol	(54,933)		
3,489			Llai (Gwarged)/Diffyg ar y Gronfa Gyffredinol yn y flwyddyn	1,554		
(54,933)			Balans Cau y Gronfa Gyffredinol	(53,379)		

* Cefnffyrdd - Addasiadau perthnasol i Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru

DATGANIAD INCWM A GWARIANT CYNHWYSFAWR

Dengys y datganiad hwn y gost gyfrifyddol yn y flwyddyn o ddarparu gwasanaethau yn unol â pholisiau cyfrifeg gyffredinol dderbyniol, yn hytrach na'r swm i'w ariannu o drethiant. Mae Awdurdodau yn codi trethiant i gyflenwi gwariant yn unol â rheoliadau; gall hyn fod yn wahanol i'r gost gyfrifyddol. Dengys y sefyllfa trethiant yn y Dadansoddiad Gwariant ac Ariannu ac yn y Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau.

2015/16			Nodyn	2016/17		
Gwariant Gros £'000	Incwm Gros £'000	Gwariant Net £'000		Gwariant Gros £'000	Incwm Gros £'000	Gwariant Net £'000
101,435	(19,041)	82,394	Addysg	100,797	(18,644)	82,153
9,833	(2,597)	7,236	Cefnogaeth Gorfforaethol	10,587	(2,672)	7,915
8,068	(2,286)	5,782	Cyllid	8,026	(2,281)	5,745
17,514	(10,055)	7,459	Economi a Chymuned	15,158	(8,604)	6,554
68,038	(23,485)	44,553	Oedolion, Iechyd a Llesiant	69,566	(25,014)	44,552
16,577	(3,394)	13,183	Plant a Chefnogi Teuluoedd	16,679	(3,507)	13,172
35,357	(14,567)	20,790	Priffyrdd a Bwrdeistrefol (yn cynnwys Cefnffyrdd*)	36,453	(15,490)	20,963
14,778	(8,989)	5,789	Amgylchedd	15,260	(9,355)	5,905
2,501	(475)	2,026	Tim Rheoli Corfforaethol a Chyfreithiol	2,657	(742)	1,915
2,122	(2,243)	(121)	Ymgynghoriaeth Gwynedd	2,520	(2,296)	224
65,029	(32,775)	32,254	Corfforaethol	70,482	(32,911)	37,571
341,252	(119,907)	221,345	Cost Gwasanaethau	348,185	(121,516)	226,669
29,286	(244)	29,042	Gwariant Gweithredol Arall	11 21,200	(40)	21,160
14,551	(508)	14,043	Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi	12 12,623	(313)	12,310
0	(255,446)	(255,446)	Treth ac Incwm Grant Amhenodol	13 0	(250,886)	(250,886)
385,089	(376,105)	8,984	(Gwarged)/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	382,008	(372,755)	9,253
		(6,095)	(Gwarged)/Diffyg yn deillio o ailbriso Asedau Sefydlog	23.1		(7,282)
		(57)	(Gwarged)/Diffyg yn deillio o ailbriso asedau ariannol sydd ar gael i'w gwerthu	23.2		159
		(80,568)	Ailfesuriad o'r buddion diffiniedig net ymrwymadau/(asedau)	23.6		51,322
		(86,720)	Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall			44,199
		(77,736)	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr			53,452

* Cefnffyrdd - Addasiadau perthnasol i Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru

DATGANIAD O'R SYMUDIAD MEWN RESERFAU

Dengys y Datganiad o'r Symudiadau Mewn Reserfau y symudiad o ddechrau'r flwyddyn i'r diwedd mewn gwahanol reserfau a ddelir gan yr Awdurdod, wedi eu dadansoddi i 'reserfau defnyddiadwy' (h.y. y rhai hynny sy'n gymwysedig i ariannu gwariant neu leihau trethiant lleol) a 'reserfau na ellir eu defnyddio'. Mae'r Datganiad yn dangos sut mae'r symudiadau yn y flwyddyn yn reserfau'r Awdurdod yn cael eu torri lawr rhwng ennillion a cholledion yn unol ag ymarferion cyfrifo sy'n gyffredinol gydnabyddedig. A hefyd yn dangos yr addasiadau statudol sy'n ofynnol i ddychwelyd at y swm godir ar y dreth cyngor ar gyfer y flwyddyn. Mae'r llinell Cynnydd/Gostyngiad Net yn dangos symudiadau statudol y Gronfa Gyffredinol yn y flwyddyn yn dilyn yr addasiadau hyn.

		<i>Gwybodaeth ychwanegol</i>			Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau					
Nodyn		<i>Balans Cronfa Gyffredinol heb glustnodi</i>	<i>Reserfau Cronfa Gyffredinol a Glustnodwyd</i>	<i>Cyfanswm Balansau Ysgolion</i>	<i>Balans Cronfa Gyffredinol</i>	<i>Reserf Derbyniadau Cyfalaf</i>	<i>Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio</i>	<i>Cyfanswm Reserfau Defnyddiadwy</i>	<i>Reserfau na ellir eu defnyddio</i>	<i>Cyfanswm Reserfau'r Awdurdod</i>
		£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Balans 31 Mawrth 2015 a gariwyd ymlaen		(6,350)	(48,576)	(3,496)	(58,422)	(2,728)	(2,577)	(63,727)	11,734	(51,993)
<i>Symudiad mewn reserfau yn 2015/16</i>										
	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	8,984	0	0	8,984	0	0	8,984	(86,720)	(77,736)
	Addasiadau rhwng sail cyfrifo a sail ariannu dan y rheoliadau	(5,495)	0	0	(5,495)	693	1,484	(3,318)	3,318	0
	(Cynnydd)/Gostyngiad yn 2015/16	3,489	0	0	3,489	693	1,484	5,666	(83,402)	(77,736)
	<i>Trosglwyddiadau i/o Reserfau a Glustnodwyd</i>	(2,656)	2,497	159	0	0	0	0	0	0
	<i>(Cynnydd)/Gostyngiad yn 2015/16 (yn dangos Trosglwyddiadau i Reserfau a Glustnodwyd)</i>	833	2,497	159	3,489	693	1,484	5,666	(83,402)	(77,736)
Balans 31 Mawrth 2016 a gariwyd ymlaen		(5,517)	(46,079)	(3,337)	(54,933)	(2,035)	(1,093)	(58,061)	(71,668)	(129,729)
<i>Symudiad mewn reserfau yn 2016/17</i>										
	Cyfanswm Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	9,253	0	0	9,253	0	0	9,253	44,199	53,452
	Addasiadau rhwng sail cyfrifo a sail ariannu dan y rheoliadau	(7,699)	0	0	(7,699)	(862)	61	(8,500)	8,500	0
	(Cynnydd)/Gostyngiad yn 2016/17	1,554	0	0	1,554	(862)	61	753	52,699	53,452
	<i>Trosglwyddiadau i/o Reserfau a Glustnodwyd</i>	(2,947)	2,489	458	0	0	0	0	0	0
	<i>(Cynnydd)/Gostyngiad yn 2016/17 (yn dangos Trosglwyddiadau i Reserfau a Glustnodwyd)</i>	(1,393)	2,489	458	1,554	(862)	61	753	52,699	53,452
Balans 31 Mawrth 2017 a gariwyd ymlaen		(6,910)	(43,590)	(2,879)	(53,379)	(2,897)	(1,032)	(57,308)	(18,969)	(76,277)

Y FANTOLEN

Dengys y Fantolen werth asedau ac ymrwymiadau'r Awdurdod ar ddyddiad y Fantolen. Mae asedau net yr Awdurdod (asedau llai ymrwymiadau) yn cyfateb i'r reserfau a ddelir gan yr Awdurdod. Adroddir ar y reserfau mewn dau gategori. Y categori cyntaf o reserfau yw'r reserfau defnyddiadwy, h.y. y reserfau hynny y gall yr Awdurdod eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau, yn amodol ar yr angen i gadw lefel ddoeth o reserfau ac unrhyw gyfyngiad statudol o'u defnydd (er enghraifft, y Reserf Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddir i gyllido gwariant cyfalaf neu ad-dalu dyled yn unig). Yr ail gategori o reserfau yw'r rhai hynny na all yr Awdurdod eu defnyddio i ddarparu gwasanaethau. Mae'r categori yma o reserfau yn cynnwys reserfau gydag elw a cholledion heb eu gwireddu (er enghraifft, y Reserf Ailbriso), ble nad yw'r symiau ar gael i'w defnyddio i ddarparu gwasanaethau dim ond pan werthir yr asedau yn unig; a reserfau gyda gwahaniaethau amseriad fel y dangosir ar linell 'Addasiadau rhwng sail cyfrifeg a sail ariannu yn unol â rheoliadau' o'r Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau.

31 Mawrth 2016	Nodyn	31 Mawrth 2017
£'000		£'000
424,305	Eiddo, Offer a Chyfarpar	433,687
60	Asedau Treftadaeth	60
247	Eiddo Buddsoddi	197
2,517	Asedau Gweddilliol	2,039
2,341	Buddsoddiadau Tymor Hir	2,171
4,301	Dyledwyr Tymor Hir	4,094
433,771	Asedau Tymor Hir	442,248
50,055	Buddsoddiadau Tymor Byr	26,044
459	Asedau ar gael i'w Gwerthu	148
1,321	Stoc	1,286
32,539	Dyledwyr Tymor Byr	54,889
14,191	Arian a Chyfwertioedd Arian	1,384
98,565	Asedau Cyfredol	83,751
(39,430)	Gorddrafft Banc	(30,035)
(2,757)	Benthyciadau Tymor Byr	(3,335)
(54,687)	Credydwyr Tymor Byr	(56,972)
(465)	Darpariaethau Tymor Byr	(357)
(2,364)	Derbyniadau Grantiau Cyfalaf a Refeniw o flaen llaw	(2,196)
(99,703)	Ymrwymiadau Cyfredol	(92,895)
0	Credydwyr Tymor Hir	0
(8,221)	Darpariaethau Tymor Hir	(7,776)
(110,676)	Benthyciadau Tymor Hir	(108,143)
(178,332)	Ymrwymiad Pensiwn Net	(235,413)
(2,127)	Ymrwymiadau Prydlesau Cyllidol	(1,993)
(3,548)	Derbyniadau Grantiau Cyfalaf a Refeniw o flaen llaw	(3,502)
(302,904)	Ymrwymiadau Tymor Hir	(356,827)
129,729	Asedau Net	76,277
(58,061)	Reserfau Defnyddiadwy	(57,308)
(71,668)	Reserfau na ellir eu defnyddio	(18,969)
(129,729)	Cyfanswm Reserfau	(76,277)

DATGANIAD LLIF ARIAN

Dengys y Datganiad Llif Arian y newidiadau mewn arian a chyfwerthoedd arian yr Awdurdod yn ystod y cyfnod adrodd. Trwy rannu'r llif arian yn weithgareddau gweithredu, buddsoddi ac ariannu, dengys y datganiad sut mae'r Awdurdod yn cynhyrchu a defnyddio arian a chyfwerthoedd arian. Mae cyfanswm y llif arian net o weithgareddau gweithredu yn ddangosydd allweddol o faint o weithgareddau'r Awdurdod a ariennir trwy incwm grant a threthiant neu gan dderbynyddion y gwasanaethau a ddarperir gan yr Awdurdod. Mae'r Gweithgareddau Buddsoddi yn cynrychioli'r all-lif arian a wnaed am adnoddau y bwriedir eu defnyddio i gyfrannu tuag at ddarpariad gwasanaethau'r Awdurdod yn y dyfodol. Mae'r llif arian a gyfyd o weithgareddau ariannu yn ddefnyddiol i ragweld yr hawl sydd gan ddarparwyr cyfalaf (h.y. benthyciadau) ar lif arian yr Awdurdod yn y dyfodol.

2015/16 £'000		Nodyn	2016/17 £'000
8,984	(Gwarged)/Ddiffyg Net ar Ddarpariaeth Gwasanaethau		9,253
(32,570)	Addasiadau i'r gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau am symudiadau anariannol	24a	(13,099)
942	Addasiadau am eitemau cynwysedig yn y gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau sydd yn weithgareddau buddsoddi neu ariannu	24b	1,603
(22,644)	Llif Arian Net o Weithgareddau Gweithredu		(2,243)
46,268	Gweithgareddau Buddsoddi	25	3,574
(1,302)	Gweithgareddau Ariannu	26	2,081
22,322	(Cynnydd)/Lleihad net mewn arian a chyfwerthoedd arian		3,412
2,917	Arian a chyfwerthoedd arian ar ddechrau'r cyfnod adrodd	19	25,239
25,239	Arian a chyfwerthoedd arian ar ddiwedd y cyfnod adrodd	19	28,651

NODIADAU I'R CYFRIFON

NODYN I - POLISIÂU CYFRIFO

I.1 Egwyddorion Cyffredinol

Mae'r Datganiad o'r Cyfrifon yn crynhoi trafodion yr Awdurdod yn y flwyddyn ariannol 2016/17 a'r sefyllfa ar ddiwedd y flwyddyn honno, sef 31 Mawrth 2017. Mae'r Rheoliadau Cyfrifo ac Archwilio (Cymru) 2014 yn ei gwneud yn ofynnol i'r Awdurdod baratoi Datganiad o'r Cyfrifon yn flynyddol, a hynny yn unol ag arferion cyfrifo cywir. Mae'r arferion hyn wedi eu cynnwys yn bennaf yn y *Côd Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2016/17* a'r *Côd Ymarfer Adrodd ar Wasanaeth 2016/17*, ac yn cael eu cefnogi gan Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh) a chyfarwyddiadau statudol a gyhoeddir yn unol â Deddf 2014.

Confensiwn cost hanesyddol yw'r egwyddor cyfrifo sydd wedi ei fabwysiadu'n bennaf yn y Datganiad o'r Cyfrifon, wedi'i addasu gan ailbrisiad rhai categorïau o asedau anghyfredol ac offerynnau ariannol.

Mewn perthynas â pholisi yn ymwneud a chyfalafu gwariant, ein hymarferiad yw gweithredu ar sail natur y gwariant yn hytrach na lefel penodol o wariant.

I.2 Croniadau Incwm a Gwariant

Cyfrifir am weithgareddau yn y flwyddyn y maent yn digwydd, nid pan wneir neu derbynnir taliadau arian parod.

- Bydd y referniw o werthu nwyddau yn cael ei adnabod pan fydd yr Awdurdod yn trosglwyddo'r risgiau arwyddocaol a buddion perchnogaeth i'r prynwr, a phan mae'n debygol y bydd buddiant economaidd neu'r gwasanaeth potensial cysylltiol gyda'r trafodyn hefyd yn trosglwyddo i'r Awdurdod.
- Bydd referniw o ddarparu gwasanaeth yn cael ei adnabod pan fydd yr Awdurdod yn gallu mesur yn ddibynadwy'r canran sydd wedi ei gwblhau o'r trafodyn ynghyd â'r tebygolrwydd y bydd buddiant economaidd neu'r gwasanaeth potensial cysylltiol gyda'r trafodyn hefyd yn trosglwyddo i'r Awdurdod.
- Bydd cyflenwadau yn cael eu trin fel gwariant fel maent yn cael eu treulio – pan fydd bwlch rhwng y dyddiad mae'r cyflenwadau wedi eu derbyn a'u treulio, byddant yn cael eu dal fel stoc ar y Fantolen.
- Bydd treuliau, mewn cysylltiad â'r gwasanaeth a roddwyd (gan gynnwys gwasanaeth gan weithwyr cyflogedig) yn cael eu cofnodi fel gwariant pan fydd y gwasanaeth wedi ei dderbyn yn hytrach na pryd fydd taliadau'n cael eu gwneud.
- Bydd llog sy'n cael ei dderbyn o fuddsoddiadau yn ogystal â llog fydd yn daladwy ar fenthyciadau yn cael ei gyfrifo yn ôl eu trefn fel incwm a gwariant ar sail gyfradd llog effeithiol i'r erfyn cyllidol perthnasol yn hytrach nac i'r llif arian sydd wedi ei sefydlogi neu wedi'i bennu gan y cytundeb.
- Ble mae referniw a gwariant wedi eu hadnabod ond nid yw'r arian wedi ei dderbyn neu dalu allan, bydd rhaid creu dyledwr neu gredydwr am y symiau perthnasol ar y Fantolen. Ble mae tebygolrwydd o beidio casglu'r ddyled, bydd rhaid ysgrifennu'r dyledion lawr a chodi tal allan o gyfrif referniw am yr incwm fydd yn debygol o beidio cael ei gasglu.

I.3 Arian a Chyferthoedd Arian

Caiff unrhyw fuddsoddiadau tymor byr sydd gan yr Awdurdod, y mae modd eu troi'n arian yn rhwydd, gyda risg isel o newid yn eu gwerth, eu categoreiddio fel cyferthoedd arian a'u cynnwys fel Arian a Chyferthoedd Arian ar y Fantolen. Adnau tymor byr gyda sefydliadau ariannol sydd ar gael ar unwaith ar ddyddiad y fantolen yw'r buddsoddiadau a gynhwysir yn y diffiniad hwn.

I.4 Ymrwymadau Dibynnol

Ceir ymrwymiad dibynnol pan fod digwyddiad sy'n arwain at rwymedigaeth posib ar ran yr Awdurdod ble bydd ei fodolaeth yn cael ei gadarnhau gan ddigwyddiad neu fel arall ddigwyddiad ansicr sydd ddim yn gyfan gwbl o fewn rheolaeth yr Awdurdod. Ceir ymrwymiad dibynnol yn ogystal pan fod amgylchiadau y gwneir darpariaeth amdanynt fel arfer, ond unai, nid yw'n debygol y bydd angen all-lif o adnoddau, neu, ni ellir mesur maint y rhwymedigaeth yn ddibynadwy.

Nid yw ymrwymadau dibynnol yn cael eu datgan ar y Fantolen, ond yn hytrach mewn nodyn i'r cyfrifon.

I.5 Corfforaethol

Mae'r pennawd Corfforaethol yn cynnwys eitemau sydd yn berthnasol i'r Gynrychiolaeth Ddemocrataidd a Rheolaeth a Rheolaeth Gorfforaethol. Mae'r Gynrychiolaeth Ddemocrataidd a Rheolaeth yn

NODYN I - POLISIÂU CYFRIFO (parhad)

cynnwys ffurfio polisiâu corfforaethol a gweithgareddau aelodau tra mae Rheolaeth Gorfforaethol yn cynnwys costau sydd yn gysylltiedig â rhedeg yr Awdurdod.

1.6 Buddiannau Gweithwyr

1.6.1 Buddion sy'n Daladwy yn Ystod Cyflogaeth

Buddion tymor byr yw'r rhai hynny sydd yn ddyledus o fewn 12 mis i ddiwedd y flwyddyn. Maent yn cynnwys buddion megis cyflogau, tâl gwyliau a thâl salwch i weithwyr cyfredol ac maent yn cael eu hadnabod fel cost am wasanaethau yn y flwyddyn y mae'r gweithiwr yn gwasanaethu'r Awdurdod. Gwneir cronriad ar gyfer cost hawl gwyliau (neu unrhyw amser i ffwrdd o'r gwaith e.e. amser wedi ei gronni) sydd yn ddyledus i'r gweithwyr ond sydd heb ei gymryd cyn diwedd y flwyddyn ac yn cael ei gario drosodd i'r flwyddyn ariannol nesaf. Mae cost y cronriad yn mynd yn erbyn Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau ond mae wedyn yn cael ei wrth-droi drwy'r Datganiad Symudiadau mewn Reserfau fel bod cost y gwyliau yn mynd yn erbyn y flwyddyn y cymerir y gwyliau.

1.6.2 Buddion Terfynu Cyflogaeth

Mae buddion terfynu cyflogaeth yn daladwy o ganlyniad i benderfyniad gan yr Awdurdod i derfynu cyflogaeth swyddog cyn y dyddiad ymdeol arferol neu o ganlyniad i benderfyniad swyddog i dderbyn diswyddiad yn wirfoddol ac fe'u codir ar sail addasiad cronriad yn erbyn y gwasanaeth priodol neu, lle mae'n berthnasol, i'r llinell gwasanaethau Corfforaethol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr unai pan na all yr Awdurdod dynnu'n ôl y cynnig o'r buddion hynny neu pan fo'r Awdurdod yn cydnabod cost o ail-strwythuro, p'run bynnag sydd gyntaf.

Pan fo buddion terfynu cyflogaeth yn cynnwys ychwanegiadau i bensiynau mae'r ddarpariaeth statudol yn golygu y dylai Cronfa'r Cyngor dderbyn y gost sydd yn daladwy gan yr Awdurdod i'r gronfa bensiwn neu i'r pensiynwr yn hytrach na'r swm wedi ei gyfrifo yn unol â'r safonau cyfrifeg berthnasol. Yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau mae angen neilltuo symiau i ac o'r Gronfa Bensiwn er mwyn diddymu'r credydau a'r debydau damcaniaethol am fuddion terfynu pensiynau ychwanegol a rhoi yn eu lle y debydau am yr arian a dalwyd i'r Gronfa Bensiwn a'r pensiynwyr ac unrhyw symiau taladwy ond sydd heb eu talu at ddiwedd y flwyddyn.

1.6.3 Buddion Ôl-gyflogaeth

Mae gweithwyr yr awdurdod yn aelodau o ddau gynllun pensiwn ar wahân:

- Y Cynllun Pensiwn Athrawon, a weinyddir gan Capita Teachers' Pensions ar ran Adran Addysg Llywodraeth San Steffan.
- Y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, a weinyddir gan Gronfa Bensiwn Gwynedd yng Nghyngor Gwynedd.

Mae'r ddau gynllun yn darparu buddion diffiniedig i'w haelodau (pensiynau a lym-p-symiau) sydd wedi eu hennill yn ystod eu hamser gyda'r Awdurdod.

Fodd bynnag, mae'r trefniadau ar gyfer y cynllun athrawon yn golygu nad yw ymrwymadau'r buddion yn cael eu hadnabod i'r Awdurdod. Mae'r cynllun felly yn cael ei gyfrifo fel petai yn gynllun cyfraniadau diffiniedig ac nid yw ymrwymadau ar gyfer taliadau yn y dyfodol yn cael eu hadnabod yn y Fantolen. Mae'r llinell Gwasanaethau Plant ac Addysg yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn cynnwys cost cyfraniadau'r cyflogwr sy'n daladwy i'r Cynllun Pensiwn Athrawon yn y flwyddyn.

1.6.4 Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol

Mae gan bob aelod arall o'r staff, yn amodol ar rai meini prawf, yr hawl i fod yn aelod o'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol. Mae'r costau pensiwn a godir ar gyfrifon yr Awdurdod ar gyfer y dosbarth yma o weithwyr yn cael eu pennu gan weinyddwyr y gronfa ac yn cynrychioli cyfran sefydlog o gyfraniad y gweithwyr i'r cynllun.

Mae'r Cynllun Llywodraeth Leol yn cael ei drin fel cynllun budd diffiniedig.

Mae ymrwymadau Cronfa Bensiwn Gwynedd sydd i'w priodoli i'r Awdurdod yn cael eu cynnwys yn Y Fantolen ar sail actiwaraid drwy'r dull rhagamcanu unedau h.y. asesiad o daliadau fydd yn cael eu gwneud yn y dyfodol mewn perthynas â buddion ymdeol a enillwyd hyd yn hyn gan y gweithwyr, yn seiliedig ar gyfradd marwolaeth, cyfradd trosiant gweithwyr a.y.b. yn ogystal â thafuniad enillion ar gyfer gweithwyr cyfredol.

Gostyngir yr ymrwymadau i'w gwerth ar sail prisiau cyfredol gan ddefnyddio graddfa ddisgownt o 2.6% wedi ei gyfrifo fel cyfartaledd cymhwysol 'spot yields' ar fondiau corfforaethol o werth AA.

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

Mae asedau Cronfa Bensiwn Gwynedd sydd i'w priodoli i'r Awdurdod yn cael eu cynnwys yn Y Fantolen ar sail gwerth teg a benderfynir gan actiwari'r Gronfa.

Dadansoddir y newid yn ymrwymiad net pensiynau i'r cydrannau canlynol:

Cost gwasanaeth yn cynnwys:

- Cost gwasanaeth cyfredol – y cynnydd mewn ymrwymadau o ganlyniad i flynyddoedd o wasanaeth a enillwyd eleni - dyrennir yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i'r gwasanaethau lle mae'r gweithwyr yn gweithio.
- Cost gwasanaeth y gorffennol – mae'r cynnydd mewn ymrwymadau yn deillio o benderfyniadau yn y flwyddyn gyfredol ble mae eu heffaith yn gysylltiedig â'r blynyddoedd o wasanaeth a enillwyd mewn blynyddoedd cynharach – mae'n cael ei ddebydu i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarparu Gwasanaeth yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o gostau Corfforaethol.
- Llog net ar y buddion diffiniedig/(asedau) net, h.y. y gost llog net i'r Awdurdod - y newid yn ystod y cyfnod yn yr ymrwymiad/(asedau) buddion diffiniedig net sy'n codi o dreigliad amser sy'n mynd yn erbyn llinell Incwm a Gwariant Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr - mae hyn yn cael ei gyfrifo ar sail gweithredu'r gyfradd ddisgownt sy'n cael ei ddefnyddio i fesur yr ymrwymiad buddion diffiniedig ar gychwyn y cyfnod i'r ymrwymiad/(asedau) buddion diffiniedig net ar gychwyn y cyfnod - gan gymryd i ystyriaeth unrhyw newidiadau yn yr ymrwymiad/(asedau) buddion diffiniedig net yn ystod y cyfnod o ganlyniad i gyfraniadau a thaliadau budd.

Ailfesuriadau yn cynnwys:

- Enillion ar asedau'r Cynllun - gan eithrio symiau sy'n gynnwysedig yn llog net ar yr ymrwymiad/(asedau) buddion diffiniedig net - yn cael eu debydu i Reserf Pensiynau fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.
- Enillion a cholledion actiwaraid - newidiadau i'r ymrwymiad pensiwn net oherwydd nad yw'r digwyddiadau yn cyd-fynd â'r rhagdybiaethau a wnaethpwyd yn y prisiad actiwaraid diwethaf neu am nad yw'r actiwari wedi diweddarau ei ragdybiaethau - yn cael eu debydu i'r Reserf Pensiwn fel Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.
- Cyfraniadau a delir i'r Gronfa Bensiwn Gwynedd - arian a delir fel cyfraniadau'r cyflogwr i'r Gronfa Bensiwn ar gyfer setliad ymrwymadau sydd ddim yn cael eu cyfrifo fel traul.

Gyda buddion ymddeol, mae'n ofynnol, yn unol â darpariaethau statudol, i Gronfa'r Cyngor dderbyn cost y swm sy'n daladwy gan yr Awdurdod i'r Gronfa Bensiwn neu'n uniongyrchol i'r pensiynwyr yn ystod y flwyddyn yn hytrach na'r swm a gyfrifir yn ôl y safonau cyfrifeg berthnasol. Yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau, mae hyn yn golygu bod angen neilltuo arian i neu allan o'r Reserf Pensiwn er mwyn diddymu'r credydau a'r debydau damcaniaethol ar gyfer buddion ymddeol a rhoi'r debydau am arian a dalwyd i'r Gronfa Bensiwn a phensiynwyr ac unrhyw symiau sy'n daladwy ond sydd heb eu talu at ddiwedd y flwyddyn. Mae'r balans negyddol sydd yn deillio o hyn yn y Reserf Pensiwn yn fesur o effaith buddiol i Gronfa'r Cyngor o orfod trin buddion ymddeol ar sail llif arian yn hytrach na thros y cyfnod y mae'r gweithwyr yn derbyn y budd.

Mae'r Safon Adrodd Ryngwladol (SCC) 19 yn rheoli sut y dylid trin a datgelu'r ymrwymadau tymor hir sy'n bodoli mewn perthynas â chostau pensiwn. Mae'n ofynnol i gynghorau lleol Cymru a Lloegr baratoi eu datganiadau ariannol yn unol â gofynion SCC19.

1.6.5 Buddion Dewisol

Mae gan yr Awdurdod hefyd bwerau cyfyngedig i wneud dyfarniadau dewisol mewn achosion o ymddeoliadau cynnar. Bydd unrhyw ymrwymadau sydd yn deillio o ddyfarniad o'r fath i unrhyw aelod o'r staff (yn cynnwys athrawon) yn cael eu cronni yn y flwyddyn y cymerwyd y penderfyniad i wneud y dyfarniad gan ddefnyddio'r un polisiau â'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol i gyfrifo amdanynt.

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

1.7 Digwyddiadau Wedi'r Cyfnod Adrodd

Digwyddiadau ôl-fantolen yw'r digwyddiadau hynny, ffafriol ac anffafriol, sy'n digwydd rhwng diwedd y cyfnod adrodd a'r dyddiad pan awdurdodir cyhoeddiad y Datganiad o'r Cyfrifon. Gellir adnabod dau fath o ddigwyddiad:

- y rhai hynny sy'n darparu tystiolaeth o amgylchiadau a oedd yn bodoli ar ddiwedd y cyfnod adrodd – caiff y Datganiad o'r Cyfrifon ei addasu i adlewyrchu digwyddiadau o'r fath.
- y rhai hynny sy'n dynodi amgylchiadau a gododd ar ôl y cyfnod adrodd – ni chaiff y Datganiad o'r Cyfrifon ei addasu i adlewyrchu digwyddiadau o'r fath, ond os ystyrir y byddai'n cael effaith faterol, yna byddai natur y digwyddiadau ynghyd ag amcangyfrif o'r effaith ariannol yn cael ei ddatgelu yn y nodiadau.

Nid yw unrhyw ddigwyddiadau sy'n digwydd wedi'r dyddiad awdurdodi cyhoeddiad yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiad o'r Cyfrifon.

1.8 Addasiadau Cyfnod Blaenorol, Newidiadau i Bolisiau Cyfrifo, Amcangyfrifon a Gwallau

Gall yr angen i wneud addasiadau cyfnod blaenorol godi o ganlyniad i newid mewn polisiau cyfrifo neu i gywiro gwall sylweddol. Cyfrifir am newidiadau mewn amcangyfrifon cyfrifeg yn rhagolygol, h.y. yn y flwyddyn gyfredol a'r blynyddoedd i ddod a effeithir gan y newid, ac felly ni wneir addasiad cyfnod blaenorol.

Yn unig dro y gwneir newidiadau i bolisiau cyfrifo yw pan yn ofynnol gan ymarferion cyfrifo priodol neu fod y newid yn darparu gwybodaeth fwy dibynadwy neu berthnasol am effaith trafodion, digwyddiadau eraill ac amodau ar sefyllfa ariannol neu berfformiad ariannol yr Awdurdod. Pan wneir newid, cyfrifir amdano yn ôl-weithredol (oni bai y nodir yn wahanol) trwy addasu balans agoriadol a ffigyrau cymharol y cyfnod blaenorol fel pe bai'r polisi wedi bodoli erioed.

Caiff gwallau materol a ddarganfyddir mewn ffigyrau cyfnodau blaenorol eu cywiro'n ôl-weithredol trwy addasu balans agoriadol a ffigyrau cymharol y cyfnod blaenorol.

1.9 Offerynnau Ariannol

Offeryn ariannol yw unrhyw gytundeb sydd yn creu ased ariannol mewn un endid ac ymrwymiad ariannol neu offeryn ecwiti mewn endid arall. Felly, mae'r term offeryn ariannol yn cynnwys asedau ariannol ac ymrwymadau ariannol.

Mewn cydymffurfriad gyda'r gofynion adolygwyd asedau ac ymrwymadau ariannol y Cyngor er mwyn eu categoreiddio a phenderfynu ar y driniaeth gywir. Adnabuwyd yr offerynnau canlynol wrth wneud yr adolygiad hwn:

Ymrwymadau ariannol

- Credydwyr masnachol a chredydwyr eraill.
- Benthyciadau tymor hir gan gynnwys premiymau a disgowntiau ar setliad cynnar benthyciadau sydd wedi eu gohirio.

Mae'r Cyngor yn prasio ei ymrwymadau ariannol ar gost wedi ei amorteiddio gan ddefnyddio'r dull cyfradd llog effeithiol. Cyfrifir llog i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr gan ddefnyddio'r dull cyfradd llog effeithiol. Gan fod benthyciadau tymor hir y Cyngor i gyd ar gyfraddau sefydlog, telir y llog sydd wedi ei gronni yn y flwyddyn.

Mae enillion neu golledion sydd yn codi ar ad-daliad cynnar yn cael eu trin fel eu bod yn diddymu'r ymrwymiad ariannol oni bai eu bod yn cwrdd ag amodau caeth lle bo modd trin y trafodyn fel addasiad o amodau'r benthyciad presennol ac addasu gwerth y benthyciad newydd gydag unrhyw enillion neu golledion.

Asedau ariannol

- arian parod
- cyfrifon banc
- adneuo cyfnod penodol gyda banciau a chymdeithasau adeiladu
- benthyciadau i awdurdodau lleol eraill
- derbyniadau masnach am nwyddau a gwasanaethau a gyflenwyd

Mae asedau ariannol yn cael eu dosbarthu i ddau gategori:

- Benthyciadau a derbyniadau - asedau sydd gyda thaliadau sefydlog neu benodol nad ydynt yn cael eu dyfynnu mewn marchnad weithredol
- Asedau ar gael i'w gwerthu - asedau sydd gyda phris marchnad wedi ei ddyfynnu a/neu dim taliadau penodol neu benderfynedig gan gynnwys Bondiau wedi eu Gwarantu

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

Catgoreiddir mwyafrif asedau ariannol y Cyngor fel benthyciadau a derbyniadau ac felly fe'i prisir ar sail cost wedi ei amorteiddio gan ddefnyddio'r dull cyfradd llog effeithiol.

Y swm a gyflwynir ar y Fantolen yw'r prifswm sy'n ddyledus (gan gynnwys cronid llog) ac mae llog yn cael ei gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysedig yn unol â'r swm sy'n dderbyniadwy am y flwyddyn o dan y cytundeb benthyg.

Mae buddsoddiadau'r Cyngor mewn Bondiau wedi eu Gwarantu yn cael eu prisio gan ddefnyddio'r dull disgowntio llif arian er rhoi y gwerth teg ar gyfer y Fantolen

Caiff unrhyw fuddsoddiadau tymor byr sydd gan yr Awdurdod y mae modd eu troi'n arian yn rhwydd gyda risg isel o newid yn eu gwerth, eu catgoreiddio fel cywerthyddion arian a'u cynnwys fel Arian a Chywerthydd Arian ar y Fantolen. Adnau tymor byr gyda sefydliadau ariannol sydd ar gael ar unwaith ar ddyddiad y Fantolen yw'r buddsoddiadau a gynhwysir yn y diffiniad hwn.

Mesurir Dyledion a Derbyniadau tymor byr sydd heb gyfradd llog datganedig ar sail swm yr anfoneb wreiddiol. Mae hyn yn cynnwys yr holl ddyledion a derbyniadau masnachol.

Mae Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Ariannu a Chyfrifo am Gyfalaf) (Cymru) (Diwygiedig) 2007 yn caniatáu i effaith ailddatgan offerynnau ariannol gael ei addasu trwy'r Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau. Caiff yr addasiadau canlyniadol eu dangos yn y Cyfrif Addasiadau Offerynnau Ariannol a'r Reserf Offerynnau Ariannol ar gael i'w gwerthu ar y Fantolen. Mae'r addasiad a ganiateir o dan statud yn golygu bod yr effaith net ar falansau'r Cyngor yn gyfatebol i'r trosglwyddiad o dan y polisi yma.

I.10 Grantiau'r Llywodraeth a Chyfraniadau Eraill

Mae grantiau a chyfraniadau sy'n ymwneud â gwariant cyfalaf a refeniw yn cael eu cyfrifo ar sail gronidol, ac yn cael eu cydnabod ar unwaith fel incwm i'r gwasanaeth perthnasol o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, oni bai bod amod ynghlwm wrth y grant neu gyfraniad nad yw'r awdurdod wedi ei fodloni.

Oherwydd gofynion y gyfundrefn rheoli cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf fel rhan o'r Gofyn Cyllido Cyfalaf, nid yw'r grantiau a chyfraniadau sy'n ariannu gwariant cyfalaf sydd wedi ei gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wir incwm. Felly, mae'r Awdurdod yn cyfrifo'r symiau hyn fel a ganlyn:

- Os yw grant neu gyfraniad cyfalaf wedi ei dderbyn, a bod amodau'n parhau heb eu bodloni ar ddyddiad y Fantolen, yna caiff y grant ei gydnabod fel Derbyniadau Grantiau Cyfalaf ymlaen llaw ar y Fantolen. Unwaith mae'r amod wedi ei fodloni, yna caiff y grant neu gyfraniad ei drosglwyddo i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.
- Os yw grant neu gyfraniad cyfalaf wedi ei adnabod fel incwm yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a bod y gwariant sydd i'w ariannu o'r grant neu gyfraniad hwnnw wedi ei wneud ar ddyddiad y fantolen, yna caiff y grant neu gyfraniad ei drosglwyddo o'r Gronfa Gyffredinol i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf, i adlewyrchu dyrannu adnoddau cyfalaf i ariannu gwariant. Adroddir y trosglwyddiad hwn yn y Datganiad o'r Symudiad mewn Reserfau.

I.11 Asedau Treftadaeth

Asedau diriaethol yw asedau treftadaeth gyda rhinweddau hanesyddol, artistig, gwyddonol, technegol, geoffisegol neu amgylcheddol, ac a ddeler gan y Cyngor yn bennaf er diben gwybodaeth addysgol neu gyfraniad i ddiwylliant. Dyma'r categorïau o asedau treftadaeth sydd wedi eu hadnabod gan y Cyngor:

- Lluniau a Phaentiadau
- Teyrndylsau Dinesig
- Casgliadau Llyfrgell/Archifau
- Casgliadau Amgueddfeydd ac Oriolau
- Adeiladau Hanesyddol a Henebion Cofrestredig
- Parciau a Gwarchodfeydd Natur Leol

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

Defnyddiodd y Cyngor brisiwr allanol (cwmni Bonhams) i ddarparu amcangyfrifon o brisiadau o'i deyrndlysau dinesig a'i luniau a phaentiadau. Er mwyn cysondeb, mae'r Cyngor wedi gweithredu ar sail yr un trothwy de-minimis i ddibenion prisio Asedau Treftadaeth ag i weddill ei asedau tymor hir - gweler polisi I.17.

Mae'r Cyngor yn ystyried bod gan yr asedau treftadaeth hyn oes amhenderfynadwy a gwerth gweddilliol uchel; ac o'r herwydd, nid yw'r Cyngor yn ei ystyried yn briodol i ddibrisio'r asedau. Bydd yr asedau treftadaeth a gynhwysir yn y cyfrifon yn cael eu hasesu'n flynyddol am unrhyw amhariad – gweler polisi I.17.

I.12 Stoc a Chontractau Tymor Hir

Dylai stociau a gwaith mewn llaw ymddangos ar Y Fantolen ar sail yr isaf o gost a gwir werth, yn unol â darpariaethau'r Côt Ymarfer. Oherwydd ymarferoldeb prif systemau stoc y Cyngor, mae mwyafrif y stoc yn ymddangos yn y cyfrifon ar sail cost gyfartalog. Nid yw'r gwahaniaeth o'r sail prisio yn faterol.

I.13 Eiddo Buddsoddi

Eiddo buddsoddi yw'r rhai hynny a ddefnyddir ar gyfer ennill rhent ac/neu adbrisiant cyfalaf yn unig. Nid yw'n cwrdd â'r diffiniad os defnyddir yr eiddo mewn unrhyw ffordd i hwyluso darpariaeth gwasanaethau neu gynhyrchu nwyddau neu os yw ar gael i'w werthu. Caiff yr eiddo yma eu prisio ar sail gwerth teg. Mae'r gwerthoedd wedi eu seilio ar dechnegau penodol, ac mae'r mewnbynnau i'r technegau mesur yma wedi eu categoreiddio yn unol â 3 lefel. Lefel 3 yw holl fewnbynnau yr Awdurdod (mewnbynnau anweladwy ar gyfer yr ased). Mae hyn oherwydd lefel yr addasiad sydd ei angen ar gyfer yr holl dystiolaeth sydd yn deillio o unigrwydd yr asedau, a phrinder trafodion y farchnad berthnasol.

I.14 Prydlesau

Caiff prydlesau eu hystyried yn brydlesi cyllidol pan fo telerau trosglwyddiad y brydles a'r holl risgiau a buddion sy'n deillio o berchnogaeth o'r eiddo, offer neu gyfarpar yn trosglwyddo i'r prydlesai. Caiff bob prydles arall eu hystyried yn brydlesi gweithredol.

Yr Awdurdod fel Prydlesai:

Caiff symiau a ddelir dan brydlesi cyllidol eu hadnabod yn wreiddiol, ar ddechrau'r brydles, ar werth teg (neu, os yn is, gwerth presennol y lleiafswm taliadau prydles), gydag ymrwymiad cyfatebol am rwymedigaeth y brydles i'r prydleswr. Caiff taliadau'r brydles eu dosrannu rhwng cost ariannol (i'w gynnwys yn llinell Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi o'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr) a chost a roir yn erbyn ymrwymiad y brydles i'w leihau. Caiff yr ased perthnasol ei drin yn unol â'r polisiâu arferol, a chaiff ei ddibrisio fel sy'n briodol.

Caiff taliadau prydlesau gweithredol eu dangos yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel cost i'r gwasanaeth perthnasol ar sail dibrisiad llinol dros gyfnod y brydles.

Yr Awdurdod fel Prydleswr:

Ble mae'r Awdurdod yn caniatáu prydles gyllidol ar eiddo, mae'r ased perthnasol yn cael ei ysgrifennu allan o'r Fantolen fel gwarediad, sydd i'w gynnwys yn y llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Nid yw gwerth y gwarediad a ysgrifennir allan yn gost a roir yn erbyn treth y cyngor, gan fod cost asedau tymor hir yn cael eu darparu o dan drefniadau gwahanol ar gyfer ariannu cyfalaf. Mae'r symiau felly yn cael eu priodoli i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf o'r Balans Cronfa Gyffredinol drwy'r Datganiad o'r Symudiadau Mewn Reserfau.

Caiff incwm rhent o eiddo sydd wedi ei ganiatáu trwy brydles weithredol ei gydnabod ar sail linol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr, a chaiff yr ased ei ddangos ar y Fantolen.

I.15 Asedau Gweddilliol

Caiff Asedau Gweddilliol yr Awdurdod eu dangos ar wahân ar y Fantolen. Gwerth teg yr asedau hyn sy'n cael ei ddangos, sy'n seiliedig ar werth y farchnad. Mae'r gwerthoedd wedi eu seilio ar dechnegau penodol, ac mae'r mewnbynnau i'r technegau mesur yma wedi eu categoreiddio yn unol â thri lefel. Lefel 3 yw holl fewnbynnau'r Awdurdod (mewnbynnau anweladwy ar gyfer yr ased). Mae hyn oherwydd lefel yr addasiad sydd ei angen ar gyfer yr holl dystiolaeth sydd yn deillio o unigrwydd yr asedau, a phrinder trafodion y farchnad berthnasol.

I.16 Gorbenion a Chostau Gwasanaethau Cefnogol

Mae rhai costau gorbenion a gwasanaethau cefnogol yn cael eu dosrannu i'r gwasanaethau priodol yn unol â threfniadau'r Cyngor, gyda rheolaeth cyllidol y penawdau hyn o dan reolaeth corfforaethol. Er hynny, mae rhai costau

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

na ellir eu dosrannu o gwbl ac felly adroddir arnynt yn gorfforaethol. Mae angen y wybodaeth at ddiben costio cyflawn ond nid ydynt yn cael eu hadlewyrchu yn y Datganiadau oherwydd nad dyna'r Strwythur Rheoli.

1.17 Asedau Tymor Hir

Adolygir gwerth asedau'r Cyngor a gofnodir ar fas data'r Gwasanaeth Eiddo o leiaf bob pum mlynedd. Ers y flwyddyn ariannol 2015/16, mae'r Awdurdod wedi sefydlu rhaglen dreigl ar gyfer ailbrizio gwahanol gategoriâu o'r asedau yma yn flynyddol. Mae hyn yn unol â'r Côd a'r Datganiadau Egwyddorion Prasio Asedau a Nodiadau Arweiniad a gyhoeddwyd gan Sefydliad Brenhinol y Syrffewyr Siartredig.

Dangosir Tir ac Adeiladau ar sail gwerth teg neu gost ail-adeiladu dibrisiedig (DRC) ar gyfer eiddo arbenigol.

Dangosir Eiddo Buddsoddi ar sail gwerth teg.

Defnyddir cost hanesyddol a ddibrisiwyd ar gyfer Cerbydau, Offer, Dodrefn a Chyfarpar.

Mae Asedau is adeiladwaith a chymunedol yn ymddangos ar gost hanesyddol a ddibrisiwyd.

Cynhwysir Asedau heb eu cwblhau ar sail cost hanesyddol tan gwblheir y gwaith, pan eu prisir yn unol â'r polisiau cyfrifo a'u trosglwyddo i'r categori asedau perthnasol.

Defnyddir isafswm at ddibenion prasio o £20,000 ar gyfer Tir ac Adeiladau Gweithredol y Cyngor a £5,000 ar gyfer eitemau unigol o Gerbydau, Offer, Dodrefn a Chyfarpar.

Fe ychwanegir gwariant ar asedau newydd a chyfredol yn flynyddol, gan wedyn ystyried os ydy'r gwariant yma wedi cynhyrchu cynnydd mewn gwerth i'r ased. Os oes cynnydd mae hyn yn cael ei adlewyrchu drwy'r Reserf Ail Brisio; os nad oes cynnydd mae'n dilyn fod amhariad i werth yr ased (gweler isod ar gyfer dull cyfrifo am amhariad). Yn benodol ar gyfer asedau megis Tir ac Adeiladau, ac Asedau Cymunedol ble ceir gwariant yn y flwyddyn o dros £100,000 ar ased unigol, mae Rheolwr Eiddo Corfforaethol (M.R.I.C.S) y Cyngor yn adolygu'r asedau ac yn ail brisio unrhyw un sydd ei angen.

Amhariad a Dibrisiant

Amhariad

Amhariad yw treuliant budd economaidd sydd yn benodol i ased. Yn unol â Safon Adrodd Ryngwladol 36 mae'r Cyngor yn adolygu eu hasedau bob blwyddyn i adnabod unrhyw amhariad neu leihad mewn gwerth oherwydd treuliant buddiannau economaidd. Yn ogystal, caiff gwerth gweddilliol ac oes fuddiol yr asedau eu hadolygu'n flynyddol, a'u haddasu ble'n briodol.

Pan mae colledion amhariad yn cael eu hadnabod, maent yn cael ei gyfrifo fel a ganlyn:

- Ble mae balans o gynnydd positif ar gyfer pris ased o fewn y Reserf Ailbrizio, bydd gwerth yr ased yn cael ei ysgrifennu fwrdd yn erbyn y balans (hyd at swm y cynnydd cronodig)
- Pan nad oes balans ar y Reserf Ailbrizio neu balans annigonol, bydd gwerth yr ased yn cael ei ysgrifennu fwrdd yn erbyn llinell(au) y gwasanaeth perthnasol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Dibrisiant

Prif elfen SCC 16 yw y dylid dibrisio adeiladau oni bai eu bod yn cael eu prasio bob blwyddyn. Yn ogystal, dylid dibrisio bob rhan o eiddo, offer a chyfarpar ar wahân os yw eu cost yn arwyddocaol o ystyried cyfanswm cost yr eitem. Dylid sefydlu trothwy isafswm, yn seiliedig ar yr effaith sylweddol tebygol ar y datganiadau ariannol, fel bod bob ased o dan y trothwy yn cael eu diystyru i bwrpas cydrannu. (£2.04m yw'r trothwy ar gyfer 2016/17, sef 1% o werth yr holl adeiladau). Y dosraniad sydd yn cael ei ystyried ar gyfer yr elfen sydd ddim yn dir, dros y trothwy de-minimus ydi:

- a) offer a chyfarpar a gwasanaethau peirianeg, ac
- b) adeiledd

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

Mae'r mwyafrif o adeiladau'r Cyngor (dros 75%) yn cael eu prisio ar sail Cost Ail-adeiladu Dibrisiedig (DRC), a ddatblygir ar y dull cydrannol, ac adlewyrchir y gwahanol elfennau ym manylion y cyfrifiadau. Fodd bynnag, yn gynwysedig yn yr uchod mae adeiladau gydag eitemau sylweddol o offer a chyfarpar sydd ag oes fuddiol byr e.e. boeleri ac offer gwresogi pyllau nofio a chanolfannau hamdden. Adnabyddir yr elfennau hyn drwy addasu oes fuddiol yr adeilad i gymryd oes fyrrach yr elfennau i ystyriaeth.

Yn seiliedig ar adolygiad o natur a'r math o adeiladau sy'n eiddo i'r Cyngor, daethpwyd i'r canlyniad nad oes gan weddill yr adeiladau eitemau sylweddol o offer a chyfarpar na gwasanaethau peirianeg sydd angen eu cydrannu ar wahân.

Dibrisir Asedau ar sail eu gwerth ar y fantolen i'w ysgrifennu i ffwrdd fel a ganlyn:

- (i) Dibrisir Cerbydau, Offer, Dodrefn a Chyfarpar dros eu bywyd amcangyfrifedig (3–15 mlynedd)
- (ii) Dibrisir Is adeiladwaith dros 40 mlynedd
- (iii) Ysgrifennir Gwariant Refeniw i'w ariannu o Gyfalaf drwy Statud i lawr yn y cyfnod yr ymddangosant
- (iv) Ni ddibrisir Tir
- (v) Dibrisir Adeiladau dros eu bywyd defnyddiol gweddilliol amcangyfrifedig (5–80 mlynedd)
- (vi) Ni ddibrisir Eiddo Buddsoddi, Asedau heb eu Cwblhau nac Asedau Sydd Ar Gael i'w Gwerthu

Ni ddibrisir ym mlwyddyn y caffaeliad.

Lleiafswm Darpariaeth Refeniw

Mae Rheoliadau Awdurdodau Lleol (Cyllid Cyfalaf a Chyfrifeg) (Cymru) (fel y'i diwygiwyd) 2008 [OS 2008/588 (W.59)] yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i wneud darpariaethau darbodus ar gyfer adbrynu dyledion. Mae'r Gweinidogion Cymreig wedi cyhoeddi Canllawiau ar Ddarpariaeth Lleiafswm Refeniw (MRP) ac mae gofyn i awdurdodau lleol roi ystyriaeth i Ganllawiau o'r fath yn unol ag adran 21 (1B) Deddf Llywodraeth Leol 2003.

Dyma'r pedwar opsiwn MRP sydd ar gael:

- Opsiwn 1: Y Dull Rheoleiddio
- Opsiwn 2: Y Dull CFR
- Opsiwn 3: Y Dull Oes Asedau
- Opsiwn 4: Y Dull Dibrisiad

D.S.: Nid yw hyn yn cau allan dulliau darbodus eraill.

MRP yn 2016/17: Gellir defnyddio opsiynau 1 a 2 dim ond ar gyfer gwariant cyfalaf wedi'i gefnogi nad yw o'r Cyfrif Refeniw Tai (Non-HRA) a ariennir o fenthyciad (ystyr 'wedi'i gefnogi' yma yw costau cyllido a gaiff eu cefnogi drwy Grant Cefnogi Refeniw y Llywodraeth Ganolog). Mae'r dulliau o wneud darpariaeth ddarbodus ar gyfer gwariant cyfalaf Non-HRA heb ei gefnogi yn cynnwys Opsiynau 3 a 4 (gellir defnyddio 3 a 4 ar gyfer gwariant cyfalaf Non-HRA wedi'i gefnogi yn ogystal, os yw'r Cyngor yn penderfynu gwneud hynny).

Cyflwynwyd y Datganiad MRP i'r Cyngor cyn dechrau blwyddyn ariannol 2016/17. Pe bai cynnig i ddiwygio telerau'r Datganiad MRP gwreiddiol yn ystod y flwyddyn, dylid cyflwyno datganiad diwygiedig i'r Cyngor ar yr adeg honno.

Defnyddiodd y Cyngor Opsiwn 1 yng nghyswllt gwariant cyfalaf wedi'i gefnogi a ariennir o fenthyciad, ac Opsiwn 3 yng nghyswllt gwariant cyfalaf heb ei gefnogi a ariennir o fenthyciad.

Roedd yr MRP yng nghyswllt lesau a chynlluniau Menter Cyllid Preifat (PFI) a brynwyd ar y Fantolen dan y Côd Ymarfer Cyfrifeg sy'n seiliedig ar yr SAARH yn cyd-fynd â'r ad-daliad prifswm blynyddol ar gyfer yr ymrwymiad gohiriedig cysylltiedig.

Bydd yr Awdurdod yn adolygu'r polisi yma yn flynyddol yng ngoleuni'r Cynllun Rheoli Asedau.

Yn unol â'r Côt Ymarfer, telir am wariant cyfalaf ar gyfer Gwasanaethau Cronfa'r Cyngor sydd i'w gyllido o refeniw drwy ei ddsbarthu i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf.

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

1.18 Costau heb eu Dosrannu

Mae'r eitemau sydd yn cael eu heithrio o gostau cyflawn yr eitemau gwasanaeth yn cael eu diffinio fel Costau heb eu Dosrannu ac yn cynnwys cost buddiannau dewisol a ddyfarnwyd i weithwyr sy'n ymddeol yn gynnar a cholledion amhariad ar asedau ar gael i'w gwerthu. Fe'u dangosir ar y rhes Corfforaethol yo'r DIGC.

1.19 Darpariaethau

Mae'r Cyngor yn gosod darpariaethau o'r neilltu ar gyfer ymrwymadau penodol sy'n debygol neu'n sicr o godi ond ni ellir ar hyn o bryd eu pennu'n gywir. Gwneir darpariaethau hefyd ar gyfer dyledion sydd yn annhebyg o gael eu talu. Ysgrifennir dyledion drwg i ffwrdd yn erbyn y gwasanaeth perthnasol. Mae'r Cyngor yn dosbarthu'r darpariaethau hyn fel ymrwymadau tymor hir neu dymor byr fel sy'n briodol yn ddibynnol ar natur bob darpariaeth.

1.20 Reserfau (a Balansau)

Yn unol â gofynion Deddf Llywodraeth Leol 1992, mae'r Cyngor yn cynnal –

- Cronfa Gyffredinol sydd yn cynrychioli arian wrth gefn ("balansau") yr Awdurdod, sef balans gweithredol i helpu lliniaru effaith llif arian anwastad ag i'w gadw wrth gefn i liniaru effaith digwyddiadau annisgwyl neu argyfyngau.
- Nifer o Reserfau Penodol cyfalaf a refeniw a glustnodwyd ar gyfer pwrpasau arbennig, sef arian wedi'i adeiladu i gwrdd ag ymrwymadau a ragwelir. Mae'r Cyngor yn cynnal adolygiad parhaus o ddigonolrwydd a defnydd o reserfau penodol.

Mae'r Cyngor yn cymryd agwedd asesu'r risg tuag at gynnal lefelau digonol o falansau a reserfau er mwyn cwrdd ag anghenion gwario'r dyfodol. Wrth ystyried y gyllideb flynyddol a'r Strategaeth Ariannol tymor canol, bydd y Cyngor yn gosod allan ei fwrdd ynghylch lefel y balansau cyffredinol a chronfeydd, yng nghyd-destun yr holl risgiau perthnasol. Gweler cymeradwyaeth o'r polisi llawn ar gyfer cronfeydd gan Gabinet y Cyngor ar 23 Mehefin 2015.

- Cedwir rhai reserfau eraill, sef 'Reserfau na ellir eu defnyddio', i bwrpasau technegol o reoli'r prosesau cyfrifo ar gyfer asedau anghyfredol, offerynnau ariannol a buddion gweithwyr. Nid yw'r rhain yn cynrychioli adnoddau defnyddiadwy yr Awdurdod.

1.21 Gwariant Refeniw wedi ei Ariannu o Gyfalaf Drwy Statud

Mae Deddfwriaeth yn caniatáu peth gwariant i gael ei gategoreiddio fel cyfalaf i bwrpas ariannu er nad yw yn creu ased sydd yn cael ei gario ar y Fantolen. Bwriad hyn yw galluogi'r gwariant i gael ei ariannu o adnoddau cyfalaf yn hytrach nag ei roi yn erbyn y Gronfa Gyffredinol a fyddai'n cael effaith ar y Dreth Cyngor am y flwyddyn. Defnyddir cost hanesyddol fel sail prisio ar gyfer y math yma o wariant ac ysgrifennir hwn i lawr o fewn blwyddyn.

1.22 Treth ar Werth

Dim ond mewn sefyllfa ble nad oes modd adennill TAW y cynhwysir TAW neu'n ei dderbyn fel cost 'TAW anadferadwy' mewn gwariant cyfalaf a refeniw.

1.23 Dyledwyr a Chredydwyr

Cedwir cyfrifon y Cyngor ar sail cronni yn unol â'r Côt Ymarfer Cyfrifeg. Mae'r cyfrifon yn adlewyrchu gwir wariant ac incwm sy'n berthnasol i'r flwyddyn dan sylw, boed y taliadau a'r derbyniadau wedi cael eu talu neu eu derbyn yn y flwyddyn.

Eithriad i'r arfer yma yw taliadau chwarterol megis trydan, a gyfrifir yn ôl dyddiad darllen y mesurydd yn hytrach na rhannu'r gost rhwng gwahanol flynyddoedd ariannol, a hefyd rhai taliadau blynyddol megis yswiriant. Trwy weithredu'r polisi'n gyson ymhob blwyddyn ni chaiff effaith o bwys ar gyfrifon y flwyddyn.

1.24 Dyrannu Llog Derbyniadwy

Mae'r Awdurdod yn buddsoddi arian dros ben am gyfnodau o dros nos hyd at 13 mis (ac eithrio Bondiau Gorchuddiedig) a thelir y llog i Gronfa Gyffredinol y Sir, Cronfa Bensiwn Gwynedd, Cronfa'r Degwm ac ymddiriedolaethau eraill ar sail eu balansau dyddiol a'r gyfradd llog a enillir.

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

1.25 Costau Benthycia

Nid yw'r Awdurdod yn cyfalafu costau benthycia sy'n perthyn i gaffaeliad, gwneuthuriad na chynhyrchiad ased cymwysedig fel a ganiateir yn y Côd.

Cyfrifir am log sydd yn daladwy ar fenthyciadau allanol yn y cyfnod y maent yn perthyn iddo ar sail sy'n adlewyrchu effaith economaidd gyflawn y benthyciad.

1.26 Buddiannau mewn Cwmnïau ac Endidau Eraill

Yng nghyfrifon yr Awdurdod, caiff buddiannau mewn cwmnïau ac endidau eraill eu hadrodd fel asedau ariannol ar gost gwreiddiol, llai unrhyw ddarpariaeth am golledion.

1.27 Asedau Cyfredol ar gael i'w gwerthu

Er mwyn i ased gael ei gydnabod fel Ased ar gael i'w werthu, mae'n ofynnol i'r ased fod ar gael i'w werthu yn syth yn ei gyflwr presennol, mae'n rhaid i'r gwerthiant fod yn hynod o debygol, rhaid i'r ased gael ei farchnata a'r gwerthiant gael ei gwblhau o fewn blwyddyn i ddyddiad y dosbarthiad. Caiff yr ased ei gydnabod ar werth teg (gwerth y farchnad) llai costau gwerthu wrth aiddosbarthu. Mae'r gwerthoedd wedi eu seilio ar dechnegau penodol, ac mae'r mewnbynnau i'r technegau mesur yma wedi eu categorio yn unol â thri lefel. Lefel 3 yw holl fewnbynnau'r Awdurdod (mewnbynnau anweladwy ar gyfer yr ased). Mae hyn oherwydd lefel yr addasiad sydd ei angen ar gyfer yr holl dystiolaeth sydd yn deillio o unigrywiaeth yr asedau, a phrinder trafodion y farchnad berthnasol.

1.28 Gwaredu Asedau

Pan mae ased yn cael ei waredu, mae gwerth yr ased yn y Fantolen yn cael ei ysgrifennu ffwrdd i'r llinell Gwariant Gweithredol Arall yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r elw a cholled wrth waredu. Mae derbyniadau (os oes rhai) yn cael eu credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel rhan o'r elw neu golled wrth waredu (e.e. cael ei glustnodi yn erbyn gwerth yr ased ar adeg y gwaredu). Mae unrhyw gynnydd wedi ei gronni ar gyfer yr ased yn y Reserf Ailbriso yn cael ei drosglwyddo i'r Cyfrif Addasu Cyfalaf.

1.29 Derbyniadau Cyfalaf

Pan werthir Asedau gan yr Awdurdod mae'r ddeddfwriaeth yn nodi'r defnydd y gellir ei wneud o'r derbyniadau cyfalaf.

Gellir defnyddio 100% o'r holl dderbyniadau cyfalaf sydd yn perthyn i Gronfa'r Cyngor ac nid yw'n angenrheidiol bellach i roi canran o'r derbyniad o'r neilltu. Cedwir y derbyniadau yn y Reserf Derbyniadau Cyfalaf Defnyddiadwy hyd nes defnyddir yr adnoddau i gyllido gwariant cyfalaf.

1.30 Cyfrifo am Gostau'r Cynllun Ymrwymiad i Ostwng Carbon

Mae'r Awdurdod yn rhan o'r Cynllun Effeithlonrwydd Ynni Ymrwymiad i Ostwng Carbon (CRC). Mae'n ofynnol i awdurdodau sy'n rhan o'r cynllun bwrcasu ac ildio lwfansau, wedi'r digwyddiad ar hyn o bryd, ar sail allyriadau h.y. cynhyrchiad carbon deuocsid wrth ddefnyddio ynni.

1.31 Costau'n ymwneud â Hawliadau Cyflogau Cyfartal

Mae cronfa wedi ei gynnwys yng Nghyfrifon yr Awdurdod yn ymwneud â chostau Hawliadau Tâl Cyfartal ac yn adlewyrchu'r amcangyfrif gorau o'r gost debygol ar 31 Mawrth 2017.

1.32 Cynllun Lwfans Tirlenwi

Mae'r Cynllun Lwfansau Tirlenwi yn gweithredu o dan Reoliadau Cynllun Lwfansau Tirlenwi (Cymru) 2004. Clustnodir lwfans blynyddol i Awdurdodau Lleol o'r uchafswm o wastraff prydadwy bwrdeistrefol y gellir ei anfon i'w dirlenwi. Am bob tunnell o wastraff prydadwy bwrdeistrefol a anfonir i'w dirlenwi sy'n uwch na'r lwfans, gall yr Awdurdod Lleol fod yn agored i ddirwy o £200 y dunnell. Nid yw'n gynllun "cap and trade" gan nad yw'r lwfansau tirlenwi yn fasnachadwy yng Nghymru. Am y rheswm yma, nid yw lwfansau tirlenwi yn cael eu cydnabod fel ased ar y Fantolen. Roedd Cyngor Gwynedd o fewn ei lwfans tirlenwi yn 2016/17.

1.33 Trefniant Consesiwn Gwasanaeth

Mae Trefniant Consesiwn Gwasanaeth, sydd hefyd yn cael eu hadnabod fel Menter Cyllid Preifat (PFI) yn gytundebau i dderbyn gwasanaethau, ble mae'r eiddo, offer a chyfarpar i ddarparu'r gwasanaeth i'r Awdurdod dan gyfrifoldeb y contractwr PFI am gyfnod y cytundeb ond yn trosglwyddo i'r Awdurdod ar ddiwedd y cyfnod heb unrhyw gost ychwanegol. Mae'r Awdurdod yn rheoli'r gwasanaeth a ddarperir ac yn medru rheoli pwy arall sy'n medru

NODYN I – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

defnyddio'r ddarpariaeth. Mae'r gost am ddefnydd o'r ddarpariaeth yn cael ei gyuno gyda'r Contractwr cyn gosod y cytundeb drwy broses o ddeialog cystadleuol.

1.34 Gweithrediadau ar y Cyd

Mae gweithrediadau ar y cyd yn drefniant ble mae'r partion gyda chydreolaeth efo'r hawl i'r asedau a'r oblygiadau o'r ymrwymadau sy'n gysylltiedig â'r trefniadau. Mae'r gweithgareddau y mae'r Awdurdod wedi ymgymryd â hwy ar y cyd â gweithredwyr eraill yn cynnwys defnyddio asedau ac adnoddau'r cyd-weithredwyr. Mewn perthynas â'i ddiddordeb mewn trefniant gweithred ar y cyd, mae'r Awdurdod fel gweithredwr ar y cyd yn cydnabod ei gyfran o'r asedau, ymrwymadau, refeniw a gwariant.

1.35 Ysgolion

Mae *Cod Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig* yn cadarnhau bod cydbwysedd rheolaeth ysgolion sy'n cael eu cynnal gan yr awdurdod lleol (h.y. yr ysgolion hynny sy'n cael eu hadnabod yn y Ddeddf Fframwaith a Safonau Ysgolion 1998, fel a'i diwygiwyd), yn gorwedd efo'r awdurdod lleol. Mae'r Cod hefyd yn datgan bod asedau, rhwymedigaethau, reserfau a llif arian yr ysgolion hynny yn cael eu cydnabod yn natganiadau ariannol yr awdurdod lleol (ac nid mewn Cyfrifon Grŵp). O ganlyniad, mae trafodion, llif arian a balansau yr ysgolion yn cael eu cydnabod ym mhob un o ddatganiadau ariannol yr Awdurdod fel petaent yn drafodion, llif arian a balansau yr Awdurdod.

1.36 Treth y Cyngor a Threthi Annomestig Cenedlaethol

Mae incwm Treth y Cyngor a Threthi Annomestig Cenedlaethol yn cael eu trin fel incwm cronodig, ac yn cael eu cynnwys ar linell Treth ac Incwm Grant Amhenodol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

Mae Cyngor Gwynedd yn awdurdod bilio Treth y Cyngor a Threthi Annomestig Cenedlaethol. Mae'n casglu Treth y Cyngor ar gyfer ei hun ac ar ran awdurdodau eraill, ac yn casglu Trethi Annomestig fel asiant ar ran Llywodraeth Cymru.

1.37 Gwerth Teg

Rhoddir mesuriad gwerth teg ar rai o asedau an-ariannol yr Awdurdod megis asedau gweddilliol, eiddo buddsoddi a rhai o offerynnau ariannol ar bob cyfnod adrodd. Gwerth teg yw'r pris gwerthu a dderbynnir ar gyfer yr ased neu'r pris a delir i drosglwyddo ymrwymiad mewn modd trefnus rhwng cyfranogwyr y farchnad ar ddyddiad y mesuriad. Mae'r mesuriad gwerth teg yn tybio bod y trefniant o werthu'r ased neu drosglwyddo'r ymrwymiad yn cymeryd lle unai:

- a. yn y brif farchnad i'r ased neu'r ymrwymiad, neu
- b. yn absenoldeb prif farchnad, yn y farchnad sydd fwyaf manteisiol ar gyfer yr ased neu'r ymrwymiad.

Wrth fesur gwerth teg ased neu ymrwymiad, defnyddia'r Awdurdod ragdybiaethau y byddai cyfranogwyr y farchnad yn eu defnyddio wrth brisio ased neu ymrwymiad, gan gymeryd bod cyfranogwyr y farchnad yn gweithredu er eu budd economaidd mwyaf.

Wrth fesur gwerth teg ased an-ariannol, mae'r Awdurdod yn ystyried gallu cyfranogwyr y farchnad i gynhyrchu buddiannau economaidd drwy ddefnyddio'r ased yn y modd gorau bosib, neu drwy ei werthu i gyfranogwyr y farchnad arall fyddai'n defnyddio'r ased yn y modd gorau bosib.

Defnyddia'r Awdurdod dechnegau prisio sydd yn addas i'r amgylchiadau ac sydd â data digonol ar eu cyfer, gan uchafu'r defnydd o fewnbwn gweladwy perthnasol ac isafu'r defnydd o fewnbwn anweladwy.

Mae'r mewnbwn i'r technegau prisio sy'n berthnasol i'r asedau ac ymrwymadau hynny ble mesurir neu ddatgelir gwerth teg ar eu cyfer yn natganiadau ariannol yr Awdurdod yn cael eu categorio yn hierarchaeth gwerth teg fel a ganlyn:

- Lefel 1 – prisiau a ddyfynnir (heb eu haddasu) mewn marchnadoedd gweithredol ar gyfer asedau neu ymrwymadau unfath y gall yr Awdurdod eu cyrchu ar ddyddiad y mesuriad
- Lefel 2 – mewnbwn ar wahân i'r prisiau a ddyfynnir yn Lefel 1, sydd yn weladwy ar gyfer yr ased neu'r ymrwymiad, unai'n uniongyrchol neu'n anuniongyrchol
- Lefel 3 – mewnbwn anweladwy ar gyfer ased neu'r ymrwymiad.

NODYN 1 – POLISIAU CYFRIFO (parhad)

1.38 Polisiâu Eraill

Mae gan Gyngor Gwynedd bolisiau ar gyfer y canlynol, ond nid ydynt yn cael eu hystyried i fod yn faterol ar gyfer y flwyddyn ariannol 2016/17:

- Asedau Anniriaethol
- Asedau Dibynnol
- Trosi Arian Tramor.

NODYN 2 – NEWID MEWN POLISI CYFRIFO

Nid oedd newidiadau i bolisiau cyfrifeg yn ystod 2016/17.

NODYN 3 – ADDASIAD CYFNOD BLAENOROL

Nid oes unrhyw addasiadau cyfnod blaenorol yn ystod 2016/17.

NODYN 4 - SAFONAU CYFRIFEG SYDD WEDI EU CYHOEDDI OND HEB EU MABWYSIADU ETO

Mae'r Côt Ymarfer ar Gyfrifo ar gyfer Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig CIPFA yn gofyn i effaith disgwylidig unrhyw safonau cyfrifeg sydd wedi eu cyhoeddi ond heb eto eu mabwysiadu cael eu datgan.

Mae'r safonau cyfrifeg cysylltiedig sydd yn y Côt Ymarfer 2017/18 yn effeithio ar ddatganiadau o fewn y cyfrifon Pensiwn.

Mae'n ofynnol fod y Côt yn weithredol o 1 Ebrill 2017 ac felly nid oes unrhyw effaith ar Ddatganiad o'r Cyfrifon 2016/17.

NODYN 5 – BARN ALLWEDDOL WRTH DDEFNYDDIO'R POLISIAU CYFRIFO

Wrth weithredu'r polisiâu cyfrifo a restrir yn Nodyn 1, mae'r Awdurdod wedi gorfod barnu, gwneud amcangyfrifon a thybiaethau ynghylch trafodion cymhleth, rhai sy'n cynnwys ansicrwydd am ddigwyddiadau i'r dyfodol a symiau'r asedau ac ymrwymadau i'w cario nad yw'n amlwg o ffynonellau eraill.

Mae'r farn, amcangyfrifon a thybiaethau cysylltiol a wnaed wedi eu seilio ar arferion cyfredol priodol, profiad hanesyddol, a ffactorau eraill sy'n cynnwys thybiaethau a thafluniadau hanesyddol a chyfredol, a rhagamcanion i'r dyfodol, asesiadau proffesiynol, tueddiadau cyfredol, a ffactorau lleol a ystyrir yn berthnasol.

Yn y blynyddoedd diwethaf bu peth ansicrwydd am lefelau ariannu grantiau refeniw a chyfalaf i'r dyfodol gan Lywodraeth Cymru. Mae'r mater yma yn rhan bwysig o strategaeth ariannol y Cyngor sy'n cael ei ddiweddarau yn gyson, gyda'r ffactorau a wybyddir ac a ragwelir yn cael ystyriaeth briodol.

Gwneir pob ymdrech i ddod o hyd i, ac i ddefnyddio'r holl wybodaeth berthnasol wrth asesu a phennu'r sefyllfa, sy'n hynod allweddol wrth ystyried materion megis ailbriso, dibrisiant ac amhariad asedau, prisiad yr actiwari o asedau a rhwymedigaethau'r gronfa bensiwn, reserfau a glustnodwyd, darpariaethau ac ymrwymadau dibynnol. Fodd bynnag, gan nad oes modd pennu'r materion hyn i sicrwydd, gall y gwir ganlyniadau amrywio o'r amcangyfrifon. Mae'r amcangyfrifon a thybiaethau gwaelodol yn cael eu hadolygu'n gyson.

NODYN 6 – TYBIAETHAU WEDI EU GWNEUD AM Y DYFODOL A FFYNONELLAU ERAILL O AMCANGYFRIF ANSICR

Mae'r Datganiad o'r Cyfrifon yn cynnwys ffigyrau wedi eu hamcangyfrif yn seiliedig ar dybiaethau wedi eu gwneud gan yr Awdurdod am y dyfodol neu sydd yn ansicr fel arall. Mae'r amcangyfrifon wedi eu seilio ar brofiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir pennu rhai balansau yn bendant, gall y canlyniadau terfynol fod yn wahanol i'r tybiaethau ac amcangyfrifon.

Mae'r eitemau canlynol ar Fantolen yr Awdurdod ar 31 Mawrth 2017 yn rhai a ystyrir gyda risg sylweddol (o ran sicrwydd y gwerth a amcangyfrifir) a allai arwain at gywiriadau arwyddocaol yn y flwyddyn ariannol sydd i ddod:

- **Eiddo, Offer a Chyfarpar** - Mae asedau yn cael eu dibrisio dros eu hoes fuddiol yn unol ag arferion safonol cyfrifeg a chysylltiedig. Caiff unrhyw wahaniaeth rhwng y dibrisiant a gwir ddirywiad yr ased ei adlewyrchu ym mhatrymau gwariant y dyfodol. Mae'r hinsawdd economaidd gyfredol yn creu ansicrwydd ymysg cynghorau am eu gallu i gynnal y gwariant angenrheidiol ar gynnal a chadw. Bydd goblygiadau o hyn ar fywyd ased. Mae Tir ac Adeiladau yn cael eu hailbriso o leiaf bob pum mlynedd, ac ers 2015/16 cyflwynwyd rhaglen dreigl ailbriso. Mae angen dod i farn yn aml fel rhan o'r broses asesiad ailbriso ac amhariad. Mae hyn yn arwain at ansicrwydd, a'r angen am dybiaethau ac ymateb yn briodol iddynt. Lle bo angen, bydd unrhyw oblygiadau tymor hir yn cael eu hymgorffori yn ein strategaeth ariannol. Mae gwybodaeth ynglŷn ag Eiddo, Offer a Chyfarpar wedi ei gynnwys yn Nodyn 15.
- **Darpariaethau** - Mae nifer o ddarpariaethau gwahanol, ble mae'r sail unigol wedi cael eu hasesu yn seiliedig ar y wybodaeth ddiweddaraf, yn gynnwysedig yn y cyfrifon. Gweler Nodyn 22 am y manylion, gan gynnwys darpariaeth am eitemau megis Safleoedd Gwastraff a rhai agweddau o ymrwymadau yswiriant. Nid oes modd cadarnhau cywirdeb y ddarpariaeth hyd nes bod y materion wedi diweddu.
- **Ymrwymiad Pensiwn** - Mae sefyllfa'r Ymrwymiad Pensiwn a adlewyrchir yn y cyfrifon yn seiliedig ar nifer o asesiadau a dyfarniadau cymhleth a phroffiliau amrywiol gan gynnwys y gyfradd ddisgowntio a ddefnyddir, rhagolygon lefelau cyflog, newidiadau mewn oedran ymddeol, cyfradd marwolaethau a'r gyfradd adenillion disgwylidig ar asedau'r gronfa pensiwn, yn unol â'r wybodaeth a ddarparwyd gan Actiwari'r Gronfa Pensiwn. Mae gwybodaeth bellach ar gael yn Nodyn 37 a 38.
- **Amhariad Dyledion Drwg** – Mae lefel o amhariad dyledion drwg wedi ei gynnwys yn y cyfrifon sydd yn seiliedig ar bolisi penodol. Mae lefel yr amhariad yn cael ei adolygu yn rheolaidd er mwyn gallu ymateb i unrhyw newidiadau yn yr hinsawdd economaidd, ac unrhyw addasiad i ymateb i'r sefyllfa yn cael ei weithredu'n briodol yn y cyfrifon. Mae'r ffigwr amhariad dyledion drwg wedi ei gynnwys yn y ffigyrau Dyledwyr Tymor Byr yn Nodyn 18.

NODYN 7 – EITEMAU MATEROL O INCWM A GWARIANT

Mae'r eitemau materol o incwm a gwariant yn cynnwys y canlynol:-

- £51m yn y maes pensiwn ar ailfesuriad o'r asedau buddion diffiniedig net yn y maes pensiwnau, yn unol ag asesiad Actiwari Cronfa Pensiwn Gwynedd (Nodyn 23).
- Yn dilyn ailbriso rhan o bortffolio tir ac adeiladau'r Cyngor (sydd bellach yn dilyn rhaglen dreigl), gwarged net o £7m ar ailbriso asedau eiddo, offer a chyfarpar sefydlog (Nodyn 15 a 23).

NODYN 8 – NODYN I'R DADANSODDIAD GWARIANT AC ARIANNU

2016/17	ADDASIADAU RHWNG SAIL CYFRIFO A SAIL ARIANNU			
Addasiadau o'r Gronfa Gyffredinol i ddod i'r ffigyrau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	Addasiadau i bwrpas Cyfalaf (i) £'000	Gwahaniaeth Net i'r Addasiadau Pensiwn (ii) £'000	Gwahaniaethau Eraill (iii) £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Addysg	0	0	0	0
Cefnogaeth Gorfforaethol	0	0	0	0
Cyllid	0	0	0	0
Economi a Chymuned	0	0	0	0
Oedolion, Iechyd a Llesiant	0	0	0	0
Plant a Chefnogi Teuluoedd	0	0	0	0
Prifffyrdd a Bwrdeistrefol (yn cynnwys Cefnffyrdd*)	1,681	0	0	1,681
Amgylchedd	0	0	0	0
Tim Rheoli Corfforaethol a Chyfreithiol	0	0	0	0
Ymgynghoriaeth Gwynedd	0	0	0	0
Corfforaethol	21,842	(484)	507	21,865
Cost Gwasanaethau	23,523	(484)	507	23,546
Gwariant Gweithredol Arall	694	0	0	694
Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi	(13,428)	6,243	(68)	(7,253)
Treth ac Incwm Grant Amhenodol	(9,288)	0	0	(9,288)
(Gweddill)/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	1,501	5,759	439	7,699

* Cefnffyrdd - Addasiadau perthnasol i Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru

NODYN 8 – NODYN I'R DADANSODDIAD GWARIANT AC ARIANNU (parhad)

2015/16	ADDASIADAU RHWNG SAIL CYFRIFO A SAIL ARIANNU			
	Addasiadau i bwrpas Cyfalaf (i) £'000	Gwahaniaeth Net i'r Addasiadau Pensiwn (ii) £'000	Gwahaniaethau Eraill (iii) £'000	Cyfanswm Addasiadau £'000
Addasiadau o'r Gronfa Gyffredinol i ddod i'r ffigyrau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr				
Addysg	0	0	0	0
Cefnogaeth Gorfforaethol	0	0	0	0
Cyllid	0	0	0	0
Economi a Chymuned	0	0	0	0
Oedolion, Iechyd a Llesiant	0	0	0	0
Plant a Chefnogi Teuluoedd	0	0	0	0
Prifffyrdd a Bwrdeistrefol (yn cynnwys Cefnffyrdd*)	1,754	0	0	1,754
Amgylchedd	0	0	0	0
Tim Rheoli Corfforaethol a Chyfreithiol	0	0	0	0
Ymgynghoriaeth Gwynedd	0	0	0	0
Corfforaethol	16,688	2,163	(395)	18,456
Cost Gwasanaethau	18,442	2,163	(395)	20,210
Gwariant Gweithredol Arall	8,944	0	0	8,944
Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi	(17,622)	8,016	(83)	(9,689)
Treth ac Incwm Grant Amhenodol (Gweddill)/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	(13,970)	0	0	(13,970)
	(4,206)	10,179	(478)	5,495

* Cefnffyrdd - Addasiadau perthnasol i Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru

(i) Addasiadau i Bwrpas Cyfalaf

- Ar gyfer **gwasanaethau**, mae'r golofn yma yn ychwanegu dibrisiant, amhariad ac elw a cholledion ailbrisiad.
- **Gwariant gweithredol arall** – yn addasu ar gyfer gwarediadau cyfalaf gyda throsglwyddiad o incwm ar waredu asedau a'r symiau â ddileuwyd ar gyfer yr asedau hynny.
- **Incwm a gwariant ariannu a buddsoddi** – mae'r costau statudol ar gyfer ariannu cyfalaf h.y. darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf a chyfraniadau refeniw arall yn cael eu tynnu allan o incwm a gwariant arall gan na ellir codi amdanynt o dan ymarferion cyfrifo sy'n gyffredinol gydnabyddedig.
- **Treth ac incwm grant amhenodol** - mae grantiau cyfalaf yn cael eu haddasu ar gyfer incwm na ellir codi amdano dan ymarferion cyfrifo. Mae grantiau refeniw yn cael eu haddasu o rhai sy'n dderbyniadwy yn y flwyddyn i rai sy'n dderbyniadwy heb amodau neu lle mae amodau wedi eu bodloni trwy gydol y flwyddyn. Mae'r llinell Treth ac Incwm Grant Amhenodol yn cael ei chredydu gyda grantiau cyfalaf derbyniadwy yn y flwyddyn heb amodau neu lle mae'r amodau wedi eu bodloni yn y flwyddyn.

NODYN 8 – NODYN I'R DADANSODDIAD GWARIANT AC ARIANNU (parhad)

(ii) Gwahaniaeth Net i'r Addasiadau Pensiynau

Newidiadau net ar gyfer dileu cyfraniadau pensiwn ac ychwanegiadau *Buddion Gweithwyr SCC 19* sy'n gysylltiedig â chostau ac incwm pensiwn:

- Ar gyfer **Gwasanaethau**, mae hyn yn cynrychioli hepgor y cyfraniadau pensiwn cyflogwr wnaed gan yr awdurdod fel y caniateir trwy statud a'u amnewid gyda'r costau gwasanaeth cyfredol a'r costau gwasanaeth hanesyddol.
- Ar gyfer **Incwm a gwariant ariannu a buddsoddi** – y llog net ar y rhwymedigaeth budd diffiniedig sy'n gost yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr.

(iii) Gwahaniaethau Eraill

Mae gwahaniaethau eraill rhwng y swm sy'n cael ei ddebydu/credydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a'r symiau sy'n daladwy/derbyniadwy i gael eu cydnabod trwy statud:

- Ar gyfer **Gwasanaethau**, mae'r swm yn cynrychioli addasiad am Groniad absenoldebau a enillwyd ond heb eu cymryd yn ystod y flwyddyn.
- Ar gyfer **Incwm a gwariant ariannu a Buddsoddi**, mae'r golofn gwahaniaethau eraill yn cydnabod addasiadau i'r Gronfa Gyffredinol ar gyfer gwahaniaethau amseru am breimiymau a disgownt.

NODYN 9 – ADDASIADAU RHWNG SAIL CYFRIFO A SAIL ARIANNU DAN Y RHEOLIADAU

Mae'r nodyn hwn yn manylu ar yr addasiadau a wneir i gyfanswm yr incwm a gwariant cynhwysfawr a gydnabyddir gan yr Awdurdod yn ystod y flwyddyn yn unol ag ymarferion cyfrifo priodol i'r adnoddau hynny a benodir gan ddarpariaethau statudol yn rhai sydd ar gael i'r Awdurdod i gwrdd â gwariant cyfalaf a refeniw yn y dyfodol.

2016-17 ADDASIADAU RHWNG SAIL CYFRIFO A SAIL ARIANNU DAN Y RHEOLIADAU	Reserfau Defnyddiadwy			
	Balans Cronfa Gyffredinol £'000	Reserf Derbyniadau Cyfalaf £'000	Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio £'000	Symudiad mewn Reserfau na ellir eu defnyddio £'000
Addasiadau i Adnoddau Refeniw				
<i>Symiau ble mae'r incwm a gwariant sy'n gynwysedig yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r refeniw am y flwyddyn sy'n cael ei gyfrifo yn unol â'r gofynion statudol</i>				
Costau pensiwn (trosglwyddwyd i'r (neu o'r) Reserf Pensiynau)	(5,759)	0	0	5,759
Offerynnau ariannol (trosglwyddwyd i'r Cyfrif Addasiadau Offerynnau Ariannol)	75	0	0	(75)
Tâl Gwyliau (trosglwyddwyd i'r (neu o'r) Reserf Absenoldebau Cronedig)	(543)	0	0	543
Gwrthdroi eitemau sydd wedi eu cynnwys yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau sy'n ymwneud â gwariant cyfalaf (mae'r eitemau hyn yn cael eu rhoi yn erbyn y Cyfrif Addasiadau Cyfalaf)	(14,929)	0	0	14,929
Cyfanswm Addasiadau i Adnoddau Refeniw	(21,156)	0	0	21,156
Addasiadau Rhwng Adnoddau Refeniw a Chyfalaf				
Trosglwyddo arian o waredu asedau wedi eu credydu fel rhan o elw/colled wrth waredu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	29	(1,632)	0	1,603
Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf gyda chefnogaeth	5,593	0	0	(5,593)
Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	1,863	0	0	(1,863)
Gwariant cyfalaf sy'n cael ei ariannu o falansau refeniw (trosglwyddiad i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf)	5,972	0	0	(5,972)
Cyfanswm Addasiadau Rhwng Adnoddau Refeniw a Chyfalaf	13,457	(1,632)	0	(11,825)
Addasiadau i Adnoddau Cyfalaf				
Defnydd o'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf	0	770	0	(770)
Defnydd o'r grantiau cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf	0	0	61	(61)
Taliadau arian parod yn ymwneud â derbyniadau cyfalaf gohiriedig	0	0	0	0
Cyfanswm Addasiadau i Adnoddau Cyfalaf	0	770	61	(831)
CYFANSWM ADDASIADAU	(7,699)	(862)	61	8,500

2015-16

ADDASIADAU RHWNG SAIL CYFRIFO A SAIL ARIANNU DAN Y RHEOLIADAU

Reserfau Defnyddiadwy

	Balans Cronfa Gyffredinol £'000	Reserf Derbyniadau Cyfalaf £'000	Grantiau Cyfalaf heb eu defnyddio £'000	Symudiad mewn Reserfau na ellir eu defnyddio £'000
Addasiadau i Adnoddau Refeniw				
<i>Symiau ble mae'r incwm a gwariant sy'n gynywiedig yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn wahanol i'r refeniw am y flwyddyn sy'n cael ei gyfrifo yn unol â'r gofynion statudol</i>				
Costau pensiwn (trosglwyddwyd i'r (neu o'r) Reserf Pensiynau)	(10,179)	0	0	10,179
Offerynnau ariannol (trosglwyddwyd i'r Cyfrif Addasiadau Offerynnau Ariannol)	49	0	0	(49)
Tâl Gwyliau (trosglwyddwyd i'r (neu o'r) Reserf Absenoldebau Cronedig)	428	0	0	(428)
Gwrthdroi eitemau sydd wedi eu cynnwys yn y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau sy'n ymwneud â gwariant cyfalaf (mae'r eitemau hyn yn cael eu rhoi yn erbyn y Cyfrif Addasiadau Cyfalaf)	(13,402)	0	0	13,402
Cyfanswm Addasiadau i Adnoddau Refeniw	(23,104)	0	0	23,104
Addasiadau Rhwng Adnoddau Refeniw a Chyfalaf				
Trosglwyddo arian o waredu asedau wedi eu creydu fel rhan o elw/colled wrth waredu yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(14)	(927)	0	941
Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf gyda chefnogaeth	5,641	0	0	(5,641)
Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	1,734	0	0	(1,734)
Gwariant cyfalaf sy'n cael ei ariannu o falansau refeniw (trosglwyddiad i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf)	10,248	0	0	(10,248)
Cyfanswm Addasiadau Rhwng Adnoddau Refeniw a Chyfalaf	17,609	(927)	0	(16,682)
Addasiadau i Adnoddau Cyfalaf				
Defnydd o'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf	0	1,622	0	(1,622)
Defnydd o'r grantiau cyfalaf i ariannu gwariant cyfalaf	0	0	1,484	(1,484)
Taliadau arian parod yn ymwneud â derbyniadau cyfalaf gohiriedig	0	(2)	0	2
Cyfanswm Addasiadau i Adnoddau Cyfalaf	0	1,620	1,484	(3,104)
CYFANSWM ADDASIADAU	(5,495)	693	1,484	3,318

NODYN 10 – TROSGLWYDDIAD I/O GRONFEYDD/ RESERFAU A GLUSTNODWYD

Balansau Ysgolion

Cynrychiolai'r swm yma'r elfen o falansau a ryddhawyd o dan ddatganoli cyllideb yn uniongyrchol i'r ysgolion ond sydd heb eu gwario ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, ac sydd yn ostyngiad net o £458k o'i gymharu â'r balans ar 31 Mawrth 2016:

2016/17	Balans	Trosglwyddiadau		Balans	
	31 Mawrth 2016 £'000	rhng cronfeydd £'000	mewn £'000	allan £'000	31 Mawrth 2017 £'000
Balansau Ysgolion	3,337	0	735	(1,193)	2,879
Cyfanswm	3,337	0	735	(1,193)	2,879

NODYN 10 – TROGLWYDDIAD I/O GRONFEYDD/ RESERFAU A GLUSTNODWYD (parhad)

Reserfau a Glustnodwyd

Mae'r nodyn isod yn amlygu'r symiau a neilltuwyd o'r Gronfa Gyffredinol mewn reserfau a glustnodwyd er mwyn darparu cyllid ar gyfer cynlluniau gwario'r dyfodol, a'r symiau hynny a drosglwyddwyd nôl o'r reserfau a glustnodwyd i gwrdd â gwariant y Gronfa Gyffredinol yn 2016/17, gyda gostyngiad net o £2.5m ers sefyllfa 31 Mawrth 2016.

2016-17		Balans	Trosglwyddiadau			Balans
		31 Mawrth 2016	rhwng cronfeydd	mewn	allan	31 Mawrth 2017
Nodyn		£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
10.1	Reserfau Adnewyddu	2,477	0	2,395	(2,079)	2,793
10.2	Reserfau Cyfalaf	9,458	0	1,120	(757)	9,821
10.3	Reserfau Yswiriant	2,035	0	800	(1,026)	1,809
10.4	Cronfa Gwasanaethau	4,750	(572)	762	(563)	4,377
10.5	Cronfa Rhaglen Cydgyfeiriant	211	0	0	(78)	133
10.6	Cronfa Costau Diswyddo i Wireddu Arbedion	3,870	0	300	(369)	3,801
10.7	Hyfforddiant Canolog	255	10	35	0	300
10.8	Reserfau Gwasanaethau Addysg	994	0	255	(324)	925
10.9	Reserfau Economi a Chymuned	67	134	246	(29)	418
10.10	Reserfau Prifffyrdd a Bwrdeistrefol	1,275	0	22	(295)	1,002
10.11	Reserfau Datblygiadau Gwastraff	278	0	0	(84)	194
10.12	Reserfau Ymgynghoriaeth Gwynedd	361	(176)	0	0	185
10.13	Reserfau Amgylchedd	810	35	11	(336)	520
10.14	Cronfa Gweithiau Cynnal Mawr ar Ffyrdd Sirol	420	0	0	(420)	0
10.15	Reserfau Gofal	167	(18)	1,355	(43)	1,461
10.16	Cronfa Ffordd Gwynedd	334	0	42	0	376
10.17	Cronfa Buddsoddi i Arbed - Prosiect Rheoli Carbon	484	(28)	62	(209)	309
10.18	Cronfa Trawsffurfio / Buddsoddi i Arbed	9,768	14	749	(1,988)	8,543
10.19	Cronfa Grantiau Refeniw wedi eu hymrwymo	303	41	187	(45)	486
10.20	Reserf Tendro Contractau	367	(150)	0	0	217
10.21	Cronfa Gwasanaethau Dŵr a Charthffosiaeth Tai	606	0	0	(114)	492
10.22	Gwarant Amgylcheddol Tai	480	0	0	0	480
10.23	Reserfau Technoleg Gwybodaeth	365	0	173	(162)	376
10.24	Cronfa Rhagbaratoi Cynlluniau Grantiau Ewrop	150	0	0	(75)	75
10.25	Cronfa Cefnogi'r Strategaeth Ariannol	2,780	998	760	(2,778)	1,760
10.26	Cronfa Maes Lles	742	(200)	0	(320)	222
10.27	Cronfa System Rheoli Dogfennau a Chofnodion Electroneg	76	0	0	(75)	1
10.28	Trefniadau Partneriaethu	338	0	230	(46)	522
10.29	Ymrwymadau yn Berthnasol i'r Gronfa Bensiwn	240	0	394	0	634
10.30	Cronfa Ad-daliad Treth y Cyngor	490	0	0	0	490
10.31	Cronfa Arolygu ac Asesu Pontydd	150	(35)	0	(115)	0
10.32	Amrywiol Reserfau Eraill	978	(53)	218	(275)	868
Cyfanswm		46,079	0	10,116	(12,605)	43,590

Nid yw balans terfynol y reserfau a glustnodwyd ar 31 Mawrth 2017 yn adlewyrchu'r lefel o ymrwymadau a wnaethpwyd yn eu herbyn. Nodir isod fanylion o brif reserfau penodol y Cyngor.

NODYN 10 – TROSLWYDDIAD I/O GRONFEYDD/ RESERFAU A GLUSTNODWYD (parhad)

- 10.1 Mae'r Reserf Adnewyddu yn cael ei ddefnyddio gan amrywiol adrannau o'r Cyngor i adnewyddu cerbydau ac offer.
- 10.2 Mae'r Reserf Cyfalaf yn cynrychioli adnoddau a ymrwymwyd eisoes i ariannu rhan o Raglen Gyfalaf y Cyngor.
- 10.3 Nid yw Cyngor Gwynedd yn yswirio pob risg gydag yswirwyr allanol ond yn hytrach fe sefydlwyd cronfa er mwyn cwrdd â'r gofynion yma'n fewnol. Mae'r balans ar y Reserf Yswiriant hefyd yn cynnwys elfen ar gyfer gofynion yswiriant sy'n berthnasol i'r cyn Cyngor Sir Gwynedd (hyd at 1996) ac a weinyddir gan Gyngor Gwynedd.
- 10.4 Mae'r Gronfa Gwasanaethau yn gronfa sy'n dal llithriadau a thanwariant y mae hawl i adrannau ei gario drosodd o flwyddyn i flwyddyn, cyllidebau penodol a pherthnasol eraill a chyllidebau unwaith ac am byth sy'n ymestyn dros fwy nag un flwyddyn.
- 10.5 Cronfa Rhaglen Cydgyfeiriant – symiau a neilltuwyd ar gyfer cyfraniad cyfatebol gan y Cyngor mewn perthynas â chynlluniau refeniw a chyfalaf o dan y Rhaglen Cydgyfeiriant.
- 10.6 Cronfa Costau Diswyddo i Wireddu Arbedion – darpariaeth ar gyfer ariannu costau diswyddo i wireddu arbedion cyllidol.
- 10.7 Hyfforddiant Canolog – perthnasol i ofynion cynlluniau rhaglen hyfforddi gweithwyr y Cyngor.
- 10.8 Reserfau Gwasanaethau Addysg – yn cynnwys symiau a roddwyd o'r neilltu i allu ymateb yn bennaf i'r problemau ariannol perthnasol efo gofynion 'Integreiddio', gofynion newidiol 'Anghenion Addysg Arbennig All Sirol', 'Cefnogi Ysgolion' a'r 'Cynllun Benthyciadau i Ysgolion'.
- 10.9 Mae Reserfau Economi a Chymuned yn cynnwys amrywiol falansau sy'n perthyn i gynlluniau a weithredir ar sail partneriaeth yn bennaf, ble mae'n rhaid cyfrifo balansau'r cynlluniau ar wahân.
- 10.10 Mae Reserfau Priffyrdd a Bwrdeistrefol yn bennaf yn cynnwys symiau a roddwyd o'r neilltu i warchod sefyllfaoedd gwariant ac incwm anwastad (equalisation accounts) a gofynion tebygol contractau.
- 10.11 Reserfau Datblygiadau Gwastraff – yn cynnwys symiau ar gyfer datblygiadau ac ymrwymadau perthnasol i'r maes gwastraff gan gynnwys ein hymrwymiad i Bartneriaeth Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru.
- 10.12 Reserfau Ymgynghoriaeth Gwynedd – cynhwysir symiau a roddwyd o'r neilltu i warchod sefyllfaoedd gwariant anwastad efo rhai meysydd gwaith ynghyd â gofynion cyflogaeth ychwanegol posib yn dilyn newidiadau i raglen waith y Gwasanaeth Ymgynghoriaeth.
- 10.13 Reserfau Amgylchedd - yn cynnwys amrywiol falansau sy'n perthyn i gynlluniau a weithredir ar sail partneriaeth, gofynion yn ymwneud â'r Cynllun Datblygu Lleol, a symiau ar gyfer sefyllfaoedd gwariant anwastad.
- 10.14 Cronfa Gweithiau Cynnal Mawr ar Ffyrdd Sirol – i gyfrannu tuag at gost gweithiau cynnal mawr ar ffyrdd sirol.
- 10.15 Reserfau Gofal – cynnwys symiau a roddwyd o'r neilltu i warchod rhag sefyllfaoedd gwariant anwastad posib o ganlyniad i ofynion contractau.
- 10.16 Cronfa Ffordd Gwynedd - i gynorthwyo'r broses trawsnewid busnes, gwireddu arbedion a chynorthwyo cyflawni nod ac amcanion "Ffordd Gwynedd".

NODYN 10 – TROSLWYDDIAD I/O GRONFEYDD/ RESERFAU A GLUSTNODWYD (parhad)

- 10.17 Cronfa Buddsoddi i Arbed – Prosiect Rheoli Carbon – rhannol ariannu rhaglen waith y Prosiect Rheoli Carbon i gyflawni gostyngiad mewn allyriadau carbon ynghyd â chynhyrchu arbedion refeniw ariannol i'r Cyngor.
- 10.18 Cronfa Trawsffurfio / Buddsoddi i Arbed – ar gyfer newid trefniadau mewnol y Cyngor i fod yn fwy effeithiol ac effeithlon ac ar gyfer buddsoddi mewn gwahanol gynlluniau i wireddu arbedion cyllidol parhaol.
- 10.19 Cronfa Grantiau Refeniw wedi eu hymrwymo - cynnwys grantiau refeniw a dderbyniwyd ac a ymrwymwyd ar gyfer defnydd yn y dyfodol.
- 10.20 Reserf Tendro Contractau – ar gyfer ymateb i sefyllfaoedd gwariant anwastad o ganlyniad i'r broses tendro am gontractau.
- 10.21 Cronfa Gwasanaethau Dŵr a Charthffosiaeth Tai - swm a neilltuwyd ar gyfer rhai gofynion yn ymwneud a threfniadau carthffosiaeth, pibellau dŵr a gweithfeydd trin carthion ar stadau cyn tai cyngor, na fabwysiadwyd gan Dŵr Cymru.
- 10.22 Gwarant Amgylcheddol Tai - neilltuwyd ar gyfer ymhlgyiadau posib o ganlyniad i roddi gwarant amgylcheddol i Gartrefi Cymunedol Gwynedd, mewn perthynas ag amgylchiadau arbennig a phenodol yn ymwneud â chynlluniau amgylcheddol ar dir stadau cyn tai cyngor.
- 10.23 Reserfau Technoleg Gwybodaeth - ar gyfer ymateb i ofynion yn y maes technoleg gwybodaeth gan gynnwys cronfa adnewyddu berthnasol ac i allu ymateb i batrymau gwariant anwastad.
- 10.24 Cronfa Rhagbaratoi Cynlluniau Grantiau Ewrop – darpariaeth tuag at gost rhagbaratoi achosion busnes i ddenu ffynonellau ariannu a grantiau Ewrop.
- 10.25 Cronfa Cefnogi'r Strategaeth Ariannol - cronfa a sefydlwyd i gynorthwyo a chefnogi'r strategaeth ariannol y Cyngor.
- 10.26 Cronfa Maes Lles - Darpariaeth ar gyfer ymdrin â phatrymau anwastad mewn gofynion perthnasol.
- 10.27 Cronfa System Rheoli Dogfennau a Chofnodion Electroneg (EDRMS) - Darpariaeth ar gyfer y rhaglen waith perthnasol i'r system rheoli dogfennau a chofnodion electroneg.
- 10.28 Trefniadau Partneriaethu - yn cynnwys symiau a neilltuwyd mewn perthynas â gofynion gwahanol drefniadau partneriaethu a chydweithio.
- 10.29 Ymrwymadau yn berthnasol i'r Gronfa Bensiwn - ar gyfer gofynion ac ymrwymadau perthnasol i'r dyfodol.
- 10.30 Cronfa Ad-daliad Treth y Cyngor - darpariaeth cysylltiedig â'r colledion yn deillio o drosglwyddiadau eiddo o Dreth y Cyngor i Drethi Annomestig Cenedlaethol.
- 10.31 Cronfa Arolygu ac Asesu Pontydd – ar gyfer datblygu trefn archwilio ac asesu cyflwr pontydd, cwlferei a rhai waliau cynnal.
- 10.32 Amrywiol Reserfau Eraill – yn cynnwys symiau a neilltuwyd ar gyfer amrywiol ymrwymadau eraill.

NODYN 11 – GWARIANT GWEITHREDOL ARALL

2015/16		2016/17
£'000		£'000
1,677	Praeseptau Cyngorau Cymuned	1,829
	Lefiau	
11,733	Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru	11,990
5,603	Awdurdod Tân Gogledd Cymru	5,598
1,016	Awdurdod Parc Cenedlaethol Eryri	962
68	Byrddau Draenio Lleol	87
18,420		18,637
8,945	(Enillion)/colledion ar waredu a dad-gydnabod asedau anghyfredol	694
29,042	Cyfanswm	21,160

NODYN 12 – INCWM A GWARIANT ARIANNU A BUDDSODDI

2015/16		2016/17
£'000		£'000
6,400	Llog taladwy a thaliadau tebyg	6,380
8,013	Llog net ar yr ymrwymadau (asedau) buddion diffiniedig net	6,243
(370)	Llog derbyniadwy ac incwm tebyg	(313)
14,043	Cyfanswm	12,310

NODYN 13 – TRETH AC INCWM GRANT AMHENODOL

2015/16		Nodyn	2016/17
£'000			£'000
(71,880)	Incwm Y Dreth Cyngor	13a	(74,640)
(35,646)	Trethi Annomestig	13b	(37,158)
(133,950)	Grantiau'r Llywodraeth heb eu clustnodi	32	(129,800)
(13,970)	Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf	32	(9,288)
(255,446)	Cyfanswm		(250,886)

NODYN 13a - Y DRETH CYNGOR

Mae'r Cyngor yn penderfynu ar ei anghenion gwariant am y flwyddyn ac yn ei drosi i Dreth Cyngor Band D drwy ei rannu gyda chyfrifiad o'r nifer eiddo sydd ym mhob band Treth Cyngor a'u datgan yn nhermau nifer cyfatebol ym Mand D (Sylfaen y Dreth Cyngor). Yna, ychwanegir gofynion Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru at y swm yma i sefydlu'r Dreth Cyngor ar gyfer y Sir.

Cyfrifwyd sylfaen y Dreth Cyngor ar gyfer 2016/17 fel a ganlyn:-

CYFRIFIAD SYLFAEN Y DRETH CYNGOR AR GYFER 2016/17			
Band Priso	Nifer Eiddo Cyfatebol yn dilyn gostyngiadau	Lluosydd Statudol	Nifer cyfatebol Eiddo Band D
A*	8	5/9	4.17
A	7,347	6/9	4,898.05
B	13,287	7/9	10,334.08
C	10,587	8/9	9,410.92
D	9,188	1	9,187.82
E	7,340	11/9	8,970.63
F	3,622	13/9	5,231.06
G	1,163	15/9	1,938.33
H	164	18/9	328.00
I	56	21/9	130.08
Cyfanswm			50,433.14
Sylfaen y Dreth Gyngor ar ôl lwfans colledion casglu			49,928.81

Rhoddir dadansoddiad o'r incwm net, sy'n deillio i'r Cyngor, isod:-

2015/16		2016/17
£'000		£'000
(72,323)	Treth Cyngor a godwyd	(74,750)
443	Llai Cynnydd yn y ddarpariaeth dyledion drwg	110
(71,880)		(74,640)

NODYN 13b - TRETHI ANNOMESTIG CENEDLAETHOL

Fe reolir Trethi Annomestig Cenedlaethol ("Treth Busnes") gan y Llywodraeth ond awdurdodau lleol sy'n gyfrifol am ei gasglu a'i dalu i gronfa ganolog a weinyddir gan Lywodraeth Cymru. Maent hwythau wedyn yn dosrannu symiau o'r gronfa yma i Awdurdodau Lleol ar sail poblogaeth.

NODYN 13b - TRETHI ANNOMESTIG CENEDLAETHOL (parhad)

Mae'r Llywodraeth yn pennu swm y Dreth Annomestig Genedlaethol am y flwyddyn (48.6c yn 2016/17) a luosir gyda gwerth trethiannol yr eiddo. Yn amodol ar effaith trefniadau dros dro a rhai gostyngiadau eraill, dyma fydd y swm a delir gan y trethdalwr.

Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol 2016/17 roedd yna 7,593 eiddo ar y rhestr brisio leol yng Ngwynedd, yn cynrychioli gwerth trethiannol o £101,816,158.

Rhoddir isod ddadansoddiad o'r incwm net cronedig i'r Cyngor o'r Trethi Annomestig:-

2015/16		2016/17
£'000		£'000
(37,136)	Trethi Annomestig a godwyd	(37,789)
375	Lwfans Costau Casglu	381
289	Darpariaeth Dyledion Drwg	331
36,472	Swm a dalwyd i'r Gronfa Genedlaethol	37,077
0		0
(35,646)	Derbyniadau o'r Gronfa Genedlaethol	(37,158)
(35,646)	Incwm net o'r Trethi Annomestig	(37,158)

NODYN 14 – CYFRIF INCWM A GWARIANT RHEOLAETH ADEILADAU

Mae'r gwariant ac incwm ar y cyfrif yma yn perthyn i'r gwaith rheoliadau adeiladau ar wirio a goruchwylio, ac yn cynnwys ystyried unrhyw achos gorfodaeth ond nid y gwaith o roi rhybuddion statudol o dan y Ddeddf Adeiladu 1984.

Disgwylir i'r cyfrif adennill y costau dros raglen dreigl tair blynedd, ac mae'r gofynion yn cael eu hadolygu yn flynyddol. Bu elw yn 2016/17 a gweler fod elw cronedig dros gyfnod o dair blynedd.

2016/17	£'000
Cyfanswm incwm ffioedd a dderbyniwyd (ac eithrio TAW)	(450)
Cyfanswm gwariant	430
(Gwarged)/Diffyg ar gyfer 2016/17	(20)
(Gwarged)/Diffyg ar gyfer 2015/16	(2)
(Gwarged)/Diffyg ar gyfer 2014/15	(2)
(Gwarged)/Diffyg ar gyfer y tair blynedd diwethaf	(24)

NODYN 15 – EIDDO, OFFER A CHYFARPAR

Symudiadau ar Falansau Eiddo, Offer a Chyfarpar

Symudiadau yn 2016/17:

	Tir ac Adeiladau £'000	is adeiladwaith £'000	Cerbydau, Offer a Chyfarpar £'000	Asedau Cymunedol £'000	Asedau Gweddilliol £'000	Asedau heb eu cwbllhau £'000	Cyfanswm Eiddo, Offer a Chyfarpar £'000
Gwerth							
Balans ar 01.04.16	272,021	193,750	38,395	1,073	2,581	10,351	518,171
Ychwanegiadau	5,487	4,422	3,006	17	3	11,414	24,349
Gwerthiannau	(1,798)	0	(800)	0	(407)	0	(3,005)
Trosglwyddiadau	16,336	0	0	0	(69)	(16,258)	9
Ailbriso - i'r Reserf Ailbriso	1,855	0	0	0	0	0	1,855
Ailbriso - i'r Gwasanaethau	(2,461)	0	0	0	0	0	(2,461)
Balans ar 31.03.17	291,440	198,172	40,601	1,090	2,108	5,507	538,918
Dibrisiant							
Balans ar 01.04.16	4,055	33,992	20,736	9	1	0	58,793
Dibrisiant yn y flwyddyn	4,685	5,223	3,555	1	2	0	13,466
Gwerthiannau	(102)	0	(780)	0	0	0	(882)
Trosglwyddiadau	0	0	0	0	(1)	0	(1)
Ailbriso	(3,848)	0	0	0	0	0	(3,848)
Balans ar 31.03.17	4,790	39,215	23,511	10	2	0	67,528
Amhariad							
Balans ar 01.04.16	32,132	63	68	230	63	0	32,556
Amhariad yn y flwyddyn - i'r Reserf Ailbriso	2,374	0	0	0	0	0	2,374
Amhariad yn y flwyddyn - i'r Gwasanaethau	4,859	0	0	0	5	0	4,864
Gwerthiannau	(175)	0	0	0	0	0	(175)
Trosglwyddiadau	0	0	0	0	(1)	0	(1)
Ailbriso	(3,954)	0	0	0	0	0	(3,954)
Balans ar 31.03.17	35,236	63	68	230	67	0	35,664
Gwerth Net	251,414	158,894	17,022	850	2,039	5,507	435,726
31 Mawrth 2017							
Gwerth Net	235,834	159,695	17,591	834	2,517	10,351	426,822
31 Mawrth 2016							

NODYN 15 – EIDDO, OFFER A CHYFARPAR (parhad)

Symudiadau Cymharol yn 2015/16:

	Tir ac Adeiladau £'000	is adeiladwaith £'000	Cerbydau, Offer a Chyfarpar £'000	Asedau Cymunedol £'000	Asedau Gweddilliol £'000	Asedau heb eu cwbilhau £'000	Cyfanswm Eiddo, Offer a Chyfarpar £'000
Gwerth							
Balans ar 01.04.15	265,717	182,294	34,926	1,036	2,731	17,161	503,865
Ychwanegiadau	9,844	2,830	4,658	37	17	13,408	30,794
Gwerthiannau	(9,636)	0	(1,189)	0	(48)	0	(10,873)
Trosglwyddiadau	11,244	8,626	0	0	0	(20,218)	(348)
Ailbriso - i'r Reserf Ailbriso	(5,344)	0	0	0	(89)	0	(5,433)
Ailbriso - i'r Gwasanaethau	196	0	0	0	(30)	0	166
Balans ar 31.03.16	272,021	193,750	38,395	1,073	2,581	10,351	518,171
Dibrisiant							
Balans ar 01.04.15	5,409	29,456	18,565	8	21	0	53,459
Dibrisiant yn y flwyddyn	4,340	4,536	3,331	1	0	0	12,208
Gwerthiannau	(51)	0	(1,160)	0	0	0	(1,211)
Trosglwyddiadau	(13)	0	0	0	0	0	(13)
Ailbriso	(5,630)	0	0	0	(20)	0	(5,650)
Balans ar 31.03.16	4,055	33,992	20,736	9	1	0	58,793
Amhariad							
Balans ar 01.04.15	34,862	63	68	230	66	20	35,309
Amhariad yn y flwyddyn - i'r Reserf Ailbriso	3,274	0	0	0	9	0	3,283
Amhariad yn y flwyddyn - i'r Gwasanaethau	3,442	0	0	0	8	0	3,450
Gwerthiannau	(257)	0	0	0	(18)	0	(275)
Trosglwyddiadau	19	0	0	0	0	(20)	(1)
Ailbriso	(9,208)	0	0	0	(2)	0	(9,210)
Balans ar 31.03.16	32,132	63	68	230	63	0	32,556
Gwerth Net 31 Mawrth 2016	235,834	159,695	17,591	834	2,517	10,351	426,822
Gwerth Net 31 Mawrth 2015	225,446	152,775	16,293	798	2,644	17,141	415,097

NODYN 15 – EIDDO, OFFER A CHYFARPAR (parhad)

Prisiwyd eiddo gweithredol y Cyngor gan Reolwr Eiddo Corfforaethol (M.R.I.C.S) Cyngor Gwynedd yn unol â'r polisiau a nodwyd yn rhan 1.17 o Nodyn 1 o'r Polisiau Cyfrifo. Nodir fod yr Awdurdod wedi sefydlu rhaglen dreigl ar gyfer ailbriso gwahanol gategorïau o'r asedau yma yn flynyddol. Gweler y nodyn hwn hefyd ar gyfer sail dibrisio'r gwahanol gategorïau o asedau.

Defnyddir 14 Ysgol Eglwysig gan y gwasanaeth addysg sydd heb eu cynnwys yn y tabl uchod oherwydd nad ydynt yn eiddo i'r Cyngor. Mae'r Cyngor yn gyfrifol am gynnal a chadw'r adeiladau yma ond nid yw'r symiau yn sylweddol. Er gwybodaeth, mae Ysgol Cae Top ym Mangor yn cael ei ystyried ar hyn o bryd fel ased y Cyngor yn ein cyfrifon, ac nid fel ysgol eglwysig. Mae statws cyfreithiol yr ased yn destun adolygiad cyfreithiol a all effeithio'r driniaeth yn y cyfrifon yn y dyfodol.

Dangosir y ffyrdd o gyllido'r asedau a brynwyd yn ystod y flwyddyn gyda'r wybodaeth ar wariant cyfalaf yn yr adroddiad naratif.

Ymrwymïadau Cyfalaf

Roedd yr ymrwymïadau o sylwedd ar gytundebau cyfalaf ar 31 Mawrth 2017 fel a ganlyn:

	Swm	Taliadau	Balans
	£'000	hyd yma	£'000
		£'000	
Ysgol Y Berwyn - estyniad ac ailwampio	8,897	2,857	6,040
Ysgol newydd Glan Cegin	4,439	2,333	2,106
Ysgol Gynradd Dolgellau - estyniad ac ailwampio	2,194	936	1,258

NODYN 16 – EIDDO BUDDSODDI

Mae'r eitemau canlynol o incwm a chostau wedi eu cymryd i ystyriaeth yn y llinell Gwariant ac Incwm Ariannu a Buddsoddi yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:

	2015/16	2016/17
	£'000	£'000
Incwm rhent o eiddo buddsoddi	26	3
Enillion/(colledion) net	26	3

Nid oes cyfyngiadau ar allu'r Awdurdod i adnabod gwerth ei eiddo buddsoddi, nac ychwaith ar hawl yr Awdurdod i'r incwm a'r elw sy'n deillio o'r gwerthiant. Nid oes gan yr Awdurdod unrhyw ymrwymiad cytundebol i brynu, adeiladu na datblygu eiddo buddsoddi na'i atgyweirio, cynnal na'i wella.

Mae'r tabl isod yn crynhoi'r symudiad yng ngwerth teg yr eiddo buddsoddi yn ystod y flwyddyn:

	2015/16	2016/17
	£'000	£'000
Balans 1 Ebrill	247	247
Elw/(colled) net o addasiadau gwerth teg	0	0
<u>Trosglwyddiadau:</u>		
i/(o) Eiddo, Offer a Chyfarpar	0	(50)
Balans 31 Mawrth	247	197

NODYN 17 – OFFERYNNAU ARIANNOL

(a) Offerynnau Ariannol - Dosbarthiadau

Diffinnir offeryn ariannol fel unrhyw gytundeb sydd yn creu ased ariannol mewn un endid ac ymrwymiad ariannol neu offeryn ecwiti mewn endid arall. Nid yw trafodion nad ydynt yn cael eu cyfnewid, megis rhai sy'n ymwneud â threthi a grantiau'r llywodraeth, yn gyfystyr ag offerynnau ariannol.

Ymrwymadau Ariannol

Mae ymrwymiad ariannol yn ddyletswydd i drosglwyddo buddion economaidd a reolir gan y Cyngor, a all gynrychioli dyletswydd gytundebol i gyflwyno arian parod neu asedau ariannol, neu ddyletswydd i gyfnewid ymrwymadau ac asedau ariannol gydag endid arall sydd o bosib yn affafriol i'r Cyngor.

Mae ymrwymadau ariannol y Cyngor nad ydynt yn ddeilliadol yn ystod y flwyddyn yn cael eu mesur ar gost wedi'i amorteiddio, ac yn cynnwys:

- benthyciadau tymor hir gan y Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus (PWLB) a benthycwyr masnachol
- Trefniant Consesiwn Gwasanaeth (cytundebau Menter Cyllid Preifat (PFI)) a fanylir yn Nodyn 41
- gorddrafft gyda Banc Barclays ccc
- taliadau masnach am nwyddau a gwasanaethau a dderbyniwyd

Asedau Ariannol

Mae ased ariannol yn golygu hawl i fuddion economaidd yn y dyfodol a reolir gan y Cyngor. Fe'i cynrychiolir gan arian parod neu offerynnau eraill neu hawl cytundebol i dderbyn arian parod neu ased ariannol arall. Mae'r asedau ariannol a ddaliwyd gan y Cyngor yn ystod y flwyddyn yn cael eu rhannu i'r tri dosbarth a ganlyn:

Benthyciadau a derbyniadau (asedau ariannol â thaliadau sefydlog neu benodedig, sydd heb eu rhestru mewn marchnad weithredol) yn cynnwys:

NODYN 17 – OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

- arian parod
- cyfrifon banc
- adneuon cyfnod penodol gyda banciau a chymdeithasau adeiladu
- benthyciadau i awdurdodau lleol eraill
- derbyniadau masnach am nwyddau a gwasanaethau a gyflenwyd

Asedau ariannol sydd ar gael i'w gwerthu (sydd wedi'u rhestru ar farchnad weithredol), sy'n cynnwys:

- cronfeydd marchnadoedd ariannol a chynlluniau buddsoddi cyfunol eraill
- tystysgrifau adneuon a ddyroddi'r gan fanciau a chymdeithasau adeiladu
- bondiau a ddyroddir gan fanciau amlochrog a chwmnïau yn y DU

Asedau a ddelir ar werth teg drwy elw a cholled, yn cynnwys:

- buddsoddiad ecwiti mewn cwmni gwastraff lleol

(b) Offerynnau Ariannol – Balansau

Mae'r ymrwymïadau ariannol a ddatgelir yn y Fantolen yn cael eu dadansoddi yn unol â'r categorïau a ganlyn:

Ymrwymïadau Ariannol	Tymor Hir		Tymor Byr	
	31 Mawrth 2016 £'000	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000	31 Mawrth 2017 £'000
Benthyciadau ar gost wedi'i amorteiddio:				
Prifswm a fenthycwyd	110,676	108,143	2,060	2,702
Llog cronedig	0	0	697	633
Cyfanswm Benthyciadau	110,676	108,143	2,757	3,335
Benthyciadau ar gost wedi'i amorteiddio:				
Gorddrafft banc	0	0	39,430	30,035
Cyfanswm Arian a Ordynnwyd	0	0	39,430	30,035
Ymrwymïadau ar gost wedi'i amorteiddio:				
Dyledion Masnachol	0	0	0	0
Prydlesau Cyllidol	2,127	1,993	0	0
Cyfanswm Ymrwymïadau Tymor Hir	2,127	1,993	0	0
Ymrwymïadau ar gost wedi'i amorteiddio:				
Dyledion Masnachol	0	0	53,722	54,912
Prydlesau Cyllidol	0	0	126	134
Cynhwyswyd o fewn Credydwyr*	0	0	53,848	55,046
Cyfanswm yr Ymrwymïadau Ariannol	112,803	110,136	96,035	88,416

* Mae llinell credydwyr tymor byr ar y Fantolen yn cynnwys £1,927,000 (£838,000 ar 31 Mawrth 2016) o gredydwyr (Nodyn 21) nad ydynt yn cyfateb i'r diffiniad o ymrwymïad ariannol.

NODYN 17 – OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

Mae'r asedau ariannol a ddatgelir yn y Fantolen yn cael eu dadansoddi yn unol â'r categorïau a ganlyn:

Asedau Ariannol	Tymor Hir		Tymor Byr	
	31 March 2016 £'000	31 Mawrth 2017 £'000	31 Mawrth 2016 £'000	31 Mawrth 2017 £'000
Benthyciadau a Derbyniadau:				
Prifswm ar gost wedi'i amorteiddio	17	17	50,000	26,000
Llog cronedig	0	0	55	44
Buddsoddiadau ar gael i'w gwerthu:				
Prifswm ar gost wedi'i amorteiddio	2,324	2,154	0	0
Cyfanswm Buddsoddiadau	2,341	2,171	50,055	26,044
Benthyciadau a Derbyniadau:				
Arian	0	0	59	59
Cyferwerthoedd arian ar gost wedi'i amorteiddio	0	0	14,132	1,325
Cyfanswm Arian a Chyferwerthoedd Arian	0	0	14,191	1,384
Benthyciadau a Derbyniadau:				
Derbyniadau Masnachol	4,301	4,094	17,960	32,341
Cynhwyswyd o fewn Dyledwyr*	4,301	4,094	17,960	32,341
Cyfanswm Asedau Ariannol	6,642	6,265	82,206	59,769

* Mae llinell tymor byr dyledwyr ar y Fantolen yn cynnwys £22,547,000 (£14,565,000 ar 31 Mawrth 2016) o ddyledwyr (Nodyn 18) nad ydynt yn cwrdd â'r diffiniad o ased ariannol.

Benthyciadau Meddal Materol

Mae gan Awdurdodau Lleol yr hawl i roi benthyciadau am resymau polisi yn hytrach na fel offerynnau ariannol, ac fe all y benthyciadau yma fod yn ddi-log neu ar gyfraddau is na chyfraddau cyffredinol y farchnad. Pan mae benthyciadau yn cael eu dyroddi ar gyfradd is na chyfradd y farchnad maent yn cael eu hadnabod fel "Benthyciadau Meddal".

Mae gwerth teg y benthyciadau meddal yma yn llai na chyfanswm yr arian a fenthycwyd. Mae gwerth teg benthyciad, sy'n cael ei roi yn ddi-log neu ar gyfradd is na chyfradd gyffredinol y farchnad, yn cael ei amcangyfrif fel gwerth presennol holl dderbyniadau arian y dyfodol wedi ei ddisgowntio yn defnyddio cyfradd llog y farchnad gyffredinol ar gyfer offeryn cyffelyb. Mae'r gwahaniaeth rhwng y swm a fenthycir a gwerth teg y benthyciad yn cael ei gynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant. Mae Côt Ymarfer 2016/17 yn gosod gofynion cyfrifeg a datgeliad penodol ar gyfer benthyciadau meddal. Yn ystod 2016/17 fe adnabu Cyngor Gwynedd y "benthyciadau meddal" canlynol:

- Taliadau Gohiriedig am daliadau sy'n ddyledus gan bobl mewn gofal (cyfanswm yn ddyledus ar 31.03.17 £2,027,329)
- Benthyciadau Ceir a Beiciau i weithwyr (cyfanswm yn ddyledus ar 31.03.17 £951,760)

Daethpwyd i benderfyniad nad yw'r ychydig o "fenthyciadau meddal" sydd gan y Cyngor yn ymofyn datgeliad ar wahân gan eu bod yn de-minimis.

NODYN 17 – OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

Gwrthbwysu Asedau ac Ymrwymadau Ariannol

Mae asedau ac ymrwymadau ariannol yn cael eu gosod yn erbyn ei gilydd ble mae gan y Cyngor hawl gorfodol cyfreithiol i wrthbwysu ac yn bwriadu setlo ar sail net, neu i wireddu'r asedau a setlo'r ymrwymiad yn gydamserol. Mae'r tabl isod yn dangos yr offerynnau hynny sydd wedi cael eu gosod yn erbyn ei gilydd ar Y Fantolen. Nid oedd gan y Cyngor unrhyw asedau nac ymrwymadau ariannol eraill oedd yn destun i drefniant gorfodol neu drefniant tebyg.

	2015/16			2016/17		
	Asedau gros (ymrwymia- dau)	(Ymrwymia- dau) asedau wedi eu gwrthbwysu	Sefyllfa net ar Y Fantolen	Asedau gros (ymrwymia- dau)	(Ymrwymia- dau) asedau wedi eu gwrthbwysu	Sefyllfa net ar Y Fantolen
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Cyfrifon banc mewn credyd	0	0	0	13,065	(13,065)	0
Cyfanswm Asedau Ariannol	0	0	0	13,065	(13,065)	0
Gorddrafft banc	(39,430)	0	(39,430)	(43,100)	13,065	(30,035)
Cyfanswm Ymrwymadau Ariannol	(39,430)	0	(39,430)	(43,100)	13,065	(30,035)

(c) Offerynnau Ariannol – Enillion a Cholledion

Mae'r enillion a cholledion a nodir yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr mewn perthynas â'r offerynnau ariannol yn cynnwys yr eitemau a ganlyn:

	Ymrwymadau Ariannol	Asedau Ariannol	
	Costau'r ymrwymadau wedi'u hamorteiddio	Benthyciadau a Derbyniadau	Cyfanswm 2016/17
	£'000	£'000	£'000
Costau Llog	6,380	0	6,380
Llog taladwy a ffioedd tebyg	6,380	0	6,380
Incwm y llog	0	(311)	(311)
Incwm y llog a'r buddsoddiad	0	(311)	(311)
(Enillion)/colledion net y flwyddyn	6,380	(311)	6,069

(d) Offerynnau Ariannol – Gwerthoedd Teg

Mae asedau ariannol a ddynodir fel benthyciadau a derbyniadau a'r holl ymrwymadau ariannol nad ydynt yn ddeilliadol yn cael eu prisiau yn y Fantolen ar sail cost wedi'i hamorteiddio. Amcangyfrifwyd eu gwerthoedd teg drwy gyfrifo gwerth net presennol y llif arian oedd yn weddill o dan y cytundeb ar 31 Mawrth 2017, gan ddefnyddio'r rhagdybiaethau canlynol:

NODYN 17 – OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

- mae benthyciadau'r PWLB wedi'u disgowntio ar y cyfraddau llog a gyhoeddwyd ar gyfer benthyciadau newydd gyda'r un cyfnod ad-dalu a drefnwyd ar 31 Mawrth.
- mae benthyciadau a buddsoddiadau tymor hir eraill wedi'u disgowntio ar gyfraddau'r farchnad ar gyfer offerynnau cyffelyb sydd â chyfnod ad-dalu cyffelyb ar 31 Mawrth.
- ni chydabyddir ad-daliadau cynnar nac amhariadau.
- rhagdybir bod gwerth teg offerynnau tymor byr, gan gynnwys dyledion a derbyniadau masnachol, yn cyfateb yn agos i'r swm cario.
- yn achos ymrwymadau a ohiriwyd (megis prydlesau ariannol) mae'r Awdurdod yn tybio bod y swm cario yn amcangyfrif rhesymol o'r gwerth teg.

	Gwerth i'w gario 31 Mawrth 2016 £'000	Gwerth teg 31 Mawrth 2016 £'000	Gwerth i'w gario 31 Mawrth 2017 £'000	Gwerth teg 31 Mawrth 2017 £'000
Ymrwymadau Ariannol:				
Benthyciadau	(113,434)	(170,173)	(111,478)	(181,814)
Prydlesau cyllidol	(2,127)	(2,127)	(2,127)	(2,127)
Dyledion Masnachol	(53,722)	(53,722)	(54,912)	(54,912)
Cyfanswm Ymrwymadau Ariannol	(169,283)	(226,022)	(168,517)	(238,853)
Asedau Ariannol:				
Buddsoddiadau tymor hir	2,341	2,341	2,171	2,171
Buddsoddiadau tymor byr	50,000	50,055	26,000	26,044
Derbyniadau Masnachol	17,960	17,960	32,341	32,341
Cyfanswm Asedau Ariannol	70,301	70,356	60,512	60,556

Mae gwerth teg yr ymrwymadau tymor hir yn uwch na'r swm cario gan fod portffolio benthyciadau'r Awdurdod yn cynnwys nifer o fenthyciadau sydd â chyfradd llog taladwy sy'n uwch na'r cyfraddau llog sydd ar gael ar gyfer benthyciadau cyffelyb ar ddyddiad y Fantolen.

Roedd mwyafrif o bortffolio buddsoddi'r Cyngor ar ddyddiad y Fantolen yn adneuo cyfnod penodol gyda Banciau a Chymdeithasau Adeiladu, ac adneuo cyfrifon ar alw/ar rybudd. Roedd dyddiad aeddfedu'r buddsoddiadau hyn oll o fewn cyfnod o 12 mis i ddyddiad y Fantolen. Mae gan y Cyngor ddau fuddsoddiad wedi ei warantu efo dyddiad hirach sy'n aeddfedu yn 2018.

(e) Offerynnau Ariannol - Risgiau

Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu Côt Ymarfer ar Reolaeth y Trysorlys (ac addasiadau dilynol) CIPFA ac yn cydymffurfio â'r *Prudential Code for Capital Finance in Local Authorities* (diwygwyd y ddau yn Nhachwedd 2011).

Fel rhan o fabwysiadu'r Côt Rheolaeth y Trysorlys, mae'r Cyngor yn cymeradwyo Strategaeth Rheolaeth y Trysorlys cyn i bob blwyddyn ariannol newydd gychwyn. Mae'r Strategaeth yn amlinellu'r paramedrau ar gyfer rheoli'r risgiau sy'n gysylltiedig ag Offerynnau Ariannol. Mae'r Cyngor hefyd yn cynhyrchu Ymarferion Rheolaeth y Trysorlys sy'n manylu ar y trefniadau ymarferol i'w dilyn i reoli'r risgiau hynny.

Mae'r Strategaeth Rheolaeth y Trysorlys yn cynnwys Strategaeth Fuddsoddi Flynyddol yn unol ag Arweiniad Buddsoddi Llywodraeth Cymru ar gyfer awdurdodau lleol. Pwysleisia'r Arweiniad hwn y dylid rhoi blaenoriaeth i sicrwydd a hylifedd, yn hytrach na chynnyrch. Mae Strategaeth Trysorlys y Cyngor, ynghyd â'i Ymarferion Rheolaeth y Trysorlys yn seiliedig ar chwilio am y gyfradd adennill uchaf posib sy'n gyson â'r lefelau priodol o sicrwydd a hylifedd.

Mae hyn yn cynnwys y prif risgiau a ganlyn:

- *Risg Credyd*: Y posibilrwydd y bydd un parti mewn offeryn ariannol yn methu â chyflawni ei ymrwymadau cytundebol, gan beri colled i'r Cyngor.

NODYN 17 – OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

- *Risg Hylifedd:* Y posibilrwydd na fydd y Cyngor yn gallu codi digon o arian i ddiwallu'r ymrwymiad ariannol ar amser.
- *Risg y Farchnad:* Y posibilrwydd o golled ariannol oherwydd newidiadau i'r cyfraddau llog, prisiau'r farchnad ac ati.

Risg Credyd: Buddsoddiadau

Mae'r Cyngor yn rheoli risg credyd drwy sicrhau bod ei holl fuddsoddiadau'n cael eu gwneud gyda sefydliadau sydd ag ansawdd credyd uchel, fel y nodir yn Strategaeth Rheolaeth y Trysorlys. Yn ystod 2016/17 mae'r rhain yn cynnwys endidau masnachol gydag isafswm statws credyd hirdymor o A-, Llywodraeth y DU ac awdurdodau lleol eraill heb statws credyd y mae'r Cyngor wedi derbyn cyngor buddsoddi annibynnol arnynt. Gan gydnabod nad yw credyd-raddio bob amser yn medru rhagweld diffygdlu, mae'r Cyngor hefyd yn ystyried mesurau eraill gan gynnwys cyfnewid diffygdlu credyd a phrisiau ecwiti wrth ddewis sefydliadau masnachol ar gyfer buddsoddi.

Yn ystod 2016/17 gosodwyd uchafswm o 5% o swm yr holl bortffolio y gellid ei fuddsoddi gyda gwrth barti unigol (wedi ei ostwng i £1m ar gyfer rhai cymdeithasau adeiladau a 2.5% ar gyfer Grŵp RBS). Mae'r Cyngor hefyd wedi gosod uchafswm cyfanswm buddsoddiad grŵp o 5% ar gyfer sefydliadau sy'n rhan o'r un grŵp bancio (wedi ei ostwng i 2.5% ar gyfer Grŵp RBS). Ni ellir buddsoddi mwy na chyfanswm o £40m am gyfnod hwy na blwyddyn.

Ni ellir cynnig asesiad cyffredinol o ba mor agored yw'r Cyngor i risg credyd mewn perthynas â'i fuddsoddiadau o £26m gyda banciau a chymdeithasau adeiladu, gan fod y risg o unrhyw sefydliad yn methu talu'r llog neu ad-dalu'r prif swm yn benodol i bob sefydliad unigol. Dengys profiad diweddar mai prin iawn yw'r achosion pan fo endidau o'r fath yn methu cyflawni'u hymrwymadau. Mae'r risg o fethu adfer arian yn perthyn i holl adneuo'n y Cyngor, ond ar 31 Mawrth 2017 nid oedd unrhyw dystiolaeth y byddai'r risg yn debygol o gael ei wireddu.

Yn ystod 2008/09, roedd y Cyngor wedi adneuo £4m gyda Heritable Bank, banc wedi'i gofrestru yn y DU dan Gyfraith yr Alban. Rhoddwyd y cwmni yn nwylo'r gweinyddwyr ar 7 Hydref 2008. Derbyniodd y Cyngor ddychweliad o £3,938,407, sef 98% gan y gweinyddwyr hyd at 31 Mawrth 2017. Mae'r weinyddiaeth yn parhau, ond disgwylir i'r holl swm gael ei adennill maes o law.

Nid yw'r Cyngor yn dal gwarant gyfochrog yn erbyn unrhyw fuddsoddiadau.

Mae ansawdd credyd uwch i £2.103m o fuddsoddiadau'r Cyngor gan mai bondiau wedi eu gwarantu ydynt sydd gyda phwl o asedau yn diogelu'r bond petai'r dyroddwr yn methu. Mae'r warant gyfatebol yma yn lleihau'r debygoliaeth i'r Cyngor dioddef colled credyd ar y buddsoddiadau hyn.

Ceir crynodeb yn y tablau isod o werth risg credyd portffolio buddsoddi'r Cyngor fesul cyfradd credyd:

Cyfradd Credyd	Tymor Byr	
	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
AAA	0	0
AA+	0	0
AA	0	0
AA-	11,000	10,000
A+	4,000	0
A	18,000	8,000
A-	1,000	1,000
Unrated	16,000	7,000
Cyfanswm Buddsoddiadau	50,000	26,000

NODYN 17 – OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

Cyfradd Credyd	Tymor Hir	
	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
AAA	2,272	2,103
AA+	0	0
AA	0	0
AA-	0	0
A+	0	0
A	0	0
A-	0	0
Unrated	0	0
Cyfanswm Buddsoddiadau	2,272	2,103

Derbyniadau Masnachol

Mae gan y Cyngor nifer o ddyledwyr tymor hir gan gynnwys benthyciadau ceir i weithwyr a morgesi i aelodau'r cyhoedd. Ystyrir y benthyciadau ceir fel risg isel oherwydd y gallu i ddiwyngu'r ad-daliadau o gyflogau'r gweithwyr, trefniadau trosglwyddo cytbwys gydag awdurdodau lleol eraill parthed unrhyw weithwyr sy'n trosglwyddo gyda benthyciad ceir yn ddyledus, trefniadau penodol ar gyfer methdalwyr a threfniadau adennill dyled arferol ar gyfer unrhyw weithwyr sydd yn gadael cyflogaeth llywodraeth leol. Mae'r morgesi yn risg isel oherwydd bod y Cyngor yn dal arwystl cyntaf dros yr eiddo a forgeisiwyd.

Mae'r Cyngor wedi lansio Cronfa Benthyciadau Busnes i fusnesau bychan a chanolig o ran maint yng Ngwynedd. Mae'r cyfraddau llog a gyfyd ar fenthyciadau o'r fath yn gyfesur â'r risg credyd uwch sy'n ymglymedig â'r math yma o fenthyciadau.

Risg Hylifedd

Mae gan y Cyngor fynediad parod i fenthyciadau ar gyfraddau ffafriol o'r Bwrdd Benthyciadau Gwaith Cyhoeddus ac awdurdodau lleol eraill, ac ar gyfraddau uwch gan fanciau a chymdeithasau adeiladu. Nid oes unrhyw risg ymddangosiadol y bydd y Cyngor yn methu codi cyllid i gwrdd â'i ymrwymadau. Er hyn, mae risg y bydd yn rhaid i'r Cyngor adnewyddu cyfran sylweddol o'i fenthyciadau ar adeg lle mae'r cyfraddau llog yn anffafriol. Rheolir y risg hwn drwy gynnal amrediad o fenthyciadau gyda chyfraddau sefydlog a sicrhau nad yw mwy na 25% o fenthyciadau'r Cyngor yn aeddfedu mewn unrhyw un flwyddyn ariannol.

Mae dadansoddiad aeddfedrwydd y prif fenthyciadau fel â ganlyn:

Amser tan aeddfedrwydd (blynyddoedd)	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
Llai na blwyddyn	2,018	2,702
Dros 1 ond dim dros 2	2,550	333
Dros 2 ond dim dros 5	3,600	5,322
Dros 5 ond dim dros 10	13,829	17,613
Dros 10 ond dim dros 20	30,313	27,626
Dros 20 ond dim dros 30	15,464	13,697
Dros 30 ond dim dros 40	1,768	17,986
Dros 40	25,585	9,367
Dyddiad ansicr*	16,200	16,200
Cyfanswm	111,327	110,846

* Mae gan y Cyngor £16.2m o fenthyciadau "Lender's option, borrower's option" (LOBO) lle bo'r opsiwn gan y benthyciwr i gynnig codiad yn y gyfradd a delir; bydd gan y Cyngor hawl wedyn i dderbyn y gyfradd newydd neu ad-dalu'r benthyciad heb gosb. Oherwydd y cyfraddau llog isel cyfredol, er nad yw'n debygol y bydd y benthyciwr yn ymarfer ei opsiwn, os yw hyn yn digwydd, mae'n debygol y byddai'r Cyngor yn adalu'r benthyciadau hyn. Mae'r dyddiad aeddfedrwydd felly yn ansicr.

NODYN 17 – OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

Risg y Farchnad : Risg Cyfraddau Llog

Mae'r Cyngor yn agored i risgiau sy'n codi o symudiadau yn y cyfraddau llog ar ei fenthyciadau a buddsoddiadau. Mae symudiadau mewn cyfraddau llog yn cael effeithiau cymhleth ar yr Awdurdod. Er enghraifft, byddai cynnydd yn y cyfraddau llog yn arwain at yr effeithiau a ganlyn:

- benthyciadau ar gyfraddau cyfnewidiol - byddai'r gwariant llog yn cynyddu.
- benthyciadau ar gyfraddau sefydlog – byddai gwerth teg yr ymrwymadau benthycia yn disgyn.
- buddsoddiadau ar gyfraddau cyfnewidiol - byddai'r incwm llog sydd yn cael ei gredydu yn cynyddu.
- buddsoddiadau ar gyfraddau sefydlog – byddai gwerth teg yr asedau yn disgyn.

Nid yw buddsoddiadau a nodir fel “benthyciadau a derbyniadau” a benthyciadau a ddelir yn cael eu cario ar werth teg, ac felly ni fydd newidiadau i'w gwerth teg yn effeithio ar yr Incwm a Gwariant Cynhwysfawr. Fodd bynnag, mae'r newidiadau yn y llog sy'n daladwy ac yn ddyledus ar fenthyciadau a buddsoddiadau cyfraddau cyfnewidiol yn cael eu nodi ar y Gwarged neu'r Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau. Caiff symudiadau yng ngwerth teg buddsoddiadau cyfradd sefydlog a ddynodir fel “ar gael i'w gwerthu” eu hadlewyrchu yn yr Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.

Mae Strategaeth Rheolaeth y Trysorlys yn ceisio lleihau'r risgiau hyn drwy osod uchafswm ar y symiau net sy'n agored i gyfraddau llog sefydlog a chyfnewidiol. Ar 31 Mawrth 2017 roedd 100% o'r prif symiau net a fenthycwyd (h.y. dyled net o fuddsoddiad) yn agored i gyfraddau sefydlog a 0% i gyfraddau cyfnewidiol.

Petai'r holl gyfraddau llog wedi bod 1% yn uwch neu is (gyda'r elfennau newidiol eraill oll yn gyson), yr effaith ariannol fyddai:

	1% yn uwch £'000	1% yn llai £'000
Newid yn y llog sy'n daladwy ar fenthyciadau cyfradd newidiol	0	0
Newid yn y llog sy'n daladwy ar fuddsoddiadau cyfradd newidiol	76	16
Effaith ar y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	76	16
Newid yng ngwerth teg yr asedau buddsoddiad cyfradd sefydlog	0	0
Effaith ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall	0	0
Newid yng ngwerth teg benthyciadau / ymrwymadau cyfradd sefydlog*	(26,046)	26,046

*Dim effaith ar y Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau, nac ar Incwm a Gwariant Cynhwysfawr Arall.

Risg y Farchnad : Risg Pris

Mae prisiau marchnad buddsoddiadau'r Cyngor mewn bondiau cyfradd sefydlog a'i unedau mewn cynlluniau buddsoddi cyfunol yn cael eu llywodraethu gan y cyfraddau llog cyffredinol, a rheolir y risg marchnad sy'n gysylltiedig â'r offerynnau hyn ar y cyd â'r risg cyfraddau llog.

Nid yw'r Cyngor yn buddsoddi mewn cyfranddaliadau ecwiti ac felly nid yw'n agored i risg pris. Mae'r Cyngor yn berchen ar gyfranddaliadau yng Nghwmni Gwaredu Gwastraff Awdurdod Lleol (LAWDC). Mae'r gweithgareddau perthnasol wedi eu mewnnoli, a'r cwmni yn cael ei ddirwyn i ben ac felly wedi cael ei ddynodi fel “ased sydd ar gael i'w werthu” a'r gwerth teg wedi ei ddatgan ar y Fantolen. Derbyniwyd setliad rhannol am werth teg y cyfranddaliadau yn ystod 2008/09 a 2009/10 ac mae'r balans yn parhau'n ddyledus. Ni ellir cwblhau'r broses yma yn derfynol nes bod materion treth benodol a pherthnasol wedi eu datrys gyda Chyllid a Thollau Ei Mawrhydi.

Risg y Farchnad : Risg y Gyfnewidfa Dramor

Nid oes gan y Cyngor unrhyw asedau nac ymrwymadau ariannol mewn arian tramor. Felly nid yw'n agored i gollodion o ganlyniad i symudiadau niweidiol mewn cyfraddau cyfnewid.

NODYN 18 – DYLEDWYR TYMOR BYR

	Dyledwyr NET o amhariad	
	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
Llywodraeth Cymru	6,491	28,921
Cyrff Llywodraeth Ganolog Eraill	4,258	7,187
Awdurdodau Lleol Eraill	2,065	2,608
Gwasanaeth Iechyd Cenedlaethol	486	2,594
Corfforaethau a Chronfeydd Masnachu Cyhoeddus	262	18
Treth Cyngor	1,902	1,846
Endidau Eraill ac Unigolion	17,075	11,715
Cyfanswm	32,539	54,889

NODYN 19 – ARIAN A CHYFWERTHOEDD ARIAN

	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
Arian mewn llaw	13	13
Cyfrif Banc Cyfredol	46	46
Cyfrif Galw	14,132	1,325
Arian a Chyfwertthoedd Arian	14,191	1,384
Gorddrafft Banc	(39,430)	(30,035)
Cyfanswm	(25,239)	(28,651)

Er mwyn uchafu'r adenillion o Fuddsoddiadau Tymor Byr ac Adneuron Banc, mae'r Cyngor yn buddsoddi unrhyw arian sydd dros ben yn eu cyfrifon banc yn y tymor byr ynghyd ag unrhyw arian sydd dros ben yng nghyfrifon banc Cronfa Bensiwn Gwynedd. Telir rhaniad priodol o'r llog a enillir i'r Gronfa Bensiwn a rhennir unrhyw golledion ar fuddsoddiadau gyda'r Gronfa Bensiwn yn yr un modd. Oherwydd natur y trefniadau banc nid yw'r arian sydd dros ben yng nghyfrifon banc y Gronfa Bensiwn yn cael ei drosglwyddo i gyfrifon banc y Cyngor ac felly mae rhan o'r Buddsoddiadau Tymor Byr (Nodyn 17) a'r Cyfrif Galw a Chronfeydd Marchnad Arian a ddangosir uchod yn cynrychioli arian sydd wedi ei fuddsoddi ar ran y Gronfa Bensiwn ar ddyddiad Y Fantolen. Oherwydd y ffaith fod y Buddsoddiadau Tymor Byr yn enw Cyngor Gwynedd, maent yn ymddangos yn eu cyfanrwydd ar y Fantolen. £15.7m (£25m ar 31 Mawrth 2016) oedd elfen Buddsoddiadau Tymor Byr ac Adneuron Banc y Gronfa Bensiwn.

NODYN 20 – ASEDAU AR GAEL I'W GWERTHU

	2015/16	2016/17
	£'000	£'000
Balans 1 Ebrill	1,040	459
<u>Asedau newydd eu dosbarthu fel rhai ar gael i'w gwerthu:</u>		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	334	74
Gwariant yn y flwyddyn	2	2
Colledion Ailbrisio	(416)	0
Colledion Amharu	(2)	(2)
<u>Asedau wedi eu tynnu allan o'r dosbarth sydd ar gael i'w gwerthu:</u>		
Eiddo, Offer a Chyfarpar	0	(35)
Asedau wedi eu gwerthu	(499)	(350)
Balans 31 Mawrth	459	148

NODYN 21 – CREDYDWYR TYMOR BYR

	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
Llywodraeth Cymru	2,285	2,774
Cyrff Llywodraeth Ganolog Eraill	4,708	3,622
Awdurdodau Lleol Eraill	14,376	7,333
Gwasanaeth Iechyd Cenedlaethol	499	358
Corfforaethau a Chronfeydd Masnachu Cyhoeddus	290	250
Treth Cyngor	1,203	1,310
Endidau Eraill ac Unigolion	31,326	41,325
Cyfanswm	54,687	56,972

NODYN 22 – DARPARIAETHAU

Mae'r Cyngor yn gosod o'r neilltu ddarpariaethau ar gyfer ymrwymadau penodol na ellir ar hyn o bryd eu pennu'n sicr o ran maint neu amser. Ni chaniateir, yn unol ag egwyddorion cyfrifeg, i wneud darpariaethau ar gyfer patrymau gwariant anwastad. Fodd bynnag, gellir sefydlu reserfau wedi eu clustnodi a dangosir y rheiny yn Nodyn 10.

Mae'r manylion isod wedi eu rhannu'n ddarpariaethau tymor byr (o fewn 12 mis) a darpariaethau tymor hir (dros 12 mis). Fodd bynnag, cynhelir adolygiad cyfnodol ar lefel darpariaeth yr eitemau perthnasol.

	Balans ar 31 Mawrth 2016 £'000	(Ychwanegiad) / Gostyngiad / Trosglwyddiad £'000	Defnydd yn y flwyddyn £'000	Balans ar 31 Mawrth 2017 £'000
<u>Darpariaethau Tymor Byr</u>				
Darpariaeth Safleoedd Gwastraff	(294)	(254)	291	(257)
Eraill	(1)	1	0	0
Adolygiad Tâl	(170)	170	0	0
Darpariaeth Achosion Trydydd Parti	0	(100)	0	(100)
	(465)	(183)	291	(357)
<u>Darpariaethau Tymor Hir</u>				
Darpariaeth Safleoedd Gwastraff	(7,817)	225	0	(7,592)
Darpariaeth Achosion Trydydd Parti	(93)	0	0	(93)
Darpariaeth Yswiriant MMI	(198)	0	107	(91)
Eraill	(113)	113	0	0
	(8,221)	338	107	(7,776)
Cyfanswm	(8,686)	155	398	(8,133)

Darpariaeth Safleoedd Gwastraff – ar gyfer gofynion gwaith capio ac ôl-ofal holl safleoedd gwaredu gwastraff y Cyngor.

Darpariaeth Adolygiad Tâl – darpariaeth mewn perthynas ag achosion a hawliadau cyflog cyfartal yn erbyn y Cyngor.

Darpariaeth Achosion Trydydd Parti – mewn perthynas ag achosion a hawliadau trydydd parti yn erbyn y Cyngor yn y meysydd Oedolion ac Ymgynghoriaeth.

Darpariaeth M.M.I. (Yswiriant Municipal Mutual) – darpariaeth gan fod yr Awdurdod yn agored i ymrwymadau yswiriant a etifeddwyd ac yn ymwneud â threfniadau yswiriant ei Awdurdodau blaenorol ac Yswiriant Municipal Mutual.

Darpariaethau Eraill – Mân faterion yw'r darpariaethau unigol eraill.

NODYN 23 – RESERFAU NA ELLIR EU DEFNYDDIO

31 Mawrth 2016 £'000		31 Mawrth 2017 £'000
67,131	Reserf Ailbriso	71,974
142	Reserf Offerynnau Ariannol ar Gael i'w Gwerthu	(17)
186,954	Cyfrif Addasu Cyfalaf	187,120
(835)	Cyfrif Addasu Offerynnau Ariannol	(760)
(178,332)	Reserf Pensiynau	(235,413)
(3,392)	Cyfrif Absenoldeb Cronedig	(3,935)
71,668	Cyfanswm Reserfau na ellir eu defnyddio	18,969

23.1 Reserf Ailbriso

Mae'r Reserf Ailbriso yn cynnwys enillion a wnaed gan yr Awdurdod yn deillio o gynnydd yng ngwerth ei Eiddo, Offer a Chyfarpar. Gostyngir y balans pan gaiff asedau gydag enillion cronedig eu:

- ailbriso i lawr neu eu hamharu a bod yr enillion yn cael eu colli.
- defnyddio i ddarparu gwasanaethau a bod yr enillion yn cael eu treulio trwy ddibrisiant, neu
- gwaredu a'r enillion yn cael eu cyflawni.

Dim ond enillion ailbriso sydd wedi eu cronni ers 1 Ebrill 2007, sef dyddiad creu'r Reserf, sy'n cael eu cynnwys yn y Reserf. Caiff unrhyw enillion sydd wedi eu cronni cyn y dyddiad yma eu cynnwys ym malans y Cyfrif Addasu Cyfalaf.

2015/16 £'000		2016/17 £'000
62,580	Balans 1 Ebrill	67,131
17,470	Ailbriso asedau i fyny	9,916
(11,375)	Ailbriso asedau i lawr a cholledion amharu	(2,634)
6,095	Gwarged/(diffyg) wrth ailbriso asedau	7,282
(971)	Gwahaniaeth rhwng dibrisiant werth teg a dibrisiant hanesyddol	(1,219)
(573)	Elw cronedig ar asedau a werthwyd	(1,220)
(1,544)	Swm i'w sgwennu i ffwrdd i'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf	(2,439)
67,131	Balans 31 Mawrth	71,974

23.2 Reserf Offerynnau Ariannol ar gael i'w Gwerthu

Mae'r Reserf Offerynnau Ariannol ar gael i'w Gwerthu yn cynnwys yr enillion wnaed gan yr Awdurdod o ganlyniad i gynnydd yng ngwerth ei fuddsoddiadau sydd unai â phris marchnad a ddyfynnwyd, neu sydd heb daliadau penodol neu sefydlog. Gostyngir y balans pan mae buddsoddiadau gydag elw cronedig yn cael eu:

- ailbriso i lawr neu eu hamharu a'r elw'n cael ei golli
- gwerthu a'r elw'n cael ei gyflawni.

NODYN 23 – RESERFAU NA ELLIR EU DEFNYDDIO (parhad)

2015/16 £000		2016/17 £'000
85	Balans 1 Ebrill	142
57	Ailbriso buddsoddiadau i fyny	0
0	Ailbriso buddsoddiadau nad ydynt wedi eu cynnwys yn y Gwarged/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau i lawr	(159)
0	Enillion cronedig ar asedau wedi eu gwerthu ac asedau aeddfed sydd wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel Incwm Buddsoddi Arall	0
142	Balans 31 Mawrth	(17)

23.3 Cyfrif Addasiadau Cyfalaf

Mae'r Cyfrif Addasiadau Cyfalaf yn amsugno'r gwahaniaethau amser sy'n codi oherwydd y gwahaniaethau mewn trefniadau cyfrifeg am ddefnyddio asedau tymor hir a chyllido'r prynu, adeiladu a gwella'r asedau o dan ddarpariaethau statudol. Mae'r Cyfrif yn cael ei ddebydu gyda'r gost o brynu, adeiladu a gwella gan fod dibrisiant, colledion amhariad ac amorteiddio yn cael ei gyfrifo i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr (gyda thrafodion cysoni yn y Reserf Ailbriso i drawsnewid y ffigyrau gwerth teg i sail cost hanesyddol). Mae'r Cyfrif yn cael ei gredydu gyda'r swm wedi ei neilltuo gan yr Awdurdod fel cyllid i brynu, adeiladu a gwella asedau.

Mae'r Cyfrif yn cynnwys enillion a cholledion cronedig ar Eiddo Buddsoddi ac enillion wedi eu hadnabod ar asedau rhoddi sydd heb eu treulio eto gan yr Awdurdod.

Mae'r Cyfrif hefyd yn cynnwys enillion ailbriso wedi cronni ar Eiddo, Offer a Chyfarpar cyn 1 Ebrill 2007, y dyddiad y creuwyd y Reserf Ailbriso i gofnodi enillion o'r fath.

Mae Nodyn 9 yn dangos manylion yr holl drafodion o fewn y Cyfrif, ond am y rhai sydd yn cael eu cynnwys yn y Reserf Ail-brisio.

2015/16 £'000		2016/17 £'000
179,024	Balans 1 Ebrill	186,954
	<u>Gwrthdroi eitemau sydd yn berthnasol i wariant cyfalaf sydd wedi eu debydu neu gredydu i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:</u>	
(15,910)	Dibrisiant ac amhariad asedau anghyfredol	(20,793)
(4,844)	Gwariant Refeniw wedi ei ariannu o Gyfalaf drwy Statud	(4,987)
(9,313)	Addasiad i falansau asedau anghyfredol wrth werthu	(1,077)
971	Trosglwyddo o'r Reserf Ailbriso Cyfalaf	1,219
	<u>Ariannu Cyfalaf a gyfeiriwyd yn y flwyddyn:</u>	
1,622	Derbyniadau Cyfalaf	770
17,781	Grantiau a chyfraniadau a gredydwyd i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr i ariannu cyfalaf	11,606
5,641	Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf gyda chefnogaeth	5,593
10,248	Gwariant Cyfalaf wedi ei gyfeirio yn y flwyddyn i'r Gronfa Gyffredinol	5,972
1,734	Derbyniadau cyfalaf a neilltuwyd / Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	1,863
186,954	Balans 31 Mawrth	187,120

NODYN 23 – RESERFAU NA ELLIR EU DEFNYDDIO (parhad)

23.4 Cyfrif Addasiadau Offerynnau Ariannol

Mae'r FIAA ar ddiwedd y flwyddyn ariannol yn cynrychioli'r swm y dylai fod wedi'i godi ar y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn unol ag arferion cyfrifo cywir o dan y Côt Ymarfer, ond y mae Darpariaethau Statudol yn caniatáu neu'n gorfodi iddynt gael eu gohirio dros flynyddoedd dilynol.

Mae'n ofynnol i bob premiwm a disgownt o ganlyniad i ddiddymu benthyciadau ymlaen gael eu codi'n llawn ar Incwm a Gwariant. Lle bo'r trafodion yn cwrdd â'r diffiniad o gyfaddasiad mae unrhyw breimiwm neu ddisgownt yn cael ei ychwanegu at werth cario'r benthyciad, ac yn cael ei amorteiddio i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr dros oes y benthyciad newydd. Mae cyfaddasiad yn digwydd pan nad yw telerau'r ddyled newydd yn "sylweddol wahanol" i rai'r hen ddyled.

Gall premiymau sydd wedi'u hamorteiddio o dan ddarpariaethau statudol gael eu codi ar y Gronfa Gyffredinol, naill ai dros weddill oes y benthyciad gwreiddiol neu dros oes y benthyciad newydd, p'run bynnag yw'r cyfnod hwyaf. Rhaid i ddisgownt gael ei gredydu i'r Gronfa Gyffredinol naill ai dros 10 mlynedd neu dros oes y benthyciad gwreiddiol, p'run bynnag yw'r cyfnod byrraf.

Mae'r trafodion a adlewyrchir yn yr FIAA fel a ganlyn:

2015/16 £'000		2016/17 £'000
(885)	Balans 1 Ebrill	(835)
46	Cyfran o breimiymau sy'n berthnasol i flynyddoedd blaenorol sydd yn gynwysedig ym malansau'r Gronfa Gyffredinol yn unol â gofynion statudol	46
4	Credyd gohiriedig am dderbyniad taliadau sy'n ddyledus gan bobl mewn gofal	29
(835)	Balans 31 Mawrth	(760)

23.5 Reserf Derbyniadau Cyfalaf Gohiriedig

Mae'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf Gohiriedig yn dal yr enillion cydnabyddedig sy'n deillio o werthu asedau anghyfredol, nad oes taliad ariannol wedi ei wneud amdanynt eto. Yn unol â threfniadau statudol, nid yw'r Awdurdod yn trin yr enillion hyn fel rhai y gellir eu defnyddio i gyllido gwariant cyfalaf newydd hyd nes y derbynnir yr arian amdanynt. Unwaith mae'r setliad ariannol yn digwydd, mae'r symiau yn cael eu trosglwyddo i'r Reserf Derbyniadau Cyfalaf.

2015/16 £'000		2016/17 £'000
2	Balans 1 Ebrill	0
(2)	Ad-dalu Prifswm Morgeisi Hawl i Brynu	0
0	Balans 31 Mawrth	0

NODYN 23 – RESERFAU NA ELLIR EU DEFNYDDIO (parhad)

23.6 Reserf Pensiynau

Mae'r Reserf Pensiynau yn amsugno'r gwahaniaethau amser sydd yn deillio o wahanol drefniadau cyfrifo ariannu buddion ymddeol yn unol â darpariaethau statudol. Mae'r Awdurdod yn cyfrifo buddion ymddeol yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr fel mae'r buddion yn cronni blynyddoedd o wasanaeth, gyda'r ymrwymiad yn cael ei ddiweddarau i adlewyrchu chwyddiant, newid tybiaethau ac enillion buddsoddiadau gan unrhyw adnoddau sydd wedi ei neilltuo i gwrdd â'r gost. Fodd bynnag, mae anghenion statudol yn gofyn i fuddion enillwyd cael eu hariannu fel y mae'r Awdurdod yn cyfrannu dros y gweithwyr i'r gronfa bensiwn neu fel mae'n talu'r pensiynau hynny mae'n uniongyrchol gyfrifol amdanynt. Mae balans debyd y Reserf Pensiynau felly yn dangos diffyg sylweddol yn y buddion enillwyd gan gyn-weithwyr a gweithwyr presennol a'r adnoddau mae'r Awdurdod wedi neilltuo i'w cyfarfod. Mae'r trefniadau statudol yn sicrhau bydd arian wedi ei neilltuo erbyn bydd y buddion angen eu talu.

2015/16 £'000		2016/17 £'000
(248,721)	Balans 1 Ebrill	(178,332)
80,568	Ailfesuriad o'r (ymrwymadau) / asedau buddion diffiniedig net	(51,322)
(30,226)	Gwrthdroi eitemau yn ymwneud â budd-dal ymddeol sydd wedi eu debydu neu gredydu i'r Gwarged neu Ddiffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr	(26,259)
20,047	Cyfraniadau pensiwn y cyflogwr a thaliadau uniongyrchol i bensiynwyr sy'n daladwy yn y flwyddyn	20,500
(178,332)	Balans 31 Mawrth	(235,413)

23.7 Cyfrif Absenoldeb Cronedig

Mae'r Cyfrif Absenoldeb Cronedig yn amsugno'r gwahaniaethau fyddai fel arall yn ymddangos ar Falans y Gronfa Gyffredinol trwy gronni absenoldebau cyfadfer enilledig ond heb eu cymryd yn y flwyddyn, e.e. hawl gwyliau blynyddol a ddygir ymlaen ar 31 Mawrth. Mae trefniadau statudol yn ei gwneud yn ofynnol i'r effaith ar Falans y Gronfa Gyffredinol gael ei niwtraleiddio gan drosglwyddiadau i neu o'r Cyfrif.

2015/16 £'000		2016/17 £'000
(3,819)	Balans 1 Ebrill	(3,392)
427	Gwahaniaeth rhwng taliadau swyddogion sydd wedi eu cynnwys yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr ar sail croniadau a'r taliadau swyddogion yn y flwyddyn yn unol â gofynion statudol	(543)
(3,392)	Balans 31 Mawrth	(3,935)

NODYN 24a – DATGANIAD LLIF ARIAN : ADDASIADAU I'R GWARGED NEU DDIFFYG NET AR DDARPARU GWASANAETHAU AM SYMUDIADAU ANARIANNOL

2015/16		2016/17
£'000		£'000
(12,208)	Dibrisiant	(13,466)
(3,702)	Amhariad ac ailbriso i lawr	(7,327)
14,228	(Cynnydd)/Gostyngiad mewn Credydwyr	(1,636)
(9,997)	Cynnydd/(Gostyngiad) mewn Dyledwyr	22,340
(146)	Cynnydd/(Gostyngiad) mewn Stoc	(35)
(10,179)	Ymrwymiad Pensiwn	(5,759)
(9,887)	Gwerth i'w gwario ar asedau anghyfredol a werthwyd neu sydd wedi eu dad-gydnabod	(2,297)
(679)	Eitemau anariannol eraill sydd wedi eu cynnwys yn y Gwarged neu ddiffyg net ar ddarparu gwasanaethau	(4,919)
(32,570)		(13,099)

NODYN 24b – DATGANIAD LLIF ARIAN – ADDASU AM EITEMAU CYNWYSEDIG YN Y GWARGED NEU DDIFFYG NET AR DDARPARU GWASANAETHAU SYDD YN WEITHGAREDDAU BUDDSODDI NEU ARIANNU

2015/16		2016/17
£'000		£'000
942	Elw o werthiant eiddo, offer a chyfarpar, eiddo buddsoddi ac asedau anniriaethol	1,603
942		1,603

NODYN 24c – DATGANIAD LLIF ARIAN – GWEITHGAREDDAU GWEITHREDU

Mae'r llif arian o weithgareddau gweithredu yn cynnwys yr eitemau canlynol:

2015/16		2016/17
£'000		£'000
(552)	Llog a dderbyniwyd	(323)
5,698	Llog a dalwyd	5,616

NODYN 25 – DATGANIAD LLIF ARIAN – GWEITHGAREDDAU BUDDSODDI

2015/16		2016/17
£'000		£'000
28,821	Prynu eiddo, offer a chyfarpar, eiddo buddsoddi ac asedau anniriaethol	24,438
362,420	Prynu buddsoddiadau tymor byr a thymor hir	361,096
4,284	Taliadau eraill am weithgareddau buddsoddi	4,780
(929)	Derbyniadau o werthu eiddo, offer a chyfarpar, eiddo buddsoddi ac asedau anniriaethol	(1,633)
(348,328)	Derbyniadau o fuddsoddiadau tymor byr a thymor hir	(385,107)
46,268	Llif arian net o weithgareddau buddsoddi	3,574

NODYN 26 – DATGANIAD LLIF ARIAN – GWEITHGAREDDAU ARIANNU

2015/16		2016/17
£'000		£'000
119	Taliadau ariannol i leihau'r ymrwymiad sy'n ddyledus yn ymwneud â Phrydlesau Cyllidol	126
(1,421)	Ad-daliadau benthyciadau tymor byr a thymor hir	1,955
(1,302)	Llif arian net o weithgareddau ariannu	2,081

NODYN 27 – DADANSODDIAD NATUR GWARIANT AC INCWM

Mae gwariant ac incwm yr Awdurdod wedi ei ddadansoddi fel a ganlyn:

2015/16		2016/17
£'000	<u>Gwariant / Incwm</u>	£'000
	Gwariant	
163,870	Gwariant buddion gweithwyr	167,044
135,477	Gwariant arall Gwasanaethau	135,913
23,178	Ad-daliadau cefnogaeth ganolog	21,725
18,727	Dibrisiant, amorteiddiad, amhariad	23,503
14,551	Taliadau llog	12,623
20,097	Praeseptau a Lefiau	20,466
9,189	Colledion ar waredu asedau	734
385,089	Cyfanswm Gwariant	382,008
	Incwm	
(47,153)	Ffioedd ac incwm arall gwasanaethau	(55,874)
(508)	Incwm llog a buddsoddi	(313)
(107,526)	Incwm o'r dreth cyngor a trethi annomestig	(111,806)
(220,674)	Grantiau a chyfraniadau llywodraeth	(204,722)
(244)	(Enillion) ar waredu asedau	(40)
(376,105)	Cyfanswm Incwm	(372,755)
8,984	(Gweddill)/Diffyg ar Ddarpariaeth Gwasanaethau	9,253

NODYN 28 – GWASANAETHAU ASIANTAETH

Mae'r Cyngor yn gweithredu ar sail asiant i ddarparu rhai gwasanaethau, a hefyd yn gweinyddu Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru ar ran Llywodraeth Cymru.

O ran yr Asiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru, y prif weithgaredd yw cynnal a rheoli'r rhwydwaith cefnffyrdd yn ardal Partneriaeth Cyngorau Gogledd a Chanolbarth Cymru sy'n ymestyn i 1,174 cilomedr. Cyfanswm y trafodion incwm a gafodd eu hadennill yn ystod 2016/17 oedd £62.9m (£47.1m yn 2015/16).

Mae Cyngor Gwynedd yn gweithredu fel asiant i gynllun gwreiddiol Llywodraeth Cymru 'Troi Tai'n Gartrefi', sef rhoi benthyciadau di-log i berchnogion eiddo gwag er mwyn defnyddio'r adeiladau eto, i'w gwerthu neu eu rhoi ar rent. Yn ystod 2016/17, dyrannwyd benthyciadau gwerth £139k ac ad-dalwyd £368k, symudiad net o (£229k) (£166k yn 2015/16).

Yn ystod 2015/16, sefydlodd Llywodraeth Cymru bedwar cynllun newydd gyda Cyngor Gwynedd yn gweithredu fel asiant ar eu rhan:

- Troi Tai'n Gartrefi 2 – balans cau £396k (£431k yn 2015/16)
- Benthyciadau i Wireddu Gwelliannau – balans cau £315k (£300k yn 2015/16)
- Gweithredu System Reoli Ranedig Llyfrgelloedd – balans cau £0 (£75k yn 2015/16)
- Cronfa Cefnogi Canol Tref Caernarfon – balans cau £431k (£700k yn 2015/16).

Yn ystod 2016/17, sefydlodd Llywodraeth Cymru gynllun pellach:

- Cronfa Canol Tref Caernarfon a Bangor – balans cau yn £850k, sydd eto i'w ddyrannu.

NODYN 29 – LWFANSAU AELODAU

Talwyd y lwfansau a threuliau canlynol i aelodau'r Cyngor yn ystod y flwyddyn:

2015/16		2016/17
£'000		£'000
1,256	Lwfansau	1,259
71	Treuliau	61
1,327		1,320

NODYN 30 – TALIADAU I SWYDDOGION

30a. Mae Rheoliadau Cyfrifo ac Archwilio (Cymru) 2014, yn gosod dyletswydd ar y Cyngor i ddatgan y wybodaeth ganlynol ar gyfer rhai sydd wedi eu dynodi fel Uwch Swyddogion, sy'n derbyn cyflog rhwng £60,000 a £150,000. Yn unol â'r gofynion diffiniedig, cynhwysir isod y cyflog pensynadwy, cyfraniadau pensiwn y cyflogwr a chostau eraill y cyflogwr (sydd yn cynnwys buddion diswyddo), ond ni chynhwysir cyfraniadau yswiriant gwladol y cyflogwr.

2015-16			Uwch Swyddogion	2016-17		
Cyfraniadau				Cyfraniadau		
Cyflogau £	Pensiwn		Cyflogau £	Pensiwn		
	Cyflogwr £	Cyfanswm £		Cyflogwr £	Cyfanswm £	
103,805	23,252	127,057	Prif Weithredwr	106,787	23,920	130,707
90,222	20,210	110,432	Cyfarwyddwr Corfforaethol	91,125	20,412	111,537
87,967	19,705	107,672	Cyfarwyddwr Corfforaethol	91,125	20,412	111,537
87,419	19,582	107,001	Pennaeth Addysg ¹	91,589	20,516	112,105
76,582	17,154	93,736	Pennaeth Cyllid	77,349	17,326	94,675
76,581	17,151	93,732	Pennaeth Oedolion, lechyd a Llesiant ²	77,009	17,350	94,359
22,465	16,054	38,519	Pennaeth Oedolion, lechyd a Llesiant (deilydd blaenorol) ³	37,301	3,616	40,917
73,832	16,990	90,822	Pennaeth Prifffyrdd a Bwrdeistrefol	75,395	16,888	92,283
71,259	15,962	87,221	Pennaeth Economi a Chymuned	71,972	16,122	88,094
67,697	15,164	82,861	Pennaeth Plant a Theuluoedd	70,174	15,719	85,893
64,134	14,360	78,494	Pennaeth Amgylchedd ⁴	65,338	14,836	80,174
64,134	14,366	78,500	Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol	66,575	14,913	81,488
60,195	13,484	73,679	Pennaeth Ymgynghoriaeth Gwynedd	60,798	13,619	74,417
42,756	9,577	52,333	Arweinydd Rhaglenni Arbennig ⁵	42,979	9,627	52,606
42,756	9,577	52,333	Arweinydd Rhaglenni Arbennig ⁵	42,979	9,627	52,606

1) Ers I Tachwedd 2016, mae'r Pennaeth Addysg yn gweithredu fel Rheolwr Gyfarwyddwr dros dro i GwE ar sail rhan amser. Mae wedi ei benodi'n ffurfiol gan Cyngor Gwynedd, ac mae GwE yn ad-dalu 80% o'i gostau cyflog a thâl eraill.

2) Deilydd wedi ei gadarnhau yn barhaol yn y swydd o 19 Medi 2016

3) Deilydd yn y swydd hyd at 8 Gorffennaf 2016

4) Deilydd yn y swydd o 6 Rhagfyr 2016

5) Swydd rhan amser

30b. Mae'r Rheoliadau Cyfrifo ac Archwilio (Cymru) 2014 yn gofyn i'r Awdurdod gyfrifo cymhareb tâl. Cymhareb tâl y Prif Weithredwr i'r tâl canolrif o holl weithwyr yr Awdurdod ar gyfer 2016/17 yw 5.39 : 1 (5.29 : 1 yn 2015/16).

NODYN 30 – TALIADAU I SWYDDOGION (parhad)

30c. Talwyd y symiau canlynol i weithwyr eraill y Cyngor a dderbyniodd mwy na £60,000 o dâl am y flwyddyn (ac eithrio cyfraniadau pensiwn ac yswiriant gwladol y cyflogwr) ond sydd yn cynnwys costau diswyddo a dalwyd mewn 8 achos yn 2016/17 a 10 achos yn 2015/16. Ni fyddai'r swyddi yma'n ymddangos isod heblaw'r costau diswyddo a dalwyd yn y flwyddyn unigol.

Nifer gweithwyr eraill a dderbyniodd mwy na £60,000 sydd yn cynnwys cyflogau a chostau diswyddo:						
Nifer yn 2015-16			Nifer yn 2016-17			
Ysgolion	Eraill	Cyfanswm		Ysgolion	Eraill	Cyfanswm
3	3	6	£60,000 - 64,999	6	6	12
6	2	8	£65,000 - 69,999	4	1	5
3	0	3	£70,000 - 74,999	6	1	7
2	0	2	£75,000 - 79,999	2	0	2
1	0	1	£80,000 - 84,999	1	0	1
0	1	1	£85,000 - 89,999	0	1	1
0	0	0	£90,000 - 94,999	0	1	1
2	0	2	£95,000 - 99,999	1	0	1
0	0	0	£100,000 - 104,999	0	0	0
1	1	2	£105,000 - 109,999	0	0	0
0	0	0	£110,000 - 114,999	0	0	0
0	0	0	£115,000 - 119,999	0	0	0
0	0	0	£120,000 - 124,999	0	0	0
0	0	0	£125,000 - 129,999	0	0	0
0	0	0	£130,000 - 134,999	0	1	1

NODYN 31 – COSTAU ARCHWILIO ALLANOL

Mae'r Awdurdod wedi derbyn y costau isod ar gyfer archwilio allanol:

2015/16		2016/17
£'000		£'000
183	Ffioedd taladwy i archwilwyr apwyntiwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru am wasanaethau archwilio allanol	183
99	Ffioedd taladwy i archwilwyr apwyntiwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru mewn perthynas ag archwiliadau statudol	99
96	Ffioedd taladwy i archwilwyr apwyntiwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru ar gyfer ardystio hawliadau a dychweliadau grant am y flwyddyn	126
378		408
(2)	Llai: Ffioedd taladwy i archwilwyr apwyntiwyd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru mewn perthynas â Chyfrifon y Cyd-bwyllgorau a'r Harbyrau	(2)
376	Ffioedd Net Cyngor Gwynedd	406

Yn 2015/16, apwyntiwyd Cwmni Deloitte yn archwilwyr allanol i Gyngor Gwynedd gan Archwilydd Cyffredinol Cymru.

NODYN 32 – INCWM GRANT

Mae'r Cyngor wedi credydu'r grantiau, cyfraniadau a rhoddion canlynol i'r Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr:

	Nodyn	2015/16 £'000	2016/17 £'000
Wedi eu Credydu i Dreth ac Incwm Grant Amhenodol			
Grant Cytundebau Canlyniadau (Grantiau'r Llywodraeth heb eu Clustnodi)	13	1,284	0
Grant Cynnal Refeniw (Grantiau'r Llywodraeth heb eu Clustnodi)	13	132,666	129,792
Grantiau a Chyfraniadau Refeniw gan y Llywodraeth - Eraill		1,428	8
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf gan y Llywodraeth - Ysgolion 2 Iain Ganrif		5,197	3,199
Grant Cyfalaf Cyffredinol		2,511	2,516
Arall		5,047	3,449
	13	12,755	9,164
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf arall	13	1,215	124
Cyfanswm		149,348	139,088
Grantiau a Chyfraniadau wedi eu Credydu i Wasanaethau			
Llywodraeth Cymru -			
Grant Cefnogi Pobl (SPG & SPRG)		5,056	5,044
Grantiau Gwella ac Amddifadedd (Addysg)		7,350	7,477
Grant Rheolaeth Gwastraff Cynaliadwy		3,606	3,516
Grant Ôl-I6 (Addysg)		3,148	3,257
Arall		15,037	13,420
		34,197	32,714
Grantiau a Chyfraniadau gan Lywodraeth arall			
Adran Gwaith a Phensiynau		30,059	30,237
Arall		9,714	12,015
		39,773	42,252
Grantiau a Chyfraniadau eraill		3,586	3,736
Cyfanswm		77,556	78,702

NODYN 32 – INCWM GRANT (parhad)

Mae'r Cyngor wedi derbyn nifer o grantiau, cyfraniadau a rhoddion sydd eto i'w hadnabod fel incwm gan fod amodau wedi eu glynu i'r grantiau sy'n golygu efallai y bydd rhaid dychwelyd yr arian neu'r eiddo i'r rhoddwr. Mae'r balansau ar ddiwedd y flwyddyn fel a ganlyn:

	31 Mawrth 2016 £'000	31 Mawrth 2017 £'000
Derbyniadau Grant Ymlaen Llaw		
<u>Tymor Hir</u>		
Grantiau a Chyfraniadau Refeniw		
Grantiau Amgylchedd (Cynllunio, Trafnidiaeth a Gwarchod y Cyhoedd)	662	752
Grantiau Oedolion, Iechyd a Llesiant	4	0
	<hr/> 666	<hr/> 752
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf		
Cyfraniadau Cyfalaf Priffyrdd a Bwrdeistrefol	1,665	1,519
Grantiau Amgylchedd (Cynllunio, Trafnidiaeth a Gwarchod y Cyhoedd)	1,217	1,231
	<hr/> 2,882	<hr/> 2,750
Cyfanswm Tymor Hir	3,548	3,502
<u>Tymor Byr</u>		
Grantiau a Chyfraniadau Refeniw		
Grantiau Economi a Chymuned	343	376
Grantiau Amgylchedd (Cynllunio, Trafnidiaeth a Gwarchod y Cyhoedd)	630	420
Grantiau Oedolion, Iechyd a Llesiant	897	1,036
Grantiau Eraill	220	109
	<hr/> 2,090	<hr/> 1,941
Grantiau a Chyfraniadau Cyfalaf	274	255
Cyfanswm Tymor Byr	2,364	2,196
Cyfanswm	5,912	5,698

NODYN 33 – PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Mae'n ofynnol i'r Awdurdod ddatgelu trafodaethau materol-berthnasol gyda phartïon cysylltiedig - cyrff neu unigolion sydd â'r potensial i reoli neu ddylanwadu'r Cyngor, neu i gael eu rheoli neu ddylanwadu gan y Cyngor. Mae datgelu'r trafodaethau hyn yn galluogi'r darllenwyr i asesu a oes cyfyngiad ar allu'r Cyngor i weithredu'n annibynnol, neu a yw'n medru cyfyngu ar allu parti arall i fargeinio'n rhydd gyda'r Awdurdod. I gydymffurfio efo'r gofynion, gwneir hyn drwy ofyn i'r Aelodau a'r Uwch Swyddogion gwblhau datganiad personol, fel a ddiffinnir yng Nghôd ymarfer CIPFA.

Llywodraeth Cymru a Chanolog

Mae gan Lywodraeth Cymru reolaeth effeithiol dros weithrediadau cyffredinol yr Awdurdod. Mae'n gyfrifol am ddarparu'r fframwaith statudol, mae'n darparu'r mwyafrif o'r ariannu drwy grantiau ac yn pennu termau nifer o'r trafodaethau sydd gan yr Awdurdod o fewn partïon eraill (e.e. treth y cyngor, budd-daliadau tai). Ceir dadansoddiad goddrychol o'r grantiau a dderbynnir gan Lywodraeth Cymru ac adrannau eraill y Llywodraeth yn Nodyn 27 sy'n dadansoddi natur gwariant ac incwm. Manylir y sefyllfa ar 31 Mawrth yn Nodyn 32.

Aelodau

Mae gan Aelodau'r Cyngor reolaeth uniongyrchol dros bolisiau ariannol a gweithredol y Cyngor. Ni ddychwelwyd y datganiad pesonol gan un aelod o'r Cyngor. Ceir cyfanswm y lwfansau a dalwyd i aelodau yn ystod 2016/17 yn Nodyn 29.

Mae'r Awdurdod yn penodi aelodau i rai cyrff elusennol neu wirfoddol neu maent wedi datgan cysylltiad â mudiadau, cyrff ac awdurdodau cyhoeddus. Mae dadansoddiad o'r taliadau a wnaed i'r cyrff yma yn ystod 2016/17 a'r balansau ar 31 Mawrth 2017 o dan y pennawd yma fel a ganlyn:

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£'000	£'000	£'000
14,142	1,749	(4,041)

Mae aelodau wedi datgan diddordeb neu berthynas (fel y diffinir) mewn cwmnïau neu fusnesau a all fod yn ymdrin â'r Cyngor. Mae dadansoddiad o'r taliadau a wnaed i'r cwmnïau yma yn ystod 2016/17 a'r balansau ar 31 Mawrth 2017 o dan y pennawd yma fel a ganlyn:

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£'000	£'000	£'000
1,873	94	(6)

Swyddogion

Mae Uwch Swyddogion (fel y diffinir) wedi datgan fel sydd yn ofynnol a phriodol, diddordeb neu berthynas (fel a ddiffinir) mewn cwmnïau, cyrff gwirfoddol, elusennol neu gyhoeddus sydd yn derbyn taliadau gan y Cyngor. Mae dadansoddiad o'r taliadau a wnaed i'r cyrff yma yn ystod 2016/17 a'r balansau ar 31 Mawrth 2017 o dan y pennawd yma fel a ganlyn:

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£'000	£'000	£'000
559	129	(90)

Cyrff Cyhoeddus Eraill

Mae'r Awdurdod yn gweinyddu'r Gronfa Bensiwn. Ceir manylion o'r trafodaethau gyda'r Gronfa Bensiwn yn Nodyn 38 ar dudalennau 69 i 73 a Chyfrifon y Gronfa Bensiwn ar dudalennau 77 i 106.

NODYN 33 – PARTIÖN CYSYLLTIEDIG (parhad)

Cydbwyllgor Addysg Cymru (CBAC)

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£'000	£'000	£'000
973	0	0

Endidau a Reolir neu Ddylanwadir yn Sylweddol arnynt gan yr Awdurdod

Sefydlwyd Cwmni Cynnal Cyf. yn 1996 i ddarparu gwasanaethau cefnogi addysg dan gytundeb i ysgolion unigol ac i awdurdodau addysg leol yn ogystal â gwasanaethau arolygu ysgolion i Estyn. Mae'r cwmni yn gyfyngedig dan warant ac fe gyfyngir ymrwymiad y Cyngor i £1. Dim ond tuag at hyrwyddo ei amcanion gellid defnyddio incwm y cwmni. Gellir cael copïau o'r datganiadau ariannol gan Gwmni Cynnal, Penrallt, Caernarfon, Gwynedd, LL55 1BN. Mae'r taliadau i Gwmni Cynnal ar gyfer gwasanaethau i ysgolion yn ystod 2016/17 a'r balansau ar 31 Mawrth 2017 fel a ganlyn:

Taliadau a wnaethpwyd	Symiau sy'n ddyledus gan y Cyngor	Symiau sy'n ddyledus i'r Cyngor
£'000	£'000	£'000
1,194	12	(1)

Sefydlwyd Cwmni Gwastraff Môn-Arffon Cyf. fel Cwmni Gwaredu Gwastraff Awdurdod Lleol yn 1994. Penderfynodd y ddau Gyngor ddod â'r trefniant i ben yn ystod 2007/08 a gwneud y gwaith yn fewnol. Trosglwyddwyd yr asedau ac ymrwymadau gweithredol a'r gweithwyr i'r Cyngor ym mis Ionawr 2008. Rhennir yr asedau a'r ymrwymadau eraill rhwng y ddau Gyngor ac fe gwblheir y cyfrifon terfynol pan fydd y cwmni yn cael ei diddymu. Y balans cyfredol sydd yn ddyledus i'r Cyngor yw £52k.

NODYN 34 – GWARIANT CYFALAF AC ARIANNU CYFALAF

Dengys y tabl isod gyfanswm gwariant cyfalaf am y flwyddyn (yn cynnwys gwerth yr asedau hynny gafaelwyd drwy brydlesi cyllidol), ynghyd â'r adnoddau a ddefnyddiwyd i'w ariannu. Os yw'n fwriad ariannu gwariant cyfalaf yn y dyfodol drwy godi tâl yn referniw fel defnyddir asedau gan yr Awdurdod, yna byddai hyn yn arwain at gynnydd yn y Gofyn Cyllido Cyfalaf (GCC), mesurydd gwariant cyfalaf hanesyddol yr Awdurdod sydd heb ei ariannu eto. Dadansoddir y GCC yn yr ail ran o'r nodyn hwn.

31 Mawrth		31 Mawrth
2016		2017
£'000		£'000
427,588	Asedau Anghyfredol ac Asedau ar gael i'w gwerthu	436,131
(67,131)	Reserf Ailbriso	(71,974)
(186,954)	Cyfrif Addasiadau Cyfalaf	(187,120)
173,503	Gofyn Cyllido Cyfalaf	177,037

NODYN 34 – GWARIANT CYFALAF AC ARIANNU CYFALAF (parhad)

Mae'r symudiadau am y flwyddyn yn cael eu hegluro fel a ganlyn:

2015/16		2016/17
£'000		£'000
174,889	Gofyn Cyllido Cyfalaf I Ebrill	173,503
9,844	Tir ac Adeiladau	5,487
2,830	is adeiladwaith	4,422
4,658	Cerbydau, Offer a Chyfarpar	3,006
37	Asedau Cymunedol	17
17	Asedau Gweddilliol	3
13,408	Asedau heb eu cwblhau	11,414
2	Asedau ar gyfer gwerthu	2
4,844	Wedi ei ariannu o gyfalaf drwy statud	4,987
(1,622)	Derbyniadau Cyfalaf a ddefnyddiwyd	(770)
(17,781)	Grantiau Llywodraeth a chyfraniadau eraill	(11,606)
(10,248)	Gwariant cyfalaf yn erbyn refeniw	(5,972)
(5,641)	Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf gyda chefnogaeth	(5,593)
	Symiau gwirfoddol ychwanegol a neilltuwyd:	
(1,734)	Darpariaeth refeniw ar gyfer cyllido buddsoddiad cyfalaf heb gefnogaeth	(1,863)
173,503	Gofyn Cyllido Cyfalaf 31 Mawrth	177,037

NODYN 35 – PRYDLESAU

Yr Awdurdod fel Prydlesai

Prydlesau Cyllidol

Mae gan y Cyngor eiddo drwy brydlesau cyllidol sydd yn cael eu dangos fel Eiddo, Offer a Chyfarpar ar y Fantolen. Cynhwysir yma Drefniant Consesiwn Gwasanaeth GwyrAD (Nodyn 41) gyda'r gwerth net canlynol:

31 Mawrth		31 Mawrth
2016		2017
£'000		£'000
4,236	Eiddo, Offer a Chyfarpar	3,987
4,236		3,987

Mae'r Awdurdod wedi ymrwymo i dalu isafswm ar y prydlesau hyn sy'n cynnwys setliad o'r ymrwymiad tymor hir am y budd yn yr eiddo gaffaelwyd gan yr Awdurdod a chostau cyllido a fydd yn daladwy gan yr Awdurdod yn y dyfodol tra mae'r ymrwymiad yn parhau'n ddyledus. Mae'r lleiafswm taliadau prydles fel a ganlyn:

NODYN 35 – PRYDLESAU (parhad)

31 Mawrth 2016		31 Mawrth 2017
£'000		£'000
Ymrwymadau Prydles Gyllidol (gwerth presennol net o'r lleiafswm taliadau prydles):		
126	cyfredol	134
2,127	ddim yn gyfredol	1,993
2,253	Lleiafswm y taliadau prydles	2,127

Mae'r gweddill o'r ased a ddangosir uchod wedi ei gyllido drwy gredyd gohiriedig (gweler Nodyn 41).

Mae'r lleiafswm taliadau prydles yn daladwy dros y cyfnodau canlynol:

	Lleiafswm Taliadau Prydles		Ymrwymadau Prydlesau Cyllidol	
	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	£'000	£'000	£'000	£'000
Dim mwy na blwyddyn	126	134	126	134
Mwy na blwyddyn ond dim mwy na pum mlynedd	587	623	587	623
Mwy na pum mlynedd	1,540	1,370	1,540	1,370
	2,253	2,127	2,253	2,127

Yn 2016/17, gwnaethpwyd lleiafswm taliadau prydles o £126,168 (£118,840 yn 2015/16) gan yr Awdurdod mewn perthynas â'r asedau hynny a ddelir fel prydlesau cyllidol.

Prydlesau Gweithredol

	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
Dim mwy na blwyddyn	485	457
Mwy na blwyddyn ond dim mwy na pum mlynedd	817	587
Mwy na pum mlynedd	208	142
	1,510	1,186

Y gwariant a godwyd ar y gwasanaethau o fewn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr yn ystod y flwyddyn mewn cysylltiad â'r prydlesau yma oedd:

	2015/16	2016/17
	£'000	£'000
Lleiafswm taliadau prydles	552	564
	552	564

NODYN 35 – PRYDLESAU (parhad)

Yr Awdurdod fel Prydleswr

Prydlesau Cyllidol

Mae'r Cyngor wedi prydlesu eiddo ar brydles gyllidol, gan gynnwys:

- Yr Academi Hwyllo ym Mhwllheli,
- Canolfan Rhyd Ddu

Mae'r prydlesau yma ar sail rhent enwol ac am gyfnod sydd yn cyfateb i fywyd economaidd yr asedau. Nid oes premiwm wedi ei dderbyn ar gyfer y prydlesau yma.

Prydlesau Gweithredol

Mae'r Awdurdod yn prydlesu eiddo o dan brydlesau gweithredol i'r dibenion canlynol:

- i ddarparu gwasanaethau yn y gymuned, megis cyfleusterau chwaraeon, gwasanaethau twristiaeth a chanolfannau cymuned
- i bwrpas datblygiad economaidd i ddarparu adeiladau addas a fforddiadwy i fusnesau lleol.

Y lleiafswm taliadau prydles derbyniadwy na ellir eu canslo yn y dyfodol yw:

	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
Dim mwy na blwyddyn	439	394
Mwy na blwyddyn ond dim mwy na pum mlynedd	599	629
Mwy na pum mlynedd	2,243	2,732
	3,281	3,755

Nid yw'r lleiafswm taliadau derbyniadwy yn cynnwys rhent sydd yn amodol ar ddigwyddiad gymryd lle ar ôl i'r brydles ddechrau, er enghraifft, addasiadau yn dilyn adolygiad rhent. Yn 2016/17 £908,227 oedd y lleiafswm taliadau prydles dderbyniadwy gan yr Awdurdod (£828,936 yn 2015/16).

NODYN 36 – PECYNNAU TERFYNU GWAITH

Mae'r nifer o becynnau terfynu gwaith sydd yn cynnwys cyfanswm y gost fesul band, a chyfanswm cost y diswyddiadau gorfodol ac eraill wedi eu cynnwys yn y tabl isod. Mae'r gost yn y tabl isod yn adlewyrchu cost y pecynnau perthnasol i'r cyflogwr, yn hytrach na gwir werth y taliadau i'r unigolion. Yn unol â'r gofynion fe gynhwysir yr ymrwymadau perthnasol i'r Cyngor fel a wybyddir ar 31 o Fawrth 2017. Cynhwysir isod y costau gros perthnasol ond nid unrhyw arbedion cyllidol i'r Cyngor, ble'n briodol.

Band cost y pecynnau terfynu gwaith (yn cynnwys taliadau arbennig)	Nifer diswyddiadau gorfodol		Nifer yr ymadawiadau cytunedig eraill		Cyfanswm nifer y pecynnau terfynu gwaith fesul band cost		Cyfanswm cost y pecynnau terfynu gwaith ym mhob band	
	2015/16	2016/17	2015/16	2016/17	2015/16	2016/17	2015/16 £'000	2016/17 £'000
£								
0 - 20,000	77	32	11	35	88	67	397	485
20,001 - 40,000	31	2	5	17	36	19	1,018	517
40,001 - 60,000	3	3	1	0	4	3	207	136
60,001 - 80,000	2	0	1	2	3	2	193	123
80,001 - 100,000	0	0	0	1	0	1	0	81
Adlewyrchu addasiad i amcangyfrifon y flwyddyn flaenorol							11	23
Cyfanswm	113	37	18	55	131	92	1,826	1,365

NODYN 37 - CYNLLUNIAU PENSIWN A GYFRIFIR AMDANYNT FEL CYNLLUNIAU CYFRANIADAU DIFFINIEDIG

Mae athrawon sy'n cael eu cyflogi gan yr Awdurdod yn aelodau o'r Cynllun Pensiwn Athrawon, sy'n cael ei weinyddu gan yr Adran dros Addysg y Llywodraeth. Mae'r cynllun yn rhoi buddion penodol i Athrawon ar eu hymddeoliad, ac mae'r Awdurdod yn cyfrannu tuag at y gost drwy dalu cyfraniadau sy'n seiliedig ar dâl pensynadwy aelodau.

Mewn egwyddor, cynllun buddiannau diffiniedig yw'r cynllun. Er hynny, mae'r cynllun heb ei ariannu ac mae'r Adran dros Addysg yn defnyddio cronfa ddamcaniaethol er mwyn cyfrifo cyfradd cyfraniad cyflogwyr i'w talu gan awdurdodau lleol. Nid yw'r Awdurdod yn gallu adnabod ei ran o'r sefyllfa ariannol waelodol a pherfformiad y cynllun gyda digon o ddibynadwyedd at ddibenion cyfrifo. At ddiben y Datganiad o'r Cyfrifon, maent felly yn cael eu cyfrifo ar yr un sail a chynllun cyfraniadau diffiniedig.

Yn 2016/17 talodd y Cyngor £6.63m (£6.42m yn 2015/16) am gost pensiwn athrawon, oedd yn cynrychioli 15.74% (15.15% yn 2015/16) o dâl pensynadwy athrawon. Yn ychwanegol at hyn mae'r Cyngor yn gyfrifol am gostau unrhyw fuddiannau ychwanegol a ddyfarnir ar ymddeoliad cynnar tu allan i delerau'r cynllun athrawon. Yn 2016/17 roedd hyn yn £1.17m (£1.18m yn 2015/16), ac yn cynrychioli 2.79% (2.75% yn 2015/16). Cyfrifir am y costau hyn ar sail buddiannau diffiniedig a'u cynhwysir yn Nodyn 38.

NODYN 38 – COSTAU PENSIWN

Fel rhan o delerau ac amodau gwaith eu swyddogion a'u gweithwyr eraill, mae'r Awdurdod yn gwneud cyfraniadau at gostau buddiannau ôl-gyflogaeth. Er na fydd y buddion yma yn daladwy hyd nes i'r gweithwyr ymddeol, mae gan yr Awdurdod ymrwymiad i wneud y taliadau. Mae'n rhaid eu dangos ar yr adeg mae'r gweithwyr yn ennill eu hawliau yn y dyfodol.

Mae Cyngor Gwynedd yn ymwneud â dau gynllun buddiannau ôl-gyflogaeth:

- a) **Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol** a weinyddir yn lleol gan Gyngor Gwynedd. Mae'n gynllun wedi ei ariannu, gyda buddion diffiniedig yn seiliedig ar gyflog terfynol tan 31 Mawrth 2014, ac yn seiliedig ar gyflog cyfartaledd gyrra o 1 Ebrill 2014. Mae'r Awdurdod a'r gweithwyr cyflogedig yn talu cyfraniadau i'r gronfa, sydd wedi eu cyfrifo ar lefel sydd i fod i falansio'r ymrwymadau pensiwn gyda'r asedau a fuddsoddir.
- b) **Trefniadau ar gyfer dyfarniad buddiannau ar ôl-ymddeol wrth ymddeol yn fuan.** Trefniant buddion a ddiffinnir heb ei ariannu yw hyn, lle adnabyddir yr ymrwymadau wrth wneud y dyfarniad. Fodd bynnag, nid oes asedau buddsoddi wedi eu cronni er mwyn cwrdd â'r ymrwymadau pensiwn, ac mae angen cynhyrchu arian er mwyn cwrdd â gwir daliadau pensiynau wrth iddynt ddod yn ddyledus.

Mae Cronfa Pensiwn Gwynedd yn cael ei gweithredu dan y fframwaith rheoleiddio ar gyfer y Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol, a Phwyllgor Pensiynau Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am lywodraethu'r cynllun. Caiff polisi ei bennu yn unol â Rheoliadau'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol. Y pwyllgor sy'n penodi rheolwyr buddsoddi'r gronfa.

Y prif risgiau i'r Awdurdod o'r cynllun yw'r rhagdybiaethau hirhoedledd, newidiadau statudol i'r cynllun, newidiadau strwythurol i'r cynllun (megis nifer fawr yn tynnu allan o'r cynllun), newidiadau i chwyddiant, enillion bondiau a pherfformiad buddsoddiadau ecwiti a ddelir yn y cynllun. Mae'r rhain wedi'u lliniaru i ryw raddau gan y gofynion statudol i godi'r symiau sy'n ofynnol gan statud fel a ddisgrifir yn y nodyn polisiâu cyfrifo i'r Gronfa Gyffredinol.

Trafodion sy'n Perthyn i Fuddion Ôl-gyflogaeth

Mae'r Awdurdod yn adnabod cost y buddion ymddeol yn y gost gwasanaethau a adroddir pan mae gweithwyr yn eu hennill, yn hytrach na phan fydd y buddion yn cael eu talu fel pensiynau. Fodd bynnag, mae'r gost sydd angen ei wneud yn erbyn treth y cyngor yn seiliedig ar yr arian a delir yn ystod y flwyddyn sy'n golygu bod gwir gost buddion ôl-gyflogaeth/ymddeol yn cael ei wrth-droi allan o'r Gronfa Gyffredinol trwy'r Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau. Yn ystod y flwyddyn, mae'r trafodion canlynol wedi cael eu gwneud yn y Datganiad Incwm a Gwariant Cynhwysfawr a Balans y Gronfa Gyffredinol trwy'r Datganiad o'r Symudiad Mewn Reserfau:

NODYN 38 – COSTAU PENSIWN (parhad)

Newid mewn Gwerth Teg Asedau'r Cynllun, Ymrwymiad Buddion a Ddiffinir ac Ymrwymiad Net	Cyfnod yn gorffen 31 Mawrth 2016			Cyfnod yn gorffen 31 Mawrth 2017		
	Asedau	Ymrwym-iadau	(Ymrwym-iadau) /asedau net	Asedau	Ymrwym-iadau	(Ymrwym-iadau) /asedau net
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Gwerth Teg Asedau'r Cyflogwr	530,343	0	530,343	547,025	0	547,025
Gwerth Presennol Ymrwymiaid wedi eu Hariannu	0	(750,818)	(750,818)	0	(699,750)	(699,750)
Gwerth Presennol Ymrwymiaid heb eu Hariannu	0	(28,246)	(28,246)	0	(25,607)	(25,607)
Sefyllfa Agoriadol ar 31 Mawrth	530,343	(779,064)	(248,721)	547,025	(725,357)	(178,332)
Cost Gwasanaeth						
Cost Gwasanaeth Cyfredol*	0	(21,913)	(21,913)	0	(19,784)	(19,784)
Cost Gwasanaeth y Gorffennol (gan gynnwys cwtogiadau)	0	(297)	(297)	0	(232)	(232)
Cyfanswm Cost Gwasanaeth	0	(22,210)	(22,210)	0	(20,016)	(20,016)
Llog Net						
Incwm Llog ar Asedau'r Cynllun	17,023	0	17,023	19,183	0	19,183
Cost Llog ar Fuddion a Ddiffinir Ymrwymiad	0	(25,039)	(25,039)	0	(25,426)	(25,426)
Cyfanswm Llog Net	17,023	(25,039)	(8,016)	19,183	(25,426)	(6,243)
Cyfanswm Cost Buddion a Ddiffinir a Adnabyddir mewn Elw / (Colled)	17,023	(47,249)	(30,226)	19,183	(45,442)	(26,259)
Llif Arian						
Cyfraniadau aelodau'r cynllun	4,683	(4,683)	0	4,992	(4,992)	0
Cyfraniadau'r cyflogwr	16,894	0	16,894	17,962	0	17,962
Cyfraniadau ynglŷn â buddion heb eu hariannu	1,709	0	1,709	1,706	0	1,706
Buddion a Dalwyd	(18,303)	18,303	0	(20,072)	20,072	0
Buddion Heb eu Hariannu a Dalwyd	(1,709)	1,709	0	(1,706)	1,706	0
Sefyllfa Cau a Ddisgwyllir	550,640	(810,984)	(260,344)	569,090	(754,013)	(184,923)
Ail Fesuriadau						
Newid mewn tybiaethau demograffig	0	0	0	0	3,839	3,839
Newid mewn tybiaethau ariannol	0	77,463	77,463	0	(109,365)	(109,365)
Profiadau eraill	0	8,164	8,164	0	(25,588)	(25,588)
Enillion ar Asedau ag eithrio symiau a gynhwysir yn y llog net	(3,615)	0	(3,615)	80,624	0	80,624
Cyfanswm yr holl ail fesuriadau a gynhwysir yn Incwm Cynhwysfawr Arall (ICA)	(3,615)	85,627	82,012	80,624	(131,114)	(50,490)
Gwerth Teg Asedau'r Cyflogwr	547,025	0	547,025	649,714	0	649,714
Gwerth Presennol Ymrwymiaid wedi eu hariannu	0	(699,750)	(699,750)	0	(856,715)	(856,715)
Gwerth Presennol Ymrwymiaid heb eu hariannu**	0	(25,607)	(25,607)	0	(28,412)	(28,412)
Sefyllfa Cau ar 31 Mawrth	547,025	(725,357)	(178,332)	649,714	(885,127)	(235,413)

* Mae'r gost gwasanaeth cyfredol yn cynnwys lwfans 0.5% cyflogau ar gyfer costau gweinyddiaeth.

** Mae'r ymrwymiad yn cynnwys tua £10,925,000 sydd yn perthyn i bensiynau heb eu cyllido y CPLIL a £17,487,000 sydd yn perthyn i bensiynau heb eu cyllido Athrawon. Ar gyfer ymrwymiaid heb eu hariannu ar 31 Mawrth 2017, tybir bod yr holl bensiynau heb eu hariannu yn daladwy am weddill oes yr aelod. Tybir hefyd bydd 90% o bensiynwyr yn briod (neu'n cyd-fyw) wrth farw ac y bydd eu priod (cydbreswlydd) yn derbyn pensiwn o 50% o bensiwn yr aelod ar ddyddiad marwolaeth yr aelod.

Prif Gategoriâu Asedau'r Cynllun fel Canran o Gyfanswm Asedau'r Cynllun

Mae'r actiwari wedi darparu dadansoddiad manwl o asedau'r Gronfa yn unol â gofynion SCC19. Mae'r dadansoddiad hwn yn gwahaniaethu rhwng natur a risg yr asedau hynny, ac yn eu torri i lawr ymhellach i'r rheiny sydd â dyfynbris mewn marchnad actif, a'r rheiny nad ydynt. Tybir bod rhanïad asedau Cyngor Gwynedd ar yr un gyfran â dyraniad asedau'r Gronfa fel yr oedd ar 31 Rhagfyr 2016. Mae'r tabl isod yn dangos y rhanïad. Mae'r actiwari yn amcangyfrif

NODYN 38 – COSTAU PENSIWN (parhad)

bod gwerth bid asedau'r Gronfa yn £1,843m ar 31 Mawrth 2017, yn seiliedig ar wybodaeth a ddarparwyd gan yr Awdurdod Gweinyddol a chan roi ystyriaeth i enillion mynegai lle bo hynny'n briodol.

Gwerth Teg Asedau'r Cyflogwr

Mae gwerth yr asedau isod ar werth bid yn unol â gofynion SCCI9.

Categori Ased	Ar 31 Mawrth 2016				Ar 31 Mawrth 2017			
	Prisiau a ddyfynnir mewn Marchnad -oedd Gweith-redol £'000	Prisiau na ddyfynnir mewn Marchnad -oedd Gweith-redol £'000	Cyfanswm £'000	%	Prisiau a ddyfynnir mewn Marchnad -oedd Gweith-redol £'000	Prisiau na ddyfynnir mewn Marchnad -oedd Gweith-redol £'000	Cyfanswm £'000	%
Ernesau Ecwiti								
Defnyddiwr	17,398	0	17,398	3	22,276	0	22,276	3
Cynhyrchu	0	0	0	0	20,119	0	20,119	3
Ynni a Gwasanaethau	2,997	0	2,997	1	3,618	0	3,618	1
Sefydliadau Ariannol	8,917	0	8,917	2	12,461	0	12,461	2
Iechyd a Gofal	31,539	0	31,539	6	32,068	0	32,068	5
Technoleg Gwybodaeth	18,103	0	18,103	3	26,123	0	26,123	4
Eraill	21,793	0	21,793	4	1,780	0	1,780	0
Ecwiti Preifat								
Y cyfan	0	22,227	22,227	4	0	29,349	29,349	5
Ernesau Dyledion								
Eraill	0	73,108	73,108	13	0	81,166	81,166	12
Eiddo Diriaethol								
Eiddo'r DU	10,439	46,057	56,496	10	14,275	35,476	49,751	8
Eiddo Tramor	0	1,033	1,033	0	0	1,319	1,319	0
Cronfeydd Buddsoddi ac Ymddiriedolaethau Unedol								
Ecwiti	111,036	160,978	272,014	50	138,871	197,659	336,530	52
Bondiau	0	0	0	0	0	0	0	0
Is-adeiladwaith	0	4,552	4,552	1	0	8,711	8,711	1
Arian a Chyfwertioedd Arian								
Y cyfan	16,848	0	16,848	3	24,443	0	24,443	4
Cyfanswm	239,070	307,955	547,025	100	296,034	353,680	649,714	100

Sail ar gyfer amcangyfrif asedau ac ymrwymadau

Mae'r ymrwymadau wedi cael eu hasesu ar sail actiwaraidd gan ddefnyddio'r dull rhagamcanu unedau, sef amcangyfrif o'r pensiwn fydd yn daladwy yn y dyfodol yn ddibynnol ar dybiaethau ynghylch cyfraddau marwolaeth, disgwyliad oes a lefelau cyflog. Mae disgwyliad oes yn seiliedig ar ragamcanion penodol i'r gronfa a elwir yn VitaCurves a thybir bod gwelliant tymor hir eisoes wedi cyrraedd yr eithaf, sydd gyfystyr â 1.25% y flwyddyn.

Mae Hymans Robertson, cwmni actiwari annibynnol, wedi amcangyfrif ymrwymadau Cynllun Pensiwn Gwynedd ac ymrwymadau Buddion Dewisol. Roedd amcangyfrifon Cronfa Bensiwn Gwynedd yn seiliedig ar y prisiad llawn ddiweddaraf o'r cynllun fel yr oedd ar 31 Mawrth 2016. Mae'r rhagdybiaethau arwyddocaol a ddefnyddir gan yr actiwari yn y tabl canlynol wedi cael effaith sylweddol ar werthoedd yr asedau a'r ymrwymadau fel a ganlyn:-

NODYN 38 – COSTAU PENSIWN (parhad)

	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
Tybiaethau Ariannol	% y.f.	% y.f.
Cyfradd Cynnydd Pensiynau	2.2	2.4
Cyfradd Cynnydd Cyflogau*	4.2	2.4
Cyfradd Chwyddiant	2.2	2.4
Cyfradd Ddisgownt	3.5	2.6
Cyfradd enillion tymor hir a ddisgwylir ar yr holl asedau	3.5	2.6
Nifer a ddisgwylir i gymryd yr opsiwn i drosi pensiwn blynyddol i lwmp swm ymddeol		
am wasanaeth cyn Ebrill 2008	50	50
am wasanaeth ar ôl Ebrill 2008	75	75
Tybiaethau Marwolaeth	Blynyddoedd	Blynyddoedd
Hyd oes ar 65 oed am bensiywyr cyfredol		
Dynion	22	22
Merched	24	24
Hyd oes ar 65 oed am bensiywyr y dyfodol		
Dynion	24.4	24.0
Merched	26.6	26.4

*Ar gyfer ymrwymiadau heb eu hariannu ar 31 Mawrth 2017, tybir bod yr holl bensiywyr heb eu hariannu yn daladwy am weddill oes yr aelod. Tybir hefyd y bydd 90% o bensiywyr yn briod (neu'n cyd-fyw) wrth farw ac y bydd eu priod (cydbreswlydd) yn derbyn pensiwn o 50% o pensiwn yr aelod ar ddyddiad marwolaeth yr aelod.

Mae'r amcangyfrifiad o'r rhwymedigaethau buddion diffiniedig yn sensitif i'r rhagdybiaethau actiwaraid sydd wedi'u nodi yn y tabl uchod. Er mwyn meintioli effaith unrhyw newid yn y rhagdybiaethau ariannol a ddefnyddir, mae'r actiwari wedi cyfrifo a chymharu gwerth ymrwymiadau'r cynllun fel yr oeddynt ar 31 Mawrth 2017 ar seiliau amrywiol. Mae'r dull a ddefnyddiwyd yn gyson â'r dull a fabwysiadwyd i gael y ffigyrau SCC19 a ddarperir yn y nodyn hwn.

Er mwyn meintioli'r ansicrwydd ynghylch disgwyliad hyd oes, mae'r actiwari wedi cyfrifo'r gwahaniaeth yn y gost i'r Cyngor pe bai cynnydd o flwyddyn mewn disgwyliad oes. Yn nhermau sensitifrwydd, caiff hyn ei dybio i fod yn gynnydd o tua 3% yn y gost o fudd-daliadau. Yn ymarferol bydd gwir gost cynnydd o flwyddyn mewn disgwyliad oes yn ddibynnol ar strwythur y dybiaeth ddiwygiedig (h.y. os yw gwelliannau mewn cyfraddau goroesi yn bennaf berthnasol i oedrannau iau neu hŷn). Mae'r ffigyrau yn y tabl isod wedi deillio'n seiliedig ar broffil aelodaeth y Cyngor fel yr oedd ar 31 Mawrth 2016, sef dyddiad y prisiad actiwaraid diweddaraf. Mae'r dull a ddefnyddiwyd wrth baratoi'r dadansoddiad sensitifrwydd a ddangosir isod yn gyson â'r dull a ddefnyddiwyd y flwyddyn flaenorol.

Effaith ar Ymrwymiad Buddion a Ddiffinnir yn y Cynllun

Newid tybiaeth	Brasamcan cynnydd i'r Cyflogwr	Brasamcan swm ariannol
	31 Mawrth 2017	31 Mawrth 2017
	%	£'000
lleihad 0.5% i'r gwir gyfradd ddisgownt	11	93,116
cynnydd 0.5% i'r gyfradd codiad cyflog	2	18,421
cynnydd 0.5% i'r gyfradd codiad pensiwn	8	73,112

NODYN 38 – COSTAU PENSIWN (parhad)

Y prif ragdybiaeth demograffig yw'r dybiaeth hirhoedledd (h.y. disgwyliad oes yr aelod). At ddibenion sensitifrwydd, amcangyfrifir y bydd cynnydd o flwyddyn yn y disgwyliad oes yn cynyddu Rhwymedigaeth Budd Diffiniedig y Cyflogwr tua 3-5%. Yn ymarferol, bydd y gost wirioneddol o flwyddyn o gynnydd yn nisgwyliad oes yn dibynnu ar strwythur y dybiaeth ddiwygiedig (h.y. os yw gwelliannau i'r cyfraddau goroesi yn bennaf berthnasol i oedrannau iau neu hŷn).

Effaith ar Lif Arian y Cyngor

Un o amcanion y cynllun yw y dylid cadw cyfraniadau cyflogwyr ar gyfradd mor gyson â phosib. Mae Cyngor Gwynedd wedi cytuno ar strategaeth gydag actiwari'r gronfa i gyflawni lefel gyllido o 100% dros yr 20 mlynedd nesaf. Caiff lefelau cyllido eu monitro'n flynyddol.

Caiff y cyfraniadau a delir gan y Cyngor eu gosod gan Actiwari'r Gronfa yn y prisiad bob tair blynedd (y diweddaraaf oedd 31 Mawrth 2016), neu ar unrhyw adeg arall pan roddir cyfarwyddyd i wneud hynny gan yr Awdurdod Gweinyddol. Mae'r cyfraniadau sy'n daladwy dros y cyfnod tan 31 Mawrth 2020 wedi'u gosod yn y dystysgrif Cyfraddau ac Addasiadau. Am fanylion pellach ar y dull a ddefnyddiwyd i osod y cyfraddau cyfrannu ar gyfer y Cyngor, dylid cyfeirio at adroddiad actiwaraidd 2016, dyddiedig 31 Mawrth 2017.

Gwybodaeth am yr Ymrwymiad Buddion a Ddiffinir

	Rhaniad Ymrwymiad		Cyfnod Cyfartaledd Cymhwysol
	£'000	%	
Aelodau Gweithredol	445,625	52.0	24.7
Aelodau Gohiriedig	135,913	15.9	25.3
Aelodau Pensiynwyr	275,177	32.1	12.0
Cyfanswm	856,715	100.0	19.6

Mae'r ffigyrau uchod yn cynnwys ymrwymadau wedi eu hariannu yn unig, nid ydynt yn cynnwys ymrwymadau pensiynwyr heb eu hariannu. Mae'r parhad yn effeithiol ar brisiad swyddogol blaenorol ar 31 Mawrth 2016.

Effaith ym Mlynnyddoedd y Dyfodol

Disgwylir i gyfanswm y cyfraniadau a wneir i Gynllun Pensiwn Llywodraeth Leol gan y Cyngor fod yn £23.2m yn y flwyddyn i 31 Mawrth 2018.

O ganlyniad i faterion amseriad a'r ffaith fod adroddiad yr Actiwari yn seiliedig ar amcangyfrifon, mae gwahaniaeth o £831,890 yn 2016/17 (£1,443,736 yn 2015/16) rhwng ffigyrau diffyg yn y Gronfa yn ôl yr Actiwari o'i gymharu gyda'r ymrwymiad perthnasol i gynllun pensiwn buddiannau sydd wedi eu diffinio ar y Fantolen. Mae'r gwahaniaeth yma wedi ei drin fel Enillion a Cholledion Actiwaraidd ar Asedau ac Ymrwymadau Pensiwn ac felly wedi eu cynnwys yn y ffigyrau Ymrwymiad perthnasol i gynllun pensiwn buddiannau a diffinir ar y Fantolen.

NODYN 39 – YMRWYMIADAU DIBYNNOL

Ceir ymrwymiad dibynnol pan fo digwyddiad sy'n arwain at rwymedigaeth posib ar ran yr Awdurdod ble bydd ei fodolaeth yn cael ei gadarnhau gan ddigwyddiad neu fel arall ddigwyddiad ansicr sydd ddim yn gyfan gwbl o fewn rheolaeth yr awdurdod.

Mae'r sefyllfa isod yn berthnasol i amgylchiadau'n ymwneud â dau ymrwymiad dibynnol penodol:

- Gofynion capio ac ôl-ofalaeth safleoedd tirlenwi yr Awdurdod - mae'r ddarpariaeth sydd yn gynwysedig yn y cyfrifon yn seiliedig ar amgylchiadau presennol a gwybyddus, yn ychwanegol i ragolygon perthnasol. Er hynny, mae'n bosib y bydd y gwir gost derfynol yn wahanol i'r costau cyfredol a amcangyfrifir at y dyfodol.

NODYN 39 – YMRWYMIADAU DIBYNNOL(parhad)

- Mae'r Awdurdod yn agored i ymrwymiad yswiriant posib sy'n berthnasol i drefniadau yswiriant ei gyn-awdurdodau, sef Cyngor Sir Gwynedd, Cyngor Bwrdeistref Arfon, Cyngor Dosbarth Dwyfor, Cyngor Dosbarth Meirionnydd, a therfyniad Cronfa Municipal Mutual Insurance (M.M.I.) ar 30 Medi 1992.

Gwnaeth M.M.I. gynllun o drefniant gyda'i gredydwy, ble, os oedd cyllid M.M.I. yn annigonol i gyfarfod hawliadau yn y dyfodol, yna byddai cymal adfachu'n cael ei sbarduno (sef Cynllun o Drefniant) a allai effeithio hawliadau a dalwyd ers 1992-93. Ar 13 Tachwedd 2012, daeth cyfarwyddwyr y Cwmni i'r casgliad y dylid gweithredu amodau'r Cynllun o Drefniant a rhoddwyd rhybudd i'r perwyl hwn i Weinyddwr y Cynllun a'r Cwmni. Mae'r penderfyniad yn derfynol. Talwyd lefi cychwynnol o 15% o'r taliadau a wnaethpwyd ers 30 Medi 1992 yn ystod 2013/14, a talwyd 10% pellach yn 2016/17.

Fodd bynnag, yn unol â'r cynllun, bydd modd codi lefi pellach os na fydd y lefi gwreiddiol yma yn ddigonol ar gyfer ymrwymadau M.M.I. yn y tymor hirach. Mae Cyngor Gwynedd o'r farn y byddai'n ddarbodus parhau i gynnal darpariaeth yn y disgwyliad y bydd y lefi cychwynnol yn annigonol. Uchafswm amcangyfrif cyfredol yr ymrwymiad sy'n berthnasol i'r awdurdod hwn yw hyd at £850,000.

NODYN 40 – YMDDIRIEDOLAETHAU

Mae'r Cyngor yn gweithredu fel yr unig ymddiriedolwr ar gyfer 172 o gymynroddion megis cronfeydd gwobrau ysgolion a chronfeydd cysuron a gwelliannau i nifer o Sefydliadau'r Cyngor. Cyfanswm balans yr Ymddiriedolaethau hyn ar 31 Mawrth 2017 ar y fantolen oedd £679,691 (£646,045 ar 31 Mawrth 16). Buddsoddir hwy'n llawn er mwyn creu incwm.

Fel yr unig ymddiriedolwr mae'r Cyngor yn dal yr eiddo ar gyfer bob ymddiriedolaeth ond nid yw'n penderfynu ar ei ddefnydd. Ymhob achos nid yw'r cronfeydd yn cynrychioli asedion y Cyngor ac felly nid ydynt wedi eu cynnwys yn y Fantolen.

Mae gwybodaeth bellach ar Y Gronfa Degwm ac Ymddiriedolaeth FMG Morgan yn Atodiadau A a B i'r cyfrifon hyn.

NODYN 41 – TREFNIANT CONSESIWN GWASANAETH

Mae Prosiect GwyrAD yn gynllun Trefniant Consesiwn Gwasanaeth, sydd hefyd yn cael ei adnabod fel cynllun Menter Cyllid Preifat (PFI). Dechreuwyd ar y dasg o'i adeiladau yn 2012/13 a'r gwaith yn dod yn weithredol ym Medi 2013. Gwaith yw gogyfer â thrin gwastraff bwyd a ddiolir yn y tarddle gan breswylwyr a busnesau Gwynedd (yn bennaf) trwy ddefnyddio technoleg Treulio Anaerobig (Anaerobic Digestion). Mae hyn yn gymorth i'r Awdurdod gyrraedd ei dargedau ailgylchu, a gweithio o fewn ei lwfansau tirlenwi o Wastraff Dinesig Biogddiraddadwy am gyfnod o 15 mlynedd.

Mae'r asedau sy'n cael eu darparu i gyflenwi'r gwasanaeth yn cael eu cydnabod ar Fantolen yr Awdurdod. Gwerth yr asedau perthnasol ar 31 Mawrth 2017 oedd £4.0m (£4.2m ar 31 Mawrth 2016). Mae'r Awdurdod yn gwneud taliad cytunedig (ffi giât) bob blwyddyn yn seiliedig ar isafswm o dunelli sy'n cael ei gynyddu yn flynyddol gan chwyddiant ac sy'n gallu cael ei ostwng os nad yw'r contractwr yn cyfarfod ag argaeledd a safon perfformiad mewn unrhyw flwyddyn. Mae gan yr Awdurdod yr hawl i gynyddu swm y tunelli dros y 7,500 tunnell gytunedig hyd at 11,000 tunnell, a bydd yn talu ffi giât ostyngol am unrhyw beth dros 7,500 tunnell.

	Taliad am Wasanaethau	Ad-daliad Gwariant Cyfalaf	Llog	Cyfanswm
	£'000	£'000	£'000	£'000
Talwyd yn 2016/17	498	126	139	763
Taladwy yn 2017/18	498	134	131	763
Taladwy o fewn 2 i 5 mlynedd	1,991	623	437	3,051
Taladwy o fewn 6 i 10 mlynedd	2,489	1,022	304	3,815
Taladwy o fewn 11 i 15 mlynedd	704	348	28	1,080
Cyfanswm	6,180	2,253	1,039	9,472

Er bod y taliadau sy'n cael eu gwneud i'r contractwr yn cael eu disgrifio fel taliadau unedol, maent wedi eu cyfrifo er digolledu'r contractwr am werth teg y gwasanaeth a gyflenwir, y gwariant cyfalaf a'r llog oedd yn daladwy.

Mae'r contractwr yn derbyn incwm o ynni sy'n cael ei gynhyrchu o'r gwastraff sydd wedi eu galluogi i gadw'r taliad unedol i'r Cyngor yn isel. Os yw'r incwm yn uwch na'r hyn sydd yn y cytundeb, mae trefniant iddo gael ei rannu rhwng y contractwr a Chyngor Gwynedd.

Mae'r ymrwymadau sy'n ddyledus i'r contractwr am y gwariant cyfalaf sydd wedi ei wneud fel a ganlyn:

	2016/17	
	Ymrwymadau Prydlesau	Incwm Gohiriedig
	£'000	£'000
Balans yn sefyll 1 Ebrill 2016	(2,253)	(1,810)
Ad-daliad o brifswm yn ystod y flwyddyn	126	0
Rhyddhad o incwm gohiriedig	0	146
Balans yn sefyll ar 31 Mawrth 2017	(2,127)	(1,664)

Gellir terfynu'r cytundeb gan un o'r ddwy ochr ar unrhyw adeg ar sail diffygion, yn amodol ar roi rhybudd yn unol â'r cytundeb. Yn ogystal, gall yr Awdurdod derfynu'r cytundeb yn unochrog yn unol â'r amodau ynddo. Byddai costau iawndal ynghlwm ag unrhyw drefniant terfynu. Ar ddiwedd y cytundeb, mae gan yr Awdurdod hawl i ail-dendro am gontractwr i ddarparu'r gwasanaeth.

NODYN 42 – GWEITHREDIADAU AR Y CYD A CHYD-BWYLLGORAU

Mae'r Cyngor yn rhan o nifer o weithrediadau ar y cyd gydag awdurdodau cyfagos yng Ngogledd Cymru.

Yn ystod 2016/17, roedd Cyngor Gwynedd yn rhan o bedwar cyd-bwyllgor, sef cyd-weithio mewn meysydd penodol rhwng Awdurdodau Lleol. Mae'n ofynnol i gyfrifon ar wahân gael eu cynhyrchu ar gyfer cyd-bwyllgorau. Y pedwar cyd-bwyllgor perthnasol i Wynedd yn ystod 2016/17 yw:

- Cyd-Bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig (AAA)
- Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd
- GwE
- Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru (PTGGGC)

Mae cyfrifon y cyd-bwyllgorau yn dilyn yr un amserlen o ran dyddiad statudol ar gyfer cwblhau y cyfrifon. Yn yr amgylchiadau, felly fe welir fod cyfrifon Cyngor Gwynedd yn adlewyrchu y gwir ymrwymiad net perthnasol, er fod y sefyllfa ddadansoddiadol oddrychol yn mynd i amrywio yn ddibynnol ar sefyllfa a threfniadau adrodd y gwahanol gyd-bwyllgorau. Mae'r ffigyrau ar gyfran perthnasol i Wynedd wedi eu cynnwys yn y tabl isod:

Cyd-Bwyllgor	Cyngor Arweiniol (o ran yr ochr Gyllid)	Cynghorau sydd yn rhan o'r Cyd-bwyllgor	Cyfran Cyngor Gwynedd %	Gwerth Cyfran Gwynedd (Cyfrif Incwm a Gwariant) £'000
Cyd-Bwyllgor Anghenion Addysgol Arbennig	Cyngor Gwynedd	Cyngor Gwynedd Cyngor Sir Ynys Môn	61.4%	779
Pwyllgor Polisi Cynllunio ar y Cyd	Cyngor Gwynedd	Cyngor Gwynedd Cyngor Sir Ynys Môn	50%	483
GwE	Cyngor Gwynedd	Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy Cyngor Sir Ddinbych Cyngor Sir y Fflint Cyngor Gwynedd Cyngor Sir Ynys Môn Cyngor Bwrdeistref Sirol Wrecsam	17.77%	728
Prosiect Trin Gwastraff Gweddilliol Gogledd Cymru	Cyngor Sir y Fflint	Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy Cyngor Sir Ddinbych Cyngor Sir y Fflint Cyngor Gwynedd Cyngor Sir Ynys Môn	20%	83

Gellir gweld cyfrifon y cyd-bwyllgorau unigol ar wefannau y cynghorau sydd yn arwain ar y gwasanaeth cyllid a chyfrifeg.

NODYN 43 – DIGWYDDIADAU WEDI DYDDIAD Y FANTOLEN

Nid oes yna unrhyw ddigwyddiadau gwybyddus wedi dyddiad y fantolen.

CYFRIFON CRONFA BENSIWN GWYNEDD

31 Mawrth 2016 £'000		Nodiadau	31 Mawrth 2017 £'000
	Delio gydag aelodau, cyflogwyr ac eraill sydd â chysylltiad uniongyrchol â'r Gronfa		
67,317	Cyfraniadau derbyniadwy	7	67,695
8	Llog ar gyfraniadau gohiriedig		7
3	Incwm ar gyfrifo ysgariad		2
5,075	Trosglwyddiadau i mewn o gronfeydd pensiwn eraill	8	5,893
72,403	Cyfanswm y cyfraniadau a dderbyniwyd		73,597
(55,186)	Buddion sy'n daladwy	9	(53,982)
(2,852)	Taliadau i rai sy'n ymadael	10	(3,970)
(58,038)	Cyfanswm y buddion a dalwyd		(57,952)
14,365			15,645
(10,060)	Costau rheolaeth	11	(11,641)
	Enillion ar fuddsoddiadau		
11,874	Incwm buddsoddi	14	12,886
(530)	Treth ar incwm	15	(378)
12,383	Elw a (cholled) wrth waredu buddsoddiadau a newidiadau yng ngwerth buddsoddiadau ar y farchnad	16	322,316
23,727	Enillion net o dreth ar fuddsoddiadau		334,824
28,032	Cynnydd yn yr asedau net ar gael ar gyfer buddion yn ystod y flwyddyn		338,828
	Asedau net y Gronfa		
1,497,373	Ar 1 o Ebrill		1,525,405
28,032	Cynnydd yn yr asedau net		338,828
1,525,405			1,864,233

DATGANIAD ASED AU NET

31 Mawrth 2016 £'000		Nodiadau	31 Mawrth 2017 £'000
1,455,230	Asedau buddsoddi	16	1,798,325
42,631	Adneuon arian parod	16	49,248
1,497,861			1,847,573
(64)	Ymrwym iadau buddsoddi	16	(235)
31,887	Asedau cyfredol	21	20,984
(4,279)	Ymrwym iadau cyfredol	22	(4,089)
1,525,405			1,864,233

Nid yw'r Datganiadau Cyllidol yn cynnwys ymrwym iadau'r Gronfa i dalu pensiynau a budd-daliadau eraill i holl gyfranwyr presennol y Gronfa ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol, ond yn hytrach mae'n crynhoi trafodion ac asedau net y Gronfa. Ystyrir ymrwym iadau'r Gronfa ym mh rasiadau cyfnodol yr actiwari o'r Gronfa (y mwyaf diweddar ar 31 Mawrth 2016) ac fe'u hadlewyrchir yn lefelau cyfraniadau'r cyflogwyr a bennir gan y prisiad hwn, fel bydd y Gronfa eto yn gallu cwrdd â 100% o ymrwym iadau'r dyfodol. Dangosir y gwerth presennol actiwariaidd ar gyfer buddiannau a addawyd yn Nodyn 20.

NODIADAU AR GYFRIFON CRONFA BENSIWN GWYNEDD

NODYN I – DISGRIFIAD O'R GRONFA

Mae Cronfa Bensiwn Gwynedd ("y Gronfa") yn rhan o'r Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol ac fe'i gweinyddir gan Gyngor Gwynedd. Y Cyngor yw'r endid adrodd ar gyfer y gronfa bensiwn hon. Crynodeb o'r Gronfa yw'r disgrifiad a ganlyn. Am fwy o fanylion, dylid cyfeirio at Adroddiad Blynyddol Cronfa Bensiwn Gwynedd 2016/17 a'r pwerau statudol sy'n tanategu'r cynllun, sef Deddf Pensiynau Gwasanaethau Cyhoeddus 2013 a'r Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (CPLIL).

a) Cyffredinol

Deddf Pensiynau Gwasanaeth Cyhoeddus 2013 sy'n llywodraethu'r Gronfa. Gweinyddir y Gronfa yn unol â'r deddfau eilaidd a ganlyn:

- Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013 (fel y'i diwygiwyd);
- Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (Darpariaethau Trosiannol, Arbedion a Gwelliant) 2014 (fel y'i diwygiwyd);
- Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (Rheoli a Buddsoddi Cronfeydd) 2009 (fel y'i diwygiwyd).

Mae'n gynllun pensiwn sy'n seiliedig ar gyfraniadau a weinyddir gan Gyngor Gwynedd i roi pensiynau a buddion eraill i weithwyr pensiwnadwy Cyngor Gwynedd, dau awdurdod lleol arall a chyrff ar yr atodlen, cyrff a benderfynir a chyrff eraill a ganiateir sydd o fewn cyn ardal Cyngor Sir Gwynedd. Nid yw athrawon, swyddogion yr heddlu a gweithwyr y gwasanaeth tân wedi'u cynnwys gan eu bod yn rhan o gynlluniau pensiwn cenedlaethol eraill. Mae'r Gronfa'n cael ei goruchwyllo gan y Pwyllgor Pensiynau, sef un o bwyllgorau Cyngor Gwynedd.

b) Aelodaeth

Mae bod yn aelod o'r CPLIL yn rhywbeth gwirfoddol ac mae gweithwyr yn rhydd i ddewis p'un a ydynt am ymuno â'r cynllun, parhau'n aelod o'r cynllun neu wneud eu trefniadau personol y tu allan i'r cynllun. Ymysg y sefydliadau sy'n cymryd rhan yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd mae:

- Cyrff ar yr atodlen, sy'n awdurdodau lleol a chyrff tebyg ble mae gan eu staff hawl awtomatig i fod yn aelodau o'r Gronfa.
- Cyrff a benderfynir, sy'n gyngor dinas, tref neu gymuned. Mae ganddynt yr hawl i benderfynu os caiff eu gweithwyr ymuno â'r CPLIL ac i fabwysiadu'r penderfyniad yn unol â hynny.
- Cyrff a ganiateir, sy'n sefydliadau eraill sy'n cymryd rhan yn y Gronfa dan gytundeb mynediad rhwng y Gronfa a'r sefydliad perthnasol. Mae'r cyrff a ganiateir yn cynnwys cyrff gwirfoddol, elusennol a thebyg neu gontractwyr preifat sy'n ymgymryd â swyddogaeth awdurdod lleol wedi i'r swyddogaeth gael ei allanoli i'r sector preifat.

NODYN I – DISGRIFIAD O'R GRONFA (parhad)

Mae'r cyrff canlynol yn gyflogwyr gweithredol yn y Gronfa Bensiwn:

Cyrff ar yr atodlen	
Cyngor Gwynedd	Parc Cenedlaethol Eryri
Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy	Ysgol Bryn Eilian
Cyngor Sir Ynys Môn	Ysgol Emrys ap Iwan
Comisiynydd Heddlu a Throsedd Gogledd Cymru	Ysgol Pen y Bryn
Grŵp Llandrillo – Menai	Ysgol Uwchradd Eirias
GWE	NWTRA
Cyrff a benderfynir	
Cyngor Cymuned Llanllyfni	Cyngor Tref Ffestiniog
Cyngor Dinas Bangor	Cyngor Tref Llandudno
Cyngor Tref Abergele	Cyngor Tref Llangefni
Cyngor Tref Bae Colwyn	Cyngor Tref Porthaethwy
Cyngor Tref Biwmares	Cyngor Tref Towyn a Bae Cinnel
Cyngor Tref Caergybi	Cyngor Tref Tywyn
Cyngor Tref Caernarfon	Cyngor Tref Conwy
Cyrff a ganiateir	
CAG Coleg Harlech	Cymdeithas Gogledd Cymru'r Deillion
CAIS	Gwasanaethau Gwirfoddol Conwy
Canolfan Cyngori Conwy	Gyrfaedd Cymru Gogledd Orllewin
Canolfan Cyngori Ynys Môn	Mantell Gwynedd
Cwmni Cynnal	Medrwn Môn
Cwmni'r Frân Wen	Menter Môn
Cydbwyllgor Claddu Caergybi	
Cyrff cymunedol a ganiateir	
Cartrefi Conwy	Cartrefi Cymunedol Gwynedd
Cyrff trosglwyddai a ganiateir	
Caterlink	Jewsons
Superclean I	Antur Teifi
ABM Catering	

c) **Cyllid**

Mae'r buddion yn cael eu cyllido gan gyfraniadau ac enillion ar fuddsoddiadau. Mae aelodau gweithredol y Gronfa'n talu cyfraniadau yn unol â Rheoliadau CPLIL (Buddion, Aelodaeth a Chyfraniadau) 2007 ac maent yn amrywio o 2.75% i 12.5% o dâl pensiynadwy'r aelod ar gyfer y flwyddyn ariannol sy'n dod i ben ar 31 Mawrth 2017. Hefyd mae'r cyflogwyr yn gwneud cyfraniadau sy'n cael eu gosod yn seiliedig ar y prisiad actiwaraid a gynhelir bob tair blynedd. Gweithredwyd cyfraniadau cyflogwr newydd ar gyfer y tair mlynedd o 1 Ebrill 2014 i 31 Mawrth 2017 yn dilyn y prisiad a wnaethpwyd ar 31 Mawrth 2013.

d) **Buddion**

Mae buddion pensiwn dan y CPLIL cyn 1 Ebrill 2014, yn seiliedig ar y tâl pensiynadwy terfynol a hyd y gwasanaeth pensiynadwy; gweler y crynodeb isod:

	Gwasanaeth cyn 1 Ebrill 2008	Gwasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2008
Pensiwn	Mae pob blwyddyn a weithiwyd gwerth 1/80 x cyflog pensiynadwy terfynol.	Mae pob blwyddyn a weithiwyd gwerth 1/60 x cyflog pensiynadwy terfynol.
Lwmp swm	Lwmp swm awtomatig o 3 x cyflog. Yn ogystal, gellir cyfnewid rhan o'r pensiwn blynyddol am daliad arian parod di-dreth unwaith ac am byth. Telir lwmp swm o £12 am bob £1 o bensiwn a ildir.	Dim lwmp swm awtomatig. Gellir cyfnewid rhan o'r pensiwn blynyddol am daliad arian parod di-dreth unwaith ac am byth. Telir lwmp swm o £12 am bob £1 o bensiwn a ildir.

NODYN 1 – DISGRIFIAD O'R GRONFA (parhad)

O 1 Ebrill 2014, daeth y cynllun yn gynllun cyfartaledd cyflog gyrfa. Gweler y crynodeb isod.

Gwasanaeth ar ôl 31 Mawrth 2014	
Pensiwn	Mae pob blwyddyn a weithiwyd gwerth 1/49 x cyfartaledd cyflog gyrfa wedi'i adbrasio (CARE)
Lwmp Swm	Dim lwmp swm awtomatig. Gellir cyfnewid rhan o'r pensiwn blynyddol am daliad arian parod di-dreth unwaith ac am byth. Telir lwmp swm o £12 am bob £1 o bensiwn a ildir.

Caiff pensiwn cronedig ei gynyddu'n flynyddol yn unol â'r Mynegai Prisiau Defnyddwyr.

Darperir amrediad o fuddion eraill dan y cynllun yn cynnwys ymddeoliad cynnar, pensiynau anabledd a buddion marwolaeth. Am fwy o fanylion, cyfeiriwch at lawlyfr cynllun Cronfa Bensiwn Gwynedd sydd ar gael gan Adain Pensiynau Cyngor Gwynedd.

Mae'r buddion yn gysylltiedig â mynegai er mwyn glynu at y raddfa chwyddiant cyfredol.

NODYN 2 – SAIL DARPARIAETH

Mae'r Datganiad Cyfrifon yn crynhoi trafodion y Gronfa ar gyfer blwyddyn ariannol 2016/17 a'i sefyllfa diwedd blwyddyn ar 31 Mawrth 2017. Mae'r cyfrifon wedi'u paratoi yn unol â'r Côt Ymarfer ar Gyfrifyddu mewn Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig 2016/17 sy'n seiliedig ar y Safonau Adrodd Ariannol Rhyngwladol (SAARh), fel y'u diwygiwyd ar gyfer sector cyhoeddus y DU.

Mae'r cyfrifon yn crynhoi trafodion y Gronfa ac yn adrodd ar yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion pensiwn. Nid yw'r cyfrifon yn rhoi ystyriaeth i rwymedigaethau i dalu pensiynau a buddion sy'n ddyledus ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol na'r gwerth actiwaraid cyfredol y buddion ymddeol. Gweler gwerth actiwaraid cyfredol y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo, ble bo'u gwerth wedi'i gyfrifo'n seiliedig ar Safon Cyfrifo Genedlaethol (SCC) 19, yn Nodyn 20 y cyfrifon hyn.

NODYN 3 – CRYNODEB O BOLISIAU CYFRIFEG ARWYDDOCAOL

Cyfrif y Gronfa – cydnabyddiaeth refeniw

a) Incwm o Gyfraniadau

Cyfrifir cyfraniadau arferol, gan weithwyr a chyflogwyr fel ei gilydd, yn seiliedig ar groniad ar y raddfa ganrannol a argymhellir gan actiwari'r Gronfa yn y cyfnod cyflogres y maent yn perthyn iddo.

Mae cyfraniadau cyflogwyr i ddiffygion cronfeydd yn cael eu cyfrif ar y dyddiadau y maent yn ddaliadwy dan atodlen cyfraniadau'r cynllun actwari neu wrth eu derbyn os yw hynny'n digwydd cyn y dyddiad terfyn.

Cyfrifir am gyfraniadau ychwanegol cyflogwyr a chyfraniadau straen pensiwn yn y cyfnod ble mae'r ymrwymadau dan sylw yn codi. Ystyrir bod unrhyw swm sy'n ddyledus yn ystod y flwyddyn, ond nad ydyw wedi'i dalu, yn ased ariannol cyfredol. Ystyrir bod unrhyw swm nad ydyw'n ddyledus hyd flynyddoedd yn y dyfodol yn ased ariannol tymor hir.

b) Trosglwyddiadau o gynlluniau eraill ac i gynlluniau eraill

Mae'r gwerthoedd trosglwyddo'n cynrychioli'r symiau a dderbyniwyd ac a dalwyd yn ystod y flwyddyn i aelodau sydd naill ai wedi ymuno neu sydd wedi gadael y Gronfa yn ystod y flwyddyn ariannol ac maent yn cael eu cyfrifo yn unol â'r Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (gweler Nodiadau 8 a 10).

Mae trosglwyddiadau unigol i mewn i'r Gronfa ac allan ohoni'n cael eu gwneud yn seiliedig ar dderbynion a thaliadau, ac fel arfer mae hyn yn digwydd pan dderbynnir neu pan ryddheir ymrwymadau aelod.

NODYN 3 – CRYNODEB O BOLISIÂU CYFRIFEG ARWYDDOCAOL (parhad)

Cyfrifir am drosglwyddiadau i mewn i'r Gronfa gan aelodau sy'n dymuno defnyddio'r enillion o'u cyfraniadau gwirfoddol ychwanegol (gweler isod) i brynu buddion y cynllun ar sail derbynion ac maent wedi'u cynnwys dan Drosglwyddiadau i Mewn (gweler Nodyn 8).

Cyfrifir am drosglwyddiadau swmp (grŵp) yn seiliedig ar groniadau yn unol â thelerau'r cytundeb trosglwyddo.

c) Incwm buddsoddi

i) Incwm llog

Cydnabyddir incwm llog yng nghyfrif y Gronfa wrth iddo gronni, gan ddefnyddio'r gyfradd llog sy'n berthnasol i'r offeryn ariannol ar y dyddiad pan geir y llog neu ar darddiad y llog. Mae incwm yn cynnwys amorteiddiad unrhyw ddisgownt neu bremiwm, costau trafodi neu wahaniaethau eraill rhwng swm cario cychwynol yr offeryn a'i swm pan fo wedi aeddfedu sydd wedi'i gyfrifo yn seiliedig ar y raddfa llog perthnasol.

ii) Incwm difidend

Cydnabyddir incwm difidend ar y dyddiad pan fo'r cyfranddaliadau'n cael eu dyfynnu fel rhai cyn-ddifidend. Cyfeirir at unrhyw swm nad ydyw wedi'i dderbyn erbyn diwedd y cyfnod adrodd yn y datganiad asedau net fel ased ariannol cyfredol.

iii) Dosbarthiadau o gronfeydd wedi'u cyfuno yn cynnwys eiddo

Cydnabyddir dosbarthiadau o gronfeydd wedi'u cyfuno ar y dyddiad pan maent yn cael eu cyflwyno. Cyfeirir at unrhyw swm nad ydyw wedi'i dderbyn erbyn diwedd y cyfnod adrodd yn y datganiad asedau net fel ased ariannol cyfredol.

iv) Newid yng ngwerth net buddsoddiadau ar y farchnad

Cydnabyddir newidiadau yng ngwerth net buddsoddiadau ar y farchnad fel incwm ac maent yn cynnwys yr holl elw/colledion a wireddwyd ac na wireddwyd yn ystod y flwyddyn.

Cyfrif y Gronfa – eitemau sy'n creu costau

d) Buddion sy'n daladwy

Mae'r buddion pensiwn a lwmp swm sy'n daladwy'n cynnwys yr holl symiau a wyddys eu bod yn daladwy ar ddiwedd y flwyddyn ariannol. Cyfeirir at unrhyw swm sy'n ddyledus ond nad ydyw wedi'i dalu yn y datganiad asedau net fel ymrwymadau cyfredol.

e) Trethiant

Mae'r Gronfa'n gynllun gwasanaeth cyhoeddus cofrestredig dan adran 1(1) Atodlen 36 Deddf Cyllid 2004 ac o ganlyniad mae'r llog a dderbynnir yn eithriedig rhag treth incwm y DU a rhag treth ar enillion cyfalaf ar yr enillion a geir o'r buddsoddiadau a werthir. Mae treth atal yn daladwy ar incwm a geir o fuddsoddiadau tramor yn y wlad ble maent yn tarddu, oni bai bod eithriad wedi'i ganiatáu. Cyfrifir am dreth anadferadwy fel cost i'r Gronfa fel mae'n codi.

f) Costau rheoli

Nid yw'r Côt yn gofyn am unrhyw ddadansoddiad o gostau gweinyddol y gronfa bensiwn. Fodd bynnag, er mwyn cael tryloywder gwell, mae'r Cyngor yn cyhoeddi costau rheoli'r gronfa bensiwn yn unol â chanllawiau CIPFA, *Accounting for Local Government Pension Scheme Management Costs*.

Costau gweinyddol

Cyfrifir am yr holl gostau gweinyddol ar sail croniadau. Mae holl gostau staff y tîm gweinyddu pensiynau'n cael eu codi'n uniongyrchol ar y Gronfa. Telir am gostau cysylltiol rheoli, llety a gorbenion eraill o'r Gronfa yn unol â pholisi'r Cyngor.

Costau arolygu a llywodraethu

Cyfrifir am yr holl gostau arolygu a llywodraethu ar sail croniadau. Telir am gostau staff, rheoli, llety a gorbenion eraill yn ymwneud ag arolygu a llywodraethu'r Gronfa yn unol â pholisi'r Cyngor.

Costau rheoli buddsoddiadau

Cyfrifir am yr holl gostau rheoli buddsoddiadau yn seiliedig ar groniad.

NODYN 3 – CRYNODEB O BOLISIAU CYFRIFEG ARWYDDOCAOL (parhad)

Cytunir ar ffioedd y rheolwyr buddsoddi a'r ceidwad allanol yn y mandadau perthnasol sy'n llywodraethu eu penodiadau. Yn fras, mae'r rhain yn seiliedig ar werth marchnad y buddsoddiadau dan eu rheolaeth ac felly maent yn cynyddu neu'n lleihau wrth i werth y buddsoddiadau hyn newid.

Yn ogystal, mae'r Gronfa wedi negodi gyda Fidelity International y dylai elfen o'u ffi fod yn gysylltiedig â'u perfformiad. Mae cost derbyn cyngor ar fuddsoddiadau gan ymgynghorwyr allanol wedi'i gynnwys dan ffioedd rheoli buddsoddiadau.

Mae cyfran o gostau'r Cyngor sy'n gysylltiedig â'r amser a dreulir gan swyddogion yn rheoli buddsoddiadau yn cael ei godi ar y Gronfa.

Datganiad asedau net

g) Asedau ariannol

Mae asedau ariannol wedi'u cynnwys yn y datganiad asedau net yn seiliedig ar eu gwerth teg ar y dyddiad adrodd. Cydnabyddir ased ariannol yn y datganiad asedau net ar y dyddiad y caiff y Gronfa gytundeb ei fod yn cael yr ased. O'r dyddiad hwn, bydd y Gronfa'n cydnabod unrhyw enillion neu gollodion a ddaw yn sgil newidiadau yng ngwerth teg yr ased.

Mae gwerth y buddsoddiadau fel sy'n ymddangos yn y datganiad asedau net wedi'u pennu fel a ganlyn:

- i) **Buddsoddiadau a ddyfynnir ar y farchnad**
Penderfynir gwerth buddsoddiad lle bo pris marchnad ar gael yn rhwydd ar sail dyfarniad y pris marchnad ar ddiwrnod olaf y cyfnod cyfrifo.
- ii) **Gwarantau llog sefydlog**
Cofnodir gwarantau llog sefydlog ar werth marchnad net yn seiliedig ar eu cynhyrchion cyfredol.
- iii) **Buddsoddiadau heb eu dyfynnu**
Mae gwerth teg buddsoddiadau ble nad yw'r dyfyniadau marchnad ar gael yn hawdd, yn cael eu pennu fel a ganlyn:
  - Mae stociau heb eu dyfynnu yn cynnwys buddsoddiadau cydgyfrannog mewn eiddo, is adeiladwaith, stociau dyled ac ecwiti preifat. Mae'r prisiad o'r cydgyfraniadau yma neu stociau a ddelir yn uniongyrchol yn cael eu gwneud gan y rheolwr buddsoddi neu endid cyfrifol a gynghorir fel pris uned neu stoc. Mae'r safonau prisio a ddilynr yn y prisiadau yma yn cadw at ganllawiau'r diwydiant neu at safonau a osodwyd yn nogfennau cyfansoddol y pwl neu'r cytundeb rheoli.
  - Caiff buddsoddiadau mewn eiddo heb eu dyfynnu eu prisio ar werth yr ased net neu ar bris unigol a gynghorir gan y rheolwr buddsoddi.
  - Caiff buddsoddiadau mewn cronfeydd ecwiti preifat a phartneriaethau cofrestredig heb eu dyfynnu eu prisio ar sail rhaniad y Gronfa o'r asedau net yn y Gronfa ecwiti preifat neu'r bartneriaeth gyfyngedig gan ddefnyddio'r datganiadau ariannol diweddaraf a gyhoeddir gan y rheolwyr buddsoddi priodol mewn cydymffurfriad ag arweiniad SAARh. Mae'n bwysig adnabod natur oddrychol uchel o bennu gwerth teg ar fuddsoddiadau ecwiti preifat. Maent yn reddfod seiliedig ar amcangyfrifon a dyfarniadau sy'n edrych ymlaen ac sy'n cynnwys nifer fawr o ffactorau.
- iv) **Offerynnau buddsoddi cydgyfrannog**
Mae offerynnau buddsoddi cydgyfrannog yn cael eu prisio ar bris bid cau'r farchnad os yw prisiau bid a chynnig yn cael eu cyhoeddi; neu os mai dim ond un pris sydd ar gael, yna'r pris unigol adeg cau'r farchnad. Yn achos offerynnau buddsoddi cydgyfrannog sydd yn gronfeydd cronïad, mae'r newid yng ngwerth y farchnad yn cynnwys incwm sydd yn cael ei ail-fuddsoddi yn y Gronfa, net o unrhyw dreth atal berthnasol.

h) Trafodion arian tramor

Mae difidendau, llog a phryniannau a gwerthiannau buddsoddiadau mewn arian tramor wedi'u cynrychioli'n seiliedig ar y cyfraddau cyfredol ar y farchnad ar ddyddiad y trafodion. Defnyddir cyfraddau cyfnewid cyfredol ar y farchnad ar ddiwedd y flwyddyn i gyfrifo gwerth balasau arian parod a ddelir mewn cyfrifon banc arian parod, gwerth buddsoddiadau tramor ar y farchnad a gwerthiannau sy'n aros ar ddiwedd y cyfnod adrodd.

NODYN 3 – CRYNODEB O BOLISIAU CYFRIFEG ARWYDDOCAOL (parhad)

i) Arian a chywerthoedd arian

Mae arian parod yn cynnwys arian parod sydd ar gael ac adneuo ar alw. Mae'r hyn a ddisgrifir fel 'Cyfwerth ag Arian Parod' yn cael eu diffinio fel buddsoddiadau byrdymor, hylifol iawn y gellir eu trosglwyddo'n arian parod yn rhwydd, ac nad oes llawer o risg y bydd eu gwerth yn newid.

j) Ymrwymadau ariannol

Mae'r Gronfa'n cydnabod ymrwymadau ariannol fel gwerth teg ohonynt ar y dyddiad adrodd. Cydnabyddir ymrwymadau ariannol yn y datganiad asedau net ar y dyddiad y caiff y Gronfa gytundeb ei fod yn agored i'r ymrwymiad. O'r dyddiad hwn, bydd y Gronfa'n cydnabod unrhyw enillion neu golledion a ddaw yn sgil newidiadau yng ngwerth teg yr ymrwymiad.

k) Gwerth actiwaraidd cyfredol y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo

Asesir gwerth actiwaraidd cyfredol y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo bob tair blynedd gan actiwari'r cynllun yn unol â gofynion SCCI9 a'r safonau actiwaraidd perthnasol.

Fel y caniateir dan SCC26, mae'r Gronfa wedi dewis datgelu gwerth actiwaraidd cyfredol y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo drwy gynnwys hysbysiad yn y datganiad asedau net (Nodyn 20).

l) Cyfraniadau gwirfoddol ychwanegol

Mae Cronfa Bensiwn Gwynedd yn darparu cynllun cyfraniadau gwirfoddol ychwanegol (AVC) ar gyfer ei aelodau ac mae asedau'r cynllun hwnnw'n cael eu buddsoddi ar wahân i asedau'r gronfa pensiwn. Mae tair cronfa AVC. Delir y cronfeydd hyn gyda Clerical Medical, The Equitable Life Assurance Society a Standard Life. Mae'r darparwyr AVC yn diogelu buddion ychwanegol ar sail prynu arian ar gyfer yr aelodau hynny sy'n dewis talu cyfraniadau ychwanegol gwirfoddol. Mae pob aelod sy'n cymryd rhan yn y trefniadau hyn yn derbyn datganiad blynyddol hyd at 31 Mawrth yn cadarnhau'r symiau a ddeler yn eu cyfrif a'r newidiadau yn ystod y flwyddyn.

Nid yw AVCs yn cael eu cynnwys yn y cyfrifon, yn unol ag adran 4(2)(b) Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (Rheoli a Buddsoddi Cronfeydd) 2009 (OS 2009/3093); yn hytrach fe'u datgelir fel nodyn (Nodyn 23).

NODYN 4 – DYFARNIADAU ALLWEDDOL WRTH WEITHREDU POLISIAU CYFRIFO

Buddsoddiadau ecwiti preifat ac is adeiladwaith heb eu dyfynnu

Mae'n bwysig cydnabod natur hynod oddrychol pennu gwerth teg buddsoddiadau ecwiti preifat ac is adeiladwaith. Maent yn seiliedig yn bennaf ar amcangyfrifon a dyfarniadau sy'n edrych tua'r dyfodol sy'n cynnwys sawl ffactor. Mae rheolwyr buddsoddi'n pennu gwerth buddsoddiadau ecwiti heb eu dyfynnu ac is adeiladwaith gan ddefnyddio canllawiau sydd wedi'u gosod gan safon cyfrifo SAARh. Roedd gwerth y gwarantau preifat heb eu dyfynnu ar 31 Mawrth 2017 yn £110 miliwn (£82 miliwn ar 31 Mawrth 2016).

Ymrwymadau'r gronfa pensiwn

Cyfrifir ymrwymadau'r gronfa pensiwn bob tair blynedd gan yr actiwari sydd wedi'i benodi, a darperir diweddariadau blynyddol yn ystod y blynyddoedd rhwng pob prisiad. Mae'r fethodoleg a ddefnyddir yn unol â chanllawiau cymeradwy ac yn unol ag SCCI9. Mae'r rhagdybiaethau sy'n tanategu'r prisiadau yn cael eu cytuno gyda'r actiwari a cheir crynodeb ohonynt yn Nodyn 19. Mae'r amcangyfrif hwn yn destun amrywiaethau arwyddocaol yn seiliedig ar newidiadau i'r rhagdybiaethau gwaelodol.

NODYN 5 – RHAGDYBIAETHAU A WNEIR AM Y DYFODOL A FFYNONELLAU PWYSIG ERAILL SY'N RHOI ANSICRWYDD WRTH AMCANGYFRIFO

Wrth baratoi datganiadau ariannol, mae gofyn i'r rheolwyr wneud dyfarniadau, amcangyfrifon a thybiaethau sy'n effeithio ar y symiau yr adroddir arnynt yn y cyfrifon. Amcangyfrifir a rhagdybiaethir drwy roi ystyriaeth i brofiad hanesyddol, tueddiadau cyfredol a ffactorau perthnasol eraill. Fodd bynnag, gan na ellir pennu balansau gyda sicrwydd, gallai'r gwir ganlyniadau fod yn bur wahanol i'r rhagdybiaethau a'r amcangyfrifon.

Mae'r eitemau yn y datganiad asedau net ar 31 Mawrth 2017, ble mae risg arwyddocaol o amrywiaethau materol yn y flwyddyn ariannol i ddod, fel a ganlyn:

NODYN 5 – RHAGDYBIAETHAU A WNEIR AM Y DYFODOL A FFYNONELLAU PWYSIG ERAILL SY’N RHOI ANSICRWYDD WRTH AMCANGYFRIFO (parhad)

Eitem	Ansicrwydd	Effaith os yw’r gwir ganlyniadau’n wahanol i’r rhagdybiaethau
Dyledwyr	Ar 31 Mawrth 2017, roedd gan y Gronfa falans amrywiol ddyledwyr o £5.6m. Awgrymodd adolygiad o falansau arwyddocaol nad oedd hi’n briodol i wneud unrhyw amhariad o’r dyledion.	Pe byddai’r graddfeydd casglu’n dirywio, byddai angen ail-ystyried y penderfyniad hwn.
Ecwiti preifat ac is adeiladwaith	Mae gwerth teg buddsoddiadau ecwiti preifat ac is adeiladwaith yn cael ei bennu’n unol â arweiniad y British Venture Capital Association. Nid yw’r buddsoddiadau hyn yn cael eu rhestru’n gyhoeddus ac fel y cyfryw, mae elfen o amcangyfrif yn gysylltiedig â’r prisiad.	Mae cyfanswm y buddsoddiadau ecwiti preifat ac is adeiladwaith yn y datganiadau ariannol yn £110 miliwn. Mae risg bod y buddsoddiad wedi’i nodi’n rhy isel neu’n rhy uchel yn y cyfrifon.

NODYN 6 – DIGWYDDIADAU AR ÔL DYDDIAD Y FANTOLEN

Nid oes unrhyw ddigwyddiadau arwyddocaol ar ôl dyddiad y fantolen i’w adrodd.

NODYN 7 – CYFRANIADAU DERBYNIADWY

Yn ôl categori

2015/16		2016/17
£'000		£'000
52,149	Cyflogwyr	52,439
15,168	Gweithwyr/Aelodau	15,256
67,317		67,695

Yn ôl awdurdod

2015/16		2016/17
£'000		£'000
22,722	Cyngor Gwynedd	23,210
40,256	Cyrff eraill ar yr atodlen	40,231
1,660	Cyrff a ganiateir	1,514
2,227	Cyrff cymunedol a ganiateir	2,215
203	Cyrff trosglwyddo a ganiateir	252
195	Cyrff a benderfynir	219
54	Cronfa gaeedig*	54
67,317		67,695

*Cronfa gaeedig - Dyma'r cyfraniadau a dderbyniwyd gan Bwyllgor Llysoedd Ynadon Gogledd Cymru yn ystod y flwyddyn a oedd yn arfer bod yn gyrff a ganiateir ond bellach sydd yn gronfa gaeedig.

Yn ôl cyfraniad

2015/16		2016/17
£'000		£'000
15,168	Cyfraniadau arferol gweithwyr	15,256
45,106	Cyfraniadau arferol cyflogwyr	46,570
7,043	Cyfraniadau adfer diffyg cyflogwyr	5,869
67,317		67,695

NODYN 8 – TROSGLWYDDIADAU I MEWN O GRONFEYDD PENSIWN ERAILL

2015/16		2016/17
£'000		£'000
3,889	Trosglwyddiadau grŵp	1,315
1,186	Trosglwyddiadau unigol	4,578
5,075		5,893

NODYN 9 – BUDDION SY’N DALADWY

Yn ôl categori

2015/16		2016/17
£’000		£’000
39,477	Pensiynau	41,081
14,070	Cymudiad a buddion ymddeol lwmp swm	11,093
1,639	Buddion marwolaeth – lwmp swm	1,808
55,186		53,982

Yn ôl awdurdod

2015/16		2016/17
£’000		£’000
15,094	Cyngor Gwynedd	15,233
27,319	Cyrff eraill ar yr atodlen	25,701
1,275	Cyrff a ganiateir	1,561
709	Cyrff cymunedol a ganiateir	1,095
35	Cyrff trosglwyddo a ganiateir	173
86	Cyrff a benderfynir	58
10,668	Cronfa gaeedig	10,161
55,186		53,982

NODYN 10 – TALIADAU I RAI SY’N YMADAEL

2015/16		2016/17
£’000		£’000
96	Ad-daliadau i aelodau sy’n ymadael â’r gwasanaeth llai ad-daliadau treth	103
77	Taliadau i aelodau sy’n ymuno â chynllun y wladwriaeth	11
2,679	Trosglwyddiadau unigol	3,856
2,852		3,970

NODYN 11 – COSTAU RHEOLI

2015/16		2016/17
£’000		£’000
1,186	Costau gweinyddol	1,242
8,815	Costau rheoli buddsoddiadau (Nodyn 13)	10,343
59	Costau arolygaeth a llywodraethu	56
10,060		11,641

Paratowyd y dadansoddiad hwn o gostau rheoli Cronfa Pensiwn Gwynedd yn ystod y cyfnod yn unol â chanllawiau CIPFA.

NODYN 12 – COSTAU GWEINYDDOL, AROLYGIAETH A LLYWODRAETHU

2015/16 £'000		2016/17 £'000
	Costau gweinyddol	
447	Costau staff uniongyrchol	486
368	Costau uniongyrchol eraill	293
257	Gwasanaethau cefnogol, yn cynnwys TG	303
29	Ffioedd archwilio allanol	33
85	Ffioedd actiwaraid	128
1,186		1,243
	Costau arolygaeth a llywodraethu	
59	Pwyllgor Pensiynau	55
1,245		1,298

Mae'r costau gweinyddol yn cynnwys y symiau a godir ar y Gronfa Bensiwn gan Gyngor Gwynedd am gostau staff, gwasanaethau cefnogol a llety. Gweler manylion pellach yn Nodyn 24.

NODYN 13 – COSTAU RHEOLI BUDDSODDIADAU

2015/16 £'000		2016/17 £'000
8,685	Ffioedd rheoli	10,258
54	Ffioedd gwarchodaeth	45
19	Gwasanaeth monitro perfformiad	3
57	Ffioedd ymgynghoriaeth buddsoddi	37
8,815		10,343

Mae'r ffioedd rheoli uchod yn cynnwys yr holl ffioedd rheoli buddsoddiad a grëwyd yn uniongyrchol gan y Gronfa, yn cynnwys y ffioedd a godwyd ar gronfeydd buddsoddi wedi'u cyfuno.

Mae'r costau rheoli buddsoddiad uchod yn cynnwys £322,972 (2015/16 £748,579) mewn perthynas â ffioedd sy'n gysylltiedig â pherfformiad a delir i un o reolwyr buddsoddi'r Gronfa. Yn ogystal â'r costau hyn, rhaid talu costau anuniongyrchol a ddaw yn sgil y gwasgariad bid-cynnig ar werthu a phrynu buddsoddiadau. Caiff y rhain eu hadlewyrchu yng nghostau prynu buddsoddiadau ac yn yr enillion a geir wrth werthu buddsoddiadau (gweler Nodyn 16a).

NODYN 14 – INCWM BUDDSODDI

2015/16		2016/17
£'000		£'000
788	Ecwiti'r DU	427
6,019	Ecwiti tramor	6,405
853	Ecwiti preifat	1,239
302	Is adeiladwaith	207
3,764	Buddsoddiadau eiddo wedi'u cyfuno	4,475
148	Llog ar adneuo arian parod	133
11,874		12,886

Mae gan Gronfa Bensiwn Gwynedd dri chyfrif banc sy'n cael eu dal fel rhan o Grŵp o Gyfrifon Banc Cyngor Gwynedd. Mae'r arian dros ben sy'n cael ei ddal yn y Grŵp o Gyfrifon Banc yn cael ei fuddsoddi yn ddyddiol. Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, mae Cyngor Gwynedd yn talu llog i'r Gronfa Bensiwn, sy'n seiliedig ar falansau dyddiol y Gronfa yn ystod y flwyddyn.

Roedd gan y Cyngor adneuo o £4m gyda Banc Heritable, a roddwyd yn nwylo'r gweinyddwyr ym mis Hydref 2008. Nid oedd unrhyw ad-daliadau yn 2016/17. Yn ystod 2015/16 derbyniwyd ad-daliad o £22,615.66 gan y Gronfa Bensiwn. Mae'r swm wedi'i gynnwys yn y ffigur llog ar adneuo arian parod ar gyfer 2015/16 yn y tabl uchod. Gweler manylion pellach yn Nodyn 27.

Mae gan y Gronfa Bensiwn gyfrif Ewro i ymdrin â derbyniadau a thaliadau mewn Ewros ac i leihau'r nifer a chostau cyfnewid trafodion.

NODYN 15 – TRETH AR INCWM

2015/16		2016/17
£'000		£'000
530	Treth ataliedig – ecwiti	378
530		378

NODYN 16 – BUDDSODDIADAU

2015/16		2016/17
£'000		£'000
Asedau buddsoddi		
198,845	Llog sefydlog dychweliad absoliwt	236,625
269,784	Ecwiti	345,284
746,944	Buddsoddiadau ecwiti wedi'u cyfuno	963,262
157,734	Buddsoddiadau eiddo wedi'u cyfuno	142,448
66,278	Ecwiti preifat	82,023
15,262	Is adeiladwaith	28,053
1,454,847		1,797,695
42,631	Adneuo arian parod	49,248
383	Dyledwyr	630
1,497,861	Cyfanswm asedau buddsoddi	1,847,573
Ymrwymadau buddsoddi		
(64)	Symiau taladwy am bryniadau	(235)
(64)	Cyfanswm ymrwymadau buddsoddi	(235)
1,497,797	Asedau buddsoddi net	1,847,338

Nodyn 16a – Cysoni symudiadau mewn buddsoddiadau a deilliadau

2016/17	Gwerth marchnad ar 1 Ebrill 2016	Pryniannau yn ystod y flwyddyn	Gwerthia- nnau yn ystod y flwyddyn	Newid mewn gwerth marchnad yn ystod y flwyddyn	Gwerth marchnad ar 31 Mawrth 2017
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Stociau llog sefydlog dychweliad absoliwt	198,845	30,000	0	7,780	236,625
Ecwiti	269,784	73,681	(76,100)	77,919	345,284
Buddsoddiadau wedi'u cyfuno	746,944	15,347	(13,492)	214,463	963,262
Buddsoddiadau eiddo wedi'u cyfuno	157,734	18,373	(31,465)	(2,194)	142,448
Ecwiti preifat / Is adeiladwaith	81,540	29,118	(18,212)	17,630	110,076
	1,454,847	166,519	(139,269)	315,598	1,797,695
Adneuron arian parod	42,631			(387)	49,248
Symiau derbyniadwy ar gyfer gwerthiant buddsoddiadau	383			(4)	630
Symiau taladwy ar gyfer pryniant buddsoddiadau	(64)			(1)	(235)
Ffioedd o fewn cerbydau wedi'u cyfuno				7,110	
Asedau buddsoddi net	1,497,797	166,519	(139,269)	322,316	1,847,338

2015/16	Gwerth marchnad ar 1 Ebrill 2015	Pryniannau yn ystod y flwyddyn	Gwerthia- nnau yn ystod y flwyddyn	Newid mewn gwerth marchnad yn ystod y flwyddyn	Gwerth marchnad ar 31 Mawrth 2016
	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Stociau llog sefydlog dychweliad absoliwt	197,323	0	0	1,522	198,845
Ecwiti	272,050	66,295	(82,842)	14,281	269,784
Buddsoddiadau wedi'u cyfuno	773,481	7,279	(5,532)	(28,284)	746,944
Buddsoddiadau eiddo wedi'u cyfuno	143,288	2,266	0	12,180	157,734
Ecwiti preifat / Is adeiladwaith	71,463	13,516	(12,066)	8,627	81,540
	1,457,605	89,356	(100,440)	8,326	1,454,847
Adneuron arian parod	22,082			(47)	42,631
Symiau derbyniadwy ar gyfer gwerthiant buddsoddiadau	420				383
Symiau taladwy ar gyfer pryniant buddsoddiadau	(229)				(64)
Ffioedd o fewn cerbydau wedi'u cyfuno				4,104	
Asedau buddsoddi net	1,479,878	89,356	(100,440)	12,383	1,497,797

Cynhwysir costau trafodion, fel comisiwn, treth stamp a ffioedd trafodion eraill, yng nghost y pryniant a derbyniadau gwerthiant. Cyfanswm costau trafodion yn ystod y flwyddyn oedd £171,393 (2015/16 £193,820). Yn ogystal â'r costau hyn, rhaid talu costau anuniongyrchol yn sgil y gwasgariad bid-cynnig ar werthu a phrynu buddsoddiadau.

Nodyn I6b – Dadansoddiad o fuddsoddiadau

31 Mawrth 2016 £'000		31 Mawrth 2017 £'000
	Ecwiti	
	Y Deyrnas Unedig	
32,396	Wedi'u dyfynnu	37,453
	Tramor	
237,388	Wedi'u dyfynnu	307,832
	Cronfeydd wedi'u cyfuno	
	Y Deyrnas Unedig	
234,401	Ymddiriedolaethau uned	301,034
	Byd-eang (yn cynnwys y DU)	
198,845	Incwm sefydlog	236,625
274,408	Ymddiriedolaethau uned	355,661
	Tramor	
238,135	Ymddiriedolaethau uned	306,567
157,734	Ymddiriedolaethau uned eiddo	142,447
66,278	Ecwiti preifat	82,023
15,262	Is adeiladwaith	28,053
1,454,847		1,797,695

Buddsoddiadau fesul rheolwr buddsoddi

Gwerth Marchnad ar 31 Mawrth 2016			Gwerth Marchnad ar 31 Mawrth 2017		
£'000	%		£'000	%	
470,435	31.4	BlackRock	601,837	32.6	
305,122	20.4	Fidelity	399,686	21.6	
198,852	13.3	Insight	236,632	12.8	
29,845	2.0	Lothbury	39,599	2.1	
81,540	5.4	Partners Group	110,076	6.0	
15,931	1.0	Threadneedle	16,476	0.9	
83,346	5.6	UBS	48,112	2.6	
312,726	20.9	Veritas	394,920	21.4	
1,497,797	100.0		1,847,338	100.0	

Mae'r buddsoddiadau a ganlyn yn cynrychioli mwy na 5% o asedau net y cynllun:

Gwerth Marchnad 31 Mawrth 2016	% cyfanswm y Gronfa	Gwarantau	Gwerth Marchnad 31 Mawrth 2017	% cyfanswm y Gronfa
£'000	%		£'000	
274,408	17.99	Fidelity Institutional Select Global Equity	355,661	19.08
234,400	15.37	BlackRock Asset Management Aquila Life UK Equity Index Fund	301,033	16.15
198,845	13.04	Insight Umbrella Holdings	236,625	12.69
95,490	6.26	BlackRock Asset Management Aquila Life Global Dev Fundamental Fund	129,078	6.92

Nodyn I6c – Benthycia stoc

Mae'r Datganiad o Egwyddorion Buddsoddi (DoEB) yn nodi y caniateir benthycia stoc yn amodol ar ganiatâd penodol. Ar hyn o bryd, nid yw'r gronfa'n benthycia unrhyw stoc.

NODYN 17 – OFFERYNNAU ARIANNOL

Nodyn 17a – Dosbarthiad offerynnau ariannol

Mae polisiâu cyfrifo'n disgrifio sut mae gwahanol ddsbarthiadau o asedau offerynnau ariannol yn cael eu mesur a sut mae incwm a chostau, yn cynnwys enillion a cholledion gwerth teg, yn cael eu cydnabod. Mae'r tabl a ganlyn yn dadansoddi'r symiau cario o asedau ag ymrwymadau ariannol fesul categori a phennawd datganiad asedau net. Ni ail-ddosbarthwyd unrhyw asedau ariannol yn ystod y cyfnod cyfrifo.

Fel ar 31 Mawrth 2016			Fel ar 31 Mawrth 2017		
Wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	Benthyciadau ac arian a dderbynir	Costau ymrwymadau ariannol	Wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	Benthyciadau ac arian a dderbynir	Costau ymrwymadau ariannol
£'000	£'000	£'000	£'000	£'000	£'000
Asedau ariannol					
198,845		Gwarantau llog sefydlog	236,625		
269,784		Ecwiti	345,284		
746,944		Buddsoddiadau wedi'u cyfuno	963,262		
157,734		Buddsoddiadau eiddo wedi'u cyfuno	142,448		
66,278		Ecwiti preifat	82,023		
15,262		Is adeiladwaith	28,053		
	63,065	Arian parod		64,623	
	11,836	Dyledwyr		6,239	
1,454,847	74,901	0	1,797,695	70,862	0
Ymrwymadau ariannol					
(64)		(4,279) Credydwyr			(4,324)
(64)		(4,279)			(4,324)
1,454,783	74,901	(4,279)	1,797,695	70,862	(4,324)

Nodyn 17b - Enillion a cholledion net ar offerynnau ariannol

31 Mawrth 2016		31 Mawrth 2017	
Gwerth teg		Gwerth teg	
£'000		£'000	
Asedau ariannol			
8,325	Gwerth teg drwy elw a cholled	315,598	
(36)	Benthyciadau a derbyniadau	(392)	
8,289	Cyfanswm yr asedau ariannol	315,206	
Ymrwymadau ariannol			
0	Gwerth teg drwy elw a cholled	0	
0	Cost ymrwymadau ariannol	0	
0	Cyfanswm yr ymrwymadau ariannol	0	
8,289	Asedau ariannol net	315,206	

Nodyn 17c – Gwerth teg offerynnau ag ymrwymïadau ariannol

Mae'r tabl isod yn crynhoi gwerth cario'r asedau ariannol a'r ymrwymïadau ariannol fesul dosbarth o offeryn o'i gymharu â'u gwerth teg.

31 Mawrth 2016			31 Mawrth 2017	
Gwerth cario	Gwerth teg		Gwerth cario	Gwerth teg
£'000	£'000		£'000	£'000
Asedau ariannol				
1,057,007	1,454,847	Gwerth teg drwy elw a cholled	1,120,845	1,797,695
74,901	74,901	Benthycïadau a derbyniadau	70,815	70,811
1,131,908	1,529,748	Cyfanswm yr asedau ariannol	1,191,660	1,868,506
Ymrwymïadau ariannol				
(64)	(64)	Gwerth teg drwy elw a cholled	(235)	(235)
(4,279)	(4,279)	Cost ymrwymïadau ariannol	(4,038)	(4,038)
(4,343)	(4,343)	Cyfanswm yr ymrwymïadau ariannol	(4,273)	(4,273)
1,127,565	1,525,405	Asedau ariannol net	1,187,387	1,864,233

Nid yw'r Gronfa wedi ymrwmo i unrhyw warantau ariannol sydd angen cyfrifo amdanynt fel offerynnau ariannol.

Nodyn 17d – Prisiad gwerth teg yr offerynnau ariannol sy'n cael eu cario

Mae prisiad yr offerynnau ariannol wedi'i ddsbarthu'n dri lefel, yn unol ag ansawdd a dibynadwyedd y wybodaeth a ddefnyddiwyd i bennu gwerthoedd teg.

Lefel 1

Offerynnau ariannol Lefel 1 yw rhai ble mae eu gwerth teg wedi'i bennu drwy ddefnyddio prisiau wedi'u dyfynnu a heb eu haddasu ar farchnadoedd gweithredol am asedau neu rwymedigaethau cyfwerth. Mae cynhyrchion sydd wedi'u dosbarthu fel rhai Lefel 1 yn cynnwys ecwiti wedi'u dyfynnu, gwarantau sefydlog wedi'u dyfynnu, gwarantau cysylltiedig â mynegai wedi'u dyfynnu ac ymddiriedolaethau uned. Mae'r buddsoddiadau a restrir yn cael eu harddangos am y pris a gynigwyd amdanynt. Mae gwerth y pris a gynigir am y buddsoddiad yn seiliedig ar ddyfyniad marchnad cynigion y farchnad stoc dan sylw.

Lefel 2

Mae offerynnau ariannol Lefel 2 yn rhai ble nad oes prisiau'r farchnad wedi'u dyfynnu ar gael; er enghraifft, pan fo offeryn yn cael ei fasnachu mewn marchnad nad yw'n cael ei hystyried yn un weithredol, neu pan ddefnyddir technegau prisio i bennu gwerth teg a ble mae'r technegau hyn yn defnyddio mewnbwn sy'n seiliedig i raddau helaeth ar ganfyddiadau data'r farchnad.

Lefel 3

Mae offerynnau ariannol Lefel 3 yn rhai ble nad yw o leiaf un mewnbwn a allai gael effaith sylweddol ar brisiad yr offeryn yn seiliedig ar ganfyddiadau data'r farchnad. Gallai offerynnau o'r fath gynnwys buddsoddiadau ecwiti heb eu dyfynnu a chronfa o gronfeydd rhagfantoli, sy'n cael eu prisio gan ddefnyddio technegau prisio amrywiol sy'n gofyn am ddyfarniadau sylweddol wrth bennu rhagdybiaethau priodol.

Mae gwerth y buddsoddiad mewn ecwiti preifat yn seiliedig ar brisiadau a ddarparwyd gan bartneriaid cyffredinol y cronfeydd ecwiti preifat y mae Cronfa Bensiwn Gwynedd wedi buddsoddi ynddynt. Paratwir y prisiadau hyn yn unol â'r *International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines*, sy'n dilyn egwyddorion prisio'r SAARh ac US GAAP.

Mae'r tabl a ganlyn yn rhoi dadansoddiad o asedau ag ymrwymïadau ariannol y gronfa pensiwn wedi'i grwpio i Lefelau 1 i 3, yn seiliedig ar y lefel sy'n cael ei rhagweld fel gwerth teg.

Nodyn 17d – Prisiad gwerth teg yr offerynnau ariannol sy'n cael eu cario (parhad)

Gwerth ar 31 Mawrth 2017	Pris y farchnad a ddyfynnwyd	Gan ddefnyddio canfyddiadau am y mewnbwn	Gan ddefnyddio mewnbwn sylweddol ble na cheir canfyddiad ohono	Cyfanswm
	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Asedau ariannol				
Asedau ariannol wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	822,831	864,788	110,076	1,797,695
Benthyciadau a derbyniadau	70,811	0	0	70,811
Cyfanswm yr asedau ariannol	893,642	864,788	110,076	1,868,506
Ymrwymadau ariannol				
Ymrwymadau ariannol wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	0	(235)	0	(235)
Costau ymrwymadau ariannol	(4,038)	0	0	(4,038)
Cyfanswm yr ymrwymadau ariannol	(4,038)	(235)	0	(4,273)
Asedau ariannol net	889,604	864,553	110,076	1,864,233

Gwerth ar 31 Mawrth 2016	Pris y farchnad a ddyfynnwyd	Gan ddefnyddio canfyddiadau am y mewnbwn	Gan ddefnyddio mewnbwn sylweddol ble na cheir canfyddiad ohono	Cyfanswm
	Lefel 1	Lefel 2	Lefel 3	
	£'000	£'000	£'000	£'000
Asedau ariannol				
Asedau ariannol wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	633,363	739,944	81,540	1,454,847
Benthyciadau a derbyniadau	74,901	0	0	74,901
Cyfanswm yr asedau ariannol	708,264	739,944	81,540	1,529,748
Ymrwymadau ariannol				
Ymrwymadau ariannol wedi'u pennu fel gwerth teg drwy elw a cholled	0	(64)	0	(64)
Costau ymrwymadau ariannol	(4,279)	0	0	(4,279)
Cyfanswm yr ymrwymadau ariannol	(4,279)	(64)	0	(4,343)
Asedau ariannol net	703,985	739,880	81,540	1,525,405

NODYN 18 – NATUR A GRADDDFA'R RISGIAU SY'N CODI O OFFERYNNAU ARIANNOL

Risg a rheoli risg

Prif risg hirdymor y Gronfa yw y bydd asedau'r Gronfa'n annigonol i ymdrin â'i hymrwymiaidau (h.y. y buddion a gafodd eu haddo i aelodau sy'n daladwy). Felly, nod rheoli risg buddsoddi yw lleihau'r risg o weld gostyngiad cyffredinol yng ngwerth y Gronfa a gwneud y mwyaf o'r cyfle i wneud enillion ar draws portffolio'r Gronfa yn ei gyfanrwydd. Mae'r Gronfa'n cyflawni hyn drwy amrywio'i asedau fel ei fod yn cadw lefel risg y farchnad y mae'n agored iddo ar lefel dderbyniol. Yn ogystal, mae'r Gronfa'n rheoli ei risg o hylifedd i sicrhau bod digon o hylifedd ar gael i fodloni llif arian rhagweladwy'r Gronfa. Mae'r Cyngor yn rheoli'r risgiau buddsoddi hyn fel rhan o'i raglen gyffredinol i reoli risg y Gronfa Bensiwn.

Y Pwyllgor Pensiynau sy'n gyfrifol am strategaeth rheoli risg y Gronfa. Mae rhaglen reoli risg gyffredinol y Gronfa Bensiwn yn canolbwyntio ar ba mor anwadal yw'r marchnadoedd ariannol ac yn ceisio isafu'r effeithiau andwyol posib ar yr adnoddau sydd ar gael i dalu pensiynau. Mae'r Datganiad Strategaeth Gyllido a gynhyrchwyd gan yr Awdurdod Gweinyddu ar y cyd ag Actiwari'r Gronfa yn nodi sut bydd hydaledd a risg yn cael eu rheoli mewn perthynas ag ymrwymiaidau. Mae'r Awdurdod Gweinyddu wedi cynhyrchu'r Datganiad Strategaeth Gyllido hwn gan roi ystyriaeth gyffredinol i lefel y risg yn y polisi buddsoddi sydd wedi'i nodi yn y Datganiad Egwyddorion Buddsoddi a gyhoeddwyd dan Reoliad 12 Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (Rheoli a Buddsoddi Cronfeydd) 2009 (y Rheoliadau Buddsoddi) a'r polisi cyllido sydd wedi'i nodi yn y Datganiad hwn. Bydd yr Awdurdod Gweinyddu'n parhau i adolygu'r ddwy ddogfen i sicrhau bod y proffil risg cyffredinol yn parhau'n briodol.

a) Risg y farchnad

Risg y farchnad yw'r risg o golledion yn sgil amrywiad ym mhrisiau ecwiti a nwyddau, llog, cyfraddau cyfnewid arian tramor a gwasgariad credyd. Mae'r Gronfa'n agored i risg y farchnad yn sgil ei weithgareddau buddsoddi, yn enwedig drwy'r ecwiti mae'n eu dal. Mae lefel y risg yn dibynnu ar amgylchiadau'r farchnad, disgwyliadau o ran prisiau yn y dyfodol, newidiadau mewn enillion a'r gymysgedd o asedau.

Nod strategaeth rheoli risg y Gronfa yw adnabod a rheoli risgiau'r farchnad i'r Gronfa o fewn paramedrau derbyniol, tra gwneud y mwyaf o'r enillion a geir wrth gymryd risg.

Yn gyffredinol, rheolir anweddolrwydd gormodol yn risg y farchnad drwy amrywio'r portffolio yn ddaearyddol ac o ran sectorau diwydiant a gwarantau unigol. I leihau risg y farchnad, mae'r Cyngor a'i ymgynghorwyr buddsoddi'n monitro cyflwr y farchnad a dadansoddiadau meincnod yn briodol.

Mae'r Gronfa'n rheoli'r risgiau hyn mewn dwy ffordd:

- mae pa mor agored yw'r Gronfa i risg y farchnad yn cael ei fonitro drwy ddadansoddi ffactorau risg i sicrhau bod y risg yn parhau o fewn lefelau goddefol,
- mae pa mor agored yw'r Gronfa i risgiau penodol yn cael ei gyfyngu drwy bennu risgiau penodol goddefol ar gyfer buddsoddiadau unigol.

Risg prisiau eraill

Mae risg prisiau eraill yn cynrychioli'r risg y bydd gwerth offeryn ariannol yn amrywio o ganlyniad i newid ym mhris y farchnad (ac eithrio'r risgiau sy'n codi o risg cyfradd llog neu risg cyfradd cyfnewid arian tramor), boed y newidiadau'n cael eu hachosi gan ffactorau sy'n benodol i'r offeryn unigol neu'r sawl a'i cyflwynodd neu ffactorau sy'n effeithio ar bob offeryn o'r fath yn y farchnad.

Mae'r Gronfa'n agored i risg prisiau cyfranddaliadau. Mae hyn yn codi o fuddsoddiadau a ddelir gan y Gronfa ble bo ansicrwydd ynghylch eu pris yn y dyfodol. Mae pob buddsoddiad gwarantau yn cyflwyno risg o golli cyfalaf. Ac eithrio cyfranddaliadau a werthir am bris is, pennir y risg fwyaf sy'n deillio o offerynnau ariannol gan werth teg yr offerynnau ariannol. Mae'r colledion posib yn sgil cyfranddaliadau a werthir am bris is yn anghyfyngedig.

Mae rheolwyr buddsoddi'r Gronfa'n lliniaru'r perygl pris hwn trwy amrywio a dewis gwarantau a theclynnau ariannol eraill sy'n cael eu monitro gan y Cyngor i sicrhau ei fod o fewn y cyfyngiadau a nodir yn strategaeth y Gronfa fuddsoddi.

Risg prisiau eraill – dadansoddiad sensitifrwydd

Yn dilyn dadansoddiad o ddata hanesyddol a'r enillion ar fuddsoddiadau a ddisgwylir yn ystod y flwyddyn ariannol, mewn ymgynghoriad ag ymgynghorwyr buddsoddi'r Gronfa, mae'r Cyngor wedi pennu bod y newidiadau a ganlyn yn risg pris y farchnad yn rhesymol bosib ar gyfer cyfnod adrodd 2016/17.

Tud. 141

NODYN 18 – NATUR A GRADDFFA'R RISGIAU SY'N CODI O OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

Gan ddilyn dadansoddiad o ddata hanesyddol ar enillion ar fuddsoddiadau, mewn ymgynghoriad ag ymgynghorwyr buddsoddi y Gronfa, mae newidiadau pris posib wedi cael eu pennu ar gyfer y gwahanol gategoriâu o asedau sy'n cael ei ddal gan y Gronfa. Mae'r cyfraddau i'w defnyddio ar gyfer categorïau asedau'r Gronfa fel a ganlyn:

Math o ased	Newid posib yn y farchnad (+/-)	
	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
	%	%
Ecwiti'r DU	9.3	15.8
Ecwiti Byd-eang	9.3	18.4
Ecwiti Preifat	9.3	28.5
Incwm Sefydlog	1.5	2.9
Buddsoddiadau Amgen (Isadeiladedd)	6.5	11.3
Eiddo	2.3	14.2
Arian	0.0	0.0
Y Gronfa Gyfan		12.8

Mae'r anweddolrwydd a nodir uchod yn gyson ag un gwyrriad safonol yn newid gwerth yr asedau dros y tair blynedd ddiweddaraf. Mae'r dadansoddiad yn tybio bod pob newidyn arall, yn enwedig cyfraddau cyfnewid arian tramor a chyfraddau llog, yn parhau'r un fath.

Pe byddai pris buddsoddiadau'r Gronfa ar y farchnad wedi cynyddu/gostwng yn unol â'r uchod, byddai'r newid ym mhris y farchnad yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion wedi bod fel a ganlyn:

Math o ased	Gwerth fel ar 31 Mawrth 2017 £'000	Canran newid %	Gwerth ar ôl cynnydd £'000	Gwerth ar ôl gostyngiad £'000
Ecwiti'r DU	338,486	15.8	391,966	285,005
Ecwiti Byd-eang	970,060	18.4	1,148,552	791,569
Ecwiti Preifat	82,023	28.5	105,399	58,646
Incwm sefydlog	236,625	2.9	243,487	229,763
Buddsoddiadau Amgen (Isadeiladedd)	28,053	11.3	28,867	27,240
Eiddo	142,448	14.2	158,545	126,351
Arian	49,248	0.0	56,241	42,255
Cyfanswm asedau sydd ar gael i dalu buddion	1,846,943	12.8	2,083,352	1,610,534

* Mae gwerth yr holl gronfa yn y tabl uchod yn seiliedig ar 12.8% yn hytrach cyfanswm y mathau asedau unigol.

Math o ased	Gwerth fel ar 31 Mawrth 2016 £'000	Canran newid %	Gwerth ar ôl cynnydd £'000	Gwerth ar ôl gostyngiad £'000
Ecwiti'r DU	266,797	9.3	291,475	242,118
Ecwiti Byd-eang	749,931	9.3	819,300	680,563
Ecwiti Preifat	66,278	9.3	70,613	61,943
Incwm sefydlog	198,845	1.5	201,788	195,902
Buddsoddiadau Amgen (Isadeiladedd)	15,262	6.5	16,260	14,264
Eiddo	157,734	2.3	161,409	154,059
Arian	42,950	0.0	42,954	42,946
Cyfanswm asedau sydd ar gael i dalu buddion	1,497,797		1,603,799	1,391,795

Risg cyfraddau llog

Mae'r Gronfa'n buddsoddi mewn asedau ariannol yn bennaf er mwyn cael enillion ar fuddsoddiadau. Mae'r buddsoddiadau hyn yn agored i risgiau cyfraddau llog, sy'n cynrychioli'r risg y bydd gwerth teg llif arian offeryn ariannol yn y dyfodol yn amrywio yn sgîl newidiadau yng nghyfraddau llog y farchnad.

Mae cyfradd llog y Gronfa'n cael ei monitro'n gyson, yn unol â strategaeth rheoli risg y Gronfa, yn cynnwys monitro pa mor agored ydyw i'r cyfraddau llog ac asesiad o'r gwir gyfraddau llog yn erbyn y meincnodau perthnasol.

NODYN 18 – NATUR A GRADDFFA'R RISGIAU SY'N CODI O OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

Gweler pa mor agored yn uniongyrchol yw'r Gronfa i newidiadau mewn cyfraddau llog fel ar 31 Mawrth 2017 a 31 Mawrth 2016 isod. Mae'r ffigyrau isod yn cyflwyno'r gyfradd llog yn seiliedig ar werth teg yr asedau ariannol gwaelodol:

Math o ased	Fel ar 31 Mawrth 2016	Fel ar 31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
Arian parod a'r hyn sy'n gyfwerth	20,434	15,375
Balansau arian parod	42,631	49,248
Gwarantau llog sefydlog	198,845	236,625
Cyfanswm	261,910	301,248

Dadansoddiad sensitifwydd risg cyfraddau llog

Mae'r Cyngor yn cydnabod y gall cyfraddau llog amrywio ac effeithio ar incwm i'r Gronfa a gwerth yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion. Mae newid 1% mewn cyfraddau llog yn gyson â lefel y sensitifwydd a ddefnyddiwyd fel rhan o strategaeth rheoli risg y Gronfa. Mae'r dadansoddiad isod yn rhagdybio bod pob newidyn arall, yn enwedig cyfraddau cyfnewid, yn parhau'n gyson, ac mae'n dangos yr effaith yn ystod y flwyddyn ar yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion o newid o +/- 1% mewn cyfraddau llog:

Math o ased	Swm cario fel ar 31 Mawrth 2017 £'000	Newid yn y flwyddyn yn yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion	
		+1%	-1%
Arian parod a'r hyn sy'n cyfateb	15,375	154	(154)
Balansau arian parod	49,248	492	(492)
Gwarantau llog sefydlog*	236,625	(1,538)	1,538
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	301,248	(892)	892

* Nid yw newid 1% ar gyfradd llog yn cael effaith uniongyrchol ar warantau llog sefydlog ond mae'n cael effaith rhannol fel y cyfrifir yn y tablau uchod.

Math o ased	Swm cario fel ar 31 Mawrth 2016 £'000	Newid yn y flwyddyn yn yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion	
		+1%	-1%
Arian parod a'r hyn sy'n cyfateb	20,434	204	(204)
Balansau arian parod	42,631	426	(426)
Gwarantau llog sefydlog*	198,845	1,869	(1,869)
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	261,910	2,499	(2,499)

* Nid yw newid 1% ar gyfradd llog yn cael effaith uniongyrchol ar warantau llog sefydlog ond mae'n cael effaith rhannol fel y cyfrifir yn y tablau uchod.

Minimol fyddai'r effaith wedi bod o newid 1% mewn cyfraddau llog ar y llog a dderbyniwyd gan mai 0.53% oedd cyfartaledd y gyfradd llog a dderbyniwyd ar arian yn ystod y flwyddyn, gan roi cyfanswm llog o £132,567 am y flwyddyn.

Nid yw cynnydd 1% mewn cyfraddau llog yn effeithio'r llog a dderbynnir ar warantau llog sefydlog ond byddai'n lleihau'r gwerth teg, fel y dangosir yn y tablau uchod. Nid yw newidiadau mewn cyfraddau llog yn effeithio y gwerth arian / arian a'u cyffelyb ond byddai'n effeithio'r llog a dderbynnir ar y balansau. Mae newidiadau i werth teg yr asedau ac incwm a dderbynnir o fuddsoddiadau yn cael effaith ar yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion ond fel y nodir uchod nad yw'n cael effaith sylweddol ar y Gronfa.

Risg arian tramor

Mae risg arian yn cynrychioli'r risg y bydd gwerth teg llif arian offeryn ariannol yn y dyfodol yn amrywio yn sgil newidiadau yng nghyfraddau cyfnewid arian tramor. Mae'r Gronfa'n agored i risg arian ar offerynnau ariannol sy'n cael eu cynrychioli mewn unrhyw arian ac eithrio arian swyddogaethol y Gronfa (£UK). Mae'r Gronfa'n dal asedau sy'n cael eu cynrychioli mewn arian ac eithrio £UK.

NODYN 18 – NATUR A GRADDFFA'R RISGIAU SY'N CODI O OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

Mae gan y Gronfa ymrwymadau ecwiti preifat ac is adeiladwaith mewn arian tramor, (€214 miliwn a \$88.6 miliwn). Mae'r ymrwymadau hyn yn cael eu tynnu i lawr ar gais y rheolwr buddsoddi dros nifer o flynyddoedd. Gweler yr ymrwymadau cyfredol sy'n aros yn Nodyn 25. Y risg dan sylw yw y bydd y bunt yn wan o'i chymharu â'r ddoler a'r ewro pan fydd yr ymrwymadau'n cael eu tynnu i lawr ac y bydd yn cryfhau pan fo'r Gronfa wedi'i chyllido'n llawn.

Mae'r Gronfa wedi bod yn ariannu'r ymrwymadau ers 2005 felly mae'r ymrwymadau wedi'i gydbwysu dros gyfnod maith o amser.

Mae cyfradd cyfnewid arian y Gronfa'n cael ei gyfrifo ar sail anweddolrwydd yr arian tramor fyddai'n effeithio ar werth y buddsoddiadau ac unrhyw arian fyddai'n cael ei ddal yn yr arian tramor hynny.

Mae'r tabl a ganlyn yn crynhoi pa mor agored yw'r Gronfa i newidiadau mewn arian fel ar 31 Mawrth 2017 ac fel ar ddiwedd y flwyddyn flaenorol:

Agored i newidiadau mewn arian – math o ased	Fel ar 31 Mawrth 2016 £'000	Fel ar 31 Mawrth 2017 £'000
Ecwiti tramor a byd-eang	749,931	970,060
Incwm Sefydlog byd-eang	198,845	236,625
Buddsoddiadau amgen (ecwiti preifat ac isadeiladedd)	81,540	110,076
Eiddo tramor	3,116	3,636
Arian dramor	0	0
Cyfanswm yr asedau tramor	1,033,432	1,320,397

Risg arian tramor – dadansoddiad sensitifrwydd

Yn dilyn dadansoddi data hanesyddol mewn ymgynghoriad ag ymgynghorwyr buddsoddi y Gronfa, mae'r anweddolrwydd sy'n gysylltiedig â newidiadau mewn cyfraddau cyfnewid arian tramor wedi cael eu cyfrifo wrth ddefnyddio anweddolrwydd hanesyddol yr arian tramor a'r symiau cymharol ym muddsoddiadau'r Gronfa.

Ystyrir bod newid o 10% yn yr arian tramor yn rhesymol yn seiliedig ar ddadansoddiad ymgynghorwyr buddsoddi analytig y Gronfa o newidiadau hanesyddol hirdymor yn y cyfraddau cyfnewid ar ddiwedd y mis dros gyfnod treigl o 36 mis hyd at 31 Mawrth 2017. Y canran cyfatebol ar gyfer y flwyddyn yn diweddu ar 31 Mawrth 2016 oedd 6%. Mae'r dadansoddiad yn tybio bod pob newidyn arall, yn enwedig cyfraddau llog, yn parhau'n gyson.

Mae'r tablau isod yn dangos dadansoddiad o ddatguddiad y Gronfa at arian tramor unigol fel ar 31 Mawrth 2017 ac ar ddiwedd y flwyddyn ariannol cynt:

Agored i newidiadau mewn arian tramor – math o ased	Swm cario fel ar 31 Mawrth 2017 £'000	Newid yn y flwyddyn yn yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion	
		Gwerth ar gynnydd £'000	Gwerth ar leihad £'000
Ecwiti tramor a byd-eang	970,060	1,067,066	873,054
Incwm Sefydlog byd-eang	236,625	260,288	212,963
Buddsoddiadau amgen (ecwiti preifat ac is adeiladwaith)	110,076	121,084	99,068
Eiddo tramor	3,636	4,000	3,273
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	1,320,397	1,452,438	1,188,358

NODYN 18 – NATUR A GRADDDFA'R RISGIAU SY'N CODI O OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

Agored i newidiadau mewn arian tramor – math o ased	Swm cario fel ar 31 Mawrth 2016 £'000	Newid yn y flwyddyn yn yr asedau net sydd ar gael i dalu buddion	
		Gwerth ar gynnydd £'000	Gwerth ar leihad £'000
Ecwiti tramor a byd-eang	749,931	794,521	705,341
Incwm Sefydlog byd-eang	198,845	210,668	187,022
Buddsoddiadau amgen (ecwiti preifat ac is adeiladwaith)	81,540	86,388	76,692
Eiddo tramor	3,116	3,301	2,931
Cyfanswm y newid yn yr asedau sydd ar gael	1,033,432	1,094,878	971,986

b) Risg credyd

Mae risg credyd yn cynrychioli'r risg y bydd gwrth barti i drafodion neu offeryn ariannol yn methu â gwireddu goblygiad ac yn creu colled ariannol i'r Gronfa o ganlyniad i hynny. Yn gyffredinol, mae gwerth buddsoddiadau ar y farchnad yn adlewyrchu asesiad o greidd wrth eu prisio ac felly darperir ar gyfer y risg o golled yng ngwerth cario asedau ariannol ag ymrwymadau'r Gronfa.

Yn ei hanfod, mae portffolio buddsoddi cyfan y Gronfa'n agored i beth risg credyd. Fodd bynnag, mae dewis gwrth bartion, broceriaid a sefydliadau ariannol o ansawdd uchel yn isafu'r risg credyd a allai godi yn sgil methiant i setlo trafodion yn brydlon.

Gweler isod meincnod ar gyfer y ganran o'r cronfeydd a ddelir gan y rheolwyr buddsoddi:

Rheolwr Buddsoddi	Canran o'r Portffolio
BlackRock	29.5%
Fidelity	19.0%
Veritas	19.0%
Insight	15.0%
Eiddo (UBS, Threadneedle, Lothbury, BlackRock)	10.0%
Partners Group	7.5%

Mae'r holl fuddsoddiadau a ddelir gan reolwyr buddsoddi'n cael eu dal yn enw'r Gronfa Bensiwn felly, os yw'r rheolwr buddsoddi'n methu, nid yw buddsoddiadau'r Gronfa yn cael eu cyfrif yn rhan o'i asedau.

Cynrychiolir risg credyd contract gan y taliad net neu'r enillion sy'n aros. Mae'r risg weddilliol yn fân yn sgil yr amrywiol bolisiau yswiriant a ddelir i ymdrin â gwrth bartion sy'n diffyg dalu.

Er mwyn uchafu'r dychweliadau o Fuddsoddiadau Tymor Byr ac Adnau Arian, mae'r Cyngor yn buddsoddi unrhyw arian gwaged dros dro yn ei gyfrifon banc gydag unrhyw arian gwaged dros ben yng nghyfrifon banc y Gronfa Bensiwn. Telir rhaniad priodol o'r llog a enillir i'r Gronfa Bensiwn a rhennir unrhyw golledion wrth fuddsoddi ar sail yr un gyfran. Oherwydd natur y trefniadau banc nid yw unrhyw arian gwaged yng nghyfrifon banc y Gronfa Bensiwn yn cael ei drosglwyddo i gyfrifon banc y Cyngor. Am fod y buddsoddiadau tymor byr yn cael eu gwneud mewn enw Cyngor Gwynedd maent yn dangos yn llawn ar fantolen y Cyngor. Elfen y Gronfa Bensiwn o'r buddsoddiadau tymor byr a'r adnau arian ar 31 Mawrth 2017 oedd £15.7m (£25.0m ar 31 Mawrth 2016).

Ni adneuir arian mewn banciau a sefydliadau ariannol oni bai eu bod yn cael eu graddio o ran statws credyd yn annibynnol, a'u bod yn bodloni meini prawf credyd y Cyngor. Yn ogystal, mae'r Cyngor wedi gosod cyfyngiadau ar y ganran uchaf o adneuron y gellir eu gwneud mewn unrhyw ddsbarth o sefydliad ariannol penodol. Hefyd, mae'r Cyngor yn buddsoddi canran a gytunwyd o gronfeydd yn y marchnadoedd arian er mwyn cael buddsoddiadau amrywiol. Mae'r cronfeydd marchnad arian a ddewiswyd oll wedi derbyn statws credyd AAA gan asiantaeth statws credyd blaenllaw. Cred y Cyngor ei fod wedi rheoli pa mor agored ydyw i risg credyd a dim ond un profiad o ddiffyg dalu neu adneuron nad oes modd eu hadennill sydd ganddo, sef pan roddwyd Banc Heritable yn nwylo'r gweinyddwyr yn 2008. Gweler manylion llawn yn Nodyn 27.

NODYN 18 – NATUR A GRADDFFA'R RISGIAU SY'N CODI O OFFERYNNAU ARIANNOL (parhad)

Nid yw cyflogwyr y Gronfa'n cael eu hasesu ar hyn o bryd ar gyfer eu statws credyd neu ar gyfer y cyfyngiadau credyd unigol sydd wedi'u gosod. Mae risg yn bodoli na ellir casglu cyfraniadau gan gyflogwyr ble nad oes ganddynt unrhyw aelodau sy'n cyfrannu (e.e. y risg sy'n gysylltiedig â chyflogwyr gyda nifer fechan o aelodau sy'n dewis peidio â chyfrannu), felly mae'r Awdurdod Gweinyddu'n monitro newidiadau mewn aelodaeth bob blwyddyn.

Bydd angen i gyflogwyr newydd sy'n dod yn rhan o'r Gronfa gytuno i ddarparu bond neu gael gwarant i leihau'r risg o golledion ariannol i'r Gronfa yn y dyfodol pe na fyddai'r cyflogwr dan sylw'n medru bodloni ei hymrwymiaadau pensiwn pe byddai'n ymadael â'r Gronfa. Fel y dangosir yn Nodyn 26 mae tri chyflogwr wedi darparu bondiau. Bydd unrhyw ymrwymiaadau eraill ar y Gronfa yn y dyfodol o ganlyniad i gyflogwr yn ymadael yn cael eu cario gan y Gronfa a'u rhannu dros yr holl gyflogwyr. Gwneir hyn i sicrhau bod y cyfnodau a'r symiau adfer actiwaraidd yn cael eu cadw ar lefel y gall cyflogwyr llai ymdopi â hi.

Mae'r risg wedi cynyddu yn sgil dyfarniad cyfreithiol diweddar, fydd o bosib yn pennu na ellir codi cyfraniadau ar gyflogwyr nad oes ganddynt aelodau sy'n cyfrannu dan Reoliadau Gweinyddu'r CPLIL. Fodd bynnag, nid yw'r dyfarniad hwn yn effeithio ar allu'r Gronfa i gasglu cyfraniadau yn dilyn prisiad ymadael dan Reoliad 38(2). Gellir rhoi cyfarwyddyd i'r Actiwari ystyried adolygu'r cyfraddau a'r dystysgrif Addasiadau i gynyddu cyfraniadau cyflogwr dan Reoliad 38 Rheoliadau CPLIL (Gweinyddu) 2008, rhwng y prisiad a gynhelir bob tair blynedd.

c) Risg hylifedd

Mae'r risg hylifedd yn cynrychioli'r risg na fydd modd i'r Gronfa fodloni ei oblygiadau ariannol wrth iddynt ddod yn ddyledus. Felly, mae'r Cyngor yn cymryd camau i sicrhau bod gan y Gronfa Bensiwn ddigon o adnoddau arian parod i fodloni ei hymrwymiaadau i dalu pensiynwyr; ac i fodloni ymrwymiaadau buddsoddi.

Mae gan yr Awdurdod Gweinyddol system llif arian sy'n ceisio sicrhau bod arian parod ar gael pe bai ei angen. Yn ogystal, mae'r cyfraniadau cyfredol a dderbynnir gan gyflogwyr ac aelodau yn cyfrannu'n llawer mwy na'r hyn a delir allan mewn buddion. Buddsoddir yr arian parod dros ben ac ni ellir ei dalu'n ôl i gyflogwyr. Mae Actiwari'r Gronfa yn sefydlu'r cyfraniadau y dylid eu talu fel y gellir bodloni holl rwymedigaethau'r dyfodol.

Nid oes unrhyw gyfyngiad ar y swm y gall cyfrif banc y Gronfa Bensiwn ei ddal. Dylai'r symiau a ddeler yn y cyfrif hwn fodloni anghenion hylifedd arferol y Gronfa. Mae unrhyw arian dros ben dros dro yn cael ei fuddsoddi gan yr Awdurdod Gweinyddol yn unol â'r Datganiad Strategaeth Rheoli'r Trysorlys er mwyn darparu incwm ychwanegol i'r Gronfa Bensiwn. Buddsoddir arian parod dros ben yn unol â'r Datganiad Egwyddorion Buddsoddi.

Yn ogystal, mae gan y Gronfa fynediad at gyfleuster gorddrafft trwy drefniadau cyfrifon banc grŵp yr Awdurdod Gweinyddol. Dim ond i fodloni gwahaniaethau amseru tymor byr ar daliadau pensiwn y defnyddir y cyfleuster hwn. Gan mai benthyciadau byrdymor eu natur fyddai'r rhain, ystyrir bod pa mor agored i risg credyd yw'r Gronfa yn hyn o beth yn ddbwys.

Mae'r Gronfa'n diffinio asedau hylifol fel asedau y gellir eu trosglwyddo'n arian parod o fewn tri mis. Asedau anhylif yw'r asedau fydd yn cymryd cyfnod hwy na thri mis i'w trosglwyddo'n arian parod. Ar 31 Mawrth 2017, roedd gwerth yr asedau anhylif yn £158m, sy'n cynrychioli 8.5% o gyfanswm asedau'r Gronfa (31 Mawrth 2016: £143m, a oedd yn cynrychioli 9.4% o gyfanswm asedau'r Gronfa).

Mae rheolwyr yn paratoi rhagolygon llif arian cyfnodol er mwyn deall a rheoli amseriad llif arian y Gronfa. Mae lefel strategol briodol y balans arian parod i'w ddal yn ffurfio rhan o strategaeth fuddsoddi'r Gronfa.

Mae'r holl rwymedigaethau ariannol ar 31 Mawrth 2017 yn ddyledus o fewn blwyddyn, yn yr un modd ag ar 31 Mawrth 2016.

Risg ail ariannu

Y risg allweddol yw y bydd y Cyngor wedi'i rwymo i ailgyflenwi cyfran sylweddol o offerynnau ariannol ei Gronfa Bensiwn pan fo cyfraddau llog yn anffafriol. Nid oes gan y Cyngor unrhyw offerynnau ariannol sydd â risg ail ariannu'n rhan o'i strategaethau rheoli trysorlys a buddsoddi.

NODYN 19 – TREFNIADAU CYLLIDO

Yn unol â Rheoliadau Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol (Gweinyddu) 2008, mae actiwari'r Gronfa yn ymgymryd â phrisiad bob tair blynedd er mwyn sefydlu'r gyfradd cyfraniadau i gyflogwyr ar gyfer y tair blynedd i ddod. Cynhaliwyd y prisiad diwethaf fel ar 31 Mawrth 2016.

Disgrifiad o'r Polisi Cyllido

Amlinellir y polisi cyllido yn Natganiad Strategaeth Cyllido (FSS), yr Awdurdod Gweinyddu, gafodd ei adolygu fel rhan o Brisiad 2016.

Mae elfennau allweddol y polisi cyllido fel a ganlyn:

- sicrhau hydaledd hirdymor y Gronfa dros y tymor hir. Bydd hyn yn sicrhau bod digon o arian ar gael i gwrdd a buddion holl aelodau/dibynyddion wrth iddynt ddod daladwy.
- sicrhau bod cyfraddau cyfraniadau cyflogwyr yn weddol sefydlog os yw'n rhesmol i wneud hynny.
- lleihau'r cyfraniadau ariannol tymor hir mae'r cyflogwyr yn dalu i'r Cynllun drwy adnabod y cysylltiad rhwng asedau a rhwymedigaethau a mabwysiadu strategaeth fuddsoddi sy'n cydbwysu risg ac elw.
- i adlewyrchu nodweddion gwahanol y gwahanol gyflogwyr i bennu cyfraddau cyfraniadau drwy gael strategaeth cyllido clir a thryloyw sy'n dangos sut y gall pob cyflogwr gyfarfod a'u rhwymedigaethau dros y blynyddoedd i ddod.
- defnyddio mesurau rhesymol i leihau'r risg i gyflogwyr eraill ac yn benodol i'r rhai sy'n talu'r Dreth Cyngor yn sgil cyflogwyr yn diffygdlu ei rwymedigaethau pensiwn.

Amlinella'r FSS sut mae'r Awdurdod Gweinyddu yn ceisio cydbwysu'r nodau croestynnol o ddiogelu hydaledd y Gronfa a chadw cyfraniadau cyflogwyr yn sefydlog.

O ran cyflogwyr oedd â chymod digon cryf yn ôl yr Awdurdod Gweinyddu, mae cyfraniadau wedi cael eu sefydlogi yn is na'r gyfradd ddamcaniaethol sydd ei hangen i sicrhau bod eu cyfran nhw o'r Gronfa yn dychwelyd i gael ei ariannu'n llawn dros 20 mlynedd os yw'r rhagdybiaethau prisio yn cael eu cadarnhau. Defnyddiwyd dull modelu ymrwymadau asedau sy'n dangos os caiff y cyfraddau cyfrannu hyn eu talu a bod newidiadau cyfraniadau yn y dyfodol yn cael eu cyfyngu fel y nodir yn y FSS, fod yna siawns gwell na 66% o hyd y bydd y Gronfa yn dychwelyd i ariannu'n llawn dros y 20 mlynedd.

Sefyllfa Gyllido ar adeg y Prisiad Cyllido Ffurfiol Diwethaf

Cynhaliwyd y prisiad actwaraidd mwyaf diweddar dan Reoliad 62 Rheoliadau (Gweinyddol) Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol 2013 ar 31 Mawrth 2016. Datgelodd y prisiad hwn fod asedau'r Gronfa, oedd wedi'u prisio'n £1,525 miliwn ar 31 Mawrth 2016, yn ddigon i dalu 91% o'r ymrwymadau (h.y. gwerth cyfredol y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo) oedd wedi'u cronni hyd at y dyddiad hwnnw. O ganlyniad, y diffyg ym mhrisiad 2016 oedd £145 miliwn.

Gosodwyd allan cyfraniad pob cyflogwr yn y prisiad, gyda'r nod o gyflawni cyllido llawn o fewn gorwel amser a thebygolrwydd a fesurwyd yn unol a'r Datganiad Strategaeth Cyllido. Cafodd cyfraniadau cyflogwyr unigol am y cyfnod 1 Ebrill 2017 i 31 Mawrth 2020 eupennu yn unol a pholisi cyllido'r Gronfa fel y nodir yn y Datganiad Strategaeth Cyllido.

Prif Ragdybiaethau Actwaraidd a'r Dull a ddefnyddiwyd i Brisio'r Ymrwymadau

Disgrifir y manylion llawn am y dulliau a'r rhagdybiaethau a ddefnyddiwyd yn yr adroddiad prisio, dyddiedig 31 Mawrth 2017.

Dull

Aseswyd yr ymrwymadau drwy ddefnyddio dull buddion croniedig sy'n ystyried aelodaeth bensiynadwy hyd at y dyddiad prisio, ac yn ystyried cynnydd disgwylidig mewn cyflog yn y dyfodol, ymddeoliad neu ddyddiad disgwylidig cynharach o adael aelodaeth bensiynadwy.

Rhagdybiaethau

Dilynwyd dull sy'n gysylltiedig â'r farchnad i brisio'r ymrwymadau er mwyn sicrhau cysondeb gyda phrisiad o asedau'r Gronfa o'u gwerth ar y farchnad.

NODYN 19 – TREFNIADAU CYLLIDO (parhad)

Roedd y rhagdybiaethau ariannol allweddol a fabwysiadwyd ar gyfer prisiad 2016 fel a ganlyn:

Rhagdybiaethau Ariannol	31 Mawrth 2016
Cyfradd disgownt	3.9%
Cynnydd mewn cyflog	2.1%
Chwyddiant prisiau / Cynnydd mewn pensiwn	2.1%

Y rhagdybiaeth demograffig allweddol oedd yr ystyriaeth a roddwyd i hirhoedledd. Mae'r rhagdybiaethau disgwyliad oes yn seiliedig ar *VitaCurves* y *Gronfa* gyda gwelliannau yn unol a model CMI 2013, sy'n tybio bod y gyfradd bresennol o welliannau wedi cyrraedd y brig a bydd yn cydgyfeirio at gyfradd hirdymor o 1.25% y flwyddyn. Yn seiliedig ar y rhagdybiaethau hyn, mae'r disgwyliad oes cyfartalog yn y dyfodol i oed 65 fel a ganlyn:

Rhagdybiaethau marwolaeth yn 65 mlwydd oed	Gwryw Blynyddoedd	Benyw Blynyddoedd
Pensiynwyr cyfredol	22.0	24.2
Pensiynwyr y dyfodol (45 oed ym mhrisiad 2016)	24.0	26.4

Mae copiâu o adroddiad Prisiad 2016 a'r Datganiad Strategaeth Cyllido ar gael ar wefan y Gronfa Bensiwn www.cronfabensiwnngwynedd.org.uk

Profiad yn ystod y Cyfnod ers 31 Mawrth 2016

Ers y prisiad ffurfiol diwethaf, mae'r gwir ddychweliadau ar fondiau wedi disgyn gan gynyddu gwerth y rhwymedigaethau. Mae'r effaith hyn wedi cael ei wrthbwysu i raddau gan enillion cryf yr asedau. Yn fras, mae'r ddau ddigwyddiad wedi canslo'i gilydd allan, o ran yr effaith ar y sefyllfa cyllido ar 31 Mawrth 2017.

Cynhelir y prisiad actiwaraid nesaf fel ar 31 Mawrth 2019. Adolygir y Datganiad Strategaeth Cyllido ar yr un adeg.

NODYN 20 – GWERTH CYFREDOL ACTIWARAIDD Y BUDDION YMDDEOL SYDD WEDI'U HADDO

Yn ogystal â'r prisiad cyllido bob tair blynedd, mae'r actiwari hefyd yn cynnal prisiad o rwymedigaethau'r Gronfa Bensiwn, yn seiliedig ar SCC19 bob blwyddyn gan ddefnyddio'r un data sylfaenol â'r prisiad cyllido wedi'i dynnu ymlaen i'r flwyddyn ariannol gyfredol, gan ystyried y newidiadau yn niferoedd yr aelodau a diweddarau rhagdybiaethau ar gyfer y flwyddyn gyfredol. Nid yw'r gwerthusiad yn cael ei ymgymryd yn yr un modd a ddefnyddir ar gyfer gosod cyfraddau cyfrannu i'r Gronfa, ac nid yw cyfrifon y Gronfa yn ystyried rhwymedigaethau talu pensiynau na buddion eraill yn y dyfodol.

Er mwyn asesu gwerth y buddion yn seiliedig ar hyn, mae'r actiwari wedi diweddarau'r rhagdybiaethau actiwaraid (gweler isod) o'r rhai a ddefnyddir er dibenion cyllido (gweler Nodyn 19) a hefyd mae wedi'u defnyddio i ddarparu'r adroddiadau SCC19, SAA17 ac SAA102 ar gyfer cyflogwyr unigol yn y Gronfa. Yn ogystal, mae'r actiwari wedi prisiu buddion salwch a marwolaeth yn unol ag SCC19.

Roedd gwerth cyfredol actiwaraid y buddion ymddeol sydd wedi'u haddo ar 31 Mawrth 2017, fel a ganlyn:

	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
Rhagdybiaeth	£'m	£'m
Aelodau Gweithredol	1,285	1,214
Cyfradd cynnydd mewn cyflog	388	246
Cyfradd ddisgownt	747	514
Cyfanswm	2,420	1,974

Fel y nodir uchod mae'r ymrwymadau uchod wedi'u cyfrifo'n seiliedig ar SCC19 ac felly maent yn wahanol i ganlyniadau'r prisiad cyllido bob tair blynedd a gynhaliwyd yn 2016 (gweler Nodyn 19) gan fod SCC 19 yn nodi cyfradd ddisgownt yn hytrach na chyfradd sy'n adlewyrchu cyfraddau'r farchnad.

NODYN 20 – GWERTH CYFREDOL ACTIWARAIDD Y BUDDION YMDDEOL SYDD WEDI’U HADDO (parhad)

Y rhagdybiaethau a ddefnyddiwyd

Defnyddiwyd y tybiaethau ariannol sydd yn cael eu mabwysiadau ar gyfer adroddiad SCC19 yr Awdurdod Gweinyddol fel y ganlyn:

	31 Mawrth 2016	31 Mawrth 2017
Rhagdybiaeth	%	%
Chwyddiant/cyfradd cynnydd mewn pensiwn	2.2	2.4
Cyfradd cynnydd mewn cyflog	4.2	2.4
Cyfradd ddisgownt	3.5	2.6

Defnyddiwyd yr un dybiaeth hirhoedledd fel ar gyfer asesu'r sefyllfa cyllido fel y dangosir yn Nodyn 19 uchod.

Mae'r rhagdybiaeth cymudiad yn caniatáu i bensiynwyr y dyfodol dewis cyfnewid pensiwn am arian parod di-dreth ychwanegol o hyd at 50% o gyfyngiadau Cyllid a Thollau EM am wasanaeth cyn Ebrill 2008 a 75% o gyfyngiadau Cyllid a Thollau EM am wasanaeth ar ôl Ebrill 2008.

Mae'r sensitifrwydd ynghylch y prif dybiaethau a ddefnyddiwyd i fesur rhwymedigaethau wedi'u nodi isod

Sensitifrwydd i'r Rhagdybiaethau am y flwyddyn sy'n gorffen 31 Mawrth 2017	Amcan % y Cynnydd mewn Rhwymedigaethau	Amcan Swm Ariannol
	%	£m
0.5% y.f. o gynnydd mewn chwyddiant / pensiwn	8	189
0.5% y.f. o gynnydd mewn cyflog	3	73
0.5% y.f. o leihad yn y gyfradd ddisgownt	11	267

Y prif ragdybiaeth demograffig yw'r tybiaeth hirhoedledd. At ddibenion sensitifrwydd, amcangyfrifir y bydd cynnydd o flwyddyn yn y disgwyliad oes yn cynyddu Rhwymedigaeth Budd Diffiniedig y Cyflogwr tua 3-5%.

NODYN 21 – ASEDAU CYFREDOL

2015/16		2016/17
£'000		£'000
932	Cyfraniadau sy'n ddyledus – gweithwyr	820
3,221	Cyfraniadau sy'n ddyledus – cyflogwyr	2,845
3,901	Gwerthoedd trosglwyddo a dderbynnir (rhai sy'n ymuno)	0
3,399	Amrywiol ddyledwyr	1,944
11,453	Cyfanswm dyledwyr	5,609
20,434	Arian	15,375
31,887	Cyfanswm	20,984

Dadansoddiad o ddyledwyr

2015/16		2016/17
£'000		£'000
2,073	Cyngor Gwynedd	2,352
732	Cyrff llywodraeth ganolog	560
5,631	Awdurdodau lleol eraill	1,209
3	Cyrff GIG	3
3,014	Endidau ac unigolion eraill	1,485
11,453	Cyfanswm	5,609

NODYN 22 – YMRWYMIADAU CYFREDOL

2015/16		2016/17
£'000		£'000
1,714	Amrywiol gredydwy	2,591
27	Gwerthoedd trosglwyddo sy'n daladwy (rhai sy'n ymadael)	282
2,538	Buddion sy'n daladwy	1,216
4,279	Cyfanswm	4,089

Dadansoddiad o gredydwy

2015/16		2016/17
£'000		£'000
901	Cyngor Gwynedd	1,051
43	Cyrff llywodraeth ganolog	37
1	Awdurdodau Lleol eraill	138
19	Cyrff GIG	58
3,315	Endidau ac unigolion eraill	2,805
4,279	Cyfanswm	4,089

NODYN 23 – CYFRANIADAU GWIRFODDOL YCHWANEGOL (AVC)

Mae gwerth y cronfeydd ar y farchnad wedi'i nodi isod:

	Gwerth ar y Farchnad 31 Mawrth 2016	Gwerth ar y Farchnad 31 Mawrth 2017
	£'000	£'000
Clerical Medical	2,936	3,349
Equitable Life	258	229
Standard Life	51	53
Cyfanswm	3,245	3,631

Talwyd cyfraniadau AVC yn uniongyrchol i'r tri rheolwr fel a ganlyn:

	2015/2016	2016/2017
	£'000	£'000
Clerical Medical	526	561
Equitable Life	0	0
Standard Life	1	0
Cyfanswm	527	561

NODYN 24 – TRAFODION PARTÏON CYSYLLTIEDIG

Cyngor Gwynedd

Cyngor Gwynedd sy'n gweinyddu Cronfa Bensiwn Gwynedd. O ganlyniad, mae perthynas gref rhwng y Cyngor a'r Gronfa Bensiwn.

Cafodd y Cyngor gostau o £1,008,589 (£1,075,225 yn 2015/16) mewn perthynas â gweinyddu'r Gronfa ac yn dilyn hynny, cafodd ad-daliad am y costau hyn gan y Gronfa. Yn ogystal, y Cyngor yw un o gyflogwyr mwyaf aelodau'r gronfa bensiwn a chyfrannodd £17.63m tuag at y Gronfa yn 2016/17 (£17.31m yn 2015/16). Ar ddiwedd y flwyddyn £2.35m oedd dyled y Cyngor i'r Gronfa (gweler Nodyn 21) yn bennaf mewn perthynas â chyfraniadau ar gyfer Mawrth 2017 a £1.05m oedd dyled y Gronfa i'r Cyngor (gweler Nodyn 22) yn bennaf mewn perthynas ag ad-daliadau gan y Cyngor.

NODYN 24 – TRAFODION PARTÏON CYSYLLTIEDIG (parhad)

Mae gan Gronfa Bensiwn Gwynedd dri chyfrif banc a ddelir fel rhan o Grŵp o Gyfrifon Banc Cyngor Gwynedd. Mae'r arian parod dros ben a ddelir yn y Grŵp o Gyfrifon Banc yn cael ei fuddsoddi bob dydd. Ar ddiwedd y flwyddyn ariannol, mae Cyngor Gwynedd yn talu llog i'r Gronfa Bensiwn, yn seiliedig ar falansau dyddiol y Gronfa dros y flwyddyn. Yn ystod 2016/17, roedd y Gronfa yn derbyn llog o £132,567 (£147,611 yn 2015/16) gan Gyngor Gwynedd.

Llywodraethu

Roedd dau aelod o'r Pwyllgor Pensiynau yn derbyn buddion pensiwn o Gronfa Bensiwn Gwynedd yn 2016/17 (yr aelodau pwyllgor T.O. Edwards a P. Jenkins). Yn ogystal, roedd aelodau'r pwyllgor T.O. Edwards, S. Glyn, P. Jenkins, H.E. Jones, W.T. Owen, a P.Read yn aelodau gweithredol o'r Gronfa Bensiwn.

Roedd un aelod o'r Bwrdd Pensiwn yn derbyn buddion pensiwn o Gronfa Bensiwn Gwynedd yn 2016/17 (yr aelod S.Warnes). Yn ogystal, mae'r aelodau Bwrdd A.W. Deakin, V. Halloran, A.L Lloyd Evans, O. Richards and H. Trainor yn aelodau gweithredol o'r Gronfa Bensiwn.

Staff Rheoli Allweddol

Mae Cod Ymarfer CIPFA ar Gyfrifon Awdurdodau Lleol yn eithrio awdurdodau lleol rhag gofynion datgelu staff rheoli allweddol SCC24, ar y sail bod y gofynion datgelu ar gyfer tal swyddogion a lwfansau aelodau yn y Cod yn bodloni gofynion datgelu staff rheoli allweddol SCC24. Mae hyn hefyd yn berthnasol i gyfrifon Cronfa Bensiwn Gwynedd.

Gweler y dadleniadau gofynnol yng nghyfrifon Cyngor Gwynedd.

NODYN 25 – YMRWYMIADAU DAN GONTRACTAU BUDDSODDI

Roedd yr ymrwymadau (buddsoddiadau) cyfalaf sy'n aros ar 31 Mawrth fel a ganlyn:

	Cyfanswm ymrwymadau €'000	Ymrwymiad ar 31 Mawrth 2016 €'000	Ymrwymiad ar 31 Mawrth 2017 €'000
P.G. Direct 2006	20,000	776	776
P.G. Global Value 2006	50,000	3,477	3,477
P.G. Secondary 2008	15,000	1,960	1,960
P.G. Global Value 2011	15,000	5,044	3,372
P.G. Global Infrastructure 2012	40,000	22,005	15,894
P.G. Direct 2012	12,000	1,813	1,181
P.G. Global Value 2014	12,000	7,119	4,638
P.G. Direct 2016	50,000	18,202	34,373
Cyfanswm Ewro	214,000	60,396	65,671
	\$'000	\$'000	\$'000
P.G. Emerging Markets 2011	7,000	2,078	1,623
P.G. Secondary 2015	38,000	34,804	32,723
P.G. Direct Infrastructure 2015	43,600	42,111	35,219
Cyfanswm Doleri	88,600	78,993	69,565

Mae 'PG' uchod yn cyfeirio at y Grŵp Partners, mae'r rheolwr buddsoddi yn buddsoddi mewn meysydd 'amgen' (ecwiti preifat ac is adeiladwaith) ar ran y Gronfa.

Mae'r ymrwymadau hyn yn ymwneud â thaliadau galw sy'n aros ar gronfeydd partneriaethau cyfyngedig heb eu dyfynnu a ddelir yn rhan ecwiti preifat y portffolio. Mae'r symiau a 'elwir' gan y cronfeydd hyn yn afreolaidd o ran eu maint a'u hamseriad nifer o flynyddoedd o ddyddiad yr ymrwymiad gwreiddiol.

NODYN 26 - ASEDAU WRTH GEFN

Mae tri o gyflogwyr sy'n gyrrff a ganiateir yng Nghronfa Bensiwn Gwynedd yn dal bondiau yswiriant i'w diogelu yn erbyn y posibilrwydd o fethu â bodloni eu goblygiadau pensiwn. Llunnir y bondiau hyn o blaid y gronfa pensiwn ac ni wneir taliad ohonynt oni bai bod y cyflogwr yn diffygadu.

NODYN 27 - COLLEDION YN SGIL AMHARIADAU

a) Amhariadau am ddyledion drwg ac amheus

Fel y esbonnir yn Nodyn 5 nid oes unrhyw amhariad wedi ei gwneud ar gyfer dyledion drwg ac amheus.

b) Amhariad yr adneuo ym Manc Gwlad yr Iâ

Yn ystod 2008/09, roedd y Cyngor wedi adneuo £4m gyda Heritable Bank, banc wedi'i gofrestru yn y DU dan Gyfraith yr Alban. Roedd £565,200 o'r buddsoddiad hwnnw'n perthyn i'r gronfa bensiwn. Rhoddwyd y cwmni yn nwylo'r gweinyddwyr ar 7 Hydref 2008. Derbyniodd y Cyngor ddychweliad o £3,938,407, sef 98% gan y gweinyddwyr hyd at 31 Mawrth 2017.

NODYN 28 – CYHOEDDIADAU'R GRONFA BENSIWN

Cynhyrchir adroddiad manwl ychwanegol ynghylch y Gronfa Bensiwn. Mae'r ddogfen hon yn cynnwys cyfrifon y Gronfa yn ogystal â gwybodaeth bellach ynglŷn â gweithgareddau gweinyddu a buddsoddi. Mae'n cynnwys y dogfennau canlynol:

Datganiad Egwyddorion Buddsoddi

Datganiad Strategaeth Gyllido

Datganiad Polisi Llywodraethu a'r Datganiad Cydymffurfiaid a'r Drefn Llywodraethu

Datganiad Polisi Cyfathrebu

Gellir cael copiâu ar safle we'r Gronfa Bensiwn www.cronfabensiwnngwynedd.org.uk ar dudalen buddsoddiad neu drwy gysylltu â Mrs Caroline Roberts ar 01286 679128.

Y GRONFA DEGWM

2015/16		2016/17	
£'000		£'000	£'000
952	Cyfanswm y Gronfa ar 1 Ebrill		952
	Ychwaneger - Incwm yn ystod y flwyddyn:-		
5	Llog ar fuddsoddiadau		5
0	Cynnydd yng ngwerth tir		0
	Llai - Gwariant yn ystod y flwyddyn:-		
0	Trosglwyddo llogau blynyddol blaenorol Gwynedd	0	
(16)	Colled ar fuddsoddiadau a werthwyd	(11)	
11	Grantiau a chostau	6	
			(5)
952	Cyfanswm y Gronfa ar 31 Mawrth		952
	A gynrychiolir gan yr Asedau canlynol:-		
365	Tir ac Adeiladau		365
30	Dyledwyr		23
1,798	Arian mewn llaw		1,803
2,193			2,191
(1,232)	Llai - Eifen yn ddyledus i Gyngorau Môn a Chonwy		(1,232)
961			959
(16)	Llai - Credydwyr		(13)
7	Ychwaneger - Eifen yn ddyledus gan Gyngorau Môn a Chonwy		6
952	Cyfanswm		952

NODIADAU I'R CYFRIFON

1. Dywed Cynllun gweinyddu'r Gronfa y ceir defnyddio'r incwm at bwrpasau elusennol - addysgol, cymdeithasol neu adloniadol, yn unol â disgresiwn y Cyngor.
2. Mae'r Ddeddf Elusennol 1993 yn gofyn am archwiliad annibynnol o ddatganiad o gyfrifon y Gronfa Degwm yn flynyddol.

CRONFA YMDDIRIEDOLAETH FMG MORGAN
--

2015/16 £'000		2016/17 £'000
160	Cyfanswm y Gronfa ar 1 Ebrill	167
	Ychwaneger - Incwm yn ystod y flwyddyn	
11	Llog enillwyd gan yr asedau	10
	Llai - Gwariant yn ystod y flwyddyn	
(4)	Grantiau	(3)
167	Cyfanswm y Gronfa 31 Mawrth	174
	Asedau	
144	Buddsoddiadau	144
23	Arian mewn llaw	30
167		174

NODIADAU I'R CYFRIFON

1. Sefydlwyd y gronfa hon gyda gweddill ystâd y diweddar Mrs Florence Merthyr Guest Morgan. Roedd incwm y Gronfa i'w ddefnyddio er budd trigolion rhannau o Lŷn at bwrpasau penodedig.
2. Dangosir buddsoddiadau ar gost yn y cyfrifon. Gwerth y buddsoddiadau ar y farchnad ar 31 Mawrth 2017 oedd £351,416 (£313,376 ar 31 Mawrth 2016).
3. Mae'r Gronfa FMG Morgan tu allan i ofynion y Ddeddf Elusennol 1993. Oherwydd hyn nid oes angen archwiliad annibynnol o'r Gronfa Ymddiriedolaeth hon.

Eitem 7

CYFARFOD:	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD:	13 GORFFENNAF 2017
TEITL:	RHEOLAETH TRYSORLYS 2016/17
PWRPAS:	Mae'n ofynnol dan Gôd Ymarfer CIPFA i adrodd ar ganlyniadau gwir weithgarwch Rheolaeth Trysorlys y Cyngor
ARGYMHELLIAD:	DERBYN YR ADRODDIAD ER GWYBODAETH
AWDUR:	CAROLINE ROBERTS, RHEOLWR BUDDSODDI

Crynodeb Gweithredol

Yn ystod 2016/17 arhosodd gweithgarwch benthyca'r Cyngor o fewn y cyfyngiadau a osodwyd yn wreiddiol, £313,000 oedd cyfanswm y llog a dderbyniwyd ar fuddsoddiadau sydd yn llai na'r £358,470oedd yn y gyllideb. Nid oedd unrhyw fanciau yr oedd y Cyngor wedi'u defnyddio ar gyfer buddsoddi wedi methu â thalu.

1. Cyflwyniad a Chefnidir

Cafodd Côt Ymarfer CIPFA ar Reoli Trysorlys ei fabwysiadu gan y Cyngor hwn ar 1 Mawrth 2011 ac mae'r Cyngor hwn yn cydymffurfio'n llawn â'i ofynion. Mae'r Côt yn ei gwneud yn ofynnol i mi adrodd ar wir ganlyniadau rheolaeth trysorlys y Cyngor yn y flwyddyn ariannol ddiwethaf yn erbyn yr hyn a oedd yn ddisgwyliedig. Ystyrir mai'r Pwyllgor Archwilio yw'r corff priodol i ystyried yr adroddiad hwn.

Mae'r adroddiad yma yn cymharu ein gwir berfformiad ar gyfer 2016/17 yn erbyn y strategaeth a sefydlwyd ym mis Chwefror 2016 ar gyfer y flwyddyn ariannol a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn yn ei gyfarfod ar 3 Mawrth 2016 a gellir ei weld ar <https://democratiaeth.cyngor.gwynedd.gov.uk/documents/s3740/Rheolaeth%20Trysorlys.pdf?LLL=1>

Edrycha'r adroddiad ar:

- y cefndir economaidd;
- y gofyn benthyca a rheoli dyledion;
- gweithgarwch buddsoddi; â
- chydymffurfiaeth â Dangosyddion Darbodus.

Mae'r adroddiad yma yn cyflawni dyletswydd y Cyngor o dan Ddeddf Llywodraeth Leol 2003 i gymryd ystyriaeth o Gôd CIPFA ag Arweiniad Buddsoddi Llywodraeth Cymru.

Mae'r Cyngor wedi benthyg a buddsoddi symiau sylweddol o arian ac felly yn agored i risgiau ariannol gan gynnwys colli symiau sydd wedi cael eu buddsoddi a'r effaith refeniw o newidiadau mewn cyfraddau llog. Felly, mae adnabod, monitro a rheoli risg yn ganolog i Strategaeth Rheolaeth Trysorlys y Cyngor.

2. Y Cyd-destun Allanol

Cefndir economaidd: Yn wleidyddol, roedd 2016/17 yn gyfnod o ddeuddeng mis rhyfeddol iawn ble, yn groes i bob disgwyl, pleidleisiodd y DU i adael yr Undeb Ewropeaidd ac etholwyd Donald Trump yn 45^{ain} Llywydd yr Unol Daleithiau. Arweiniodd yr ansicrwydd dros ganlyniad etholiad arlywyddol yr Unol Daleithiau, perthynas y DU efo'r UE yn y dyfodol a'r arafu a welwyd yn economi Tsieina yn nechrau 2016, at ansefydlogrwydd sylweddol yn y farchnad yn ystod y flwyddyn. Cafodd Erthygl 50 o Gytundeb Lisbon, sy'n cychwyn y broses 2 flynedd o adael yr UE, ei sbarduno ar 29ain o Fawrth 2017.

Roedd chwyddiant yn y DU wedi bod yn dawedog yn ystod hanner cyntaf 2016 o ganlyniad i bwysau gwan ar brisiau byd-eang, y symudiadau mewn Sterling a'r twf rhwystredig ym mhrisiau domestig. Fodd bynnag, cafodd y gostyngiad sydyn yng nghyfradd cyfnewid Sterling yn dilyn y refferendwm, effaith ar brisiau mewnforio, a wnaeth ynghyd â phrisiau ynni, arwain at godiad yn y CPI o 0.3% flwyddyn ar flwyddyn ym mis Ebrill 2016 i 2.3% flwyddyn ar flwyddyn ym mis Mawrth 2017.

Yn ogystal â'r cwmpo allan gwleidyddol, fe ysgogodd canlyniad y refferendwm ddirywiad yn nheimpladau cartrefi, busnesau â buddsoddwyr. Ym mis Awst, roedd Bank Lloegr yn teimlo bod yr ôl-ffeithiau ar dwf economaidd yn ddigon difrifol i symbylu'r Pwyllgor Polisi Ariannol (MPC) i dorri'r Gyfradd Banc i 0.25% ac i ail-ddechrau prynu gilt a bond corfforaethol yn ogystal â darparu cyllid rhad ar gyfer banciau trwy'r Cynllun Cyllido Tymor er mwyn cynnal cyflenwad credyd yn yr economi.

Er bod y rhagolygon twf wedi cael eu hisraddio, roedd gweithgaredd economaidd yn weddol sionc a tyfodd GDP 0.6%, 0.5% a 0.7%, yn ail, trydydd a pedwerydd chwarter calendr 2016. Profodd y farchnad lafur yn fwy gwydn, gyda cyfradd ddiweithdra'r ILO yn disgyn i 4.7% ym mis Chwefror, ei lefel isaf mewn 11 mlynedd.

Wrth i'r farchnad lafur gryfhau, ac fel a ragwelwyd i raddau helaeth, cynyddodd y Gronfa Ffederal eu cyfraddau yn eu cyfarfodydd ym mis Rhagfyr 2016 a mis Mawrth 2017, gan fynd a ystod y targed swyddogol ar gyfraddau llôg rhwng 0.75% a 1.00%.

Marchnadoedd ariannol: Yn dilyn canlyniad y refferendwm, cwmpodd cynnyrch gilt yn sydyn ar draws yr holl sbectwm aeddfedu, oherwydd y farn bod y Gyfradd Banc am aros yn isel iawn hyd y gellir rhagweld. Ar ôl mis Medi, bu cynnydd yng nghynnyrch gilt tymor hir, yn bennaf oherwydd i'r MPC adolygu eu rhagolwg cynharach y byddai'r Gyfradd Banc yn disgyn i ymyl 0% erbyn diwedd 2016. Cynyddodd y cynnyrch ar gilt 10 mlynedd o 0.75% ddiwedd mis Medi i 1.24% erbyn diwedd mis Rhagfyr, ac yna yn ôl bron i lefelau cyn y refferendwm o 1.37% ar 23ain o Fehefin. Yn Ch3 2017, bu cynnydd hefyd yn y cynnyrch ar gyfer gilt 20 mlynedd i 1.76% a 50 mlynedd i 1.7%, ond arhosodd y cynnyrch yn weddol sefydlog yn Ch4, ar 1.62% a 1.58%.

Yn dilyn y cwmp sydyn yn Ch2, cafwyd adferiad yn y marchnadoed ecwiti ond bu rhywfaint o ansefydlogrwydd ar ddechrau mis Tachwedd yn dilyn canlyniad yr etholiad arlywyddol yn yr Unol Daleithiau. Bu i fynegai'r "FTSE-100" A'R "FTSE All Share" gau ar 7342 a 3996 ar 31ain o fis Mawrth, y ddau i fyny 18% dros y flwyddyn. Roedd gwerth eiddo masnachol wedi gostwng tua 5% ar ôl y refferendwm, ond roedd wedi adenill y rhan fwyaf ebyn diwedd mis Mawrth.

Roedd cyfraddau'r farchnad arian ar fuddsoddiadau dros nôs ac am gyfnod o wythnos yn parhau i fod yn isel yn dilyn y toriad yn y Gyfradd Banc ym mis Awst. Ar gyfartaledd roedd cyfraddau LIBID 1 a 3 mis yn 0.36% a 0.47% yn ystod 2016-17. Cynyddodd y cyfraddau ar gyfer 6 a 12 mis rhwng mis Awst a mis Tachwedd, cyn disgyn yn ôl yn raddol i lefelau mis Awst erbyn mis Mawrth; ar gyfartaledd roeddent yn 0.6% a 0.79% yn ystod 2016-17.

Cefndir Credyd: Bu i'r dangosyddion risg credyd amrywiol, ymateb yn negyddol i ganlyniad y refferendwm ar aelodaeth y DU o'r Undeb Ewropeaidd. Gwelwyd cynnydd bychan yng nghyfnodiadau diodyn credyd banc yn y DU ond bu cwmp sydyn sylweddol, o tua 20% ar gyfartaledd, ym mhris cyfranddaliadau'r banciau, gyda banciau sy'n canolbwyntio ar y DU yn profi'r gostyngiadau mwyaf. Nid oedd banciau y tu allan i'r DU yn ddiogel ychwaith, ond doedd y gostyngiad ym mhris eu cyfranddaliadau nhw ddim mor sylweddol.

Israddiodd Fitch a Standard & Poor's raddfa sofran y DU i AA. Mae gan Fitch, S&P and Moody's ragolwg negyddol ar y DU. Mae gan Moody's ragolwg negyddol ar y banciau a'r cymdeithasau adeiladu y maent yn tybio sy'n fwy agored i awyrgylch gweithredu heriol o ganlyniad i'r penderfyniad i "adael".

Does yr un o'r banciau ar restr buddsoddi'r Awdurdod wedi methu'r profion straen a gynhaliwyd gan yr Awdurdod Bancio Ewropeaidd ym mis Gorffennaf a gan Fanc Lloegr ym mis Tachwedd, yr olaf wedi ei gynllunio gyda sefyllfaoedd straen mwy heriol, ond y Royal Bank of Scotland oedd y banc gwannaf yn mhob prawf. Roedd y profion yn seiliedig ar gyllid y banciau fel ar 31ain o Ragfyr 2015, sef 11 mis ynghynt. Fel rhan o'u hymchwil â chyngor credyd, mae Arlingclose, ymgynhorwyr trysorlys y Cyngor, yn ymgymryd a dadansoddi cymarebau perthnasol yn rheolaidd – cyfanswm y gallu i amsugno colled (TLAC) neu'r gofyniad lleiaf ar gyfer y rhwymedigaethau cymwys (MREL), i benderfynu a fyddai yna "bail-in" o uwch fuddsoddwyr, megis buddsoddiadau ansicredig awdurdodau lleol, mewn scenario dan straen.

Ym mis Gorffennaf yn dilyn adolygiad o ddatganiadau ariannol blynyddol cymdeithasau adeiladu heb gyfradd, cafodd cymdeithasau adeiladu Cumberland, Harpenden a Vernon eu tynnu oddiar restr y Cyngor oherwydd bod eu dangosyddion credyd wedi gwaethygu. Cafodd yr uchafswm aeddfedrwydd ei leihau o 6 mis i 100 diwrnod ar gyfer 11 cymdeithas adeiladu arall, oherwydd yr ansicrwydd sy'n wynebu'r fachnad dai yn y DU yn dilyn refferendwm yr UE.

Y Cyd-destun Lleol

Ar 31 Mawrth 2017, roedd angen sylfaenol y Cyngor i fenthycu er dibenion cyfalaf, a fesurir gan y Gofyn Benthycu Cyfalaf (CFR), yn £177.1m, tra bod y cronfeydd i'w defnyddio a'r cyfalaf gweithio, sef yr adnoddau sylfaenol sydd ar gael i'w buddsoddi, yn £86m.

Ar 31 Mawrth 2017, roedd gan y Cyngor £112.8m o fenthyciadau a lesau, a £29.4m o fuddsoddiadau. Strategaeth gyfredol y Cyngor yw cynnal benthyciadau a buddsoddiadau islaw eu lefelau sylfaenol.

Mae gan y Cyngor CFR fydd yn lleihau dros y 2 flynedd i ddod a lefel o fuddsoddiadau sydd yn gostwng ac felly mae'n bosib bydd angen i fenthyg yn ystod y cyfnod hwn.

	31.3.16 Gwir £m	2016/17 Symudiad £m	31.3.17 Gwir £m
CFR	173	4	177
Llai : Ymrwymadau dyled eraill	-2	0	-2
CFR Benthyciadau	171	4	175
Llai: Cronfeydd defnyddiadwy	-58	1	-57
Llai: Cyfalaf Gweithredol	-67	31	-36
Buddsoddiadau net	46	36	82

Strategaeth Fenthyca

Ar 31 Mawrth 2017, roedd y Cyngor yn dal £112.7 miliwn o fenthyciadau (lleihad o £2.1m ar 31 Mawrth 2016) fel rhan o'i strategaeth ar gyfer ariannu rhaglenni cyfalaf blynyddoedd blaenorol.

Prif amcan y Cyngor wrth fenthyca arian yw cael cydbwysedd risg isel priodol rhwng sicrhau costau llog isel a chyflawni sicrwydd cost yn ystod y cyfnod y mae angen yr arian gyda'r hyblygrwydd i ail negodi benthyciadau pe bai cynlluniau tymor hir y Cyngor yn newid yr ail amcan.

Erys fforddiadwy â'r "gost cario" yn ddylanwadau pwysig ar strategaeth fenthyca'r Cyngor yn ogystal â'r ystyriaeth, o ran unrhyw fenthyca a wnaed cyn bod angen yr arian, y byddai'n rhaid buddsoddi'r elw yn y marchnadoedd arian ar raddfa llog gymharol is na chost y benthyciad. Gan fod llog tymor byr wedi aros yn is na'r cyfraddau tymor hir, ac yn debygol o aros lle maent am o leiaf y ddwy flynedd nesaf, penderfynodd y Cyngor ei bod yn fwy cost effeithiol yn y tymor byr i ddefnyddio adnoddau mewnol yn eu lle.

Cafodd buddion benthycia mewnol eu monitro'n rheolaidd yn erbyn y potensial o greu costau ychwanegol trwy ohirio benthycia tan y dyfodol, pan ragwelir y bydd cyfraddau benthycia tymor hir yn codi. Mae Arlingclose yn cynorthwyo'r Cyngor gyda'r 'gost cario' a'r dadansoddiad elw.

Crynodeb Rheolaeth Trysorlys

	31.3.16 Balans £m	2016/17 Symudiad £m	31.3.17 Balans £m	31.3.17 Cyfradd %
Benthyciadau tymor hir	(110,676)	2,533	(108,143)	5.71
Benthyciadau tymor byr	(2,067)	(578)	(2,645)	10.63
Cyfanswm Benthyciadau	(112,743)	1,955	(110,788)	5.98
Buddsoddiadau tymor hir	2,341	(170)	2,171	1.59
Buddsoddiadau tymor byr	49,821	(24,011)	25,810	0.51
Arian a Chywerthydd arian	14,191	(12,807)	1,384	0.15
Cyfanswm buddsoddiadau	66,353	(36,988)	29,365	0.53
Benthyciadau net	46,390	(35,033)	81,423	5.95

3. Gweithgareddau Benthycia yn 2016/17

Ar 31 Mawrth 2017, roedd gan y Cyngor £108.7m benthyciadau, lleihad o £1.8m ers y flwyddyn cynt, fel rhan o'i strategaeth cyllido'r cynlluniau cyfalaf yn y blynyddoedd cynt. Mae'r sefyllfa benthyciadau ar ddiwedd y flwyddyn yn dangos yn y tabl isod.

Borrowing Position

	31.3.16 Balans £m	2016/17 Symudiad £m	31.3.17 Balans £m	31.3.17 Cyfradd %	31.3.17 WAM* blynyddoedd
Public Works Loan Board	94.3	(1.8)	92.5	6.05	25
Banciau (tymor sefydlog)	16.2	0	16.2	4.22	61
Total borrowing	110.5	(1.8)	108.7	5.72	30

*Weighted average maturity

Prif amcan y Cyngor pan yn benthycia arian yw taro cydbwysedd risg isel briodol rhwng sicrhau costau llog isel a chyflawni sicrwydd cost dros y cyfnod y mae angen yr arian, gyda'r hyblygrwydd i ail-negodi benthyciadau pe byddai cynlluniau hir dymor y Cyngor yn newid, yn ail amcan.

Ymhellach i'r amcanion yma, ni wnaed unrhyw fenthycia newydd yn 2016/17, a roedd y benthyciadau oedd yn bodoli yn cael ei gadael i aeddfedu heb gymryd benthyciad newydd yn eu lle. Bu i'r strategaeth yma alluogi'r Cyngor i leihau eu costau benthycia net (er colli llog Buddsoddi) a lleihau'r risg gyffredinol i'r trysorlys.

Nid oedd y dadansoddiad "cost cario" a wnaed gan Arlingclose, ymgynghorwyr rheoli trysorlys y Cyngor yn nodi unrhyw werth mewn benthycia ymlaen llaw ar gyfer y gwariant sydd wedi ei gynllunio at y dyfodol, felly ni chymerwyd dim.

Ar ddechrau'r flwyddyn roedd y Cyngor yn parhau i ddal benthyciadau LOBO (Lender's Option Borrower's Option) o £16.2m, benthyciadau lle mae'r benthyciwr yn cael y dewis i

gynnyddu'r gyfradd llôg ar ddyddiadau penodol, a wedyn mae gan y Cyngor yr hawl i dderbyn y gyfradd newydd neu i ad-dalu'r benthyciad heb unrhyw gost ychwanegol. Ni wnaeth yr un banc ddefnyddio'r hawl yn ystod 2016/17. Fodd bynnag, cafodd y Cyngor eu hysbysu gan Fanc Barclays eu bod am ddiddymu'r hawl i ymarfer eu hopsiynau yn y dyfodol, ac felly cafodd y £16.2m ei ailddosbarthu fel benthyciad banc cyfradd sefydlog.

4. Gweithgarwch Buddsoddi

Mae'r Cyngor wedi dal cronfeydd sylweddol sydd wedi'u buddsoddi, sy'n cynrychioli incwm a dderbyniwyd cyn gwariant ynghyd â'r balansau a'r cronfeydd wrth gefn a ddelir. Yn ystod 2016/17, amrywiodd balansau buddsoddi'r Cyngor rhwng £87.9 a £29.5 miliwn.

Mae Canllawiau Buddsoddi Llywodraeth Cymru yn rhoi blaenoriaeth i sefydlogrwydd a hylifedd a nôd y Cyngor ydi sicrhau enillion sy'n gymesur â'r egwyddorion hyn.

Ssefyllfa Buddsoddiadau

	31.3.16 Balans £m	2016/17 Symudiad £m	31.3.17 Balans £m	31.3.17 Cyfradd %	31.3.17 WAM* days
Banciau & Cymdeithasau Adeiladu (ansicr)	51.1	(29.8)	21.3	0.5	442
Bondiau Goruchwyd (sicr)	2.3	(0.2)	2.1	0.7	1262
Llywodraeth Leol (gan gynnwys llywodraeth leol)	13.0	(7.0)	6.0	0.4	189
Cyfanswm buddsoddiadau	66.4	(37.0)	29.4	0.6	603

*Weighted average maturity

Mae Côt Ymarfer CIPFA ac arweiniad y llywodraeth yn gofyn i'r Cyngor fuddsoddi ei gronfeydd yn ddarvoudus ac i roi sylw i ddiogelwch a hylifedd buddsoddiadau cyn ceisio y gyfradd uchaf o ddychweliadau neu gynnyrch. Amcan yr Awdurdod wrth fuddsoddi arian yw ceisio taro cydbwysedd priodol rhwng risg a dychweliadau, lleihau'r risg o achosi colledion o ddiffygion a'r risg o dderbyn incwm buddsoddi isel anaddas.

Amcangyfrif Incwm ac Alldro

Roedd y balansau arian cyfartalog yn £58.7m yn ystod y flwyddyn. Mae Cyfradd Banc y DU wedi cael ei gynnal ar 0.5% ers Mawrth 2009. Mae cyfraddau byrdymor y farchnad arian wedi parhau ar lefelau cymharol isel. Gwnaed adneuron newydd ar gyfradd gyfartalog o 0.53%. Cynhyrchodd buddsoddiadau mewn Cronfeydd Marchnad Arian gyfraddau cyfartalog o 0.45%.

Ar gyfer y flwyddyn, cyllidodd y Cyngor am incwm buddsoddi 0.34m. Alldro am incwm buddsoddi oedd £0.31m am y flwyddyn.

Adroddiad Cydymffurfiad

Mae'r Pennaeth Cyllid yn falch i adrodd bod yr holl weithgareddau rheolaeth trysorlys a ymgwymerwyd yn ystod 2016/17 cydymffurfiwyd gyda Chod Ymarfer CIPFA a Strategaeth Rheolaeth Trysorlys y Cyngor. Mae cydymffurfiad gyda chyfyngiadau buddsoddi penodol yn dangos yn y tabl isod.

Cyfyngiadau Buddsoddi

	2016/17 Isafswm	31.3.17 Gwir	2016/17 Terfyn	Cydymffurfiwyd
Unrhyw sefydliad unigol, heblaw Llywodraeth y DU	£5m	£4m ac is	£8m yr un	✓
Unrhyw grŵp cronfeydd o dan yr un rheolaeth	£0	£4m ac is	£8m y grŵp	✓
Gwledydd tramor	£5m	£4m ac is	£8m y wlad	✓
Buddsoddiadau heb eu gwarantu mewn Cymdeithasau Adeiladu	Cyfanswm £6m	Cyfanswm £6m	Cyfanswm £8m	✓
Cronfeydd Marchnad Arian	Cyfanswm £40m	£0	Cyfanswm £40m	✓
Buddsoddiadau anrhestrwyd	Cyfanswm £40m	£0	Cyfanswm £80m	✓

Cydymffurfiad gyda'r cyfyngiad awdurdodi a'r ffin weithredol ar gyfer dyled allanol yn cael ei dangos yn y tabl isod.

Cyfyngiadau Dyled

	2016/17 Uchafswm	31.3.17 Gwir	2016/17 Ffin Weithredol	2016/17 ffin Awdurdodol	Cydymffurfiwyd
Benthyciadau	£113m	£111m	£180m	£190m	✓

Dangosyddion Rheolaeth Trysorlys

Mae'r Cyngor yn mesur a rheoli ei ddatguddiad i risgiau rheolaeth trysorlys gan ddefnyddio'r mesuryddion dilynol.

Diogelwch: Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu mesur gwirfoddol i ddangos ei sensitifrwydd i risg credyd trwy fonitro sgôr credyd cyfartaledd pwysol amser ei bortffolio buddsoddi. Caiff hyn ei gyfrifo trwy roi sgôr i bob buddsoddiad a chymryd y cyfartaledd rhifyddol, wedi'i bwysoli yn ôl maint pob buddsoddiad.

	31.3.17 Gwir	2016/17 Targed	Cydymffurfwyd
Sgor credyd cyfartal y portffolio	3.27	scor 7 neu is	✓

Hylifedd: Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu mesur gwirfoddol er mwyn fesur ei amlygiad i risg hylifedd trwy fonitro faint o arian sydd ar gael er mwyn gallu cwrdd taliadau annisgwyl o fewn cyfnod tri mis dreigl, heb fenthyciadau ychwanegol.

	31.3.17 Gwir	2016/17 Targed	Cydymffurfiwyd
Cyfanswm arian ar gael o fewn 3 mis	18.325m	£10m	✓

Datguddiad Cyfraddau Llog: Nod y dangosydd hwn yw rheoli pa mor agored yw'r Cyngor i risg cyfraddau llog. Bydd y terfynau uchaf ar risgiau cyfraddau llog sefydlog a chyfnewidiol, a fynegir fel cyfran o'r prif swm net a fenthyciwyd, yn:

	31.3.17 Actual	2016/17 Limit	Cydymffurfiwyd
Terfyn Uchaf ar gyfer Cyfraddau Sefydlog	100%	100%	✓
Terfyn Uchaf ar gyfer Cyfraddau Cyfnewidiol	0	50%	✓

Strwythur Aeddfedrwydd Benthyciadau Cyfradd Sefydlog: Mae'r dangosydd hwn wedi ei osod i reoli datguddiad y Cyngor i risg ail-ariannu. Bydd y terfynau uchaf ac isaf ar strwythur aeddfedrwydd benthyciadau cyfradd sefydlog yn:

	31.3.17 Gwir	Terfyn Uchaf	Terfyn Isaf	Cydymffurfiwyd
dan 12 mis	2.2%	25%	0%	✓
12 mis ac o fewn 24 mis	0	25%	0%	✓
24 mis ac o fewn 5 mlynedd	4.2%	50%	0%	✓
5 mlynedd ac o fewn 10 mlynedd	15.6%	75%	0%	✓
10 mlynedd ac o fewn 20 mlynedd	25.4%	100%	0%	✓
20 mlynedd ac o fewn 30 mlynedd	12.6%	100%	0%	✓
30 mlynedd ac o fewn 40 mlynedd	16.5%	100%	0%	✓
40 mlynedd ac o fewn 50 mlynedd	8.6%	100%	0%	✓
50 mlynedd ac uwch	14.9%	100%	0%	✓

Mae cyfnodau amser yn dechrau ar ddiwrnod cyntaf bob blwyddyn ariannol. Y dyddiad aeddfedu benthyciadau yw'r dyddiad cynharaf y gall y benthyciwr ofyn am ad-daliad.

Symiau a fuddsoddir am gyfnod hwy na 364 diwrnod: Pwrpas y dangosydd hwn yw rheoli datguddiad i'r risg o golled allai godi os yw'r Cyngor yn gorfod ceisio ad-daliad cynnar o'r symiau a fuddsoddwyd. Y cyfyngiadau ar gyfanswm y gellir buddsoddi gydag aeddfedrwydd heibio diwedd y cyfnod fydd:

	2016/17	2017/18	2018/19
Gwir brifswm a buddsoddwyd heibio diwedd y flwyddyn	£2.1m	£2.1m	£0
Terfyn ar gofer prifswm a buddsoddwyd heibio diwedd y flwyddyn	£40m	£20m	£10m
Cydymffurfiwyd	✓	✓	✓

Dangosyddion Darbodus

Mae Deddf Llywodraeth Leol 2003 yn gofyn i'r Cyngor roi ystyriaeth i Gôd Darbodus CIPFA ar gyfer Cyllid Cyfalaf mewn Cyngorau Lleol (y Côt Darbodus) wrth bennu faint o arian y gall fforddio ei fenthg. Amcanion y Côt Darbodus yw sicrhau, o fewn fframwaith clir, fod cynlluniau buddsoddi cyfalaf awdurdodau lleol yn fforddiadwy, yn ddarbodus ac yn gynaliadwy, ac y gwneir penderfyniadau rheolaeth trysorlys yn unol ag arfer proffesiynol da. Er mwyn dangos bod yr Cyngor wedi bodloni'r amcanion hyn, mae'r Côt Darbodus yn gosod y dangosyddion a ganlyn, ac mae'n rhaid eu gosod a'u monitro'n flynyddol.

Mae'r adroddiad hon yn cymharu'r dangosyddion cymeradwy yn erbyn y sefyllfa allbwn ar gyfer 2016/17. Cymerwyd gwir ffigurau oddi wrth neu ar sail gyson gyda datganiad y cyfrifon y Cyngor.

Amcangyfrifon Gwariant Cyfalaf: Gellir crynhoi cynlluniau gwariant cyfalaf a chyllido'r Cyngor fel hyn:

Gwariant a Chyllido Cyfalaf	2016/17 Amcangyfrif £m	2016/17 Gwir £m	Gwahaniaeth £m
Gwariant Cronfa Cyffredinol	27.7	29.3	1.6
Derbyniadau cyfalaf	0.7	0.8	0.1
Grantiau'r Llywodraeth	10.7	11.5	0.8
Cyfraniadau Refeniw	5.5	5.9	0.4
Benthyca wedi'i gefnogi	4.1	4.1	0.0
Benthyca Darbodus	6.7	7.0	0.3
Cyfanswm Cyllido	27.7	29.3	1.6

Amcangyfrifon Gofyn Cyllido Cyfalaf

Mae'r Gofyn Cyllido Cyfalaf (CFR) yn mesur angen sylfaenol y Cyngor i fenthgca at ddibenion cyfalaf.

Gofyn Cyllido Cyfalaf	31/03/17 Amcangyfrif £m	31/03/17 Gwir £m	Gwahaniaeth £m
Cronfa Gyffredinol	182.1	177.0	5.1

Cododd y CFR £1.6m dros y flwyddyn wrth i wariant cyfalaf a ariannir trwy ddyled fod yn fwy na'r adnoddau a defnyddiwyd i ad-dalu'r ddyled.

Gwir Ddyled: Roedd dyled wir ar 31 Mawrth 2017 fel a ganlyn:

Dyled	31/03/17 Amcangyfrif £m	31/03/17 Gwir £m	Gwahaniaeth £m
Benthyciadau	113.4	113.4	0
Lesau Cyllidol	0.0	2.3	2.3
Cyfanswm Dyled	113.4	115.7	2.3

Dyled Gros a'r Gofyn Cyllido Cyfalaf: Er mwyn sicrhau mai dim ond at ddibenion cyfalaf y bydd y ddyled dros y tymor canolig, dylai'r Cyngor sicrhau nad yw'r ddyled, ac eithrio yn y tymor byr, yn uwch na chyfanswm y gofyn cyllido cyfalaf yn y flwyddyn flaenorol, ynghyd â'r amcangyfrifon ar gyfer unrhyw gynnydd ychwanegol yn y gofyn cyllido cyfalaf ar gyfer y flwyddyn ariannol gyfredol a'r ddwy flynedd ariannol nesaf. Mae hwn yn ddangosydd allweddol o ba mor ddarbodus yw rhywbeth.

Dyled and Gofyn Cyllido Cyfalaf	31/03/17 Amcangyfrif £m	31/03/17 Gwir £m	Gwahaniaeth £m
Cyfanswm benthyciadau	113.4	113.4	0
GCC	175	177	2
Ar gael i'w defnyddio	61.6	63.6	2

Roedd cyfanswm y ddyled yn aros islaw'r GCC yn ystod y flwyddyn.

Ffin Weithredol ar gyfer Dyledion Allanol: Mae'r Ffin Weithredol ar gyfer Dyledion Allanol yn seiliedig ar amcangyfrif y Cyngor o'r sefyllfa fwyaf tebygol h.y. darbodus, ar gyfer dyledion allanol, yn hytrach na'r sefyllfa waethaf bosib.

Ffin Weithredol	31/03/17 Amcangyfrif £m	31/03/17 Gwir £m	Gwahaniaeth £m
Benthyca	175	113.4	61.6
Ymrwymadau tymor hir eraill	0	2.3	(2.3)
Cyfanswm	175	115.7	59.3

Y Terfyn Awdurdodedig ar gyfer Dyledion Allanol: Mae'r terfyn benthycu fforddiadwy a bennir yn unol â Deddf Llywodraeth Leol 2003. Dyma'r uchafswm all y Cyngor fod mewn dyled yn gyfreithiol. Mae'r terfyn awdurdodedig yn rhoi hyblygrwydd ychwanegol uwchlaw'r ffin weithredol ar gyfer symudiadau arian anarferol.

Ffin Awdurdodol	31/03/17 Amcangyfrif £m	31/03/17 Gwir £m	Gwahaniaeth £m
Benthycu	195	113.4	81.6
Ymrwymadau tymor hir eraill	0	2.3	(2.3)
Total Debt	195	115.7	79.3

Cymhareb Costau Cyllido i'r Llif Refeniw Net

Dangosydd yng nghyswllt fforddiadwy yw hwn, ac mae'n amlygu'r goblygiadau refeniw ar gyfer gwariant cyfalaf presennol ac arfaethedig drwy adnabod cyfran y gyllideb refeniw sydd ei hangen i gwrdd â chostau cyllido llai incwm o fuddsoddiadau.

Cymhareb Costau Cyllido i'r Llif Refeniw Net	31/03/17 Amcangyfrif £m	31/03/17 Gwir £m	Gwahaniaeth £m
Cyfanswm	5.91	5.20	0.71

Dadansoddiad o'r Sgôr Credyd

Sgorio:

Statws Credyd Tymor Hir	Sgôr
AAA	1
AA+	2
AA	3
AA-	4
A+	5
A	6
A-	7
BBB+	8
BBB	9
BBB-	10

Mae'r gwerth cyfartalog pwysol yn adlewyrchu ansawdd credyd buddsoddiadau yn ôl maint y buddsoddiad. Mae'r amser cyfartalog pwysol yn adlewyrchu ansawdd credyd buddsoddiadau yn ôl aeddfedrwydd y buddsoddiad.

Roedd y Cyngor yn anelu at sgôr o 7 neu is, er mwyn adlewyrchu'r flaenoriaeth or-redol am ddiogelwch yr arian a fuddsoddir a throthwy isaf cyfradd credyd A- ar gyfer gwrthbartion buddsoddi.

Eitem 8

WALES AUDIT OFFICE
SWYDDFA ARCHWILIO CYMRU

Archwilydd Cyffredinol Cymru
Auditor General for Wales

Llywodraethu Da wrth benderfynu ar newidiadau sylweddol i wasanaethau – **Cyngor Gwynedd**

Blwyddyn archwilio: 2016-17

Dyddiad cyhoeddi: Ebrill 2017

Cyfeirnod y ddogfen: 678A2016

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol â swyddogaethau statudol.

Os gwneir cais am wybodaeth y gallai'r ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 o Ddeddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus wrth ymdrin â cheisiadau, yn cynnwys ymgynghori â thrydydd partiön perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru a Swyddfa Archwilio Cymru yn drydydd partiön perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu aildefnyddio'r ddogfen hon i Swyddfa Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Roedd y tîm a gyflawnodd y gwaith yn cynnwys Nigel Griffiths, Sian Clark, Andy Bruce a Non Jenkins dan gyfarwyddyd Jane Holownia.

Cynnwys

Mae trefniadau llywodraethu Cyngor Gwynedd ar gyfer newid gwasanaethau'n gadarn ac yn gwella, gan gefnogi proses gwneud penderfyniadau effeithiol yn well.

Adroddiad cryno

Crynodeb	4
Cynigion ar gyfer gwella	6

Adroddiad manwl

Mae trefniadau llywodraethu Cyngor Gwynedd ar gyfer newid gwasanaethau'n gadarn ac yn gwella, gan gefnogi proses gwneud penderfyniadau effeithiol yn well	7
Mae newidiadau i wasanaethau'n cael eu cynllunio a'u rhoi ar waith mewn fframwaith strategol clir	7
Mae trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd ar gyfer penderfynu ar yr angen i newid gwasanaethau, a natur hynny, wedi'u diffinio'n glir a'u deall yn dda yn gyffredinol	8
Mae achosion busnes wedi'u strwythuro'n dda ac yn addysgiadol, ond nid yw'r broses o adolygu a herio opsiynau darparu gwasanaethau gan bwyllgorau craffu bob amser yn amserol	8
Mae ymgysylltu â rhanddeiliaid yn gynhwysfawr ac yn amrywiol	10
Mae trefniadau i fonitro, asesu ac adrodd ar effaith newidiadau i wasanaethau'n parhau i gryfhau	11
Mae hunanasesiadau blynyddol o drefniadau llywodraethu'r Cyngor yn seiliedig ar risg ac yn hyrwyddo gwelliant parhaus	12

Adroddiad cryno

Crynodeb

- 1 Mae llywodraethu'n ymwneud â sut mae cyrff cyhoeddus yn sicrhau eu bod yn gwneud y pethau iawn, yn y ffordd iawn, ar gyfer y bobl iawn, mewn modd amserol, cynhwysol, agored, gonest ac atebol. Mae'n cynnwys y systemau a'r prosesau, a'r diwylliannau a'r gwerthoedd, sy'n cyfarwyddo ac yn rheoli cyrff cyhoeddus y maent yn atebol iddynt, yn ymgysylltu â nhw a, lle y bo'n briodol, yn arwain eu cymunedau.¹
- 2 Mae llywodraethu da yn hanfodol er mwyn gwarchod arian cyhoeddus yn effeithiol a darparu gwasanaethau cyhoeddus effeithlon yr ymddiriedir ynddynt yn barhaus. Mae'r hinsawdd ariannol bresennol a'r setliadau is i lywodraeth leol yn ogystal â'r galw cynyddol am rai gwasanaethau yn golygu ei bod yn debygol y bydd angen i bob cyngor barhau i wneud penderfyniadau ynghylch cyfluniad gwasanaethau a'r modd y cânt eu darparu yn y dyfodol. Mae llywodraethu da'n hanfodol wrth benderfynu ar newidiadau i wasanaethau. Yn aml mae'r fath benderfyniadau yn rhai dadleuol ac yn ennyn cryn dipyn o ddiddordeb lleol a gallant gael effeithiau sylweddol ar yr unigolion a'r grwpiau y maent yn effeithio arnynt.
- 3 Ers mis Ebrill 2016, bu'n ofynnol i gynghorau gydymffurfio â Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) a Chanllawiau Statudol cysylltiedig. Mae'r Canllawiau Statudol yn nodi'r canlynol: 'Gyda'i gilydd, bwriedir i'r saith nod llesiant a'r pum ffordd o weithio a ddarperir gan y Ddeddf gefnogi a darparu gwasanaeth cyhoeddus sy'n diwallu anghenion y presennol heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain'.² Mae'r ddeddfwriaeth hon yn pwysleisio pwysigrwydd llywodraethu effeithiol i gyflawni nodau llesiant.
- 4 Mae'r adolygiad hwn yn canolbwyntio ar effeithiolrwydd trefniadau llywodraethu Cyngor Gwynedd (y Cyngor) ar gyfer penderfynu ar newidiadau i wasanaethau. Rydym yn diffinio newid i wasanaethau fel unrhyw newid sylweddol i'r ffordd y caiff gwasanaethau eu darparu a/neu unrhyw newid sylweddol o ran profiadau defnyddwyr gwasanaethau allanol o wasanaethau. Gallai hyn gynnwys, er enghraifft, newidiadau i'r ffordd y caiff y gwasanaeth ei ddarparu, lefel y gwasanaeth a ddarperir, argaeledd y gwasanaeth neu gost y gwasanaeth.

¹ CIPFA/SOLACE Delivering Good Governance in Local Government: Framework 2007

² Rhannu Pwrpas: Rhannu Dyfodol, Canllawiau statudol ar Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, Llywodraeth Cymru

5 Gan gymryd fframwaith diwygiedig Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth (CIPFA) ar gyfer 'Delivering good governance in local government' fel safon briodol, mae'r adolygiad hwn yn darparu llinell sylfaen i'r Cyngor gynllunio rhagor o welliannau. Yn yr asesiad hwn, a gynhaliwyd rhwng mis Medi a mis Tachwedd 2016, ystyriwyd agweddau ar drefniadau gwneud penderfyniadau mewn perthynas ag ystod o gynigion ar gyfer newidiadau sylweddol i wasanaethau. Ymhlith y newidiadau i wasanaethau a ystyriwyd roedd:

- newidiadau i wasanaethau casglu gwastraff gweddilliol (na ellir ei ailgylchu); ac
- adolygu a moderneiddio llyfrgelloedd er mwyn darparu gwasanaethau addas at y diben mewn cyllideb weithredu lai.

Ni wnaethom edrych yn fanwl ar bob un o'r penderfyniadau unigol ynghylch newid gwasanaethau, ond yn hytrach eu defnyddio fel enghreifftiau i gyfeirio atynt a llywio'r ffordd y mae'r Cyngor yn mynd ati i wneud penderfyniadau ynghylch newidiadau i wasanaethau.

6 Daethom i'r casgliad bod **trefniadau llywodraethu Cyngor Gwynedd ar gyfer newid gwasanaethau yn gadarn ac yn gwella, gan gefnogi proses gwneud penderfyniadau effeithiol yn well.** Daethom i'r casgliad hwn am y rhesymau canlynol:

- mae newidiadau i wasanaethau'n cael eu cynllunio a'u rhoi ar waith mewn fframwaith strategol clir;
- mae trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd ar gyfer penderfynu ar yr angen i newid gwasanaethau, a natur hynny, wedi'u diffinio'n glir a'u deall yn dda yn gyffredinol;
- mae achosion busnes wedi'u strwythuro'n dda ac yn addysgiadol, ond nid yw'r broses o adolygu a herio opsiynau darparu gwasanaethau gan bwyllgorau craffu bob amser yn amserol;
- mae ymgysylltu â rhanddeiliaid yn gynhwysfawr ac yn amrywiol;
- mae trefniadau i fonitro, asesu ac adrodd ar effaith newidiadau i wasanaethau'n parhau i gryfhau; ac
- mae hunanasesiadau blynyddol o drefniadau llywodraethu'r Cyngor yn seiliedig ar risg ac yn hyrwyddo gwelliant parhaus.

Cynigion ar gyfer gwella

Arddangosyn 1: cynigion ar gyfer gwella

Mae'r tabl isod yn pennu'r meysydd gwella a nodwyd drwy ein hadolygiad.

Cynigion ar gyfer gwella

Gellid atgyfnerthu trefniadau llywodraethu'r Cyngor ar gyfer newidiadau sylweddol i wasanaethau drwy'r canlynol:

- C1 Pwyllgorau craffu'n cael y cyfle i adolygu a herio achosion busnes newid gwasanaethau'n amserol cyn i'r Cabinet wneud penderfyniad terfynol.

Adroddiad manwl

Mae trefniadau llywodraethu Cyngor Gwynedd ar gyfer newid gwasanaethau'n gadarn ac yn gwella, gan gefnogi proses gwneud penderfyniadau effeithiol yn well

Mae newidiadau i wasanaethau'n cael eu cynllunio a'u rhoi ar waith mewn fframwaith strategol clir

- 7 Gweledigaeth y Cyngor – fel a bennir yn ei Gynllun Strategol 2013-17 – yw 'y gorau i bobl Gwynedd mewn cyfnod anodd'. Mae'r weledigaeth hon yn cynnwys ymrwymiad i 'drawsffurfio gwasanaethau i fod yn wasanaethau y byddwn yn gallu eu cynnal i'r dyfodol'. Mae Cynllun Strategol 2013-17 yn cyfeirio'n benodol at bwysigrwydd materion trawsbynciol megis cynaliadwyedd, cydraddoldebau a'r Gymraeg wrth gyflawni gweledigaeth y Cyngor, cyflawni ei amcanion gwella, ac wrth newid a darparu gwasanaethau.
- 8 Mae cynigion newid gwasanaethau'n gysylltiedig â gweledigaeth y Cyngor drwy'r blaenoriaethau a'r amcanion gwella yng Nghynllun Strategol 2013-17 a/neu ofynion Cynllun Arbedion Effeithlonrwydd 2015-18. Mae prosiect llywodraethu'r cyngor, sef Ffordd Gwynedd, yn darparu'r fframwaith ar gyfer rhoi ei weledigaeth ar waith drwy ddatblygu diwylliant yn y Cyngor sy'n 'rhoi pobl Gwynedd wrth wraidd popeth yr ydym yn ei wneud'.
- 9 Hefyd, gwneir newidiadau i wasanaethau'r Cyngor er mwyn cyflawni amcanion ehangach, megis gofynion statudol (targedau gwastraff cenedlaethol a safonau llyfrgelloedd). Mae'r newid mae wedi'i wneud i'w Wasanaeth Casglu Gwastraff Gweddilliol – gan symud i gasgliadau gwastraff cartref bob tair wythnos yn y Sir – yn cynnig helpu'r Cyngor i fodloni gofynion Strategaeth Llywodraeth Cymru, sef Tuag at Ddyfodol Diwastraff: Cymru'n Un: Cenedl Un Blaned, yn ogystal â'r amcanion yn ei Gynllun Strategol 2013-17, Cynllun Arbedion Effeithlonrwydd 2015-18 a Strategaeth Wastraff 2010 - 2025: Mae newidiadau'r Cyngor i'w Wasanaeth Llyfrgelloedd yn cynnig helpu'r Cyngor i gydymffurfio â Safonau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru, yn ogystal â chyflawni'r amcanion yn ei gynlluniau ei hun.

Mae trefniadau llywodraethu ac atebolrwydd ar gyfer penderfynu ar yr angen i newid gwasanaethau, a natur hynny, wedi'u diffinio'n glir a'u deall yn dda yn gyffredinol

- 10 Ceir rheolau a gweithdrefnau, gan gynnwys rolau a chyfrifoldebau ar gyfer gwneud penderfyniadau a rheoli pob agwedd ar fusnes y Cyngor, yng Nghyfansoddiad y Cyngor. Diweddarwyd y Cyfansoddiad ym mis Mai 2015 ac mae'n disgrifio strwythur proses gwneud penderfyniadau'r Cyngor gan gynnwys y Cyngor llawn, y Cabinet a phwyllgorau craffu. Mae hyn yn rhoi arweiniad clir ar rolau a dyletswyddau gwahanol swyddogion ac Aelodau yn y broses gwneud penderfyniadau.
- 11 Nid yw'r Cyngor wedi pennu gweithdrefnau penodol i'w dilyn wrth benderfynu ar newidiadau i wasanaethau yn ffurfiol. Fodd bynnag, mae swyddogion ac Aelodau'n hyddysg yn y fframwaith llywodraethu ac atebolrwydd sydd yn y Cyfansoddiad ac yn gyffredinol glir ynghylch sut cymhwysir y rhain i'r broses gwneud penderfyniadau ym mhob agwedd ar fusnes y Cyngor, gan gynnwys newidiadau i wasanaethau.
- 12 Y Swyddog Monitro sy'n goruchwylio cydymffurfiaeth â'r Cyfansoddiad. Mae holl adroddiadau'r Cabinet, gan gynnwys rhai Deiliaid Portffolio ar newidiadau i wasanaethau, yn cael eu hadolygu gan y Swyddog Monitro er mwyn sicrhau y bodlonir gofynion cyfreithiol a chyfansoddiadol. Mae'r Swyddog Monitro, neu gynrychiolydd o'r Adran Gyfreithiol, yn Aelod o'r timau prosiect ar gyfer rhai o'r prosiectau newid gwasanaethau mawr, megis ad-drefnu ysgolion, lle mae materion cyfansoddiadol a/neu gyfreithiol sylweddol.

Mae achosion busnes wedi'u strwythuro'n dda ac yn addysgiadol, ond nid yw'r broses o adolygu a herio opsiynau darparu gwasanaethau gan bwyllgorau craffu bob amser yn amserol

- 13 Mae achosion busnes newid gwasanaethau'n gynhwysfawr ac yn cynnwys ystod eang o wybodaeth, gan gynnwys opsiynau darparu, dadansoddiad ariannol a pherfformiad, ystyriaethau cynaliadwyedd, canlyniadau ymgynghoriadau, adroddiadau ymgynghorwyr, gofynion safonau ac asesiadau cydraddoldeb.

- 14 Er enghraifft, mae'r achos busnes ar gyfer y newidiadau i'r Gwasanaeth Casglu Gwastraff Gweddilliol yn cynnwys gwybodaeth gynhwysfawr i helpu swyddogion ac Aelodau i wneud penderfyniad gwybodus. Mae'n cynnwys canfyddiadau adroddiad ymgynghorydd yn 2013 a gomisiynwyd dan Raglen Gweithredu'r Cynllun Gwastraff ac Adnoddau Llywodraeth Cymru. Mae'r adroddiad yn cynnwys dadansoddiad manwl o berfformiad ailgylchu gwastraff y Cyngor ac ystod o opsiynau, gan gynnwys symud i gylch casglu tair wythnos ar gyfer gwastraff cartref, er mwyn helpu i fodloni gofynion Cynllun Strategol 2013-17 y Cyngor, Cynllun Arbedion Effeithlonrwydd 2015-18, Strategaeth Wastraff 2010-25, Strategaeth Tuag at Ddyfodol Diwastraff: Cymru'n Un: Cenedl Un Blaned Llywodraeth Cymru a'i glasbrint casglu ar gyfer gwasanaethau rheoli gwastraff cynaliadwy.
- 15 Hefyd, cynhaliodd y Cyngor ymgynghoriad i roi adborth defnyddwyr ar y newidiadau arfaethedig. Cafwyd dros 2,500 o ymatebion i'r ymgynghoriad, gan gynnwys dros 600 gan Banel Dinasyddion y Cyngor. Mae dadansoddiad manwl o ganlyniadau'r ymgynghoriad wedi'i gynnwys yn yr achos busnes.
- 16 Mae dadansoddiad manwl o'r risgiau sy'n gysylltiedig â'r newid i'r gwasanaeth Casglu Gwastraff Gweddilliol, a'r camau a gynigir er mwyn lleihau'r risgiau, hefyd wedi'i gynnwys yn yr achos busnes, ynghyd ag esboniad o'r goblygiadau ariannol ac arbedion, ac asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb.
- 17 Mae achos busnes y Gwasanaeth Llyfrgelloedd wedi'i lunio ar sail yr un fframwaith a meini prawf â'r rhai a ddefnyddiwyd yn achos busnes y Gwasanaeth Casglu Gwastraff Gweddilliol. Mae canfyddiadau ac argymhellion adroddiad ymgynghorydd wedi'u cynnwys, ynghyd â chanlyniadau ymgynghoriad manwl, dadansoddiad manwl, crynodeb o ystyriaethau cynaliadwyedd ac asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb.
- 18 Ar ôl i'r Cyngor benderfynu cynnwys y newidiadau i'r Gwasanaeth Casglu Gwastraff Gweddilliol a'r Gwasanaeth Llyfrgelloedd yng Nghynllun Arbedion Effeithlonrwydd 2015-18, aeth y Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Cabinet ati i adolygu a herio'r achosion busnes unigol. Roedd y broses adolygu a herio'n drwyadl ac wedi'i dogfennu'n dda. Mae penderfyniadau allweddol ynglŷn â newidiadau i wasanaethau wedi'u cynnwys yn agendâu cyfarfodydd a dogfennau sydd ar gael ar wefan y Cyngor.
- 19 Er bod y broses o adolygu a herio achosion busnes gan y Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Cabinet yn gadarn, mae rhywfaint o anghysondeb o ran sut a phryd mae'r pwyllgorau craffu'n cael eu cynnwys yn y broses gwneud penderfyniadau ac, yn benodol, a ydynt yn gallu herio newidiadau arfaethedig i wasanaethau cyn i'r Cabinet gytuno arnynt. Cafodd y penderfyniad i newid y Gwasanaeth Casglu Gwastraff Gweddilliol ei wneud gan y Cabinet cyn i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau gael y cyfle i herio'r model darparu newydd. Er i'r penderfyniad gael ei 'alw i mewn' yn y pen draw gan y Pwyllgor Craffu Cymunedau, nid oedd cyfle (amser) i'r Pwyllgor roi ei fewnbwn cyn i benderfyniad y Cabinet gael ei wneud.

- 20 Fodd bynnag, mae trefniadau craffu ar ôl penderfyniadau i herio'r angen i gynnwys newidiadau i wasanaethau yng Nghynllun Strategol 2013-17 a Chynllun Arbedion Effeithlonrwydd 2015-18, ac o'r achosion busnes unigol eu hunain, yn gadarn ac yn effeithiol. Cafodd cynigion i newid y Gwasanaethau Casglu Gwastraff Gweddilliol, Llyfrgelloedd a Rheoli Plâu eu cynnwys yng Nghynllun Arbedion Effeithlonrwydd 2015-18, a gyflwynwyd i gyfarfod anffurfiol y Cabinet a'r Cyfarwyddwyr Corfforaethol yn ystod 2014. Cynhaliwyd gweithdai i holl Aelodau'r Cyngor ystyried y cynigion. Yna, archwiliwyd y cynigion a barn yr Aelodau gan Gadeiryddion ac Is-gadeiryddion y tri phwyllgor craffu, cyn cyflwyno adroddiad i'r Pwyllgor Craffu Corfforaethol a'r Cabinet.
- 21 Mae'r Cyngor yn ymwybodol o'r angen i wella cysondeb ac effeithiolrwydd ei drefniadau craffu ac mae wedi sefydlu Is-grŵp Adolygu Craffu sydd wrthi'n archwilio nifer o fodelau craffu amgen posibl.
- 22 Hefyd, mae'r Cyngor wrthi'n newid ei fframwaith rheoli perfformiad i gynnwys cyfarfodydd bob naw wythnos rhwng y Penaethiaid Gwasanaeth unigol, Deiliad y Portffolio, ac aelod o'r Tîm Rheoli Corfforaethol ac, am gyfnod prawf, ddau Aelod o bwyllgor craffu. Mae'r trefniadau newydd yn cael eu cyflwyno er mwyn cyfuno goruchwyllo newidiadau i wasanaethau a materion darparu â monitro perfformiad gwasanaethau ac er mwyn cynyddu rôl Aelodau craffu yn yr agweddau hyn ar fusnes y Cyngor.

Mae ymgysylltu â rhanddeiliaid yn gynhwysfawr ac yn amrywiol

- 23 Un o brif nodau prosiect Ffordd Gwynedd yw sicrhau bod gan y Cyngor ddull effeithiol o gyfathrebu â rhanddeiliaid 'er mwyn sicrhau ein bod yn gwneud y pethau iawn o ran yr hyn sydd o bwys i bobl Gwynedd'. Datblygodd y Cyngor Strategaeth Ymgysylltu 2013-17 er mwyn helpu i gyflawni'r nod hwn.
- 24 Mae Strategaeth a Llawlyfr Ymgysylltu 2013-17 yn rhoi fframwaith o ran sut a phryd i ymgynghori. Mae'n rhoi arweiniad manwl ar bob agwedd ar ymgysylltu, gan gynnwys camau i'w cymryd i nodi'r mathau gwahanol o randdeiliaid perthnasol drwy fapio rhanddeiliaid.
- 25 Drwy gymhwyso'r egwyddorion a'r arweiniad yn Strategaeth a Llawlyfr Ymgysylltu 2013-17, mae'r Cyngor wedi cael barn ystod eang o randdeiliaid cyn gwneud penderfyniadau ar newid gwasanaethau. Cynhaliodd y Cyngor ymgynghoriad helaeth yn 2015 fel rhan o brosiect Her Gwynedd. Cafodd arolwg Her Gwynedd ei gynllunio a'i weithredu'n dda a rhoddodd gyfle i breswylwyr, busnesau a sefydliadau eraill wneud sylwadau ar 118 o newidiadau posibl i wasanaethau a'u blaenoriaethu cyn iddynt gael eu trafod a'u cwblhau gan y Cyngor. Cafwyd dros 2,100 o ymatebion i'r holiadur ac aeth dros 600 o aelodau'r cyhoedd i 32 o fforymau neu sesiynau galw heibio.

- 26 Dadansoddwyd canlyniadau'r ymgynghoriad dros nifer o gategoriâu, gan gynnwys dalgylchoedd ysgolion uwchradd, pobl ifanc (hyd at 25 oed), pobl hŷn (65 oed a throsodd) a phobl ag anableddau). Cysylltwyd â sefydliadau partner a grwpiau trydydd sector yn uniongyrchol gan eu gwahodd i gymryd rhan yn Her Gwynedd. Cafwyd dros 70 o ymatebion gan fusnesau, elusennau, cynghorau tref a chymuned a sefydliadau celfyddydau neu addysgol.
- 27 Mae'r Cyngor hefyd yn cynnal ymgynghoriadau ar gynigion ar gyfer newidiadau unigol i wasanaethau'n effeithiol. Cyfeirir at yr ymgynghoriadau manwl ar y newidiadau arfaethedig i'r Gwasanaethau Casglu Gwastraff Gweddilliol a Llyfrgelloedd yn gynharach yn yr adroddiad hwn. Mae canlyniadau ymgynghoriadau Her Gwynedd a newidiadau unigol i wasanaethau wedi'u cyfeirio'n dda ac mae'n hawdd eu canfod ar wefan y Cyngor.

Mae trefniadau i fonitro, asesu ac adrodd ar effaith newidiadau i wasanaethau'n parhau i gryfhau

- 28 Amlinellwyd y broses o gyflwyno trefniadau newydd i wella fframwaith rheoli perfformiad y Cyngor ym mharagraff 22 uchod. Roedd trefniadau rheoli perfformiad blaenorol y Cyngor yn cynnwys gofyniad i adroddiadau monitro newidiadau i wasanaethau gael eu hadolygu gan nifer o grwpiau swyddogion, aelodau a swyddogion/aelodau, gan gynnwys 'Paneli Gwella'. O dan y fframwaith newydd sy'n cael ei gyflwyno nawr, bydd Paneli Gwella'n cael eu diddymu fel rhan o symleiddio trefniadau llywodraethu'r Cyngor. Fel yr adroddwyd yn gynharach, bydd canlyniadau a pherfformiad ariannol newidiadau i wasanaethau'n cael eu hadrodd bob naw wythnos i grŵp o uwch swyddogion ac Aelodau. Yna, bydd yr adroddiadau'n cael eu hadolygu gan y Tîm Rheoli Corfforaethol, y Cabinet a'r pwyllgor craffu.
- 29 Roedd y gofyniad i fonitro effaith newidiadau i'r Gwasanaeth Casglu Gwastraff Gweddilliol yn rhan annatod o'r achos busnes newid i wasanaeth. Er mwyn lleihau unrhyw aflonyddwch ar breswylwyr, cyflwynwyd newidiadau i wasanaethau fesul cam. Cyflwynwyd y cylch casglu gwastraff tair wythnos yn rhanbarth Dwyfor y Sir ym mis Hydref 2014. Sefydlwyd dau dîm – y Tîm Gweithredol a'r Tîm Ymgysylltu – yn yr Adran Priffyrdd a Threfol er mwyn gweithredu a monitro effaith newidiadau i wasanaethau.
- 30 Cyflwynwyd adroddiad y Cyngor sy'n crynhoi effaith y newidiadau i wasanaethau ar breswylwyr Dwyfor i'r Pwyllgor Craffu Cymunedau ym mis Chwefror 2015. Mae'r adroddiad yn rhoi dadansoddiad manwl o'r gwelliannau ariannol a pherfformiad a gyflawnwyd o gyflwyno'r gwasanaeth newydd, gan gynnwys gostyngiad o 22% yn y gwastraff gweddilliol a gesglir yn Nwyfor ac arbed £100,000 i'r Cyngor o ganlyniad i hynny mewn costau tirlenwi blynyddol. Mae adroddiad y Cyngor hefyd yn cynnwys canlyniadau arolwg cyfranogiad preswylwyr Dwyfor a gynhaliwyd fel rhan o Raglen Gweithredu'r Cynllun Gwastraff ac Adnoddau Llywodraeth Cymru.

- 31 Mae'r Cyngor hefyd yn ymroddedig i sicrhau ei fod yn cydymffurfio â'i gyfrifoldebau o dan Ddeddf Cydraddoldeb 2010 i gynnal asesiadau cydraddoldeb ac effaith ac i fonitro effeithiau newidiadau i wasanaethau ar grwpiau gwarchoddedig. Mae Strategaeth Mwy na Llyfrau'r Gwasanaeth Llyfrgelloedd yn cynnwys trefniadau i fonitro ac adolygu effeithiau'r newidiadau i wasanaethau. Mae'r trefniadau'n cynnwys y gofyniad am Brif Swyddog i adolygu materion cydraddoldebau.
- 32 Mae trefniadau monitro hefyd wedi'u cyflwyno er mwyn mesur effeithiau newidiadau i'r Gwasanaeth Casglu Gwastraff Gweddilliol ar y grwpiau gwarchoddedig a nodwyd yn yr asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb. O ganlyniad i'r adborth, gwnaed newidiadau i'r gwasanaeth er mwyn adlewyrchu'n well anghenion pobl ifanc/teuluoedd a'r henoed a phobl ag anableddau. Mae asesiad cydraddoldebau ledled y sir i fesur effaith newidiadau i'r Gwasanaeth Casglu Gwastraff Cartref yn y flwyddyn lawn gyntaf yn yr arfaeth ar gyfer 2017.

Mae hunanasesiadau blynyddol o drefniadau llywodraethu'r Cyngor yn seiliedig ar risg ac yn hyrwyddo gwelliant parhaus

- 33 Mae asesiad blynyddol y Cyngor o'i fframwaith llywodraethu wedi gwella'n sylweddol ers sefydlu'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu (y Grŵp) yn 2013. Mae'r Grŵp yn cynnwys nifer o uwch swyddogion gan gynnwys y Prif Weithredwr, Swyddog Monitro, Pennaeth Cefnogaeth Gorfforaethol a'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg.
- 34 Prif amcan y Grŵp yw cynnal trosolwg parhaus o'r holl faterion llywodraethu, gan gynnwys rheoli'r asesiad blynyddol o fframwaith llywodraethu'r Cyngor. Mae'r Grŵp yn asesu ac yn sgorio effaith ac effeithiolrwydd y 33 o elfennau yn fframwaith llywodraethu'r Cyngor yn flynyddol. (1 – effaith isel/aneffeithiol iawn i 5 – effaith uchel/effeithiol iawn). Mae'r asesiad hefyd yn ystyried barn nifer o ffynonellau allanol, gan gynnwys Swyddfa Archwilio Cymru, Estyn ac Arolygiaeth Gofal a Gwasanaethau Cymdeithasol Cymru, am drefniadau llywodraethu'r Cyngor.
- 35 Mae canlyniadau'r asesiad yn cael eu hadrodd i'r Tîm Rheoli Corfforaethol a'r Pwyllgor Archwilio fel rhan o'r broses ar gyfer llunio, adolygu a chraffu ar Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol y Cyngor. Ni nodir unrhyw elfennau o fframwaith llywodraethu'r Cyngor fel blaenoriaethau uchel iawn (ar raddfa o isel iawn i uchel iawn) ar gyfer gwella yn Natganiad Llywodraethu Blynyddol 2015-16. Fodd bynnag, mae deg maes llywodraethu wedi'u categorio fel blaenoriaethau uchel ar gyfer gwella, gan gynnwys trefniadau craffu, rheoli perfformiad a rheoli risg.
- 36 Mae'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol yn cynnwys crynodeb o'r camau y mae'r Cyngor yn eu cymryd er mwyn gwella'r meysydd â blaenoriaeth uchel. Cyfeiriwyd at adolygiad y Cyngor a'r gwelliannau dilynol i strwythur a gweithrediad y broses graffu a'r fframwaith rheoli perfformiad yn gynharach yn yr adroddiad hwn.

Wales Audit Office
24 Cathedral Road
Cardiff CF11 9LJ

Tel: 029 2032 0500

Fax: 029 2032 0600

Textphone : 029 2032 0660

E-mail: info@audit.wales

Website: www.audit.wales

Swyddfa Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500

Ffacs: 029 2032 0600

Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru

Gwefan: www.archwilio.cymru

Eitem 9

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	13 GORFFENNAF 2017
TEITL	ADRODDIAD Y GWEITHGOR GWELLA RHEOLAETHAU
PWRPAS YR ADRODDIAD	ADRODD AR Y CYFARFOD A GYNHALIWDYD AR 9 MAWRTH 2017
AWDUR	CYNGHORYDD ANGELA RUSSELL
GWEITHREDIAD	DERBYN YR ADRODDIAD AC YSTYRIED YR ARGYMHELLION

---

1. CYFLWYNIAD

1.1 Cynhaliwyd cyfarfod y Gweithgor ar 9 Mawrth 2017 gydag Is-Gadeirydd y Pwyllgor, Y Cyngorydd Angela Russell a'r Cyngorwyr John Brynmor Hughes, Dilwyn Morgan a Michael Sol Owen, Luned Fôn Jones, Rheolwr Archwilio a Bleddyn Rhys, Arweinydd Archwilio yn bresennol. Yn absenoldeb y Cyngorydd Trefor Edwards, Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio, cadeiriwyd y Gweithgor gan y Cyngorydd Angela Russell.

1.2 Yr adroddiadau a dderbyniodd sylw'r Gweithgor oedd:

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	BARN
Gweithwyr Cefnogol Plant (Derwen)	Plant a Chefnogi Teuluoedd	Plant a Theuluoedd	C
Gwerthiant Diesel	Economi a Chymuned	Morwrol a Pharciau Gwledig	C
Goramser YGC	YGC	Ar draws yr Adran	C
Cartref Plas Gwilym	Oedolion, Iechyd a Llesiant	Preswyl a Dydd	C

2.3 Mynychodd swyddogion perthnasol i drafod yr adroddiadau unigol ag eithrio ar gyfer Plas Gwilym.

2.4 Gweithwyr Cefnogol Plant (Derwen)

2.4.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Mae Manylion Person swydd Gweithiwr Cefnogol yn mynegi ei fod yn 'hanfodol' bod gweithwyr yn meddu ar 'NVQ Lefel 3 Gofal Iechyd a Chymdeithasol - Llwybr Gofal Plant' neu yn barod i weithio tuag ato. Gwiriwyd y bas-data hyfforddiant a thaenlen bwrpasol y Gwasanaeth ar gyfer sampl o weithwyr a gwelwyd amrywiaeth o gymwysterau gwahanol, rhai gyda nifer a rhai heb lawer. Gwelwyd esiampl o Weithiwr Cefnogol yn darparu gwasanaeth i gleient ble nad oedd tystiolaeth bod hyfforddiant 'Respect' wedi ei dderbyn, yn unol â'r asesiad risg. Darganfuwyd nad oedd llawer o weithwyr yn gymwysedig yn NVQ Lefel 3. Mae angen i'r gweithwyr weithio isafswm o oriau fel rhan o'r cymhwyster sy'n ei wneud yn anodd i weithwyr achlysurol gymhwyso. Nid oes hefyd gymaint o gymorth ariannol i weithwyr dros 25 oed i hyfforddi i lefel NVQ. Yn ogystal, mynegwyd bod gweithwyr cymwysedig yn dueddol i gamu ymlaen i swyddi eraill wedi iddynt gymhwyso sy'n ei gwneud yn anodd penodi a chadw gweithwyr cymwysedig yn NVQ Lefel 3.

Gwelwyd bod amryw o hyfforddiant ar gael i'r gweithwyr petaent yn dymuno eu mynychu. Fodd bynnag, nid oes gan weithwyr di-swyddfa megis Gweithwyr Cefnogol fynediad at E-Gwynedd a'r Ganolfan Bolisi ar hyn o bryd, ond disgwylir i hyn newid unwaith mae System Integredig Dysgu a Datblygu mewn lle (Haf 2017), sy'n caniatáu i pob gweithiwr gael fynediad at systemau Dysgu a Datblygu ar unrhyw amser drwy ddyfeisiadau personol.

Disgwylir bod Gweithwyr Cefnogol gyda thrwydded yrru lawn a defnydd o gar. Wrth benodi, gofynna Derwen am gopi o drwydded yrru, tystysgrifau MOT ac yswiriant i'w cadw ar ffeil a nodi'r manylion ar daenlen. Fodd bynnag, nid oedd y daenlen yn gyflawn a chyfredol. Yn ogystal, nid oes trefn barhaus o sicrhau bod trwyddedau gweithwyr heb gronni pwyntiau cosb, a all gynyddu risg i gleientiaid.

Mae'r Gwasanaeth wedi bod yn ddibynnol ar y Gwasanaeth Cefnogol (Cefnogaeth Gorfforaethol) i hysbysu Gweithwyr Cefnogol pryd y dylid adnewyddu eu tystysgrifau Gwasanaeth Datgelu a Gwahardd. Wrth wirio'r system swyddi, gwelwyd bod oediadau rhwng dyddiadau darfod ac adnewyddu. Mae adroddiad AGGCC yn atgyfnerthu hyn drwy argymhell i Derwen fod yn fwy rhagweithiol a dyfeisio system gadarn o roi rhybudd cynnar i weithwyr.

Gwiriwyd costau teithio sampl o weithwyr, gan eu dilyn yn ôl i'w taflenni amser, adroddiad sesiwn a chynllun gofal y cleient. Ymddengys bod y costau teithio'n briodol, ac nad oedd siwrneiau afresymol wedi eu hawlio, boed yn leoliad neu bellter. Fodd bynnag, gwelwyd anghysondeb mewn perthynas â hawlio costau, megis lluniaeth.

Gall Gweithwyr Cefnogol hawlio hyd at symiau penodol tuag at costau lluniaeth eu hunain yn ddiabynnol ar yr amser o'r dydd, ond gwelir ceisiadau yn uchafu'r trothwy yma.

O'r sampl o daflenni amser a wiriwyd, gwelwyd rhan amlaf nad oedd llofnod y cleient/Rheolwr Achos arnynt, er bod gofyniad iddynt ei arwyddo ar ôl pob sesiwn.

Ar gyfer sampl o Weithwyr Cefnogol, gwiriwyd y ffurflenni costau teithio a'r amserlenni gwaith er mwyn dethol cleient, gan ddilyn yr adroddiad sesiwn yn ôl i'r Cynllun Gofal i weld os ydynt yn cyd-fynd. Yn gyffredinol, gwelwyd bod yr adroddiadau sesiwn yn unol â'r Cynllun Gofal, megis mynd i nofio, mynd i gerdded ayyb. Fodd bynnag, gwelwyd enghraifft o gleient yn ymweld â chaffis, er bod y Cynllun Gofal yn dweud yn benodol na chaiff y cleient fwyta dim tra gyda Gweithwyr Cefnogol. O'r sampl o Weithwyr Cefnogol a wiriwyd, gwelwyd nad oeddynt wedi arwyddo Cynllun Gofal eu cleient, felly nid oes prawf bod eu cynnwys yn wybodus i'r Gweithwyr.

O'r hyn a ellir ei weld o'r adroddiadau sesiwn, ymddengys fod y Gweithwyr Cefnogol yn cyflawni gofynion ac anghenion y cleient. Fodd bynnag, rhaid cymryd i ystyriaeth y ffaith nad yw'r adroddiad sesiwn yn dangos y darlun cyfan, ac nad oes modd i'r archwiliad gwmpasu sgiliau meddal y Gweithwyr Cefnogol sy'n allweddol i gyflawni anghenion y cleient.

Wrth wirio'r Cynlluniau Gofal ac asesiadau risg, gwelwyd bod nifer ohonynt bellach wedi dyddio. Mae Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant (Cymru) 2014 yn mynegi'r angen i adolygu'r cynlluniau yn gyson. Yn ogystal, gwelwyd un Cynllun yn cyfeirio at gleient droeon gydag enw anghywir, gall awgrymu nad yw'r Cynlluniau yn cael eu darllen yn aml neu y defnyddir "cut & paste" o gynllun arall. Fel rhan o gynllun gweithredu archwiliad y AGGCC, cytunodd Derwen i adolygu a diweddarau'r Cynlluniau Gofal, proffil y cleient ac asesiadau risg.

Disgwylir i'r Gweithwyr Cefnogol dderbyn 4 sesiwn goruchwyliaeth yn flynyddol. Fodd bynnag, amlygwyd archwiliad AGGCC nad yw'r sesiynau wedi eu gwasgaru drwy'r flwyddyn, fel y disgwyl. Erbyn hyn, mae taenlen mewn lle yn monitro'r dyddiadau. Fodd bynnag, mae'n gynamserol i weld pa mor gadarn yw'r trefniadau newydd ar amser yr archwiliad yma.

- 2.4.2 Croesawyd Mark Russell Jones, Rheolwr Gwasanaeth Cefnogol (Derwen) i'r cyfarfod i drafod archwiliad Gweithwyr Cefnogol Plant (Derwen). Mynegodd y Rheolwr Archwilio bod y Rheolwr Gwasanaeth Cefnogol yn newydd i'r swydd yma, ac nad oedd wedi ei benodi pan gyhoeddwyd yr adroddiad archwilio terfynol. Fodd bynnag, nododd y Rheolwr Gwasanaeth Cefnogol ei fod wedi bod yn rhan o'r cyfarfod cloi gyda'r cyn-Reolwr Gwasanaeth Cefnogol a'r Arweinydd Archwilio.

- 2.4.3 Cyflwynwyd crynodeb o ddarganfyddiadau'r archwiliad gan y Rheolwr Archwilio. Eglurodd mai'r prif bryder oedd bod dogfennaeth megis asesiadau risg a chynlluniau gofal wedi dyddio, a bod camgymeriad amlwg heb ei ddarganfod gan y Gwasanaeth mewn cynllun gofal penodol oedd yn awgrymu nad oes neb yn eu darllen. Cadarnhaodd y Rheolwr Gwasanaeth Cefnogol bod paneli monitro wedi eu sefydlu er mwyn cynnal ymarferion cyfnodol i ddiweddarau'r holl ddogfennaeth gyda'r Gweithwyr Cymdeithasol. Croesawyd hyn gan aelodau'r Gweithgor ond ategodd un o'r cynghorwyr bod angen monitro parhaus yn ogystal.
- 2.4.4 Eglurodd y Rheolwr Gwasanaeth Cefnogol bod y Gwasanaeth wedi dechrau cynnal gwiriadau amserol dros y we ar gerbydau a thrwyddedau gyrru'r Gweithwyr Cefnogol yn hytrach na dibynnu yn unig ar y swyddogion i gyflwyno unrhyw newidiadau megis pwyntiau gormodol ar eu trwyddedau. Ychwanegodd bod y Gwasanaeth wedi cymryd camau i fod yn fwy rhagweithiol wrth wirio datganiadau DBS, yn hytrach na dibynnu ar yr Adran Cefnogaeth Gorfforaethol.
- 2.4.5 Datgelodd y Rheolwr Gwasanaeth Cefnogol ei fod hefyd wedi llythyru'r holl weithwyr cefnogol i'w hatgoffa o'r rheolau ar gyfer hawlio cynhaliadau yn sgil yr anghysondeb a amlygwyd yn yr adroddiad archwilio.
- 2.4.6 **Diolchwyd i'r Rheolwr Gwasanaeth Cefnogol am fynychu'r cyfarfod ac am egluro'r camau gweithredol sydd ar waith i liniaru'r risgiau a adnabuwyd yn ystod yr archwiliad.**

2.5 Gwerthiant Disel

2.5.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Gwelwyd achosion ym mhob un o'r Harbyrau lle nad oed yr incwm a gasglwyd wedi bod yn cael ei fancio'n wythnosol yn unol â'r disgwyl. Gwelwyd oediad o dros fis yn Harbwr Abermaw ac oediad o dros 3 wythnos yn Harbwr Porthmadog.

Gwelwyd bod incwm gwerthiant disel coch yn yr Harbyrau sydd ar adegau yn gynwysedig o'r elfen treth ychwanegol 'additional duty' o £0.4681 yn cael ei gyfeirebu i gyd i god byr D 'Gwerthu Disel', sy'n golygu bod yr incwm treth ychwanegol yn cael ei drin fel incwm yn gynwysedig o DAW. Nid yw'r dreth ychwanegol yn cynnwys TAW. Golyga hyn bod 5% o'r incwm a gesglir mewn treth ychwanegol yn cael ei dalu drosodd i Cyllid a Thollau EM yn ddianghenriad.

Gwelwyd achosion yn Harbyrau Abermaw a Phorthmadog lle nad oedd y ffioedd cywir wedi cael eu codi am werthiant disel. Mae trefn yn bodoli lle mae'r Pen Swyddog Morwrol a Pharciau Gwledig yn anfon e-bost at yr Harbwr Feistri yn eu hysbysu pan fo newid ym mhrosiau'r tanwydd yn dilyn pryniant stoc newydd ac fe ddisgwylir bod yr Harbwr Feistri yn gweithredu ar hyn.

Gwelwyd bod trefn dda yn bodoli yn y tri Harbwr o sicrhau bod cwsmeriaid yn cwblhau datganiad o ba % o'r pryniant disel sy'n cael ei ddefnyddio at bwrpasau masnachol a domestig. O'r sampl archwiliwyd gwelwyd bod datganiad yn bodoli ar gyfer pob gwerthiant fodd bynnag, gwelwyd achosion yn Harbyrau Abermaw a Phorthmadog lle nad oedd y cwsmeriaid wedi arwyddo'r datganiadau pob tro.

Wrth archwilio rhestr cwsmeriaid Harbwr Aberdyfi sydd yn derbyn credyd gan y Cyngor ar gyfer pryniant disel, gwelwyd bod cwsmer rhif cwsmer 016785 â dyledion costau trydan ac ad-daliad dŵr yn deillio yn ôl i 2010. Yn dilyn trafodaethau pellach ynghylch y mater gyda'r Pen Swyddog Morwrol a Pharciau Gwledig, bu iddo fynegi bod angen trefnu i ddileu'r dyledion oherwydd amgylchiadau busnes y cwsmer bryd hynny.

Mae gan y Gwasanaeth Morwrol drefn dda o gofnodi manylion y disel a werthir, y stoc disel a brynir ynghyd â manylion y stoc disel sydd mewn llaw ar gyfer pob un o'r Harbyrau. Fodd bynnag, gwelwyd gwallau yn ffigyrau stoc mewn llaw ar daenlen Harbwr Porthmadog ar gyfer misoedd Mehefin 2016 a Gorffennaf 2016, bellach mae'r gwallau wedi eu cywiro.

Gwelwyd bod trefn gan Harbwr Feistr Abermaw o ganiatáu i gwsmeriaid gael credyd, ond yn hytrach na chodi anfoneb arnynt pob mis, caniateir iddynt gael credyd am gyfnod hirach na mis ac wedyn yn caniatáu iddynt dalu'r ddyled pan y gyfleus. Gwelwyd bod un cwsmer wedi cael hyd at 3 mis o gredyd cyn bod y cwsmer wedi talu ei ddyledion. Fe weinyddir y drefn yma gan yr Harbwr Feistr yn unig. Mae'r drefn yma yn effeithio ar lif arian y Cyngor. Deëllir ei fod yn fwriad gan y Pen Swyddog Morwrol a Pharciau Gwledig i derfynu'r drefn o godi anfonebau ar gwsmeriaid pan fydd y system newydd o dalu gyda chardiau wedi eu sefydlu yn y tri Harbwr.

Wrth archwilio taenlenni manylion gwerthiant a phryniant disel Abermaw a'r llyfrau derbynebau a bancio, daethpwyd ar draws amryw o wallau megis incwm anghywir wedi ei gasglu gan y cwsmer a rhifau derbynebau wedi eu mewnosod yn y manau anghywir ar y taenlenni.

Deëllir bod y Gwasanaeth Morwrol wedi ystyried y posibilrwydd o osod peiriannau cardiau yn yr Harbyrau, ond heb wneud unrhyw waith ymchwil ar y mater hyd yma. Gall y Gwasanaeth Incwm roi'r Gwasanaeth Morwrol ar ben ffordd unwaith y bydd y Gwasanaeth Morwrol wedi adnabod pa fath o beiriannau sydd eu hangen ym mhob un o'r Harbyrau.

2.5.2 Croesawyd Barry Davies, Pen Swyddog Morwrol a Pharciau Gwledig a Llyr Beaumont Jones, Uwch Reolwr o'r Adran Economi a Chymuned i'r cyfarfod.

- 2.5.3 Amlinellodd y Rheolwr Archwilio y prif feysydd o risg a ddaeth i'r amlwg yn sgil yr archwiliad. Diolchodd y Pen Swyddog Morwrol a Pharciau Gwledig am y cyfle i gael mynychu'r Gweithgor i drafod y camau mae'r Gwasanaeth wedi ei gymryd i liniaru'r risgiau a amlygwyd a mynegodd ei siomedigaeth am ddarganfyddiadau'r archwiliad. Eglurodd y Pen Swyddog Morwrol a Pharciau Gwledig bod y cynllun gweithredu cytunedig wedi ei roi ar waith.
- 2.5.4 Eglurodd swyddogion yr Adran mai un o'r prif newidiadau a fydd mewn lle erbyn yr haf yw y gall gwsmeriaid ddewis talu â cherdyn. Bydd hyn yn lleihau'r gwaith papur sy'n gysylltiedig â gweinyddu arian, ac yn lleihau'r risg o golled ariannol drwy dwyll, ladrad neu gamweinyddu. Croesawyd hyn gan aelodau'r Gweithgor, gan nodi mewn gwirionedd y dylai'r gallu i dalu gyda cherdyn fod eisoes mewn lle.
- 2.5.6 Cafwyd trafodaeth am ddefnydd o ddisel coch a disel gwyn gydag un aelod yn mynegi y dylai'r Cyngor werthu disel gwyn yn unig er mwyn arbed yr holl waith papur a'r weinyddiaeth lafurus sydd ynghlwm â disel coch. Mynegodd y Pen Swyddog Morwrol a Pharciau Gwledig bod hyn eisoes wedi ei drafod gan y Gwasanaeth ond penderfynwyd yn erbyn gan y gall hynny arwain at gostau uwch i'r cwsmeriaid. Roedd yr Uwch Reolwr Economi a Chymuned o'r farn bod angen ymgorffori meddylfryd Ffordd Gwynedd wrth weinyddu disel coch gan ymgeisio i ddarganfod ffurf fwy effeithiol o weithredu.
- 2.5.7 Diolchwyd i'r Pen Swyddog Morwrol a Pharciau Gwledig a'r Uwch Reolwr Economi a Chymuned am egluro'r trefniadau sydd eisoes yn weithredol a'r rhai sydd ar y gweill i wella gweithdrefnau.**

2.6 Goramser YGC

2.6.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Fel rhan o'u hymdrechion i sicrhau cysondeb ar draws yr adran, mae gwaith yn mynd rhagddo gan swyddogion YGC i fonitro goramser staff. Ymhellach i hynny maent wedi bod yn ymgynghori gyda'r Gwasanaethau Ymgynghorol Adnoddau Dynol er mwyn dogfennu canllawiau ar reolaeth oriau ychwanegol, sydd wedi ei selio ar gytundeb torfol y Cyngor. Mae bwriad gan YGC i gylchredeg y wybodaeth ymysg yr adran unwaith y bydd wedi ei gwblhau, gan gynnwys cyfnod ymgynghorol gyda'r staff fel rhan o'r broses o'i fabwysiadu.

Wrth archwilio sampl o geisiadau am dâl goramser, fe ddaeth cyfres o anghysondebau i'r amlwg, sydd wedi eu trafod gyda'r swyddogion cyfrifol fel rhan o'r archwiliad. Ymysg yr anghysondebau a welwyd y mae:

Ffurflenni gwahanol yn cael eu defnyddio ar draws yr adran, sy'n arwain at ddiffyg cysondeb yn y wybodaeth y darperir drwy gyfrwng y ffurflenni. Deallir bod gwaith yn mynd rhagddo gyda'r Uned Gyflogau i sefydlu un ffurflen safonol;

Amrywiad yn y modd y cofnodir nifer yr oriau sydd yn cael eu hawlio gan wahanol swyddogion. Mae diffyg trywydd archwilio yn rhai o'r dulliau a ddefnyddir o gofnodi'r oriau, ac ystyrir fod diffyg eglurder y wybodaeth yn ychwanegu at faich gweinyddol y swyddogion fyddai'n gwirio ac yn ardystio'r ceisiadau;

Taliadau ar raddfa amser-a-hanner wedi eu gwneud i staff sydd uwchlaw pwynt cyflog 28, pan fo'r hawliwr wedi nodi ar y ffurflen fod y gwaith yn "gynlluniedig". Cafwyd cadarnhad gan y Gwasanaethau Ymhynghorol Adnoddau Dynol bod angen mwy o eglurder ar y mater yma, sy'n cael ei gynnig yn y canllawiau ar gyfer rheolaeth oriau ychwanegol sydd yn cael ei ddrafftio ar hyn o bryd. Ystyrir fod hyn yn angenrheidiol er mwyn osgoi anghysondebau pellach ymysg adrannau'r Cyngor.

Mae disgwyliad bod swyddogion yn rhoi cais i weithio goramser drwy 'SharePoint', ond gwelwyd yn gyffredinol nad yw'r staff yn cydymffurfio. Mae'r swyddogion sydd yn gweinyddu o'r farn nad yw gwneud cais ôl-weithredol mewn achosion ble mae angen i'r gwaith gael ei gyflawni ar fyr rybudd yn ychwanegu unrhyw werth, felly bydd angen gwneud hyn yn glir i'r staff drwy gyfrwng eu rheolwyr llinell.

Nid oedd rheolaeth ddigonol dros gofnodion TOIL a fflecsi, ac ystyrir mai rheolwyr llinell y swyddogion unigol sy'n gyfrifol am weithredu ar hynny. Mae hyn wedi codi yn sgil y darganfyddiadau canlynol:

Mae anghysondebau i'w gweld yn y modd mae swyddogion yn cofnodi'u balans TOIL, gyda chamgymeriadau i'w gweld mewn rhai achosion, ac eraill â chofnodion anghyflawn.

Gwelwyd achosion ble bo staff rhan amser yn rhan o'r cynllun fflecsi. Mae'r cynllun fflecsi yn fuddiant ar gyfer staff llawn amser yn unig. Gwelwyd achos hefyd ble mae aelod o staff rhan amser yn cronni oriau fflecsi pan fo ar wythnos o wyliau.

Roedd yna achos ble mae aelod o staff rhan amser wedi hawlio tâl goramser ar raddfa amser-a-hanner heb fod wedi gweithio 37 awr.

Mae'r oriau a nodir ar rai ceisiadau am dâl goramser wedi eu cyfrifo'n anghywir, ond ni ystyrir fod hynny'n ddigon materol hyd yma i fod angen gweithrediad penodol. Serch hynny, dylid tynnu'r mater i sylw'r swyddogion sy'n ardystio ceisiadau.

- 2.6.2 Croesawyd Rhys Wynn Williams, Rheolwr Uned Busnes a Rhys Jones, Rheolwr Uned Technegol o YGC i'r cyfarfod.
- 2.6.3 Eglurodd y Rheolwr Archwilio bod yr archwiliad wedi ei gynnwys yn y Cynllun Archwilio ar gais Pennaeth YGC oherwydd ei bryder am anghysondebau mewn perthynas â threfniadau goramser o fewn yr Adran megis "super-flexi", TOIL a thaliadau goramser.
- 2.6.4 Mynegodd y Rheolwr Uned Busnes bod newidiadau wedi cymryd lle yn nhrefniadau goramser o fewn YGC dros y deuddeg mis diwethaf gyda llawer mwy o staff bellach yn gweithio "super-flexi" yn hytrach na hawlio taliadau goramser. Eglurwyd i'r Gweithgor bod y cynllun "super-flexi" yn ehangach na'r cynllun oriau hyblyg arferol.
- 2.6.5 Ymhelaethodd Rheolwyr YGC yr angen am bolisi goramser cadarn a chyson ar draws y Cyngor a fydd yn galluogi YGC i symud ymlaen yn llawn gyda'u trefniadau ond bod y cyfrifoldeb am ddatblygu a mabwysiadu polisiau megis goramser, TOIL, oriau hyblyg ayb yn eistedd gyda'r Adran Cefnogaeth Gorfforaethol.
- 2.6.6 Pwysleisiodd aelod pa mor hanfodol yw cael trefniadau cadarn mewn lle oherwydd bod cofnodi amser yn hanfodol i gyfrifo'r ffioedd cywir gan gleientiaid, a'i bod yn anodd i weithredu heb arweiniad polisi corfforaethol.
- 2.6.7 Eglurodd y Rheolwr Archwilio bod YGC wedi paratoi polisi goramser ond bod YGC yn parhau i ddisgwyl ymateb am ei gynnwys gan y Gwasanaethau Ymgynghorol Adnoddau Dynol a oedd angen cynnal trafodaethau gydag adrannau eraill. Mynegodd y Rheolwr Uned Busnes bod staff gweinyddol YGC yn ymwybodol o'r trefniadau arfaethedig.
- 2.6.8 Eglurwyd i'r Gweithgor gan Reolwyr YGC bod trefniant electronig bellach mewn lle ar gyfer cofnodi goramser gweithwyr llawn amser ond bod gweithwyr rhan amser yn parhau i gyflwyno eu ceisiadau ar bapur gyda'r gobaiith y bydd system electronig gyflawn wedi ei sefydlu erbyn yr Haf.
- 2.6.9 Diolchwyd i'r Rheolwr Uned Busnes a'r Rheolwr Uned Technegol am fynychu'r cyfarfod a diweddarau'r Gweithgor am y trefniadau sydd bellach wedi eu mabwysiadu yn YGC a'r trefniadau arfaethedig sydd ar y gweill.**

2.7 Plas Gwilym

2.7.1 Prif Ddarganfyddiadau'r archwiliad oedd:

Mae naws gartrefol a chyfeillgar i'r cartref. Fodd bynnag, cafwyd gwybod bod lefelau absenoldebau staff yn profi i fod yn anodd ar adegau. Caiff hyn effaith ar gyflawniad dyletswyddau gweinyddol Rheolwr y cartref, gan fod sicrhau'r nifer ofynnol o staff ar gyfer bob shift yn angenrheidiol ar gyfer sicrhau'r ddarpariaeth orau o ran gofalu am y preswylwyr. Ystyrir fod rhai o'r pwyntiau a nodir o fewn yr adroddiad hwn yn codi o ganlyniad i ddiffyg capasiti i gyflawni tasgau gweinyddol oherwydd yr anawsterau staffio.

Nid oedd Datganiad o Ddiben y cartref yn gwbl gyfredol, ond cafwyd gwybod ei fod eisoes yn destun adolygiad pan gynhaliwyd yr archwiliad.

Nid oedd modd rhoi sicrwydd bod staff wedi derbyn hyfforddiant cyfredol mewn gwahanol feysydd, gan nad oedd cofnodion y cartref yn gyfredol nac yn cyd-fynd â ffeiliau'r staff.

Nid yw staff yn derbyn goruchwyliaeth ffurfiol pob deufis, sydd yn ddisgwyliad a osodir yn y Rheoliadau Cartrefi Gofal (Cymru) a'r Safonau Gofynnol Cenedlaethol.

Mae rhestrau eiddo i bob ystafell yn y cartref, ond nid ydynt wedi eu dyddio na'u harwyddo.

Nid yw'r cabinet ble cedwir allweddi'r cartref yn cloi.

Mae trefniant o gadw balans rhedegog ar gyfer arian poced preswylwyr. Fodd bynnag, darganfuwyd mân gamgymeriadau cofnodi a chyfrifo.

Nid yw amllder y profion a nodir yn y llyfr log tân yn unol â'r disgwyliad. Yn ogystal, nid oedd y fersiwn diweddaraf o'r Cynllun Rheoli Tân ar gael. Serch hynny, mae'r Cynllun wedi ei adolygu'n lled ddiweddar.

Gwelwyd nad yw asesiadau risg y defnyddwyr gwasanaeth yn cael eu hadolygu yn fisol, sy'n ddisgwyliad sydd wedi ei osod gan Reolwr y cartref.

O'r sampl a wiriwyd, gwelwyd fod 1 aelod o staff wedi gweithio yn y cartref cyn i'r dadleniad GDG (DBS) gael ei gyflwyno, ond derbyniwyd sicrwydd gan y Rheolwr bod yr amgylchiadau gweithio o dan oruchwyliaeth.

Nid yw pob aelod o staff sy'n darparu meddyginiaeth wedi arwyddo i ddatgan eu bod wedi darllen a deall y Polisi Meddyginiaeth. Gwelwyd hefyd fod anghysondeb rhwng y wybodaeth a gyflwynir ar y cofnod o dymereddau'r ystafell feddyginiaeth a'r oergell a'r hyn a nodir yn y Polisi Meddyginiaeth.

- 2.7.2 Mynegodd y Rheolwr Archwilio nad oedd swyddog o'r Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant ar gael i gynrychioli'r cartref yn y Gweithgor hwn. Eglurwyd bod y Rheolwr Ardal Gogledd – Preswyl a Dydd wedi cysylltu i ymddiheuro na all Rheolwr Plas Gwilym na hithau fod yn bresennol yn y Gweithgor oherwydd eu bod yn cynnal cyfweiliadau ac nad oedd modd iddynt ail-drefnu.
- 2.7.3 Yn sgil absenoldeb y swyddogion allweddol, eglurodd y Rheolwr Archwilio ei bod wedi cytuno i'r swyddogion anfon crynodeb ysgrifenedig o'r camau maent wedi ei gymryd i leihau'r risgiau a amlygwyd yn yr adroddiad archwiliad ynghyd â unrhyw dystiolaeth i gefnogi hynny.
- 2.7.4 Darllenodd y Rheolwr Archwilio grynodedb o'r holl gamau gweithredu, gan rannu'r dystiolaeth a dderbyniwyd gan Rheolwr Plas Gwilym gydag aelodau'r Gweithgor. Gwelwyd bod cynnydd cadarnhaol wedi ei wneud i liniaru'r risgiau a amlygwyd. Ateggodd yr Arweinydd Archwilio y buasai Archwilio Mewnol yn gwirio'r dystiolaeth yma'n fanwl fel rhan o'r archwiliad dilyniant.
- 2.7.5 Trafodwyd yn y Gweithgor bod trosiant staffio uchel ym Mhlas Gwilym a bod problem ganddynt i ddenu gweithwyr i'r swyddi. Eglurodd yr Arweinydd Archwilio bod problemau staffio yn y Cartref ar ddiwrnod yr archwiliad sydd yn golygu ei bod yn anorfod bod y Rheolwr yn darparu gofal yn uniongyrchol i'r preswylwyr sydd yn golygu bod gwaith gweinyddol yn cael ei ohirio yn ystod argyfyngau o ddiffyg staff.
- 2.7.6 Awgrymodd un aelod y dylai'r Pwyllgor Archwilio ymateb yn bositif i'r ymdrechion amlwg gan y Cartref i wella perfformiad yn ystod cyfnod anodd o ddiffyg adnoddau staffio a derbyn bod y Cartref yn gorfod blaenoriaethu rhoi gofal i'r preswylwyr. Cytunodd aelodau eraill y Gweithgor gyda'r datganiad.
- 2.7.7 **Gofynnodd aelodau'r Gweithgor i'r Rheolwr Archwilio ddiolch i'r Rheolwr Ardal Gogledd a Rheolwr Plas Gwilym am ddarparu diweddariad a thystiolaeth i gefnogi gweithrediadau.**
- 2.8 **Diolchodd y Cadeirydd i'r Gweithgor a rhoddwyd clod i'r holl wasanaethau am eu gweithrediadau.**

Eitem 10

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	13 GORFFENNAF 2017
TEITL	CYNNYRCH ARCHWILIO MEWNOL
PWRPAS YR ADRODDIAD	AMLINELLU GWAITH ARCHWILIO MEWNOL AM Y CYFNOD HYD AT 30 MEHEFIN 2017
AWDUR	LUNED FÔN JONES - RHEOLWR ARCHWILIO
GWEITHREDIAD	DERBYN YR ADRODDIAD, SYLWEBU AR Y CYNWYS A CHEFNOGI'R GWEITHREDIADAU SYDD EISOES WEDI'U CYTUNO GYDA'R GWASANAETHAU PERTHNASOL

---

1. CYFLWYNIAD

1.1 Mae'r adroddiad yma yn crynhoi gwaith Archwilio Mewnol am y cyfnod o 1 Ebrill 2017 hyd at 30 Mehefin 2017.

2. GWAITH A GWBLHAWYD YN Y CYFNOD

2.1 Cwblhawyd y gwaith canlynol yn y cyfnod hyd at 30 Mehefin 2017:

Disgrifiad	Nifer
Adroddiadau am Archwiliadau o'r Cynllun Gweithredol	2
Adroddiad am Archwiliad o Gynllun Archwilio 2016/17	2
Archwiliadau Grant	1

Ceir manylion pellach ar y gwaith yma yng nghorff yr adroddiad hwn ac yn yr atodiadau amgaeedig.

2.2 Adroddiadau Archwilio

2.2.1 Mae'r tabl canlynol yn gosod allan yr archwiliadau o'r cynllun a gwblhawyd yn y cyfnod hyd at 30 Mehefin 2017, gan ddangos y categori barn perthnasol a chyfeiriad i'r atodiad perthnasol.

TEITL	ADRAN	GWASANAETH	BARN	ATODIAD
Ymwybyddiaeth o'r Polisi Canu'r Gloch	Corfforaethol	-	B	Atodiad 1
Praeseptau	Cyllid	Cyfrifeg	A	Atodiad 2
Trefniadau Llywodraethu Storiol	Economi a Chymuned	Archifau, Amgueddfeydd a Chelfyddydau	B	Atodiad 3
Hafan	Economi a Chymuned	Morwrol a Pharciau Gwledig	Dim Categori	Atodiad 4

2.2.2 Mae categorïau barn yr adroddiadau yn datgan y canlynol:

Barn "A" Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.

Barn "B" Mae rheolaethau mewn lle, a gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol gan fod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau.

Barn "C" Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth.

Barn "CH" Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan nad oes rheolaethau derbynol yn bodoli, a darganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth hyn.

2.3 Archwiliad Grant Cefnogi Pobl (Rhan1)

2.3.1 Derbyniodd Cyngor Gwynedd dros £5 miliwn o grant gan Lywodraeth Cymru yn ystod 2016- 17 fel rhan o gynllun Cefnogi Pobl. Mae'r cynllun yn comisiynu ac ariannu dros 25 o ddarparwyr i gynnig cymorth i unigolion bregus i gadw eu tenantiaeth ac osgoi digartrefedd, gyda'r nod o alluogi'r unigolion i fyw yn annibynnol drwy ddarparu gwasanaethau cefnogol yn gysylltiedig â thai. Mae dwy elfen yn berthnasol â'r grant sef cwblhau tystysgrif archwilio ar ganlyniadau Ebrill 2016 hyd Rhagfyr 2016 erbyn 31 Mai 2017 ac yna tystysgrif archwilio ar wariant 2016-17 i'w gwblhau erbyn 30 Medi 2017. Cwblhawyd archwiliad ar y canlyniadau yn unol â'r amodau ac fe anfonwyd y dystysgrif o fewn yr amserlen a ddarparwyd.

3. GWAITH AR Y GWEILL

3.1 Roedd y gwaith canlynol ar y gweill ar 1 Gorffennaf 2017.

- Derbyn Tystlythyrau (*Corfforaethol*)
- Gwaith Atal Twyll ac Atal Llygredigaeth Rhagweithiol (*Corfforaethol*)
- Grant Gwella Addysg ar gyfer Ysgolion (*Addysg*)
- Ymwybyddiaeth o Bolisi Canu'r Gloch – Cynradd ac Uwchradd (*Addysg*)
- Iechyd a Diogelwch - Ysgolion Cynradd (*Addysg*)
- Hyfforddi Aelodau (*Cefnogaeth Gorfforaethol*)
- Grantiau Marwolaeth (*Cyllid*)
- Canolfannau Hamdden (*Economi a Chymuned*)
- Taliadau Debyd Uniongyrchol – Cynllun Aelodaeth Canolfannau Hamdden (*Economi a Chymuned*)
- Plas Maesincla (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Plas Hafan (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Plas Ogwen (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Tan y Marian (*Oedolion, Iechyd a Llesiant*)
- Manddaliadau (*Rheoleiddio*)
- Rhestr Aros Tai (*Tai*)

4. ARGYMHELLIAD

4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor dderbyn yr adroddiad hwn ar waith Archwilio Mewnol am y cyfnod o 1 Ebrill 2017 hyd at 30 Mehefin 2017, sylwebu ar y cynnwys yn ôl dymuniad yr aelodau, a chefnogi'r gweithrediadau cytunedig sydd eisoes wedi'u cyflwyno i reolwyr y gwasanaethau perthnasol.

**YMWYBYDDIAETH GWEITHWYR O'R POLISI CANU'R GLOCH
CEFNOGAETH GORFFORAETHOL**

1. Cefndir

- 1.1 Lluniwyd y Polisi Canu'r Gloch gyda'r bwriad o annog gweithwyr i ddod ymlaen a sôn am bryderon difrifol sydd ganddynt ynghylch camymarfer, er mwyn cynnal hyder y cyhoedd a gwarchod enw da'r Cyngor. Bwriad y polisi yw annog a galluogi gweithwyr i rannu pryderon difrifol yn fewnol yn hytrach na dewis ceisio datrys pethau yn allanol.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd cynnal adolygiad o ymwybyddiaeth staff prif swyddfeydd y Cyngor am y Polisi Datgelu a Chanu'r Gloch ynghyd â chanfod barn gyffredinol y gweithwyr tuag at y polisi a'r trefniadau. Gwnaethpwyd hyn drwy ddylunio a dosbarthu holiadur ar-lein at holl weithwyr swyddfa'r Cyngor er mwyn darganfod unrhyw newidiadau yn y lefelau ymwybyddiaeth ers ymarferiad cyffelyb a wnaethpwyd yn 2014. Mae canlyniadau'r archwiliad yn adlewyrchu diwylliant y Cyngor.

3. Prif Ddarganfyddiadau

- 3.1 Derbyniwyd 508 (25%) o ymatebion o'r 2009 o weithwyr a dderbyniodd yr e-bost. Roedd 87% ohonynt yn nodi eu bod yn ymwybodol o'r Polisi. Mae hyn yn gynydd o'r 81% a nododd eu bod yn ymwybodol o'r Polisi yn holiadur 2014.
- 3.2 Yn 2009, gwnaethpwyd ymgyrch i godi ymwybyddiaeth lle dylai pob gweithiwr fod wedi derbyn cerdyn cyswllt 'Canu'r Gloch' (maint cerdyn banc). Mae staff newydd hefyd yn ei dderbyn mewn pecyn anwytho ac mae disgwyl i bob ystafell waith ei arddangos. Dim ond 22% o'r sawl oedd yn ymwybodol o'r polisi fynegodd eu bod wedi derbyn y cerdyn.
- 3.3 Gwelwyd mai drwy'r Ganolfan Bolisi (199) daeth y nifer helaeth o'r staff yn ymwybodol o'r polisi a nifer uchel hefyd drwy eu rheolwyr llinell (121) a'u cydweithwyr (90). Dim ond 67 oedd yn ymwybodol gan eu bod wedi derbyn y Cerdyn Cyswllt Canu'r Gloch a 46 drwy weld poster. Roedd 71 o'r gweithwyr yn ymwybodol oherwydd Llawlyfr/Sesiwn Anwytho.
- 3.4 Nid oes ddiweddariad i Bolisi'r Cyngor wedi bod ers Mai 2014 pan gynhaliwyd adolygiad gan Swyddfa Archwilio Cymru.
- 3.5 Gofynnwyd i'r sawl oedd yn ymwybodol o'r polisi, a oes ganddynt ffydd yn y drefn bresennol, gan roi sgôr rhwng 1 a 5, (1 yn dynodi 'dim hyder' a 5 yn 'gwbl hyderus'). Cyfartaledd y sgôr oedd 3.4. Mae hyn yn gynydd ar gyfartaledd ar draws y Cyngor (3.1 yn 2014). Roedd cynnydd yn y sgôr Gweithwyr Uniongyrchol (3.1 i 3.3) a Rheolwyr Canol/Llinell (3.0 i 3.4) ond gostyngiad yn sgôr Cyfarwyddwyr

Corfforaethol, Penaethiaid Adran neu Uwch Reolwyr (3.8 i 3.5) o'i gymharu â 2014. Roedd cynnydd amlwg yn sgôr adrannau Amgylchedd (3.0 i 3.6), Economi a Chymuned (3.1 i 3.6) a YGC (3.0 i 3.7) ond gostyngiad yn sgôr Adran Plant a Chefnogi Teuluoedd (3.4 i 3.3)

- 3.6 Mynegodd 20 o'r gweithwyr eu bod wedi 'canu'r gloch'. Roedd 5 ohonynt wedi nodi fod y mater wedi ei ddatrys a 10 yn mynegi fod y mater wedi ei ddatrys i raddau. Roedd 7 (o'r 20 gweithiwr) yn hapus gyda'r modd y cafodd y mater ei drin (cafodd 4 achos eu datrys a 3 eu datrys i raddau yn ôl eu barn hwy).
- 3.7 I'r sawl nad oedd yn ymwybodol o'r Polisi, gofynnwyd a ydynt erioed wedi pryderu am gamymarfer yn y gweithle ac wedi peidio gweithredu ar y mater yn seiliedig ar y ffaith nad oeddynt yn ymwybodol am y trefniadau Canu'r Gloch. Darganfuwyd bod 3 wedi peidio â gweithredu gan nad oeddynt yn ymwybodol o'r Polisi.
- 3.8 Rhestrodd yr holiadur 7 enghraifft o amgylchiadau ble dylai gweithwyr ganu'r gloch os ydynt yn dod ar eu traws yn y gweithle. Gofynnwyd ar gyfer pa rai byddai'r gweithwyr yn debygol o ganu'r gloch. Mae'r sgôr yn dynodi'r canran o weithwyr a fuasai'n fodlon canu'r Gloch yn y sefyllfa a nodir isod. Mae cynnydd ym mhob sgôr ers 2014.

"Rhywbeth sydd yn

<i>... ..anghyfreithlon, yn dwyllodrus neu yn llygredig</i>	93 %
<i>...gyfystyr â cham-drin cleientiaid yn rhywiol, yn gorfforol neu yn emosiynol</i>	91 %
<i>...perylglu iechyd a diogelwch unigolyn</i>	88 %
<i>...gyfystyr ag ymddygiad amhriodol</i>	82 %
<i>...gamddefnydd o rym, neu rym ac awdurdod y Cyngor ar gyfer diben anawdurdodedig.</i>	82 %
<i>...torri unrhyw gòd ymarfer statudol;</i>	74 %
<i>...achosi, neu sy'n debygol o achosi, niwed i'r amgylchedd.</i>	69 %

- 3.9 Ar gyfartaledd nododd 83% o weithwyr eu bod yn barod i Ganu'r Gloch o gymharu â 80% yn 2014. Petai'r ymatebwyr yn datgan na fuasent yn canu'r gloch roedd gofyn iddynt egluro pam ddim. Rhoddir sampl o'r sylwadau isod sydd yn adlewyrchiad o'r ymatebion cyffredinol:

"Dim hyder y byddai unrhyw beth yn cael ei wneud ac y byddai yn niweidiol i mi yn y pen draw"

"Ofn erledigaeth uwch reolwyr a rheolwyr llinell os yn canu'r gloch amdanynt."

"Credaf yn aml fod ffyrdd eraill o ddelio hefo rhai o'r enghreifftiau uchod heb danio'r polisi canu gloch."

- 3.10 Roedd y nifer helaeth o ymatebion yn brawf bod gweithwyr y Cyngor yn credu bod canu'r gloch yn bwysig. Mae'r sylwadau a'r awgrymiadau yn cynnwys pryder nad yw gweithwyr sy'n canu'r gloch yn cael eu diogelu a bod y drefn ddim digon cyfrinachol.

Roedd nifer o'r ymatebion yn cynnwys sylwadau fod angen cynyddu ymwybyddiaeth am y polisi yn bennaf drwy hyrwyddo a hyfforddiant.

4. Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb yn ymwybyddiaeth gweithwyr o Bolisi Canu'r Gloch gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau. Mae'r Adran Cefnogaeth Gorfforaethol wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- Diweddarau'r Polisi er mwyn sicrhau bod y cynnwys yn gyfredol, ac yn briodol.
- Adran Gefnogaeth Gorfforaethol i dderbyn yr holl sylwadau a dderbyniwyd fel rhan o'r adolygiad, er mwyn gweithredu fel yr angen.

**PRAESEPTAU
CYLLID**

1. Cefndir

- 1.1 Praesept yw'r dreth y coder ar anheddau o fewn Cyngorau Cymuned. Cyngor Gwynedd sy'n gyfrifol am gasglu'r dreth yma drwy'r bil Treth Cyngor cyn ei drosglwyddo i'r Cyngor Cymuned perthnasol mewn dau randaliad o fewn y flwyddyn. Defnyddir y praesept i ariannu ystod eang o waith sydd tu hwnt i waith â wneir gan yr Awdurdod Lleol. Mae hyn yn cynnwys gwaith megis cynnal mynwentydd, atgyweirio llochesi bws neu dorri gwair a chynnal llwybrau.
- 1.2 Mae'r Cyngor Cymuned yn hysbysu Cyngor Gwynedd yn flynyddol o'r cyfanswm ariannol maent angen ei godi ar yr anheddau o fewn eu cymuned. Mae Cyngor Gwynedd yn dyrannu y cyfanswm yma, sef y praesept, ymysg yr anheddau drwy ystyried y nifer o anheddau sydd o fewn y gymuned, a'u band.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod praeseptau Cyngorau Cymuned yn cael eu cyfrifo a'u talu yn gywir ac yn amserol. Er mwyn cyflawni hyn, roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio'r drefn o gyfrifo praeseptau ar gyfer 2017/18, drwy adolygu'r ffurflenni a dderbyniwyd yn y Cyngor gan y Cyngorau Cymuned a gwirio'r system Treth Cyngor.

3. Prif Ddarganfyddiadau

- 3.1 Detholwyd sampl ar hap o 20 Cyngor Cymuned er mwyn sicrhau eu bod wedi derbyn y praesept y gofynnir amdano, a bod trefniadau mewn lle fel bod Cyngor Gwynedd yn casglu'r dreth cywir oddi wrth yr anheddau, gan ystyried Sylfaen Drethiannol y gymuned.
- 3.2 Wrth hysbysu Cyngor Gwynedd o'u praesept am 2017/18, darganfuwyd nad oedd rhai o'r Cyngorau Cymuned wedi ymateb o fewn yr amserlen dynodedig. Er mwyn lleihau achosion tebyg yn y dyfodol, gwelwyd fod y Pennaeth Cyllid wedi llythyru'r Cyngorau Cymuned yn gofyn iddynt sicrhau fod eu pwyllgorau perthnasol yn cytuno eu praesept mewn da bryd er mwyn ymateb yn unol ag amserlen 2018/19.
- 3.3 Wrth dderbyn y wybodaeth gan y Cyngorau Cymuned, gwelwyd bod gwiriadau annibynnol yn cael eu cynnal er mwyn sicrhau cywirdeb o fewn yr Uned Gyfrifeg yn ogystal a'r Gwasanaeth Refeniw wrth gyflwyno'r wybodaeth i'r System Treth Cyngor.
- 3.4 Y Sylfaen Drethiannol yw'r nifer damcaniaethol o anheddau y tybir eu bod o fewn Band D sydd mewn Cymuned. Cyfrifir y Sylfaen Drethiannol ar gyfer 2017/18 drwy adnabod y gwir nifer o anheddau ar y system Treth Cyngor ar y 31/10/16 a'i addasu yn unol â rhagamcan o newidiadau dros yr 17 mis canlynol, wedi ei addasu eto i ystyried gostyngiadau perthnasol, gan drosi'r bandiau gwahanol i fod gyfystyr a Band D, llai ystyriaeth am golledion wrth gasglu. Trafodwyd cyfrifiad y Sylfaen Drethiannol gyda'r Uned Treth Cyngor a dilynwyd sampl o'r ffigyrau yn ôl i'r system, a gwelwyd eu bod yn

briodol.

- 3.5 Ar gyfer y sampl ddetholwyd, dilynwyd y praesept gofynnir amdano yn ôl i'r system Treth Cyngor, drwy rannu'r praesept gyda'r Sylfaen Drethiannol. Defnyddiwyd fformiwlâu er mwyn sicrhau bod paramedrau'r bandiau eraill o fewn y system - sy'n gyfraneddol i Band D - yn gywir. Gwiriwyd sampl o filiau Treth Cyngor a gwelwyd bod y ffigyrau yn gywir.
- 3.6 Mae Cyngor Gwynedd yn casglu'r dreth gan yr anheddau drwy'r flwyddyn ond yn trosglwyddo'r praesept i'r Cynghorau Cymuned mewn dau randaliad. Darganfuwyd dau enghraifft yn 2016/17, ac eto yn 2017/18, ble cafodd yr un praeseptau eu codio yn erbyn y cod gwariant anghywir. Yn ogystal, gwelwyd enghraifft ble talwyd y Cyngor anghywir yn 2015/16 (cywirwyd yn 2016/17 yn dilyn ymholiad gan y Cyngor Cymuned na dderbyniodd eu harian). Fodd bynnag, yn dilyn newidiadau i'r broses talu, mae'r risg yma bellach wedi ei liniaru.

4. Barn yr Archwiliad

- (A) **Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb yn nhrefniadau gweinyddu praeseptau gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnlol sydd mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.**

STORIEL – TREFNIADAU LLYWODRAETHU A RHEOLI ECONOMI A CHYMUNED

1. Cefndir

- 1.1 Mae Amgueddfa ac Oriel Gwynedd bellach wedi ei ail-leoli yn Neuadd y Dref (neu Plas yr Esgob) ym Mangor. Fe'i hadnabyddir erbyn hyn fel Storiel ac mae wedi agor ers Ionawr 2016. *“Nod Amgueddfa Gwynedd yw cyfrannu tuag at ddealltwriaeth o hanes a diwylliant Gwynedd a'i phobl trwy gasglu, gofalu am a darparu mynediad at ei chasgliadau er mwyn i bawb rannu yn ei threfnadaeth gyfoethog.”* (Tudalen Facebook Storiel)

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd sicrhau fod trefniadau llywodraethu a rheoli Storiel yn briodol ac yn unol â rheoliadau a safonau perthnasol.
- 2.2 Yn ystod yr archwiliad roedd yr archwiliwr yn gwirio'r trefniadau a'r rheolaethau sydd mewn lle i liniaru ystod o risgiau yn ymwneud â threfniadau llywodraethu a rheoli Storiel.

3. Prif Ddarganfyddiadau

- 3.1 Gwelwyd bod rheolaethau da yn bodoli yn Storiel. Gwelwyd bod yr incwm oedd yn y cyfrif dros dro bellach wedi eu clirio gyda'r symiau wedi eu dyrannu i'r codau cywir.
- 3.2 Fe gynlluniwyd cynllun marchnata gan gwmni Courtney Consulting Ltd. yn 2010, nodir yn y cynllun busnes bod rhan fwyaf o'r argymhellion bellach wedi eu cyflawni neu ar y gweill ac felly bod angen creu cynllun marchnata newydd. Nid yw'n ymddangos bod cynllun marchnata newydd wedi ei greu fel y nodir yn y cynllun busnes.
- 3.3 Eglurwyd bod trefniadau mewn lle ar gyfer cwblhau'r taflenni derbyn incwm, TR34 a TR34cc gan swyddogion penodol, wrth wirio sampl o'r taflenni gwelwyd mewn sawl achos nad oedd ail swyddog yn gwirio eu cywirdeb.
- 3.4 Nid oes gan Storiel gynllun stoc ffurfiol ar hyn o bryd, mae pob eitem o stoc newydd yn cael ei fewnbynnu i'r til wrth iddo gyrraedd y safle ac mae'r holl werthiannau yn mynd trwy'r til sydd yn golygu bod modd gwirio faint o stoc sydd yn weddill. Fodd bynnag, nid yw'r holl stoc oedd yn Storiel cyn cael y til newydd wedi ei fewnbynnu i'r til hyd yma felly dim ond drwy wirio nodiadau derbyn hanesyddol a chyfri'r stoc mae modd gwirio faint o'r eitemau sydd ar ôl.
- 3.5 Nid oes trefn o gwblhau gwiriadau stoc yn rheolaidd ar hyn o bryd ond mynegodd y Cydlynnydd Amgueddfa a Gwirfoddoli ei fod yn fwriad i gynnal gwiriad stoc ar ddiwedd y flwyddyn ariannol 2016/17. Mae modd creu adroddiad o'r til o'r holl stoc, yn ogystal ag fesul cyflenwr.
- 3.6 Nid oes unrhyw gytundeb rhwng y Cyngor a'r cyflenwyr yn manylu ar delerau ac amodau ynglŷn â thaliadau comisiwn ar hyn o bryd.

3.7 Mae Cytundeb Gwirfoddoli wedi ei lunio ar gyfer gwirfoddolwyr Storiel ac sydd bellach mewn defnydd, fodd bynnag, 3 gwirfoddolwr oedd â chytundeb mewn lle ar adeg yr archwiliad.

4. Barn yr Archwiliad

(B) Barn yr Archwiliad yw y gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb yn nhrefniadau llywodraethu a rheoli Storiel gan fod rheolaethau mewn lle, ond bod agweddau lle gellir tynhau ar y trefniadau. Mae'r sefydliad wedi ymrwymo i weithredu'r camau canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- Sefydlu cynllun marchnata ar gyfer Storiel.
- Angen sicrhau bod ail swyddog yn gwirio'r ffurflenni TR34 ac yn llofnodi i gadarnhau hynny.
- Parhau i fewnbynnu stoc i'r til a chreu cynllun stoc gyfredol fyddai'n fodd o wirio pryd mae angen archebu fwy o stoc a.y.b.
- Sicrhau bod gwiriadau stoc yn cael eu cwblhau. Buasai'n ymarfer da ar ôl cwblhau'r gwiriad stoc diwedd flwyddyn i sefydlu trefn o gynnal gwiriadau stoc yn rheolaidd.
- Creu cytundeb ar gyfer cyflenwyr Storiel yn manylu ar y trefniadau talu.
- Parhau i ddefnyddio'r cytundeb gwirfoddoli newydd - ceisio cael gwirfoddolwyr sydd wedi bod yno ers peth amser i gwblhau'r cytundeb.

DEBYDAU UNIONGYRCHOL HAFAN ECONOMI A CHYMUNED

1. Cefndir

- 1.1 Mae Hafan Pwllheli yn farina sy'n cynnig nifer o wasanaethau a chyfleusterau. Ymysg y rhain y mae angorfeydd sydd wedi eu gwasanaethu'n llawn, sy'n cynnwys trydan a dŵr, hoist 50 tonnall a chraen symudol, a chyfleuster ar-ddŵr i werthu disel, petrol di-blwm a gwaredu charthion.
- 1.2 Mae Cyngor Gwynedd wedi bod yn gyfrifol am reoli'r Hafan ers 2008, gyda cwmni Yacht Haven Management yn gyfrifol cyn hynny. Mae'r Adran Economi a Chymuned wedi adnabod yr angen i gynnal adolygiad o'r Hafan, a fyddai'n asesu gwahanol fodelau rheoli ar gyfer y dyfodol gan ystyried ystod o wahanol strwythurau rheoli a llywodraethu.

2. Bwriad a Chwmpas yr Archwiliad

- 2.1 Bwriad yr archwiliad oedd asesu os oes trefniadau priodol wedi eu sefydlu ar gyfer sicrhau priodoldeb ariannol ac wrth ymdrin â debydau uniongyrchol.
- 2.2 Roedd yr archwiliad yn cwmpasu gwirio fod dulliau effeithiol ac effeithlon yn cael eu gweithredu, sy'n cynnwys bod cyswllt rhwng y gwahanol feddalwedd a ddefnyddir, ac y gweinyddir debydau uniongyrchol mewn modd a fyddai'n diogelu incwm y Cyngor ac yn sicrhau cydymffurfiaeth â'r Ddeddf Diogelu Data.

3. Prif Ddarganfyddiadau

- 3.1 Ar hyn o bryd mae oddeutu 70 o gwsmeriaid yr Hafan yn talu am angori blynyddol drwy gyfrwng debyd uniongyrchol. Mae hyn gyfystyr a 23% o gwsmeriaid, sef 70 angorfa pontŵn allan o'r 300 sydd mewn defnydd, gyda 110 pontŵn yn wag. Dim ond am angori blynyddol y mae modd talu drwy ddebyd uniongyrchol, ac mae unrhyw wasanaeth arall i'w dalu amdano drwy ddefnydd o siec, cerdyn credyd neu ddebyd, neu arian parod. Mae'n bosib bod y nifer sy'n dewis talu drwy ddebyd uniongyrchol mor fychan gan fod yna ffi gweinyddu o 5% yn cael ei ychwanegu at y gost, serch y ffaith bod y ffi yn gyfradd is na'r hyn sydd wedi bod yn y gorffennol (8%).
- 3.2 Mae'r elfen weinyddol o ddelio gyda debydau uniongyrchol yn drwm, a dim ond un swyddog yn yr Hafan sydd yn ymgymryd â'r cyfrifoldeb. Cafwyd gwybod ei bod yn angenrheidiol i'r swyddog hwnnw, y Dirprwy Reolwr (Gweinyddu), fod ar ddyletsywydd ar ddyddiadau penodol bob mis (h.y. dechrau a diwedd mis â'r cyfnod prosesu o 4 diwrnod yn ystod y mis). Fe welwyd fod y mater hwn wedi derbyn sylw yn yr archwiliad blaenorol (Rhagfyr 2014) ar yr Hafan.
- 3.3 Defnyddir meddalwedd HavenStar, a weinyddir gan Star Marina Solutions Ltd, ar gyfer rheoli incwm yr Hafan. Nid oes cysylltiad rhwng HavenStar a systemau'r Cyngor felly caiff adroddiadau eu paratoi a'u hanfon at yr Uned Gyfrifeg i'w mewnbynnu i'r cyfriflyfr

ariannol.

- 3.4 Yn ogystal â'r baich gwaith ar y Dirprwy Reolwr (Gweinyddu), mae llawer o amser swyddogion yr Uned Gyfrifeg yn cael eu dreulio yn gwirio'r amrywiol adroddiadau a gynhrychir ac yna yn mewnfwydo'r wybodaeth i'r cyfrifyfr ariannol. Wrth gynnal yr archwiliad, gwelwyd bod camgymeriad yn y cyfrifyfr ariannol ar gyfer un ffynhonnell incwm ar gyfer un mis, hysbyswyd yr Uned Gyfrifeg o hynny ac mae'r gwall bellach wedi ei gywiro. Bu i'r camgymeriad ddigwydd oherwydd anghywirdeb yn yr adroddiad a gyflwynwyd gan yr Hafan.
- 3.5 Mae trefn casglu dyledion yr Hafan yn cael ei gynnal yn fewnol gan Hafan, ac yn annibynnol o Wasanaeth Refeniw y Cyngor. Mae'r Dirprwy Reolwr o'r farn bod y trefniant yma yn gweithio'n dda, gan eu bod yn ymwybodol o gefndir pob dyled.

4. Barn yr Archwiliad

Barn yr archwiliad yw y dylid cynnal adolygiad o fodelau rheoli yr Hafan cyn cymryd camau i fuddsoddi mewn unrhyw feddalwedd newydd neu ddatblygu trefniant o drosglwyddo'r wybodaeth yn electroneg o HavenStar i'r cyfrifyfr ariannol. Fodd bynnag, yn y cyfamser mae angen sicrhau bod trefniadau ar gyfer parhad gwasanaeth wedi eu sefydlu, yn arbennig o safbwynt absenoldeb y Dirprwy Reolwr (Gweinyddu). Mae'r gwasanaeth wedi ymrwymo i weithredu'r canlynol i liniaru'r risgiau a amlygwyd:

- Adolygu eu trefniadau parhad busnes.

Eitem 11

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	13 GORFFENNAF 2017
TEITL	CYNLLUN ARCHWILIO MEWNOL 2017/18
PWRPAS YR ADRODDIAD	DIWEDDARU'R PWYLLGOR AR Y CYNNYDD YN ERBYN CYNLLUN ARCHWILIO MEWNOL 2017/18
AWDUR	LUNED FÔN JONES - RHEOLWR ARCHWILIO
GWEITHREDIAD	ER GWYBODAETH

---

1. CYFLWYNIAD

1.1 Mae'r adroddiad yma yn ddiweddariad ar y sefyllfa gyfredol o ran cwblhau Cynllun Archwilio Mewnol 2017/18.

2. CRYNODEB O WAITH Y CYNLLUN

2.1 Mae Cynllun Archwilio 2017/18 wedi ei gynnwys yn Atodiad 1, gyda statws y gwaith ar 30 Mehefin 2017 wedi ei nodi, yn ogystal â'r amser a dreuliwyd ar bob archwiliad. Roedd statws y gwaith yn y cynllun gweithredol ar y dyddiad hwnnw fel a ganlyn:

Statws yr Archwiliad	Nifer
Wedi ei gynllunio	41
Gwaith Maes ar y gweill	7
Cwblhawyd Gwaith Maes	2
Disgwyl Adolygiad	3
Adroddiad Drafft	2
Adroddiad Terfynol	2
Cyfanswm	<u>60</u>

2.2 Targed perfformiad 2017/18 yw i gael 95% o archwiliadau'r cynllun unai wedi eu cau neu gydag adroddiad terfynol wedi ei ryddhau erbyn 31 Mawrth 2018. Mae proffil y dangosydd fesul chwarter fel a ganlyn:

Diwedd chwarter 1	8%
Diwedd chwarter 2	20%
Diwedd chwarter 3	50%
Diwedd chwarter 4	95%

2.3 Gwelir o'r tabl uchod mai gwir gyrhaeddiad Archwilio Mewnol hyd at 30 Mehefin 2016 oedd **3.33%** - allan o'r **60** archwiliad unigol yng nghynllun 2016/17 roedd **2** wedi eu rhyddhau yn derfynol.

- 2.4 Mae'r perfformiad yn is na'r uchelgais chwarterol oherwydd trafferthion recriwtio staff. Roedd y lefel staffio i lawr drwy gydol y chwarter yn gyfatebol i ddau archwiliwr llawn amser. Yn ogystal, bu i ddau aelod o staff newydd gychwyn yn ystod mis Ebrill ac o reidrwydd wedi derbyn hyfforddiant yn ystod y cyfnod. Mae camau mewn lle i adfer y sefyllfa gydag archwiliadau penodol eisoes wedi eu dynodi i'r archwilwyr.
- 2.5 Mae trefniadau ar y gweill i lenwi'r swydd wag barhaol, tra bod y swydd arall yn wag oherwydd bod y deilydd yn ymgymryd â dyletswyddau eraill dros dro.

3. ARGYMHELLIAD

- 3.1 Gofynnir i'r Pwyllgor nodi cynnwys yr adroddiad hwn fel diweddariad o gynnydd yn erbyn cynllun archwilio 2017/18, cynnig sylwadau arno a derbyn yr adroddiad.

Cynllun Archwilio Mewnol 2017/18

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
CORFFORAETHOL						
1-CORFF-01/2018	Gwaredu Gwastraff Cyfrinachol - Defnydd o Sachau Coch a Llarpiwyr	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
1-CORFF-09/2018/001	Cefnogi Adolygiadau Ffordd Gwynedd	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
1-CORFF-09/2018/002	System Integredig Dysgu a Datblygu	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
1-CORFF-11/2018	Derbyn Tystlythyrau, Profion Hunaniaeth a Thystiolaeth o Gymwysterau	15.00	0.00	15.00	4.80	Gwaith Maes ar y gweill
1-CORFF-12/2018	Ymwybyddiaeth o'r Polisi Canu'r Gloch	15.00	0.00	15.00	15.12	Adroddiad Terfynol
1-CORFF-13/2018	Gweinyddu Costau Teithio Hunan-wasanaeth	5.00	0.00	5.00		Wedi ei gynllunio
1-CORFF-19/2018/001	Trefniadau Diogelu - Ymwybyddiaeth Gweithwyr Maes o'r Polisi	35.00	0.00	35.00		Wedi ei gynllunio
1-CORFF-19/2018/002	Trefniadau Diogelu - Sefydliadau	4.00	0.00	4.00		Wedi ei gynllunio
1-CPGV-01/2018	Diwylliant ac Ymddygiad - Barn y Gweithlu	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
1-CPGV-02/2018	Gwaith Atal Twyll ac Atal Llygredigaeth Rhagweithiol	20.00	0.00	20.00	0.97	Gwaith Maes ar y gweill
2-ADN-SGC-DPA/2018cy	Rheoli Gwybodaeth - Sefydliadau	6.00	0.00	6.00		Wedi ei gynllunio
AO-APP-05/2018	Y Fenter Twyll Genedlaethol	40.00	0.00	40.00	9.54	Gwaith Maes ar y gweill
ADDYSG						
Adnoddau						
4-DAT-X-ADD/2018GAD	Grant Amddifadedd Disgyblion	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
4-DAT-X-ADD/2018GGA	Grant Gwella Addysg ar gyfer Ysgolion	15.00	0.00	15.00	4.30	Gwaith Maes ar y gweill
4-DAT-X-ADD/2018o16	Grant Addysg Ôl-16	3.00	0.00	3.00		Wedi ei gynllunio
EADDA03/2018	Ymwybyddiaeth o Bolisi Canu'r Gloch - Cynradd ac Uwchradd	25.00	0.00	25.00	4.28	Crewyd Papurau Gwaith
EADDA29/2018	Iechyd a Diogelwch - Cynradd	25.00	0.00	25.00	1.49	Crewyd Papurau Gwaith
GwE						
4-GWE/2018	Trefniadau Busnes	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
Ysgolion						
EADDA21/2018	Incwm Cinio Ysgol	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
EADDA35/2018	Ysgolion - Cyffredinol	10.00	0.00	10.00	0.08	Gwaith Maes ar y gweill

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
ASiantaeth Cefnffyrdd Gogledd a Chanolbarth Cymru						
3-AMG-ACGC/2018	Iechyd a Diogelwch	25.00	0.00	25.00		Wedi ei gynllunio
CEFNOGAETH GORFFORAETHOL						
Democratiaeth						
BB-YSG-18/2018	Hyfforddi Aelodau Newydd	10.00	0.00	10.00	4.66	Disgwyl Adolygiad
CYLLID						
Ar draws yr adran						
AW-TG-12/2018tg	Diogelwch Systemau TG	30.00	0.00	30.00		Wedi ei gynllunio
Ariannol						
AD-DY-01/2018	Trefniadau Adennill Dyledion a Gweithrediad Cyfreithiol	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
Cyfrifeg						
AN-ACY-10/2018	Praeseptau	5.00	0.00	5.00	7.42	Adroddiad Terfynol
Pensiynau a Chyflogau						
AP-PEN-01/2018	Cronfa Bensiwn - Cyffredinol	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
AP-PEN-15/2018	Grantiau Marwolaeth	15.00	0.00	15.00	9.78	Cwblhawyd Gwaith Maes
Refeniw						
AB-BD-01/2018kc	Budd-daliadau - Adolygiad o'r Rheolaethau Allweddol	12.00	0.00	12.00		Wedi ei gynllunio
AC-TR-01/2018	System Treth Cyngor - Advantage Digital Portal	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
ECONOMI A CHYMUNED						
Adfywio Cymunedol						
EADDZ-01/2018	Cronfa'r Degwm	5.00	0.00	5.00		Wedi ei gynllunio
Archifau, Amgueddfeydd a Chelfyddydau						
EDIW-MU-03/2018/001	Storiol - Cau i Lawr y Prosiect	5.00	0.00	5.00		Wedi ei gynllunio
EDIW-MU-03/2018/002	Ymweliad Di-Rybudd	1.00	0.00	1.00		Wedi ei gynllunio
Hamdden						
E-DGO-01/2018/001	Canolfannau Hamdden	40.00	0.00	40.00		Wedi ei gynllunio
E-DGO-01/2018/002	Taliadau Debyd Uniongyrchol Aelodaeth	10.00	0.00	10.00	7.54	Disgwyl Adolygiad
Morwrol a Pharciau Gwledig						
EHAMM-03/2018	Doc Fictoria	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
Strategaeth a Datblygu						
DDAT-AD-02/2018	Menter Adfywio Glannau a Chanol Tref Caernarfon – Trefniadau Llywodraethu	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
OEDOLION, IECHYD A LLESIANT						
Busnes						
GRH-CD01/2018	Trefniadau Comisiynu	30.00	0.00	30.00		Wedi ei gynllunio
Cefnogi Pobl						
GDAPR-SP01/2018	Grant Cefnogi Pobl	15.00	0.00	15.00	2.61	Gwaith Maes ar y gweill
Oedolion						
GGWAS-H07/2018tel	Teleofal	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
Preswyl a Dydd						
5-GOF-CART1333/2018	Plas Maesincla, Caernarfon	12.00	0.00	12.00	9.85	Disgwyl Adolygiad
5-GOF-CART1338/2018	Plas Hafan, Nefyn	12.00	0.00	12.00	11.45	Adroddiad Drafft
5-GOF-CART1339/2018	Plas Ogwen, Bethesda	12.00	0.00	12.00	11.47	Adroddiad Drafft
GDARP-D07/2018	Tai Cefnogol	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
GDARP-D08/2018/tm	Tan y Marian	10.00	0.00	10.00	7.58	Cwblhawyd Gwaith Maes
GDARP-D08/2018/yf	Y Frondeg	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
GGWAS-D11/2018	Cynllun Lleoli Oedolion	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
PLANT A CEFNOGI TEULUOEDD						
Plant a Theuluoedd						
5-GOF-X-PL/2018	Grantiau	24.00	0.00	24.00		Wedi ei gynllunio
GGWAS-P05/2018	Trefniadau ar gyfer Plant yn Gadael Gofal	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
GGWAS-PLANT8/2018	Cynlluniau Gofal a Chymorth (Plant) o dan Rhan 4 DGC 2014	20.00	0.00	20.00		Wedi ei gynllunio
PRIFFYRDD A BWRDEISTREFOL						
Fflyd						
PGW-TR-02/2018	Depos	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio
Rheoli Gwastraff a Strydoedd						
PBW-10/2018/001	Targedau Ailgyrchu	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
PBW-10/2018/002	Casglu Gwastraff Gardd	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio

Côd yr Archwiliad	Enw'r Archwiliad	Cynllun Gwreiddiol	Addasiad	Cynllun Addasiedig	Gwir Ddyddiau	Statws yr Archwiliad
RHEOLEIDDIO						
Gwarchod y Cyhoedd						
2ADN-GGYC-GYC/2018bw	Hylendid Bwyd	8.00	0.00	8.00		Wedi ei gynllunio
BB-YSG-11/2018	Trwyddedu	8.00	0.00	8.00		Wedi ei gynllunio
Tir ac Eiddo'r Cyngor						
BA-EID-04/2018	Maddaliadau	8.00	0.00	8.00	0.68	Gwaith Maes ar y gweill
BA-EID-05/2018	Cynlluniau Adeiladu Ysgolion - Ysgol Glancegin	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
Trafnidiaeth a Gofal Stryd						
DDAT-CC-01/2018	Tocynnau Mantais Bws	8.00	0.00	8.00		Wedi ei gynllunio
TAI						
Rhent a Rheolaeth Tai						
T-TAI-T01/2018	Rhestr Aros Tai	12.00	0.00	12.00	2.26	Crewyd Papurau Gwaith
YMGYNGHORIAETH GWYNEDD						
Adeiladau ac Amgylcheddol						
PYM07/2018	Statws Cyflogaeth	10.00	0.00	10.00		Wedi ei gynllunio
Ar draws yr adran						
PYM08/2018	Achrediadau	15.00	0.00	15.00		Wedi ei gynllunio

Eitem 12

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	13 GORFFENNAF 2017
TEITL	SIARTER ARCHWILIO MEWNOL
PWRPAS	CYFLWYNO SIARTER ARCHWILIO MEWNOL I'R PWYLLGOR
AWDUR	LUNED FÔN JONES, RHEOLWR ARCHWILIO
GWEITHREDIAD	CYMERADWYO'R SIARTER

---

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Daeth *Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus* ("y Safonau") i rym ar 1 Ebrill 2013 (diwygiwyd Ebrill 2017). Un o ofynion y Safonau Archwilio Mewnol yw'r angen i lunio Siarter Archwilio Mewnol. Mae'r Safonau, yn ogystal â Nodyn Gweithredu Llywodraeth Leol ategol a gyhoeddwyd gan CIPFA, yn manylu ar yr hyn a ddylid ei gynnwys mewn Siarter Archwilio Mewnol ar gyfer Corff Llywodraeth Leol.
- 1.4 Yn ôl y Safonau a'r Nodyn Gweithredu Llywodraeth Leol ategol, mae'r hyn a ddylid ei gynnwys mewn Siarter Archwilio Mewnol ar gyfer Corff Llywodraeth Leol fel a ganlyn:
- Diffiniad ffurfiol o bwrpas, awdurdod, a chyfrifoldeb y gweithgarwch archwilio mewnol, sy'n gyson â'r Safonau.
  - Diffiniad o'r termau 'bwrdd' ac 'uwch reolwyr', at ddibenion y gweithgaredd archwilio mewnol. (Noder y disgwylir y bydd y pwyllgor archwilio yn cyflawni rôl y bwrdd yn y mwyafrif o achosion).
  - Nodi sefyllfa'r gweithgarwch archwilio mewnol o fewn y sefydliad.
  - Sefydlu perthynas adrodd swyddogaethol y Prif Swyddog Archwilio gyda'r bwrdd.
  - Sefydlu atebolrwydd, llinell adrodd a'r berthynas rhwng y Prif Swyddog Archwilio a'r rhai y gall y Prif Swyddog Archwilio adrodd iddynt yn weinyddol.
  - Sefydlu cyfrifoldeb y bwrdd a hefyd rôl y swyddogion statudol (fel y Prif Swyddog Cyllid, y swyddog monitro a phennaeth y gwasanaeth taledig) mewn perthynas ag archwilio mewnol.
  - Sefydlu hawl archwilio mewnol i gael mynediad at yr holl gofnodion, asedau, personél ac adeiladau, a'i awdurdod i gael gwybodaeth ac esboniadau y mae'n eu hystyried yn angenrheidiol i gyflawni ei gyfrifoldebau.

- Diffinio cwmpas gweithgareddau archwilio mewnl.
- Cydnabyddiaeth bod cylch gwaith archwilio mewnl yn ymestyn i amgylchedd reolaeth gyfan y sefydliad.
- Sefydlu annibyniaeth sefydliadol Archwilio Mewnl.
- Ystyried y trefniadau ar gyfer adnoddau priodol.
- Diffiniad o rôl y gwasanaeth archwilio mewnl mewn unrhyw waith sy'n gysylltiedig â thwyll.
- Gosod allan y trefniadau sy'n bodoli ym mholisiau gwrthlygredd a gwrth-dwyll y sefydliad, i gael eu hysbysu o'r holl dwyll, llygredd neu afreoleidd-dra a amheuir neu a ddarganfyddir.
- Y trefniadau ar gyfer osgoi gwrthdaro buddiannau os yw archwilio mewnl yn ymgymryd â gweithgareddau nad ydynt yn ymwneud ag archwilio.
- Diffiniad o natur y gwasanaethau sicrwydd a ddarperir i'r sefydliad, yn ogystal â sicrwydd a ddarperir i bartïon sy'n allanol i'r sefydliad.
- Diffiniad o natur gwasanaethau ymgynghori.
- Cydnabyddiaeth o natur fandadol y Safonau.

1.3 Mae'r Rheolau Gweithdrefnol Ariannol sydd yn berthynol i Archwilio Mewnl (rhan 16.12 o'r Cyfansoddiad) a ddyfynnir yn y Siarter wedi eu diweddarau i adlewyrchu newidiadau i ddyletswyddau sydd eisoes yn weithredol o fewn y gwasanaeth yn dilyn ail-ddynodi cyfrifoldebau.

2. ARGYMHELLIAD

2.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ystyried cynnwys y Siarter Archwilio Mewnl, ei gymeradwyo, a chefnogi Archwilio Mewnl i gyflawni ei rôl.

SIARTER ARCHWILIO MEWNOL

RHOI POBL GWYNEDD YN GANOLOG I BOPETH RYDYM YN EI WNEUD
PUTTING THE PEOPLE OF GWYNEDD AT THE CENTRE OF EVERYTHING WE DO

SIARTER ARCHWILIO MEWNOL

1. PWRPAS

1.1 Pwrpas y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yw:

Rhoi hyder i'r dinesydd a'r Cyngor am amgylchedd reolaeth a threfniadau llywodraethu'r Cyngor trwy adrodd yn annibynnol a gwrthrychol i'r Pennaeth Cyllid a'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu

2. RÔL ARCHWILIO MEWNOL MEWN LLYWODRAETH LEOL

2.1 Mae angen statudol am wasanaeth Archwilio Mewnol mewn Llywodraeth Leol. Caiff yr angen ei ymhlygu yn Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972, sydd yn gofyn fod awdurdodau yn *“gwneud trefniadau ar gyfer gweinyddiaeth briodol o'n materion ariannol ac yn sicrhau fod un o'u swyddogion yn gyfrifol am weinyddiaeth y materion hyn.”*

2.2 Mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 yn datgan:

- (1) Rhaid i gorff perthnasol gynnal system ddigonol ac effeithiol o archwilio mewnol o'i gofnodion cyfrifyddu a'i system o reoli mewnol.
- (2) Rhaid i unrhyw swyddog neu aelod o'r corff hwnnw, os yw'r corff yn ei gwneud yn ofynnol—
  - (a) trefnu bod unrhyw ddogfennau'r corff sy'n ymwneud â'i gofnodion cyfrifyddu a chofnodion eraill ar gael fel y mae'n ymddangos i'r corff hwnnw ei fod yn angenrheidiol at ddibenion yr archwiliad; a
  - (b) rhoi i'r corff y cyfryw wybodaeth ac esboniad y mae'r corff hwnnw'n ystyried eu bod yn angenrheidiol at y diben hwnnw.
- (3) Rhaid i gorff perthnasol mwy, o leiaf unwaith ym mhob blwyddyn, gynnal adolygiad o effeithiolrwydd ei archwiliad mewnol.
- (4) Rhaid ystyried canfyddiadau'r adolygiad y cyfeirir ato ym mharagraff (3), fel rhan o'r ystyriaeth o'r system o reoli mewnol y cyfeirir ati yn rheoliad 5(3), gan y pwyllgor neu'r corff y cyfeirir ato yn y paragraff hwnnw.

3. SAFONAU ARCHWILIO MEWNOL Y SECTOR GYHOEDDUS

3.1 Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus (PSIAS) yn berthnasol i bob darparwr gwasanaeth archwilio mewnol yn y sector gyhoeddus, boed yn fewnol, gwasanaethau a rennir neu allanol. Rhain a ddiffinnir fel *“ymarferion archwilio mewnol priodol.”*

3.2 Mae'r Safonau yn diffinio Archwilio Mewnol fel a ganlyn:

“Mae Archwilio Mewnol yn weithgaredd sicrwydd ac ymgynghori gwrthrychol ac annibynnol sydd wedi ei gynllunio i ychwanegu gwerth a gwella gweithrediadau sefydliad. Mae'n helpu sefydliad gyflawni ei amcanion drwy werthuso a gwella effeithiolrwydd prosesau rheoli risg, rheolaeth a llywodraethu mewn modd disgybledig, systematig.”

3.3 Tra bod Archwilio Mewnol yn anad dim yn sicrhau priodoldeb ariannol, mae cylch gwaith Archwilio Mewnol yn ymestyn i holl amgylchedd reolaeth y Cyngor, ac nid yw wedi ei gyfyngu i risg ariannol yn unig.

4. CYFRIFOLDEBAU AC AMCANION

4.1 Yng Nghyngor Gwynedd, y Pennaeth Cyllid yw'r swyddog sydd â'r cyfrifoldeb am *“weinyddu'n briodol faterion ariannol y Cyngor”* yn unol ag Adran 151 Deddf Llywodraeth Leol 1972. Fel canlyniad, mae Archwilio Mewnol wedi ei leoli o fewn Cyllid.

4.2 Mae'r Safonau yn cynnwys terminoleg sydd angen ei ddiffinio'n glir o fewn y Siarter lleol, sef y *“Bwrdd”*, y *“Pwyllgor Archwilio”*, y *“Prif Swyddog Archwilio”* ac *“Uwch Reolwyr”*.

“Bwrdd” a “Pwyllgor Archwilio”

Mae'r safonau yn diffinio'r *“Bwrdd” (Board)* fel *“y lefel uchaf o gorff llywodraethol sydd â'r cyfrifoldeb i gyfarwyddo a/neu goruchwyllo gweithgareddau a rheolaeth y sefydliad. Gall ‘Bwrdd’ gyfeirio ar bwyllogor archwilio y mae'r corff llywodraethu wedi dirprwyo swyddogaethau penodol iddo”*. Maent yn diffinio *“Pwyllgor Archwilio” (Audit Committee)* fel y *“grŵp llywodraethu sy'n gyfrifol am sicrwydd annibynnol ar ddigonolrwydd y fframwaith reoli risg, yr amgylchedd reolaeth fewnol a hygyrdded adroddiadau ariannol”*. Yn unol â Chynllun Dirprwyo'r Awdurdod, mae ystyried/ymateb i adroddiadau gan y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn swyddogaeth sydd wedi ei ddirprwyo i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

At bwrpasau'r Siarter Archwilio Mewnol yma, felly, mae'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn ymgymryd â rôl "Bwrdd" a "Pwyllgor Archwilio" yng Nghyngor Gwynedd er mwyn diwallu gofynion y Safonau.

"Prif Swyddog Archwilio"

Y Rheolwr Archwilio sy'n gweithredu fel Prif Swyddog Archwilio (*Chief Audit Executive*) yn unol â'r derminoleg yn y Safonau.

"Uwch Reolwyr"

Lle mae'r Safonau yn cyfeirio at "Uwch Reolwyr" (Senior Management), yng nghydestun cyfathrebu canlyniadau gwaith archwilio mewnol a thrafod y cynllun gwaith, mae'r Rheolwr Archwilio yn atebol i'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg sydd yn ei dro yn atebol i'r Pennaeth Cyllid, ond mae ganddo/ganddi'r rhyddid i adrodd yn uniongyrchol i'r Prif Weithredwr, Y Cyfarwyddwr Corfforaethol perthnasol, y Swyddog Monitro neu aelodau'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu pe bai ef/hi o'r farn fod hynny'n angenrheidiol, ac yn ymarferol y Rheolwr Archwilio sydd yn rhyddhau'r holl adroddiadau i gwsmeriaid.

- 4.3 Er mwyn diwallu'r angen i ddarparu gwasanaethau o'r ansawdd orau bosibl o fewn yr adnoddau sydd ar gael ac yn unol ag anghenion pobl Gwynedd, mae defnydd priodol o'r adnoddau sydd ar gael yn hanfodol er mwyn sicrhau fod ansawdd y gwasanaeth o safon uchel. Nod Archwilio Mewnol yw cynnig hyder i'r Pennaeth Cyllid a'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu, ac fel canlyniad i drigolion Gwynedd, fod yr adnoddau hynny sydd ar gael wedi eu rheoli a'u defnyddio'n briodol gyda thryloywder.
- 4.4 Gwneir hyn drwy ddarparu barn annibynnol a gwrthrychol i'r Cyngor ar yr amgylchedd reolaeth trwy gynnal archwiliadau ar systemau ariannol a threfniadau rheolaeth fewnol y Cyngor, gan gynnal cyfuniad o archwiliadau risg, system, rheoleidd-dra, cyfrifiadurol a chontractau ar ystod eang o wasanaethau'r Cyngor, yn unol â strategaeth a chynllun archwilio sydd yn seiliedig ar asesiad o anghenion archwilio'r Cyngor.
- 4.5 Bydd y Rheolwr Archwilio yn sicrhau fod archwilio mewnol yn cael ei ddarparu yn unol â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus cyn belled a bo hynny'n ymarferol. I'r perwyl hwn, bydd y Rheolwr Archwilio yn paratoi cynllun archwilio blynyddol wedi ei lunio drwy adolygiad gwrthrychol o'r risgiau a all amharu ar ddarpariaeth gwasanaethau'r Cyngor, ac ymgynghoriad gyda Phenaethiaid ac Uwch Swyddogion. Bydd yn cael ei gytuno gyda'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg a'r Pennaeth Cyllid cyn iddo gael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu i'w fabwysiadu.

4.6 Yn ogystal â Chyngor Gwynedd, mae gan Archwilio Mewnol gwsmer allanol. Caiff unrhyw gynnydd yn yr ymrwymiad ar gyfer y gwaith yma ei gytuno gyda'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg a'r Pennaeth Cyllid ymlaen llaw, a hysbysir y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu o hyn.

4.7 Mae archwilwyr allanol Cyngor Gwynedd yn gyfrifol am ddatgan barn annibynnol ar ddatganiadau ariannol y sefydliad a chasgliad ar ei drefniadau er mwyn sicrhau economi, effeithiolrwydd ac effeithlonrwydd yn ei ddefnydd o adnoddau. Bydd Archwilio Mewnol yn cydweithio â'r archwilwyr allanol.

5. ANNIBYNNIAETH A HAWL MYNEDIAD

5.1 Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus yn pwysleisio annibyniaeth Archwilio Mewnol o ran trefn a hawl adrodd.

5.2 Bydd pob Archwiliwr Mewnol yn arwyddo Datganiad Annibyniaeth Archwiliwr yn flynyddol.

5.3 Mae Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor yn cynnwys darpariaeth am wasanaeth Archwilio Mewnol o fewn yr awdurdod:

16.12 ARCHWILIAD MEWNOL

PWRPAS:

Mae Adran 151 o Ddeddf Llywodraeth Leol 1972 yn mynegi'r gofyniad am swyddogaeth archwilio fewnol ac felly swyddogaeth werthuso annibynnol a gwrthrychol yw hi a sefydlwyd gan yr awdurdod er mwyn adolygu'r system reoli fewnol.

16.12.1 Bydd archwiliad mewnol parhaus, dan reolaeth a chyfarwyddyd annibynnol y Pennaeth Cyllid, i gyfrifon a gweithgareddau ariannol ac eraill y Cyngor, yn unol â'r Rheoliadau Archwilio a Chyfrifo.

16.12.2 Gweithredir y swyddogaeth Archwilio Mewnol hyd ag y bod modd yn unol â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Gyhoeddus. Y "Prif Swyddog Archwilio" dynodedig yn ôl y safonau yw'r Rheolwr Archwilio.

16.12.3 Paratwir Siarter Archwilio Mewnol a gaiff ei chymeradwyo a'i hadolygu gan y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

- 16.12.4 Fel arfer bydd y Rheolwr Archwilio yn adrodd yn uniongyrchol i'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg sydd yn atebol i'r Pennaeth Cyllid. Fodd bynnag, caiff hefyd adrodd i, a chael troi at y Prif Weithredwr, y Cyfarwyddwr Corfforaethol perthnasol, y Swyddog Monitro a Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu os yw hynny'n angenrheidiol yn ei dyb ef/hi mewn amgylchiadau neilltuol.
- 16.12.5 Bydd gan y Pennaeth Cyllid, Uwch Reolwr Refeniw a Risg a'r Rheolwr Archwilio neu eu cynrychiolydd cydnabyddedig, awdurdod :-
- (a) i fynd i mewn i unrhyw adeilad, tir neu safle contractio eiddo'r Cyngor ar unrhyw amser rhesymol;
  - (b) i gael gweld yr holl gofnodion, dogfennau a llythyrau sy'n ymwneud ag unrhyw drafodion ariannol neu drafodion eraill o eiddo'r Cyngor;
  - (c) i ofyn am, a derbyn esboniadau sy'n angenrheidiol, yn ei dyb ef/hi, ar unrhyw fater sy'n cael ei archwilio;
  - (ch) i ofyn i unrhyw un sy'n gweithio i'r Cyngor ddangos unrhyw arian parod, nwyddau neu eiddo arall yn perthyn i'r Cyngor sydd yn ei ofal.
- 16.12.6 Bydd y Pennaeth Cyllid yn cytuno ar y cynlluniau archwilio canoldymor a blynyddol a baratowyd gan y Rheolwr Archwilio ac sy'n ystyried nodweddion a risgiau perthynol y gweithgareddau dan sylw. Bydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn cymeradwyo'r cynlluniau.
- 16.12.7 Bydd pob swyddog priodol yn ystyried ac yn ymateb i ddarganfyddiadau'r adroddiadau archwilio. Bydd Prif Swyddogion yn gofalu bod unrhyw weithgaredd a gytunwyd arno i liniaru'r risgiau a amlygwyd yn yr archwiliad wedi'u gwireddu yn amserol ac effeithlon yn unol â'r cynllun gweithredu a gytunwyd.
- 16.12.8 Bydd y Rheolwr Archwilio yn adrodd yn rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu:
- (a) Ar ganlyniadau'r gwaith Archwilio Mewnol yn ystod y cyfnod blaenorol.
  - (b) Am unrhyw wendidau rheolaeth sylweddol a ddarganfuwyd neu a archwiliwyd.
  - (c) Am unrhyw weithrediad cytunedig na wireddwyd o fewn amserlen a gytunwyd, lle byddai methiant i weithredu wedi ymestyn gwendid rheoli sylweddol.
  - (ch) Cynnydd ar gwblhau Cynllunio Archwilio Mewnol ar gyfer y flwyddyn gyfredol.

6. PERTHYNAS GyDA'R RHAI SY'N GyFRIFOL AM LlyWODRAETHU

- 6.1 Mae'r Cyngor wedi penderfynu mai'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yw'r "rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu" yng Nghyngor Gwynedd.
- 6.2 Fel arfer, Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu fydd y prif bwynt cyswllt rhwng y Rheolwr Archwilio a'r aelodau etholedig. Bydd y Rheolwr Archwilio yn sicrhau fod perthnasau gweithio a sianeli cyfathrebu da gyda Chadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu wedi eu cynnal.
- 6.3 Bydd y Rheolwr Archwilio yn paratoi adroddiadau i bob cyfarfod o'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn amlinellu'r gwaith a gwblhawyd yn y cyfnod yn arwain i fyny at y cyfarfod hwnnw.
- 6.4 Bydd y Rheolwr Archwilio hefyd yn darparu adroddiadau rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ar gynnydd yn erbyn y cynllun archwilio blynyddol.

7. ADRODDIADAU

- 7.1 Bydd y Rheolwr Archwilio yn sicrhau trefn o oruchwylio gwaith ac adolygu ffeiliau gan yr Arweinyddion Archwilio, ac yn casglu data a pharatoi adroddiadau ar berfformiad y Gwasanaeth ar gyfer y Pennaeth Cyllid yn unol â fframwaith rheoli perfformiad y Cyngor.
- 7.2 Bydd adroddiad ffurfiol yn cael ei baratoi ar gyfer y mwyafrif o archwiliadau a gwblheir, ar wahân i rai archwiliadau bychain ble na gafwyd gwendidau sylweddol ac nad oedd adroddiad archwiliad cyflawn yn angenrheidiol. Yn yr achosion hyn, anfonir memoranda i'w swyddogion perthnasol.
- 7.3 Lle'n briodol, bydd pob adroddiad wedi ei gosod mewn un o 4 categori barn, yn ddibynol ar farn yr archwiliad o ddigonolrwydd y rheolaethau mewnol, effeithiolrwydd gweithredu'r rheolaethau mewnol a chanlyniadau unrhyw fethiant i roi rheolaethau effeithiol mewn lle. Y Categoriâu hyn yw:

Barn "A"   Gellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan y gellir dibynnu ar y rheolaethau mewnol mewn lle, a'u bod wedi eu dilyn.

Barn "B"   Mae rheolaethau mewn lle, a gellir datgan sicrwydd rhannol o briodoldeb ariannol gan fod agweddau lle gellir tynhau ar rai trefniadau.

Barn “C” Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan na ellir dibynnu ar y rheolaethau mewn lle, ond ni ddarganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth.

Barn “CH” Ni ellir datgan sicrwydd o briodoldeb ariannol gan nad oes rheolaethau derbyniol yn bodoli, a darganfuwyd colledion / twyll yn deillio o'r gwendidau rheolaeth hyn.

Mae defnyddio categorïau barn yn debygol o fod yn llai priodol ar gyfer adroddiadau sydd wedi eu paratoi yn dilyn archwiliad arbennig, neu waith sydd ag agwedd “ymgyngori”.

7.4 Ar ôl cwblhau gwaith archwilio, caiff adroddiad drafft o'r darganfyddiadau ynghyd â unrhyw feysydd o risg a adnabuwyd ei baratoi ar gyfer y rheolwyr perthnasol er mwyn iddynt gael cyfle i ystyried y darganfyddiadau a datrysiadau posib i liniaru'r risgiau. Rhoddir cyfnod o 2-3 wythnos i reolwyr ymateb i'r drafft, ond ystyrir cyfnod hirach pe derbynnir cais am estuniad. Os na dderbynnir ymateb erbyn y dyddiad a amlinellir, tybir fod yr adroddiad yn dderbyniol a caiff adroddiad terfynol ei ryddhau. Os derbynnir sylwadau, caiff rhain eu hystyried (a gellir addasu'r adroddiad drafft, neu beidio) cyn rhyddhau yr adroddiad terfynol. Os nad oes cytundeb i liniaru risg(iau), bydd hynny yn derbyn sylw yn yr adroddiad terfynol.

7.5 Wedi cyfnod priodol, mae Archwilio Mewnol yn cynnal profion dilyniant er mwyn sicrhau bod yr hyn a gytunwyd yn weithredol. Caiff canlyniadau gwaith dilyniant ei adrodd i Brif Swyddogion ac i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.

8. BARN ARCHWILIO BLYNYDDOL

8.1 Bydd y Rheolwr Archwilio yn paratoi adroddiad blynyddol i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn ei gyfarfod cyntaf ar ôl diwedd y flwyddyn ariannol yn unol â gofynion y Safonau.

9. GWAITH AR WAHÂN I WAITH SICRWYDD

9.1 Yn ogystal â'r gwaith sicrwydd a ddisgrifir, mae Archwilio Mewnol hefyd yn:

- Cynnig cyngor ariannol i wasanaethau'r Cyngor, yn arbennig ar Reolau Gweithdrefn Ariannol, Rheolau Gweithdrefn Contractau, Codau Ymarfer Ariannol a Strategaeth Gwrth-dwyll, Gwrth-lygredigaeth a Gwrth-lwgrwobrwyo'r Cyngor.
- Cynorthwyo rheolwyr i atal twyll ac ymchwilio i dwyll ar ran y Pennaeth Cyllid, a chynnig cyngor ar welliannau rheolaethol i osgoi digwyddiadau tebyg i'r dyfodol.

10. ANGHENION ADNODDAU ARCHWILIO MEWNOL

10.1 Mae Archwilio Mewnol yn cynnwys y Rheolwr Archwilio, dau Arweinydd Archwilio a phedwar Uwch Archwiliwr. Pe bai'r Rheolwr Archwilio o'r farn nad oes ganddo/ganddi adnoddau digonol i'w g(ch)aniatau i roddi barn ar yr amgylchedd reolaeth yn unol â gofynion y Safonau, bydd yn adrodd hynny i'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg a'r Pennaeth Cyllid.

10.2 Mae'r Arweinyddion Archwilio yn gyfrifol am oruchwylio ac adolygu gwaith, ac am rannu'r cynllun archwilio i brosiectau ar gyfer archwilwyr unigol.

10.3 Bydd Tîm Rheoli Archwilio (y Rheolwr Archwilio a'r Arweinyddion Archwilio) yn cyfarfod yn rheolaidd er mwyn monitro perfformiad a rhannu gwybodaeth. Hefyd, bydd y Rheolwr Archwilio yn cyfarfod â'r Uwch Reolwr Refeniw a Risg i drafod perfformiad a chytuno ar gyfeiriad strategol Archwilio Mewnol.

10.4 O dro i dro, i adlewyrchu'r anghenion archwilio, ac yng nghyd-destun yr adnoddau sydd ar gael a Rheolau Gweithdrefn Ariannol y Cyngor, bydd y Gwasanaeth Archwilio Mewnol yn prynu arbenigedd o'r tu allan i gynorthwyo gyda'r gwaith archwilio ac er mwyn cynnal lefel sgiliau'r staff parhaol. Mae hyn yn berthnasol i archwiliadau yn y maes technoleg gwybodaeth, ond ni eithrir mathau eraill o archwiliadau o'r ddarpariaeth yma.

11. DOGFENNAETH BERTHNASOL

11.1 Yn ogystal â'r adroddiad yma, mae'r dogfennau canlynol hefyd o bwysigrwydd i'r Gwasanaeth Archwilio Mewnol:

- Cylch Gorchwyl y Pwyllgor Archwilio
- Rheolau Gweithdrefnol Ariannol
- Codau Ymarfer Ariannol
- Rheolau Gweithdrefnol Contractau a Rheolau Caffael
- Strategaeth Gwrth-Dwyll, Gwrth-Lygreddigaeth a Gwrth-Lwgrwobrwyo y Cyngor
- Polisi Canu'r Gloch y Cyngor

Bydd Archwilio Mewnol yn adolygu a chynnig addasiadau i'r dogfennau hyn fel bo'r angen.

Eitem 13

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO A LLYWODRAETHU
DYDDIAD	13 GORFFENNAF 2017
TEITL	HUNANASESIAD O GYDYMFFURFIAETH Â SAFONAU ARCHWILIO MEWNOL Y SECTOR CYHOEDDUS (PSIAS) A RHAGLEN SICRWYDD ANSAWDD A GWELLIANT
PWRPAS YR ADRODDIAD	CYFLWYNO RHAGLEN SICRWYDD ANSAWDD A GWELLIANT ARCHWILIO MEWNOL
AWDUR	LUNED FÔN JONES - RHEOLWR ARCHWILIO
GWEITHREDIAD	CYMERADWYO'R RHAGLEN SICRWYDD ANSAWDD A GWELLIANT A SYLWEBU AR Y CYNWYS

---

1. CYFLWYNIAD

- 1.1 Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus, a Nodyn Gweithredu Llywodraeth Leol CIPFA sy'n gysylltiedig, yn mynnu bod y Rheolwr Archwilio (y "prif weithredwr archwilio" yn nherminoleg y Safonau) yn datblygu a chynnal rhaglen sicrwydd ansawdd a gwella sy'n cwmpasu pob agwedd o weithgareddau archwilio mewnol.
- 1.2 Bwriad y rhaglen sicrwydd ansawdd a gwelliant yw galluogi gwerthusiad o gydymffurfiaeth gweithgareddau archwilio mewnol gyda'r Safonau ynghyd â gwerthusiad os yw'r archwilwyr mewnol yn gweithredu'r Côd Moeseg. Mae'r rhaglen hefyd yn asesu effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd gweithgareddau archwilio mewnol ac yn adnabod cyfleoedd ar gyfer gwelliant. Dylai'r Rheolwr Archwilio annog goruchwyliaeth y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ("y bwrdd" yn nherminoleg y Safonau) dros y rhaglen sicrwydd ansawdd a gwelliant.
- 1.3 Dylai'r rhaglen sicrwydd ansawdd a gwelliant gynnwys asesiadau mewnol ac allanol.
- 1.4 Mae rhestr wirio wedi ei datblygu gan gyrff perthnasol sy'n gosod y safonau i fodloni'r gofynion a nodir yn Safonau (PSIAS) 1311 a 1312 ar gyfer hunanasesiadau cyfnodol a hunanasesiadau wedi eu dilysu'r allanol fel rhan o'r Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant. Mae'n ymgorffori gofynion y Safonau yn ogystal â Nodyn Gweithredu Llywodraeth Leol er mwyn rhoi sylw cynhwysfawr i'r ddwy ddogfen.

2. ASESIADAU MEWNOL

- 2.1 Datblygwyd y Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant yn dilyn hunanasesiad mewnol.
- 2.2 Mynegir yn y Safonau y dylai asesiadau mewnol gynnwys hunanasesiadau neu asesiadau cyfnodol gan bersonau eraill o fewn y sefydliad sydd gyda gwybodaeth ddigonol am arferion archwilio mewnol.
- 2.3 Mae monitro parhaus yn rhan annatod o oruchwyliaeth dydd i ddydd, adolygu a mesur gweithgaredd archwilio mewnol. Mae monitro parhaus wedi ei ymgorffori yn y polisïau a'r arferion a ddefnyddir i reoli gweithgaredd archwilio mewnol a defnyddir prosesau, teclynnau a gwybodaeth a ystyrir yn angenrheidiol i werthuso cydymffurfiaeth â'r Côd Moeseg a'r Safonau.
- 2.4 Yn dilyn yr hunanasesiad, trafodwyd y canlyniadau gyda'r Uwch Reolwr - Refeniw a Risg a chytunwyd ar y gweithrediadau oedd i'w cynnwys yn y Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant ble roedd cydymffurfiaeth rhannol neu ddiffyg cydymffurfiaeth â'r Safonau. Mae'r Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant yn Atodiad A.

3. ASESIADAU ALLANOL

- 3.1 Yn unol â'r safonau, rhaid i asesiadau allanol gael eu cynnal o leiaf unwaith bob pum mlynedd gan aseswr cymwysedig ac annibynnol neu gan dîm o aseswyr o'r tu allan i'r sefydliad. Mae'n rhaid i'r prif weithredwr archwilio drafod gyda'r bwrdd:
  - Ffurf yr asesiadau ariannol
  - Cymwysterau ac annibyniaeth yr aseswr neu'r tîm asesu allanol gan gynnwys unrhyw wrthdaro buddiannau posibl.
- 3.2 Mae Grŵp Prif Archwilwyr Cymru (WCAG) wedi cydweithio er mwyn mabwysiadu adolygiad gan gyfoedion ar gyfer asesiadau allanol, gyda'r hunanasesiadau'n cael eu dilysu gan yr aseswr allanol. Cymeradwywyd y trefniant hwn gan y Pennaeth Cyllid a'r Uwch Reolwr - Refeniw a Risg.
- 3.3 Bydd asesiad allanol o Wasanaeth Archwilio Mewnol Cyngor Gwynedd yn cael ei gynnal gan brif weithredwr archwilio Cyngor Sir Gaerfyrddin. Bydd canlyniadau'r asesiad allanol yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor. Mae'r asesiad allanol wedi ei gynllunio i'w gynnal yn Hydref 2017.
- 3.4 Bydd Rheolwr Archwilio, Cyngor Gwynedd yn ymgymryd ag asesiad allanol Cyngor Sir Dinbych yng Ngwanwyn 2018.

4. ARGYMHELLIAD

- 4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu sylwebu ar gynnwys yr adroddiad a chymeradwyo Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant Archwilio Mewnol.

RHAGLEN SICRWYDD ANSAWDD A GWELLIANT

RHIF GWEITHRED	SAFON PSIAS	CYDYMFFURFIAETH Â'R SAFON	GWEITHREDIAD ARFAETHEDIG	CYFRIFOLDEB	AMSERLEN
01	1110 - Annibyniaeth Cyfundrefnol	A chwilir am adborth gan gadeirydd y pwyllgor archwilio ar gyfer gwerthuso perfformiad y prif weithredwr archwilio?	Mae Cyngor Gwynedd yn y broses o ddatblygu cynllun gwerthuso 360-gradd ar gyfer rheolwyr - dylai bod Cadeirydd y Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu yn derbyn gwahoddiad i roi adborth ar berfformiad y Rheolwr Archwilio yn y cyfarfod gwerthuso nesaf.	Pennaeth Cyllid a'r Uwch Reolwr – Refeniw a Risg	31/03/2018
02	1310 – Gofynion y Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant	A yw'r Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant yn cynnwys asesiadau mewnol ac allanol	Bydd asesiad allanol yn cael ei gynnal gan brif weithredwr archwilio Cyngor Sir Gaerfyrddin yn unol â threfniadau adolygiad cyfoedion Grŵp Prif Archwilwyr Cymru (WCAG).	Rheolwr Archwilio	31/12/2017
03	1320 – Adrodd ar y Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant	A yw'r prif weithredwr archwilio wedi adrodd ar ganlyniadau'r asesiad allanol i'r uwch reolwyr a'r bwrdd?	Canlyniadau'r asesiad allanol i'w cyflwyno i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu.	Rheolwr Archwilio	08/02/2018
04	1320 – Adrodd ar y Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant	A yw canlyniadau monitro'r rhaglen sicrwydd ansawdd a gwelliant a chynnydd yn erbyn y cynllun gwella yn cael eu hadrodd yn flynyddol o leiaf?	Cynnydd yn erbyn y cynllun sicrwydd ansawdd a gwelliant i'w cynnwys yn Adroddiad Blynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnol.	Rheolwr Archwilio	10/05/2018

RHIF GWEITHRED	SAFON PSIAS	CYDYMFFURFIAETH Â'R SAFON	GWEITHREDIAD ARFAETHEDIG	CYFRIFOLDEB	AMSERLEN
05	1320 – Adrodd ar y Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant	A yw'r canlyniadau yn cynnwys gwerthusiad yr asesydd neu'r tîm asesu o safbwynt i raddau cydymffurfiaeth y weithgaredd archwilio mewnlol gyda'r Safonau?	Gwerthusiadau'r asesiadau allanol i'w hymgorffori yn Adroddiad Blynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnlol.	Rheolwr Archwilio	10/05/2018
06	1322 – Datgelu Diffyg Cydymffurfiaeth	A yw'r prif weithredwr archwilio wedi adrodd am unrhyw ddiffyg o gydymffurfio â'r safonau i'r bwrdd?	Unrhyw achosion o ddiffyg cydymffurfiaeth i'w hadrodd i'r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu ac unrhyw wyriadau arwyddocaol i'w cynnwys yn y datganiad llywodraethu blynyddol.	Rheolwr Archwilio a'r Uwch Reolwr – Refeniw a Risg	Fel yr angen
07	2450 – barn Gyffredinol	A yw'r adroddiad blynyddol yn cynnwys: a) Datganiad ar gydymffurfiaeth â'r Safonau? b) Canlyniadau'r Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant? c) Cynnydd yn erbyn unrhyw gynlluniau gwella sy'n deillio o'r Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant?	Adroddiad Blynyddol y Pennaeth Archwilio Mewnlol i ymgorffori datganiad o gydymffurfiaeth â'r Safonau a chynnydd yn erbyn unrhyw gynlluniau gwella sy'n deillio o'r Rhaglen Sicrwydd Ansawdd a Gwelliant.	Rheolwr Archwilio	10/05/2018